

Хроніки Нарнії. Повна історія чарівного світу  
Клайв Стейплз Льюїс

Найулюбленіша книжка кількох поколінь читачів, у якій письменник та філософ Клайв Стейплз Льюїс гармонійно поєднав героїв давніх англійських казок, античних міфів і легенд, християнські ідеї добра, прощення та милосердя із захопливою, барвистою, чарівною фантазією про величезний світ. Одного дня двоє братів і дві сестри Певенсі потраплять у Нарнію – чарівну країну одвічної зими, населену фавнами і наядами, гномами і єдинорогами, добрими велетнями, драконами і звірятками, що вміють розмовляти... Тоді здійсниться давнє пророцтво про чотирьох людських дітей, які сядуть на трони величного Кейр-Паравелю, настане Різдво, повернеться лев Аслан, буде переможена Біла Чаклунка – а чарівні пригоди триватимуть...

Клайв Стейплз Льюїс

Хроніки Нарнії

Повна історія чарівного світу

Лев, Біла Відьма та шафа

Люсі Барфільд

Люба моя Люсі,

цю історію я написав для тебе, але ось яка халепа – коли я починав її, то й не замислювався над тим, що дівчата дорослішають значно швидше, ніж складаються книжки. І ось ти вже занадто доросла для казок, а доки книжку друкуватимуть та переплітатимуть – подорослішаєш іще. Але прийде час, коли ти вже станеш настільки доросла, що знову зацікавишся казками. І тоді ти дістанеш цю книжку з найвищої полиці, змахнеш з неї порох і нарешті розкажеш мені, чи сподобалась тобі вона. На схилі віку я вже й недочуватиму, й недобачатиму, та й клепок вже, мабуть, не вистачатиме, але й тоді я залишусь твоїм ніжно люблячим хрещеним батьком.

К. С. Льюїс

## Розділ 1

Люсі зазирає в шафу

Були собі якось четверо дітлахів на ім'я Пітер, Сьюзан, Едмунд та Люсі. Ця історія про те, що трапилося з ними, коли батьки відіслали їх подалі від Лондона під час війни через бомбардування. А відіслали їх до старенького професора, який мешкав у глушині, звідки до найближчої залізничної станції було миль десять, та й до поштамту не менш як дві. Дружини він не мав, а мешкав у великому сільському будинку разом із домогосподаркою місіс Макріді та трьома покоївками (звалися вони, між іншим, Айві, Маргарет та Бетті, але власне для нашої історії це не має великого значення, бо вони тут майже не з'являються). А ось Професор був вельми старенький, мав пасма скуйовдженого сивого волосся, що росло скрізь по всьому обличчю так само, як і на голові; тож дітлахам він одразу сподобався, хоча, треба визнати, у перший вечір коли він тільки вийшов на подвір'я, щоб їх привітати, то мав настільки чудернацький вигляд, що Люсі, наймолодша з усіх, навіть трішечки злякалась, тоді як на Едмунда (другого за віком серед наймолодших) напав дурносміх, тож йому довелося вдавати, нібито у нього свербить у носі, щоб приховати свою зніяковілість.

У той самий вечір, щойно всі побажали Професору добраніч та піднялися на другий поверх, хлопчаки одразу ж прибігли в кімнату до дівчаток, щоб разом обмізкувати стан речей.

– Нарешті ми самі собою, і в тому сумнівів немає, – сповістив Пітер. – Це мені до вподоби. Із цим дідуганом можна бешкетувати як завгодно.

– А як на мене, він здається напрочуд милим, – обізвалась Сьюзан.

– Та годі вже! – не витримав Едмунд, який за цілий день добряче втомився, але всім своїм виглядом пружився вдавати, що то не так, і від тих зусиль перебував не в найкращому гуморі. – Досить гомоніти, наче...

– Наче хто? – прискіпалася Сьюзан. – А чи не час декому йти «люлі-люлі»?

– Терпіти не можу, коли дехто вдає із себе матусю, – відрізав Едмунд. – І не тобі вирішувати, коли мені йти до ліжка. Отож сама і йди.

– Може, краще всі підемо? – мовила Люсі. – Бо якщо нас почують, здійметься великий гвалт.

– Облиш, – заспокоїв її Пітер. – Нічого не станеться. Я тобі кажу, що в таких домівках, як ця, до тебе нікому немає діла. Та й не почує ніхто – звідси до ідальні хвилин десять ходи, якщо враховувати всі сходинки та переходи.

– Ой, а це що за галас? – підхопилась Люсі. Їй ще ніколи не доводилось гостювати в таких великих будинках, і навіть від самої думки про всі ті численні переходи та двері, що прочинялися в порожні кімнати, їй ставало якось моторошно.

– Це лише птах, – кинув Едмунд.

– Точніше, сова, – кивнув Пітер. – Тут місця для птахів, либонь, чудові. Зранку ми все обстежимо як слід. А тепер і справді час лягати в ліжку. Здається, у таких місцях на тебе може чатувати все що завгодно. Ви бачили

ті гори, які ми проїжджали? А ті ліси? У хащах мають ховатися орли, там мають ховатися олені, там мають ховатися яструби!

- Борсуки, - підхопила Люсі.

- Змії, - здригнувся Едмунд.

- Ліси, - примружилась Сьюзан.

Проте, коли настав ранок, надворі йшов затяжний дощ, та такий рясний, що, як не вдивляйся у віконце, побачити ані гори, ані ліси було аж ніяк не можливо, навіть струмок у садку - і той губився у сірій мряці.

- Авжеж, тільки-но зберешся на прогулянку, як одразу дощить, - зауважив Едмунд після сніданку з Професором, коли дітлахи піднялися до кімнати, що їй було відведено їм за дитячу; то була довга кімната з низькою стелею та двома рядами вікон: двоє вікон дивилися в один бік, а двоє - в інший.

- Було б чого бурчати, Еде, - одразу урвала його Сьюзан, - ставлю десять до одного, що вже за годину негода вщухне. А до того в нас і так знайдеться, чим себе зайняти. Я тут помітила радіо, книжки всілякі...

- Ні, ось це не для мене, - відмахнувся Пітер. - Я збираюся на розвідку - обстежити дім.

Усі з ним погодилися, і саме з цієї миті й почалися пригоди. Дім виявився з таких, яким, здавалось, немає ані кінця, ані краю, і до того ж він був багатим на всілякі несподівані закутки. Декілька перших дверцят прочинялись, як воно й очікувалось, до порожніх кімнат, що при потребі слугували спальнями для гостей, але вже наступна знайшла, чим здивувати: то була довга галерея з картинами й такою дивною річчю, як лицарські обладунки. Потім настала черга кімнати з зеленими драперіями на стінах та арфою в куточку, а через три сходинки вниз та п'ять сходинок угору знайшлася така собі зала з дверима, що відчинялися на балкон, а далі переходила одна в одну довга вервечка кімнат, ущент заставлених книжками; більшість з них були старовинними, а деякі були більші за Біблію на пюпітрі в церкві. Невдовзі всі потрапили до ще однієї кімнати, яку можна було б вважати порожньою, якби не величезна платтяна шафа в кутку, з таких собі старомодних платтяних шаф, де зсередини на дверцятах причеплено дзеркало. Нічого іншого в кімнати не було, хіба що велика дохла синя муха на підвіконні.

- Нічого особливого, - знизав плечима Пітер, і всі гуртом висипали з кімнати - всі, окрім Люсі. Та залишилася позаду, бо, на її думку, всі двері були варті того, аби спробувати, чи вони відчиняються, чи ні. Хоча цього разу вона була майже впевнена: що-що - а саме ці двері були на замку. Та, на її подив, вони відчинились без жодних зусиль, і їй під ноги викотились дві нафталінові кульки проти молі. Зазирнувши всередину, вона помітила ряд довгих зимових пальт, за якими виднілися хутрянні шуби. До хутра Люсі була небайдужа: їй подобалось і вдихати неповторний хутрянний запах, і голубити м'яке хутро долонями. Тому, не роздумуючи, вона забралася в шафу, щоб зануритись обличчям у хутро. А от двері вона залишила відчиненими, бо добре розуміла, що зачинятися в шафі - безглузда. За крок чи два виявилось, що за першим рядом шуб сховався ще

один. Тут було вже досить-таки темно, і тому вона простягла руки вперед, аби зненацька не вдаритися головою об задню стінку шафи. Так вона ступила ще один крок, а потім іще два чи три, з кожним наступним кроком очікуючи, що от-от кінчиками пальців торкнеться дерев'яної стінки. Та цього не сталося.

– Це має бути неабияка шафа! – вирішила Люсі, пірнаючи все далі в глибину та посуваючи рученятами м'які брижі хутра, щоб звільнити для себе місце. Тут вона помітила, наче під ногами в неї щось поскрипує. – Чи то знов нафталінові кульки, чи що? – здивована, Люсі зупинилася та схилилася додолу, щоб торкнутися того не знати чого. Але замість твердого гладкого дерева, що мало бути підлогою шафи, вона відчула під рукою щось м'яке, крихке та дуже холодне. – Усе це дуже дивно, – мовила вона і ступила ще зо два кроки вперед.

Наступної миті виявилось, що її обличчя та рук торкалося вже не м'яке хутро, а щось тверде, жорстке та колюче.

– Ти ба, мене наче справжні дерева торкаються! – вигукнула Люсі. І побачила світло, що мерехтіло десь попереду; не за декілька дюймів, де мала бути задня стінка шафи, а далеко-далеко вглибині. Щось холодне та ніжне падало на неї згори. За мить вона збагнула, що стоїть посеред нічного лісу; під ногами в неї виднівся в темряві білий сніг, а з неба сипалися грайливі сніжинки.

Хоч Люсі й була дещо налякана, її допитливість і запал взяли своє. Вона озирнулася через плече – десь у глибині, поміж темних стовбурів дерев, досі виднівся дверний отвір шафи. Придивившись, можна було навіть розгледіти порожню кімнату, з якої вона зайшла. (Звичайно, двері шафи Люсі залишила відчиненими, бо немає у світі нічого безглуздішого, ніж замкнути себе в шафі.) Кімната була осяяна денним світлом. «Щоб не трапилось, а повернутись я завжди встигну», – вирішила Люсі та рушила по снігу вперед – скрип-скрип – поміж дерев до того, іншого світла.

Хвилин за десять вона дійшла до нього і побачила, що те світло лилося з ліхтаря на стовпі. Доки вона стояла і дивилась на ліхтар, дивуючись, звідкіля він узявся посеред лісу, та роздумуючи, що ж робити далі, їй почулося – туп-туп, – ніби хтось крокує до неї. Невдовзі з темряви лісу в коло світла, що його відкидав ліхтар, і справді вийшло вельми дивне створіння.

Воно було лише трохи вище за Люсі й тримало в руках парасольку, обліплену білим снігом. З голови до поясу це була наче звичайна людина, а от ноги були немов козячі, вкриті чорною блискучою шерстю, та закінчувалися двома козячими ратицями. Крім того, воно мало хвіст, але його Люсі спершу навіть не помітила, бо той був обережно підхоплений під руку з парасолькою, аби не тягнувся по снігу. Навколо шиї створіння намотало червоний вовняний шарф; шкіра його теж мала дещо червонуватий відтінок. Риси обличчя воно мало незвичайні, але приемні; а ще коротку гостру борідку та кучеряве волосся, з якого по обидва боки від лоба стирчали коротенькі ріжки. Як уже було сказано, в одній руці воно тримало парасольку, а в другій – декілька коричневих пакунків. Ці пакунки та сніг навколо створювали враження, ніби воно щойно з магазину, де робило покупки

до Різдва. Це був фавн. І коли він побачив Люсі, то від подиву навіть упустив свої пакунки.

- Боже ти мій! - тільки що й вигукнув він.

## Розділ 2

Про те, що дізналася Люсі

- Доброго вечора, - чемно привіталася з ним Люсі.

Та фавн так завзято збирав свої пакунки, що спершу навіть нічого їй не відповів. Лише впоравшись, він злегка вклонився.

- Доброго, доброго! Пробачте мою цікавість, та ви часом не донька Єви?

- Мене звати Люсі, - відповіла Люсі, не зовсім розуміючи, що він має на увазі.

- Але ж ви, пробачте за цікавість, дівчинка? - вів далі фавн.

- Звичайно, я дівчинка, - погодилась Люсі.

- І ви, звичайно, людина?

- Звичайно, я людина, - підтвердила Люсі, досі трохи збита з пантелику.

- Просто хотів упевнитися, - промовив фавн. - Який я нетямущий! Але ж я ніколи до цього не бачив сина Адама чи доньку Єви. Дуже радий. Інакше кажучи... - Тут він запнувся, ніби збирався сказати щось інше, аж раптом отямився. - Дуже радий, дуже. Дозвольте відрекомендувати себе - мене звати Тумнус.

- Дуже приємно познайомитись, пане Тумнусе, - ввічливо відповіла Люсі.

- А дозвольте мені поцікавитись, о, Люсі, донько Єви, - одразу ж запитав Тумнус, - яким чином ви потрапили до Нарнії?

- До Нарнії? - здивувалася Люсі. - А що це - Нарнія?

- Нарнія, як ви маєте змогу бачити на власні очі, - це та сама країна, де ми нині є; країна, що простягається від цього ліхтарного стовпа до величного замку Кейр-Паравель на Східному морі. А ви, мабуть, прибули до нас з непролазних хащів Дикого Заходу?

- Та ні, - зніяковіла Люсі. - А з цього, з гардероба, що у вітальні...

- Еге ж... - протягнув Тумнус, помітно зажурившись. - От якби я був більш старанним учнем, вивчаючи географію за часів, коли я був ще маленьким фавником, то я б, напевно, краще знався на всіх цих дивовижних країнах. А тепер уже запізно.

- Але ж то ніякі не країни, - Люсі вже ледве втримувалась, аби не пирснути зо сміху. - Це, як би пояснити, - словом, там нині літо.

- Тим часом, тут у нас у Нарнії зима, - зітхнув Тумнус. - Споконвічна зима. Зима така довга, що, якщо ми хоч трохи затримаємось надворі зі

своїми балачками, ми неминуче застудимось. А тому, донько Єви з далекої країни з такою привітною назвою Вітальня, де у сонячному місті з такою грізною назвою Гардероб завжди панує літо, чому б вам не піти зі мною і не продовжити цю розмову за чаєм у мене вдома?

– Вельми дякую, пане Тумнусе, – промовила Люсі. – Та, гадаю, мені вже час додому.

– Тут недалеко, ось тільки за ріг завернути, – запевнив її фавн. – Там палає вогонь, можна зробити грінки з сардинками і поласувати пирогом.

– Це дуже люб'язно з вашого боку, – спробувала відмовитись Люсі, – та мені не слід затримуватись надовго.

– Якщо ви, донько Єви, візьмете мене під руку, – немов не почув її Тумнус, – я зможу поділитися з вами парасолькою. Ось, саме так. А тепер ходімо.

І ось уже Люсі йшла лісом хтозна-куди під ручку з дивним створінням, немов вони знали одне одного все своє життя.

Йти і справді виявилось недалеко. Невдовзі вони опинились у місці, де земля була кам'янистою та вибоїстою; повсюди стирчали скелі, що несподівано переходили у пологі пагорби та вимоїни. Зійшовши з чергового пагорба, Тумнус рвучко звернув убік, немовби збирався пройти крізь скелю, але в останню мить Люсі вгледіла вхід у печеру. Всередині вона навіть примружилась від яскравого полум'я. А Тумнус перш за все маленькими обценьками вихопив з вогню жарину та запалив лампадку.

– Ось тепер ми не забаримося, – промуркотів він та хутко поставив грітися чайник.

Люсі ще не доводилося бувати в такому затишному місці. Печера, куди її привів фавн, була невеликою; стіни її викладені з рудуватого каміння, і, що найголовніше, вона суха та охайна. На підлозі лежав килимок, стояли два маленьких стільці («Один для мене, а інший – для друга», – пояснив Тумнус), невеличкий стіл та шафа. Над каміном висів портрет старого фавна з сірою кудлатою бородою. В одному з кутів Люсі помітила двері, що, певно, вели до хазяйської спальні, а на стіні висіла полицка, заставлена книжками. Доки фавн збирав на стіл, Люсі розглядала книжки, що назвались не інакше як: «Життя та послання Силена», «Німфи, їх побут та звичаї», «Люди, ченці та лісники – дослідження відомих міфів та легенд» або «Людина: вигадка чи реальність?».

– Прошу до столу, донько Єви! – недовзі вигукнув фавн.

Чай насправді виявився чудовим. Не гіршими були і ледь зварені рябі яйця – кожному по одному, і тости з сардинками, а після них – ще тости, але з маслечком, потім тости з медом, а наостанок – глазурований пиріг. І коли вже Люсі втомилася їсти, фавн заговорив. Він знав безліч казкових оповідок про життя лісу. Він розповідав про танці опівночі, коли дріади, які живуть на деревах, та німфи, таємничі жительки колодязів та струмків, виходять потанцювати з фавнами; про відчайдушне полювання на білого, як сніг, чарівного оленя, що міг виконати будь-яке твоє бажання; про вечірки та про те, як інколи, у пошуках скарбів, у глибоких шахтах та кавернах натикалися на червоних гномів; а потім він розповідав про літо, одне з тих казкових літечок, коли ліси стояли зеленими, старий Силен на своєму гладкому ішаку іноді заглядав у гості, а час від часу навіть показувався й сам Бахус; у струмках замість води текло вино, а веселошам у лісі не було кінця-краю.

– А тепер до нас прийшла нескінченна зима, – сумно додав він.

...Аби хоч якось розвіяти сум, він заходився грати на дивній, схожій на соломинку, маленькій флейті, яку витяг із шафи. Мелодія, що він грав, була і тужливою, і радісною водночас, вона манила до танцю і разом з тим присипляла.

Минуло чимало часу, доки Люсі прийшла до тям та зважилася перервати музику:

– Ах, пане Тумнусе, мені шкода зупиняти вас – так уже зворушливо ви граєте, та мені й справді час вертатися додому. Адже я зазирнула сюди лише на декілька хвилин.

– Тепер на те не найліпший час, – відкладаючи вбік флейту, скрушно промовив фавн.

– «Не найліпший час»? – хутко підвівшись на ноги, перепитала злякана Люсі. – Що ви маєте на увазі? Мені негайно потрібно вертатися. Мене, мабуть, уже шукають. – Вона підвела очі на фавна та запнулася. – Пане Тумнусе, що з вами?! – У його карих очах бриніли сльози, що за мить рясним потоком струменіли по щоках та стікали з кінчика носа. За хвилину невтішний фавн затулив обличчя руками та заривав ще дужче.

– Пане Тумнусе! Пане Тумнусе! – бідкалася біля нього Люсі. – Не треба плакати! Заспокойтеся! Що трапилось? Вам недобре? Любий пане Тумнусе, скажіть мені, що з вами сталося?

Та фавн ридав так, наче в нього розривалося серце. І навіть коли Люсі пригорнула його і позичила йому свій носовичок, він гірко ридав – тільки взяв носовичок і старанно витирив ним обличчя, витискаючи щоразу, коли той промокав наскрізь, – і невдовзі Люсі стояла посеред вологої плями.

- Пане Тумнусе! - заволатала йому в самісіньке вухо Люсі. - Годі! Годі вже схлипувати! Як вам не соромно поводитися, наче маленьке дитя! Ви вже дорослий фавн! З чого б вам так ридати?

- А-а-а... - ще дужче зарідав фавн. - Я плачу, бо я поганий, поганий фавн!

- Зовсім ви не поганий, - заперечила Люсі, - а навпаки, дуже не поганий фавн! Найкращий з усіх знайомих мені фавнів.

- А-а-а... Ви б ніколи так не казали, якби тільки знали... - схлипуючи, ледь зміг промовити Тумнус. - Ні, я поганий, дуже поганий. Ніколи ще світ не бачив створіння, жалюгіднішого за мене.

- Що ж таке ви накоїли? - поцікавилась Люсі.

- Мій нещасний старий батько - то його портрет висить над каміном - ніколи б так не вчинив.

- Як «так»?

- Так, як вчинив я, - відповів Тумнус. - Він би ніколи не пішов у служіння до Білої Відьми! Ось до чого дійшов його син...

- Біла Відьма? Хто це така?

- Хто це така?! Та вся Нарнія в неї під п'ятою! Це вона зробила так, щоб у Нарнії панувала одвічна зима. Одвічна зима, і ніколи - тільки уявіть собі! - ніколи не настає Різдво!

- Як це жажливо! - не стрималась Люсі. - То які ваші обов'язки у неї на службі?

- Оце і є найбільш прикрим з усього, - простогнав Тумнус. - Я викрадач дітей, дітокрад - ось хто я. Придивіться до мене, донько Єви! Чи зможете ви повірити в те, що я - такий собі фавн, який, тим не менш, спроможний зустріти бідолашне безневинне дитя в темному лісі, дитя, яке нікому не заподіяло ніякого лиха, заприятитися з ним, запросити додому до своєї печерки - і все лише для того, щоб приспати пильність, а потім зрадливо віддати до рук Білої Чаклунки?

- Ні, - здивувалась Люсі. - Ви аж ніяк не схожі на фавна, який здатен на те, що ви кажете.

- Проте, - знизав плечима фавн, - я саме той фавн.

- Що ж, - повільно протягнула Люсі (вона не бажала ані поступатися правдою, ані образити фавна), - що ж, це був поганий вчинок. Та якщо вам шкода того, що ви накоїли, я впевнена, ви так більше не чинитимете.

- Шановна донько Єви, чи ви справді ще не зрозуміли? - вигукнув фавн. - Мова йде не про те, що я зробив, а про те, що я збираюсь зробити.

- Тобто? - зблідла Люсі.

- Ви - те саме дитя, - заходився пояснювати Тумнус. - За наказом Білої Чаклунки, зустрівши сина Адама чи доньку Єви, я маю негайно привести їх до палацу. Ви - перша, кого я зустрів, і хоч я й удав з себе гостинного господаря - запросив вас на чай, насправді ж я лише чекав слушної нагоди, коли ви задрімаєте, щоб доповісти про вас Чаклунці.

- Але ж ви цього не зробите, пане Тумнусе, - тривожно запитала Люсі. - Правда, не зробите? Ви не повинні, зовсім не повинні цього робити!

- Але якщо я не послухаюся Чаклунку, - похнюпився Тумнус, - вона обов'язково про те дізнається. Мені вкоротять хвоста, спилять ріжки, вищипають бороду волосинка за волосинкою; вона змахне рукою - і мої чудові роздвоені ратиці перетворяться на жахливі тверді копита, як у нещасних коней. А якщо вона буде зовсім не в гуморі, то перетворить мене на кам'яну статую фавна, і я стоятиму в її жахливому палаці доти, доки на чотири трони Кейр-Паравелю не зійдуть ті, кому вони належать за правом. А чекати на це ще довго-довго, якщо взагалі коли-небудь я такого дочекаюся.

- Мені дуже шкода, пане Тумнусе... - промовила Люсі. - Але, благаю, відпустіть мене додому.

- Мабуть, таки доведеться, - хилитнув головою фавн. - Так. Доведеться! Я вже і сам це розумію. Я і не знав, які вони, ті люди, доки не зустрів вас. Але тепер, як я познайомився з вами, вже не можу віддати вас у руки Чаклунки. Нам треба негайно рушати. Я проводжу вас до ліхтарного стовпа. Сподіваюсь, звідти ви знайдете шлях до рідного Гардероба у Вітальні?

- Знайду, - впевнено відповіла Люсі.

- Тож ходімо, але тихо, як миші, - попередив Тумнус. - У лісі повно її шпигунів. Навіть деякі дерева перейшли на її бік.

Полишивши все, як було, на столі, вони підвелися, Тумнус ще раз розгорнув парасольку, Люсі взяла його під ручку, і вдвох вони попрямували до лісу. Надворі й досі сніжило. Зворотний шлях був зовсім не схожий на прогулянку до печери фавна - вони йшли мовчки, дуже швидко, тримаючись осторонь від світла. Люсі зітхнула з полегшенням, коли вони нарешті дісталися до ліхтарного стовпа.

- Чи знаєте ви, куди йти далі, донько Єви? - запитав Тумнус.

Пильно придивившись, Люсі помітила в гущині лісу клаптик буцімто денного світла.

- Так, - відповіла вона. - Я бачу двері в шафу.

- Тоді годі зволікати, - поквапив її фавн. - І... можливо... коли-небудь ви пробачите мені?

- Звичайно я вам пробачаю, - запевнила Люсі, широко потиснувши йому руку. - Сподіваюсь, через мене ви не потрапите в халепу.

- Прощайте, донько Єви! - мовив наостанок фавн. - Я залишу собі носовичок? На згадку.

- Звичайно! - вигукнула Люсі та, не зводячи очей з плями світла попереду, шодуху помчала до неї. Нарешті замість грубих гілок у себе на обличчі вона відчула м'яке хутро, а замість снігу під ногами заскрипіли дерев'яні дошки. І ось вона вже вистрибнула з шафи в ту саму маленьку кімнатку, з якої і почалися її великі пригоди. Хапаючи ротом повітря, вона щільно

зачинила за собою дверцята шафи та озирнулася. За вікном і досі йшов дощ, а з переходу до неї долинали знайомі голоси.

- Я тут, - вигукнула вона. - Я тут! Я повернулася, зі мною все гаразд!

### Розділ 3

#### Едмунд і шафа

Люсі стрімголов вибігла з порожньої кімнати і в коридорі одразу ж зіткнулася з іншими дітлахами.

- Усе гаразд! - повторювала вона раз у раз. - Я повернулася, я вдома!

- Про що ти там базикаеш, Люсі? - знизала плечима Сьюзан.

- Як?! - здивувалася Люсі. - Ви що - мене навіть не шукали?

- То, виходить, ти ховалася? - усміхнувся Пітер.

- Бідна-бідна Лу! Вона десь ховалася, а ніхто цього й не помітив!

- Якщо тобі так закортіло, аби тебе почали шукати, ховатися треба набагато довше!

- Але ж мене не було не якихось п'ять хвилин, а довгі-довгі години! - дивувалася Люсі.

Усі інші лише витріщилися одне на одного.

- Ото дає! - Едмунд покрутив пальцем біля скроні. - Пришелепкувата, та й годі.

- Ти про що, Лу? - спитав Пітер.

- Як це «про що»? - Люсі навіть образилась. - Одразу після сніданку я забралася до платтяної шафи і мене не було декілька годин! Там я куштувала чай, і зі мною трапилося таке-е-е...

- Що за дурниці? - знов знизала плечима Сьюзан. - Ми вийшли з кімнати якусь хвилинку тому, а ти - майже одразу за нами.

- Люсі каже не дурниці, - заступився за молодшу сестру Пітер, - вона вигадує, аби всіх потішити, чи не так, Лу?

- А от і ні! Нічого я не вигадую! - затялася Люсі. - То не проста шафа, а чарівна! А в шафі - і ліс, і сніг, а в лісі - фавни, і Чаклунка, і навіть ціла країна! А зветься вона Нарнія! Ходімо, покажу вам!

Уже не знаючи, що й думати, услід за збудженою Люсі всі повернулися до кімнати. Дівчинка вибігла вперед та розчахнула двері шафи.

- Ось! Самі подивіться!

- Ото дурненька! - похитала головою Сьюзан, зазирнувши в шафу та посунувши вбік хутряні пальта. - Звичайна собі шафа. Дивись-но - ось її задня стінка.

Усі по черзі разом із Люсі зазирали всередину, розсуваючи руками збірки хутра, щоб упевнитись, що то звичайнісінька собі шафа. У ній не було ані лісу, ані снігу, тільки дерев'яні стіни та гачки для одягу. Аби остаточно упевнитись, Пітер навіть забрався всередину та обмацав шафу руками.

– Що ж, непоганий розіграш, Лу, – цокнув язиком він, вилізаючи з шафи. – А ми вже були прийняли все на віру. Майже прийняли.

– Але це правда! – спалахнула Люсі. – Чистісінька правда! Лише мить тому тут усе було інакше. Чесно-чесно. Повірте мені!

– Люсі, годі! – зупинив її Пітер. – Припини. Ти вигадала добрий жарт, ми його оцінили. І на тому крапка.

Від сорому Люсі почервоніла як рак і хотіла щось заперечити, але, й гадки не маючи, як саме, натомість гірко розридалася.

Упродовж наступних декількох днів Люсі була невтішна. Вона могла б замиритися з друзями, якби лише визнала, що то і справді була її вигадка. Але як надзвичайно чесна дівчинка, впевнена у своїй правоті, вона ніяк не могла змусити себе кривити душею. Люсі страшенно засмучувало те, що інші вважали її розповідь брехнею, і, правду кажучи, ще й не дуже вдалою брехнею. До того ж, якщо двоє старшеньких пожартували та забули, Едмунд, який іноді бував досить уїдлигим, нещадно з неї кепкував. Він ніяк не бажав вгамуватися та весь час глузував, допитуючись, чи вона, часом, не знайшла браму до інших світів у буфеті чи, може, у коморі, яких у будинку було чимало. А надворі, як на лихо, стояла чудова погода, і весь цей час вони проводили на свіжому повітрі: купалися, рибалили, лазили по деревах або валялися у вересі. Одна лише Люсі не раділа з отих усіх забавок. Так тривало доти, доки знов не прийшла негода.

У той день з самого ранку дощило, і, коли навіть опівдні не розвиднилося, діти вирішили, що нема чого робити, хіба що пограти в хованки просто в домі. Сьюзан випало шукати, тож, щойно брати кинулися врозтіч по будинку, видивляючись, де б їм сховатися, Люсі попрямувала до кімнати з шафою. Вона і не збиралася там ховатися, бо знала, що це лише змусить інших усе пригадати їй та знову кепкувати з неї. Дівчинці лише кортіло ще разочок зазирнути всередину, бо їй уже здавалося, що казка Нарнія, як і зустріч з фавном, їй наснилася. «У такому величезному домі має бути вдосталь потаємних закуточків, – вирішила Люсі. – Тож я встигну один-єдиний разочок зазирнути в шафу, а потім підшукати собі гарну схованку». Але щойно вона дійшла до шафи, як позаду почулися чийсь кроки, тож їй нічого не залишалось, як залізти всередину та зачинити за собою дверцята. Не щільно, бо ж вона знала, що немає нічого дурнішого, як власноруч замкнути себе в шафі, навіть якщо та шафа і не чарівна.

Так ось, ті кроки, що вона почула, належали не кому іншому, як Едмунду. Він зазирнув у кімнату саме в ту мить, коли Люсі зникла в шафі. Одразу ж йому спало на думку, а чи не пірнути вслід за нею, але не тому, що він вважав шафу таким уже й чудовим місцем для схованки, а тому, що це давало чудову нагоду й надалі дражнитися щодо вигаданих мандрів у вигаданій країні. Він трохи прочинив двері. У глибині шафи бовваніли вже знайомі йому шуби, звідти ткнуло нафталіновими кульками; було темно й тихо, проте Люсі не видно було й сліду.

«Вона, мабуть, вирішила, що я – то Сьюзан, яка хоче її спіймати, – пояснив для себе Едмунд, – от і заховалася якнайглибше, затамувала дух і анічирк». З тими думками він і плигнув углиб шафи, навіть грюкнув дверима, геть забувши про те, яка ж це дурна річ – замикати себе в шафі. Тепер, у непроглядній темряві, у пошуках Люсі йому довелося просуватися

навпомацки. Утім, він гадав знайти її вже на наступному кроці й навіть здивувався, коли цього не сталося. Тоді він вирішив повернутися, щоб прочинити необачно зачинені двері та впустити світло. Але не знайшов дверцят. І це йому дуже не сподобалось. Він заметушився, намагаючи в темряві дорогу, і навіть дійшов до того, що голосно погукав: «Люсі, агов! Де ти?! Відгукнись!»

Навколо панувала тиша, та й сам Едмунд відчув, що його «агов» пролунало якось не так, як воно мало пролунати в шафі, а так, ніби він був надворі. І помітив, що якось зненацька похолоднішало, навіть підморозило, а потім побачив світло.

– Оце вже інша річ, – зауважив він, – напевно, двері відчинилися самі!

Він одразу ж забув про Люсі й вирушив до світла, сподіваючись знайти відчинені двері шафи. Але замість того, щоб уже на наступному кроці опинитися в порожній вітальні, він, як виявилось, вийшов на лісову галявину з-під тіні гіллястої ялини в самісіньких хащах дрімучого пралісу.

Під ногами скрипів сухий наст, на ялиновому гіллі лежали замети. Над головою у височині жевріло блідо-блакитне небо – саме таке, яке можна спостерігати морозного зимового ранку. Попереду, поміж стовбурів дерев, займалася ранкова зоря, ясно-червона в прозорому повітрі.

Усе навкруги завмерло, ніби він був єдиною живою істотою на весь білий світ: ані пташки, ані звірятка, що порушили б білий спокій, – лише ліс простягнувся на всі сторони світу, куди б не кинути око.

Тільки тепер хлопчик пригадав, що він взагалі-то вирушав на пошуки Люсі; на мить йому стало навіть соромно за те кепкування з неї через «вигадану країну», яка насправді виявилась не вигаданою, а саме навпаки. Наступною його думкою було таке: якщо «вигадана» країна таки справжня, то і Люсі має бути десь неподалік. З цією думкою він щосили заволав:

– Люсі! Люсі! Я теж тут! Це я, Едмунд!

Проте відповіді не було.

– Певно, дуже образилась на мене, – вирішив Едмунд. І хоча йому було дуже не до вподоби визнавати власну помилку, але залишатися самому в цьому дикому, холодному, відлюдкуватому місці кортіло ще менше.

– Лу, я кажу, – почав він, – мені шкода, що я тобі не повірив, тепер я і сам бачу, що ти не обманювала. Годі дутися, виходь-но! Замиримось!

Відповіді, як і раніше, не було.

– От уже ці дівчиська! – мовив Едмунд сам до себе. – Сидить десь похнюпившись, але якщо вже образилась, то не пробачить ще довго, доки сама не забажає.

Він ще раз озирнувся навкруги й остаточно переконався, що варто забиратися звідси якнайшвидше, і вже хотів був повернутися назад, як раптом десь далеко в лісі почувся притишений перегук дзвіночків. Він прислухався – звук ставав усе ближче й ближче, і вже за мить перед його очима з'явилися дивовижні сани, запряжені двома північними оленями.

Олені були заввишки з шотландських поні. Їхнє густе хутро було таким яскраво-білим, що навіть сніг зблякнув порівняно з ним, а золочені крилаті роги виблискували в променях ранкового сонця так, наче над лісовим багаттям здіймалися іскри; червона шкіряна збруя була оздоблена дзвониками. Візником на санях сидів товстий гном, футів десь зо три на зріст, якщо стоячи. Закутаний у жупан із хутра північного ведмедя, він мав на потилиці полум'яно-червоний капелюшок із золоченою китичкою на довгому мотузку, що теліпався, як йому заманеться. А довжиною з ним могла змагатися лише огрядна борода, що вкривала гнома по самі коліна, слугуючи чимось на кшталт пледа. А от позаду візника у санях на лаві височіла значно поважніша особа – то була вельми ставна дама, можна сказати, найставніша з усіх осіб жіночої статі, що доводилось бачити Едмундові на своєму віку. Вона так само була закутана в біле хутро по саму ший, а в руці тримала довгий гладенький золотий жезл. Її голову вінчала золота корона. Що одразу впадало в око, то це білість її обличчя: воно було не блідим, а саме білим, як той сніг, або аркуш крейдованого паперу, або цукрова глазур; самі лише губи яскраво червоніли на тлі цієї неможливої білості. Напевне, таке обличчя можна було б вважати й красивим, якби не вираз гордовитості, крижаного холоду та жорстокості, що читався на ньому.

А от загальне видовище відбулося як на диво: сани крутнулися та полетіли навпростець до Едмунда. Дзвоники дзенькали, гном ляскав батоном, а сніговий вихор здіймався в повітря з обох боків саней.

– Тпру-у-у, – наказала дама.

Гном шпарко зупинив оленів, так, що вони присіли на задні ноги, але одразу ж випросталися та завмерли, наче вкопані, гризучи вудила і шумно дихаючи. У морозному повітрі їх віддих виривався з ніздрів, наче дим із труби.

– І що ж це воно таке, скажіть на милість? – мовила дама, вступивши в Едмунда суворий погляд.

– А це... це просто Едмунд, – дещо плутано пояснив Едмунд. Від її погляду йому було не по собі.

Дама насупила брови.

– Це так ти звертаєшся до королеви?! – ще суворіше спитала вона.

– Перепрошую, ваша величносте, не впізнав, – промимрив Едмунд.

– Не впізнав королеву Нарнії?! – вона аж зблідла. – Нічого, ще впізнаєш... впізнаєш і запам'ятаєш, та ще й надовго! А тепер відповідай хутко, що це таке?!

– Перепрошую, ваша величносте, – замолив Едмунд, не зовсім зрозумівши питання. – Я саме зі школи, тобто був у школі, але не прогуляю, а тільки гуляю, бо нині канікули.

#### Розділ 4

##### У мармеладному мареві

– Та що ж ти як той в'юн? Відповідай мені прямо – якої ти крові? – підвищила голос королева. – Якщо гном-переросток – то навіщо було голити бороду?

– Ні, ваша величносте, – заперечив вкрай переляканий Едмунд. – Я ще зовсім хлопчик, а у хлопчиків борода ще того... не росте.

– Хлопчик?! – вигукнула здивована королева. – Ти – син Адама?!

Едмунд стояв мовчки, побоюючись знову бовкнути зайве, бо всі ті питання зовсім збили його з пантелику.

– ...Ще й недоумкуватий до того ж, – зітхнула королева. – Скажи нарешті, доки нам не увірвався терпець: чи ти людина, чи ні?

– Так, ваша величносте, – не вдаючись до подробиць, підтвердив Едмунд.

– У такому разі хутко відповідай: як тобі вдалося прошмигнути до наших володінь?

– Я просто пройшов крізь шафу, ваша величносте.

– Через яку таку «шафу»?

– Звичайну платтяну шафу. Я відчинив у шафі двері та раптом опинився тут, ваша величносте, – знизав плечима Едмунд.

– Ага! – промовила королева, скоріше відповідаючи на якісь свої думки, аніж звертаючись до Едмунда. – Двері. Прохід зі світу людей. Отже, це не вигадка. Але ж через ті двері всі наші зусилля можуть зійти нанівець. Та нічого, він тут сам, з одним я легко впораюсь...

Із цими словами вона підвелася, глянувши Едмунду просто в очі. Очі її спалахнули вогнем, вона здійняла свій жезл і... Едмунд, що з переляку аж заляк, уже приготувався до найгіршого, та раптом, коли він розпрощався з життям, вона змінила гнів на милість.

– Нещасне мое дитя, – мовила вона, і навіть її голос полагіднішав, – ти, певно, зовсім змерз! Мерщій до мене, сідай-но в сани поруч зі мною, я вкрию тебе своєю мантиєю, і ми з тобою файно побалакаємо!

Хоч як не до серця припали Едмунду її слова, та довелося підкоритися. Він сів у сани біля її ніг, а вона вкутала його зборками своєї хутряної мантиї.

– Може, гарячого напою? – запропонувала королева. – Такого, що зігріває?

– Так-таки, так, – швиденько погодився Едмунд, бо від холоду він тільки й міг, що цокотіти зубами.

Де не вискіпалась, зі зборок пишного королівського вбрання з'явилася маленька, нібито мідна, пляшечка. Королева простягла руку і капнула щось із неї на сніг коло саней. У повітрі сяйнула крапля, яскрава, мов той діамант. І що ж? Щойно вона торкнулася снігу, як почулося шипіння та звідкілясь нізвідки з'явилася коштовна чаша, повна якогось гарячого напою. Над чашею здіймалася хмаринка пари. Виширившись у подобі усмішки, гном підняв чашу та з уклоном простягнув її Едмунду. Той зробив лише ковток і одразу почувся краще. Такого солодкого, пінного та густого напою, що зігрівав би до кінчиків пальців, йому досі куштувати не доводилося.

– Негоже за питвом забувати про їжу, – зауважила королева. – Побажай, чого тільки заманеться!

– Чогось такого заморського, ваша величносте, – замріявся Едмунд. – От мармеладу було б до ладу.

Ще одна крапля викотилася з пляшечки на сніг, і одразу ж на тому місці, куди вона впала, вигулькнув барвистий округлий, як таріль, пакуночок, стягнутий зеленою шовковою стрічкою, у якому виявилось декілька фунтів найліпшого у світі мармеладу. Кожний наступний шматочок був солодшим за попередній і ніби сам собою зникав у роті. Ніколи в житті Едмунд не куштував нічого смачнішого за той мармелад. Тепер йому було і тепло, і солодко – він аж очі примружив.

Поки він порався з мармеладом, королева не припиняла його розпитувати. Певний час Едмунд ще пам'ятав, що неввічливо розмовляти з повним ротом, та невдовзі він не зважав на такі дрібниці та думав тільки про те, як скоріше напхати собі рота солодощами. Та що більше він їх з'їдав, то дужче йому кортіло ще та іще, тож ані хвилинки замислитися над тим, чому королева ставить так багато питань, він не мав. Хлопчик швиденько виклав їй усе, що знав: і що в нього є брат та дві сестри, одна з яких уже побувала в Нарнії, де зустріла фавна, і що жодна жива душа в людському світі, окрім них, про Нарнію навіть і не чула. А от що найбільш зацікавило королеву, то це звістка про те, що їх аж четверо, і вона декілька разів перепитувала: «Ти певен, що вас саме четверо? Двое синів Адама та дві доньки Єви, не більше і не менше?» На що Едмунд, з повним ротом мармеладу, кожного разу повторював: «Так, я ж вам казав», – і навіть забував додавати «ваша величносте», та королева, здавалося, цього вже й не помічала.

Нарешті Едмунд упорався з солодощами і тепер сумно споглядав спорожнілий пакуночок, сподіваючись, що йому от-от запропонують ще. Та королева, яка чудово здогадувалася про його потаємні бажання (кому, як не їй, було знати, що мармелад той не звичайний, а чарівний, тож варто лише раз його скуштувати, як закортить іще та іще, і, коли б дати бідолашному волю, той буде їсти і їсти його доти, доки не лусне), не збиралася більше потурати Едмундовій слабкості. Натомість звернулася до нього з такими словами:

– Дитинко моя, мені б дуже хотілося познайомитися з твоїм братом та сестрами якось ближче. Чи не приведеш ти їх до мене?

– Можу спробувати, – Едмунд промовисто глянув на спорожнілий пакуночок, де щойно були солодоші.

– От якби ти якось іще – звичайно, вкупі з ними – завітав до нас у гості, тоді б я знала, чим вас частувати. А нині – облиш, чари діють одразу і лише раз. Ось у мене вдома – то вже інша справа...

– Чому б нам не завітати до вас просто тепер? – нахабно поцікавився Едмунд. Спочатку, коли він залазив у сани до королеви, він дещо побоювався, щоб вона не завезла його кудись не туди, та після чудо-мармеладу всі його страхи здавалися геть примарними.

– Мій чарівний дім – казкове місце для усіляких чарів, – погодилася королева, – він припав би тобі до смаку! Там є цілі кімнати, де навіть стіни і ті – не мармурові, а мармеладні. До того ж своїх діточок у мене немає, тож мені дуже став би в пригоді хлопчик, з якого я могла б виростити справжнього спадкоємця-короленка. Після моєї смерті він наслідував би престол Нарнії. А доти він би носив золоту корону та цілісінькими днями, з ранку до вечора, тільки б те і робив, що байдики бив та ласував мармеладом. Дивлюсь я на тебе і бачу, що саме ти – найвродливіший і найкмітливіший юнак з усіх, кого я зустрічала в наших краях. Тож саме тебе з нашим великим задоволенням я би і призначила принцом, та тільки не тепер, а дещо пізніше, коли ти приведеш перед мої очі всіх.

– Шому б не жараж? – прошамкав у відповідь Едмунд. Обличчя його розчервонілося, губи та пальці злипалися від солодошів. Чесно кажучи, як би там не нахваляла його королева, він у цю мить аж ніяк не був схожий ані на красеня, ані на розумника.

– Якщо ми попрямуємо туди просто зараз, – терпляче розтлумачила королева, – я не познайомлюсь ані з твоїм братом, ані з сестрами, а мені від того буде дуже прикро. Звичайно, я хотіла б бачити тебе принцом, а з часом, якщо гарно поводитимешся, і королем. Та зрозумій, що короля робить його почет, тож я зобов'язана зробити твоїх родичів придворними: брата – герцогом, а сестер – герцогинями.

– Ой, та що в них такого особливого! – відмахнувся Едмунд. – До того ж я можу привести їх іншим разом.

– Так-то воно й так, – не сперечалася королева, – та є одне «але»: варто тобі потрапити до мене в гості, як, скоріш за все, ти геть про них забудеш. Тобі буде так добре, що кращого й бажати не захочеш: тож з якого дива тобі має спасти на думку плентатись бозна-куди хтозна за ким? Ні-ні! Доведеться тобі вирушати в дорогу, не гаючи ані хвилинок, щоб уже завтра зрання познайомити їх зі мною. А без них можеш і не повертатися, зрозуміло?

– Я ж навіть не жнаю шляху назад, – насилу розліплюючи липкі губи, простогнав Едмунд.

– Немає нічого легшого, – усміхнулася королева. – Бачиш отой ліхтар? – Вона ткнула своїм жезлом у напрямку ліхтарного стовпа, де незадовго до цього Люсі зустріла фавна. – За ним пролягає шлях у країну людей. А тепер подивись отуди, – вона вказала в протилежному напрямку. – Чи бачиш ти два низенькі пагорби, що лише трохи здіймаються над верхівками дерев?

– Начебто бачу, – промимрив Едмунд.

– Дім мій стоїть між тими двома пагорбами. Тож наступного разу варто тобі лише знайти ліхтарний стовп, а звідтіля лісова стежка сама виведе тебе до моєї хатинки. Та не забудь привести з собою інших – бо інакше ти нас дуже розгніваєш.

– Я зроблю все можливе, – запевнив її Едмунд.

– Саме так, а до того, – улесливо додала королева, – чому б нам не зробити наше знайомство нашою спільною маленькою таємницею? Нехай буде невеличкий сюрприз! Просто приведи їх до двох пагорбів. Такий кмітливий хлопчик має вигадати, як їх умовити, а як побачите мій дім – тільки-но вголос скажи: «Нумо подивимось, хто тут живе» – чи щось таке. Я певна, що так буде найкраще. Якщо твоя сестра зустріла одного з балакунів-фавнів, вона, либонь, наслухалася про мене всякого – всяких гидких речей, через які вона страхатиметься мене. Знаєш, оті фавни як розведуть теревені, чого хочеш набазікають, отже...

– Будь ласка, будь ласка, – не дуже ввічливо заскиглив Едмунд, – можна мені ще хоча б один-єдиний кусник мармеладу в дорогу?

– Ні-ні, – усміхнулася королева, – доведеться тобі трішки зачекати.

Жестом вона наказала гному рушати і вже здаля махнула Едмунду рукою та вигукнула:

– Наступного разу! Наступного разу! Не забудь! Повертайся якнайскоріше!

Дивлячись услід саням, Едмунд почув, як його хтось гукає, і, озирнувшись, побачив Люсі, що лісом прямувала навпростець до нього.

– О, Едмунде! – зраділа вона. – І ти теж тут! Як же це чудово! Тому що тепер уже...

– Гаразд, – обірвав її Едмунд. – Ти мала рацію: шафа й справді чарівна! Якщо тобі потрібні вибачення, то я навіть готовий вибачитись. Утім, де ти була? Я тебе всюди шукав!

– Коли б я знала, що ти підеш за мною, я б зачекала, – виправдовувалась Люсі. Вона була занадто схвильована і не помітила дратівливості Едмунда та його геть розпашілого і нібито незнайомого обличчя. – А ми обідали з любим паном Тумнусом, фавном, і з ним все гаразд. Біла Відьма нічого не зробила йому за те, що він мене відпустив, тож він вважає, можливо, вона про те нічого не дізналася, і, варто сподіватися, тепер усе буде добре.

– Біла Відьма? – обірвав її Едмунд, якому зненацька стало зле. – Хто це?

– Цілком жаклива особа, – пояснила йому Люсі. – Вона називає себе королевою Нарнії, хоча насправді не має на те ніякого права, і тому всі фавни, дріади, наяди, гноми та звірятка, принаймні всі хороші створіння, щиро ненавидять її. Вона може обертати людей на каміння і робити всілякі інші жакливі речі. Це вона навела на Нарнію одвічну зиму, у якій ніколи, ніколи – тільки уяви собі! – не настає Різдво. Вона роз'їждає по країні в санях, запряжених оленями, із жезлом у руці та короною на голові.

Едмунд і до того відчував себе чи то млясо, чи то тоскно від усіх тих солодоців, а тепер ще й почув, що, здається, затоваришував із небезпечною злодійкою, і йому стало і зовсім ніяково. Та попри всі слова, він марив мармеладом і ладен був на все, аби дістатися до нього знов.

- Хто наплів тобі цю маячню про Білу Відьму? - про всяк випадок поцікавився він.
- Пан Тумнус, фавн. Я вже про нього розповідала, - відповіла Люсі.
- Не можна вірити тому, про що базикають фавни, - немовби знаючи про фавнів набагато більше за Люсі, розважливо промовив Едмунд.
- Звідки ти знаєш? - обурилася Люсі.
- Це всі знають, - відповів Едмунд, - у кого хочеш спитай! А тепер ходімо - скільки можна стирчати тут у снігу... Час додому!
- І справді, - погодилася Люсі. - Ах, Едмунде! Як добре, що ти теж сюди потрапив. Тепер усі повірять у Нарнію. Оце буде весело!

Едмунд промовчав - йому було зовсім не весело. Доведеться йому визнати привселюдно, що даремно він глузував із Люсі і що правда на її боці; а до того ж - він був упевнений - усі стануть на бік фавнів та звіряток, а він же ж однією ногою вже стояв... на боці Чаклунки. Він ще не знав, що казати і як зберегти їх спільну з Чаклункою таємницю, коли зайде мова про Нарнію.

У таких роздумах минула більша частина шляху, і ось навколо вже не глиця та дерева, а хутрянні пальта, а ще за мить вони вийшли з шафи і опинилися в порожній кімнаті.

- Послухай-но, Едмунде, з тобою все гаразд? Вигляд у тебе геть жалюгідний! Чи ти, бува, не захворів? - побачивши його у світлі, стривожилася Люсі.

- Усе гаразд! - буркнув Едмунд, хоча насправді то була брехня, бо від солодощів йому ставало все гірше й гірше.

- Ходімо, - поклікала його Люсі, - пошукаємо інших. Нам е що ім розповісти! Які чудові пригоди чекають на нас тепер, коли ми знову всі разом!

## Розділ 5

Знову по цей бік шафи

Оскільки гра у хованки тривала, Едмунд та Люсі відшукали інших не одразу. Але нарешті всі зібралися в довгій кімнаті, де стояли лицарські обладунки, і тут Люсі наче прорвало.

- Пітере! Сьюзан! Усе це правда! Едмунд теж бачив! Там, по той бік шафи, ціла країна! Саме там ми з Едмундом випадково натрапили одне на одного в самісіньких хахах тамтешнього лісу. Едмунде, скажи ім!

- Справді, розкажи нам, Еде, - підтримав її Пітер.

І тут ми дісталися до одного з найбридкіших випадків у всій нашій історії. Едмунд і до цієї хвилини почувався досить кепсько, його нудило та баламутило, до того ж дуже дратувало те, що Люсі таки казала правду, а він, Едмунд, помилявся. Але він досі не вирішив, як йому бути і що казати. Та коли Пітер звернувся до нього з прямим запитанням, він не

вигадав нічого кращого, аніж зважитись на найкапосніший та найогидніший вчинок, на який тільки був здатен за цих обставин, – він скривдив Люсі брехнею.

– Та розповідай-но, Еде, не мовчи! – підштовхнула його Сьюзан.

Едмунд зневажливо подивився на Люсі, ніби був дорослішим й мудрішим за неї (хоча насправді різниця становила не більше року), потім паскудненько тигикнув і сказав:

– Та про що тут розповідати? Ми з Люсі грали разом, тому я й робив вигляд, нібито вся ця казкова країна справжня. Звісно, навмисно, заради жарту. Нічого такого, зрозуміла річ, там немає і бути не може.

Бідолашна Люсі лише кинула на Едмунда красномовний погляд та вискочила з кімнати. Едмунд, який, у свою чергу, з кожною хвилиною почувався все більш і більш кепським хлопчиком, одразу ж вирішив розвинути те, що вважав своїм успіхом, і додав:

– Ось, самі бачите! Що за гедзь її вкусив? Сама біда з тією малечю – завжди вони...

– Послухай, – не дуже чемно обірвав його Пітер, – краще помовч! Ти дуже огидно поводишся з Люсі відтоді, коли почалася вся ця маячня з шафою: то ти робиш вигляд, ніби беззастережно довіряєш їй і навіть потураєш її вигадкам, то раптом дражнишся. І все це ти робиш навмисно, із самої капості та й годі.

– Але ж ми всі розуміємо, що то все дурниці й нісенітниця, – заперечив на своє виправдання Едмунд.

– Так-то воно так, – погодився Пітер, – але річ не в тому. Коли ми залишали батьківський дім, Лу була цілковито здоровою, а тут із нею коїться щось дивне: чи то в неї щось із головою, чи то вона стає невинуватою брехухою. Хоч там як, з чого це ти вирішив, що кепкувати та знущатися з неї одного дня та заохочувати іншого – це слухна думка?

– Я думав... думав... – промимрив Едмунд, спішно вигадуючи, що ж саме він думав, але так і не знайшовся, що відповісти.

– Та нічого ти не думав, – тільки й махнув рукою Пітер. – Чинити капості не думаючи – оце ти вмієш: згадай, ти завжди принижував усіх, хто молодший за тебе, – це було помітно ще в школі.

– Облиште вже, хлопці! – втрутилася Сьюзан. – Сваркою суперечки не вирішиш! Ходімо шукати Люсі!

Не дивно, що, коли Люсі нарешті знайшли, всі помітили, що в неї заплакані очі. А от втішити її було нікому та й нічим, бо – хай що їй там не казали – вона знай твердила своє.

– Мені байдуже, що ви там про мене думаете: можете скаржитися Професору, можете написати матусі – взагалі, робіть що завгодно, я знаю одне: там, у надрах шафи, є ліс, у лісі я зустріла доброго фавна, а ви тут – злі, злі, злі... Тож краще б я залишилася там!

Вечір видався жадливим. Люсі страждала на самоті. Так само наодинці залишився й Едмунд, який уже підозрював, що з його чудовим задумом не так гарно все складається, як гадалося. Двоє інших дітлахів були не на жарт схвильовані станом здоров'я Люсі: чи вона не з'їхала з глузду? І ще довго вони радилися з того приводу в коридорі, навіть коли Люсі пішла в ліжку.

Зрештою, наступного ранку вони вирішили поділитися сумнівами з Професором. «Якщо буде потреба, себто якщо з Люсі справді не все гаразд, він напише листа батькові, – вирішив Пітер. – Самим нам ради тому не дати». І з цими думками вони постукали у двері професорського кабінету.

– Що ж, заходьте, – запросив їх Професор, вказавши на стільці, і приготувався слухати. Він слухав, склавши разом пучки, і жодного разу не перервав їхньої розповіді. Потім помовчав, прокашлявся і мовив таке, чого вони аж ніяк не очікували почути з професорських вуст:

– З чого ви вирішили, – поцікавився він, – нібито розповідь вашої сестри – це вигадки?

– Так, але ж... – почала була Сьюзан та враз осіклася. З Професорового обличчя було помітно, що його цікавість цілковито серйозна і йому не до жартів. Сьюзан швиденько зібралася з думками. – ...але ж Едмунд стверджує, що то була гра: хто краще вигадася, щоб йому повірили.

– Ось воно що... Саме це й заслуговує найприскіпливішої уваги, – зазначив Професор. – Вибачте мені, але кого ви вважаєте чеснішим: сестру чи брата?

– Отож-бо й воно! – обізвався Пітер. – Досі я, не вагаючись, сказав би, що Люсі.

– А ти як гадаєш, моя любя? – звернувся Професор до Сьюзан.

– А я, – не вагаючись, відповіла Сьюзан, – я вважаю так само. Але погодьтесь: цей ліс у шафі, а в лісі – фавн... Щось не дуже схоже на правду...

– Так далеко мої знання не сягають, – визнав Професор. – Але якщо чесну людину звинувачують у брехні – це вкрай серйозно, це дуже серйозне звинувачення.

– Нас не стільки непокоїть те, що вона каже неправду, скільки те, що вона дійсно каже правду, – розтлумачила Сьюзан.

– Ви мали на увазі, що вона – несповна розуму? – не знітився Професор. – З'ясувати це щонайпростіше: достатньо пильно придивитися до неї та побалакати про щось стороннє.

– Отже... – запнулася Сьюзан. Вона й уявити не могла, щоб доросла людина розмірковувала таким чином, і дещо розгубилася.

– Логіка! – тим часом продовжував Професор, звертаючись більш до себе, аніж до слухачів. – Чого їх тільки навчають у сучасних школах? Існує три ймовірності: або ваша сестра – брехуха, або вона божевільна, або вона каже правду. Розгляньмо їх по черзі: ви впевнені, що вона не бреше і вочевидь вона не божевільна. Тож залишається одне: до появи інших свідчень визнати, що вустами вашої сестри говорить істина.

Сьюзі кинула на нього допитливий погляд – судячи з виразу обличчя, кепкувати з них Професор нібито не збирався.

- Але як таке може бути? - здивувався Пітер.

- Може бути «що»? - у свою чергу не зрозумів Професор.

- З одного боку, - почав розмірковувати вголос Пітер, - якщо все, що бачила Люсі, насправді існує, чому ж тоді не бачать того інші, коли потрапляють у шафу? Ми ж разом усе там роздивились і нічогоісінько не знайшли - це визнала навіть сама Люсі.

- І що з того випливає? - скинув брови Професор.

- Та як же, сер? Якщо якісь речі існують, то вони існують у певному місці в певний час, незалежно від нашого бажання...

- Та невже? - закинув Професор.

Цього разу Пітер не знайшовся, що відповісти. Натомість сказала Сьюзан:

- Але ж Люсі просто не мала часу зникнути кудись надовго, навіть якби і було куди. Вона вибігла з кімнати якусь хвилинку по тому за нами. А з її слів вона була відсутня принаймні годину, та ще й не одну.

- Саме це й доводить вірогідність історії, - кивнув Професор. - Якщо у цьому домі - а треба визнати, що цей дім - незвичайний, де я й сам знаю далеко не все, - дійсно є хід до іншого світу, тобто якщо припустити, що ваша сестра повернулася саме звідти, то мене не здивує, що час там плине якось інакше, ніж у нас, отож, скільки б вона там не була, до нашого часу це жодного стосунку не має. З іншого боку, мені щось не віриться, щоб дівчинка у її віці отак узяла та самотужки вигала таку своєчасну дрібничку. Якби вона дійсно мала на меті ввести вас в оману, то напевне подбала б і про те, аби надати своїй історії більшої правдивості. А для того тільки й треба було - якомога довше просидіти в шафі, перш ніж вийти до вас розповідати казки.

- Невже ви справді гадаєте, Професоре, ніби десь тут, просто так, за рогом, приховані інші світи? - ніяк не міг заспокоїтися Пітер.

- У будь-якому разі це не суперечить вірогідному, - відповів Професор, знімаючи з носа окуляри та протираючи скло. - Чого їх навчають у тій школі? - знову пробуркотів він.

- То що ж нам робити? - відчуваючи, що розмова перетікає у якесь нове русло, відгукнулася Сьюзан.

- Люба моя юна леді, - пишномовно звернувся до неї Професор, скинувши виразним поглядом обох дітлахів, - а чи не спадала вам часом на думку ідея, яку поки що ніхто не запропонував, яка може здатися навіть неочікуваною, але яка, однак, заслуговує на те, щоб її випробували?

- Що ж це за ідея? - підхопилася Сьюзан.

- Кожному займатися своїм ділом, - наголосив Професор.

Так і вирішили.

Для Люсі це обернулося на краще. Пітер прослідкував за тим, аби Едмунд не прискіпувався до сестри. А про шафу ніхто й не згадував, ніби її й не було. Припинилися не тільки балачки, не чути було навіть натяків на горезвісну шафу. Тож здавалося, що про подальші пригоди годі було і мріяти. Та склалося інакше. Професорський будинок (де, за його словами, він і сам знав далеко не все), як з'ясувалося, був старезним і відомим на

всю Англію, отож приваблював усіх небайдужих до давнини, які приїжджали з усіх куточків країни, аби на власні очі подивитися на славнозвісну старовину. Нічого дивного в тому не було, бо такі будівлі, як ця, не тільки згадуються в різноманітних путівниках, а ще й часто-густо слугують місцем, де відбуваються події в таких неймовірних історіях, порівняно з якими ця історія, яку я розповідаю вам, здається просто-таки дитячою казкою. Так от, щоразу, як на подвір'ї збирався натовп витрішак, які будь-що бажали потрапити всередину, Професор нікому і ніколи не відмовляв, і тоді тут як тут з'являлася місіс Макріді, економка, яка залюбки водила їх по будинку, розповідаючи чи то про лицарські обладунки, чи то про старі книжки в бібліотеці – словом, про все, що знала. При цьому місіс Макріді, яка і в кращі часи не дуже полюбляла дітей, на дух не переносила, коли ті вешталися під ногами під час екскурсії, відволікаючи і її саму, і її слухачів від стародавніх цікавинок. Ось чому першого ж дня ще зранку вона суворо попередила Сьюзан та Пітера (серед багатьох інших речей), аби ті «навіть і не думали повернутися їй на очі, коли вона водить будинком екскурсантів».

– Хіба що комусь із нас, дітлахів, зненацька закортить згаяти півранку свого часу, плентаючись за юрбою невгамовних дорослих шанувальників сивої давнини, – обізвався на те Едмунд.

Це був той самий випадок, коли всі одностайно погодилися з ним. Саме тут і почалися нові пригоди.

Кілька днів по тому Пітер і Едмунд стояли біля знайомих нам лицарських обладунків, прикидаючи, а чи вдасться розкрутити їх на дрібні частини, коли до зали увірвалися дівчата і почувся вереск: «Бережіться! Сюди прямує Макріді з юрбою екскурсантів!»

– Швидше! – вигукнув Пітер, й усі четверо кинулись навтьоки через дальні двері у лицарській залі.

Та коли всі гуртом промчали зелену кімнату і потрапили до бібліотеки, десь попереду почулися гучні голоси, і діти здогадалися, що, напевне, місіс Макріді з якоїсь причини повела групу через чорний хід бічними сходами замість того, щоб піти парадними, як вони від початку гадали. Тож чи то від того, що в них запаморочилось у голові, чи то від страху перед місіс Макріді, яка начебто мала собі на меті захопити їх зненацька, а може, і справді в домі прокинулись якісь чародійні сили, що гнали їх до Нарнії, але раптом дітям здалося, що всі й усюди їх переслідують, і врешті-решт Сьюзан не витримала:

– Хай їм грець, тим екскурсантам! Мерщій до вітальні з шафою – пересидіти, доки вони не заберуться геть! Там нас ніколи не знайдуть!

Та не встигли вони причаїтися у названій кімнаті, як голоси пролунали просто в коридорі, за дверима почулося шарудіння, а далі... клямка повільно піднялася.

– Нумо! – підхопився Пітер, уже розчиняючи двері шафи. – Більше нема куди!

Підштовхуючи одне одного, дітлахи кинулися до шафи і, важко дихаючи, зачалися в темряві. Останнім був Пітер – він тихесенько причинив за собою двері, а от грюкати ними не став, бо добре розумів, що гримати дверима – це найостанніша у своєму безглузді річ, особливо коли ховаєшся в шафі.

## Розділ 6

### Далі в ліс

– ...Хоч би та Макріді поквапилася та якнайшвидше здихалася своїх шанувальників... е-е-е... давнини, – зітхнула трохи згодом Сьюзан. – У мене вже тіло зсудомило.

– До того ж тут тхне якоюсь камфорою! – зауважив Едмунд.

– Не здивуюсь, якщо виявиться, що її повно в кишенях цих речей, – погодилася Сьюзан. – Це, певно, проти молі.

– Мені щось у спину втикається, – поскаржився Пітер.

– А я вже зовсім змерзла! – вигукнула Сьюзан.

– І справді, щось тут прохолодно, – погодився Пітер, – і мокро. Що ж це за місце? От я сиджу на чомусь мокрому! – Він різко звівся на ноги.

– Ходімо! – гукнув Едмунд. – Вони вже пішли.

– Ой-ой-ой! – несподівано зойкнула Сьюзан.

Усі разом кинулись до неї, запитуючи, що трапилось.

– Е-е-е... я, виявляється, сиджу, притулившись спиною до дерева, – приголомшено мовила та. – І, тільки подивіться, тут начебто розвиднюється...

– І справді, – здивувався Пітер, – лише подивіться туди... й он туди! Навколо нас самі дерева! Оце так-так, а сам я, виходить, розсівся на сніговому заметі. Куди ж ми потрапили, як не в той дивний ліс, про який нам розповідала Люсі!

Помилки бути не могло – дітлахи навіть закліпали очима від світла зимового дня. Позаду на гачках висіли шуби, а попереду стояли засніжені дерева.

Пітер обернувся до Люсі.

– Вибач, що одразу не повірив тобі, – сказав він. – Дай-но руку – миритися!

– Миримось! – вирішила більше не ображатися Люсі, і на знак миру вони потисли одне одному руки.

– А що далі? – запитала Сьюзан. – Що нам робити далі?

– Як що? – здивувався Пітер. – Ходімо в розвідку!

– Бр-р! – пробурмотіла Сьюзан, пританцьовуючи на місці. – Яка ж тут холоднеча! Може, вдягнемо шуби? Що ж їм, дарма висіти?

– Вони ж не наші, – заперечив Пітер.

– Ніхто не зважатиме, – розсудила Сьюзан. – Ми ж не збираємося виносити їх із будинку. Більш того, ми навіть не винесемо їх із шафи.

– Якось не подумав, Сью, – погодився Пітер. – А й справді, якщо подивитися з цього боку, ніхто не звинуватить нас у тому, що ми взяли ті шуби без дозволу, якщо ми не винесемо їх із шафи. А ця країна, як я розумію, теж є у шафі, отже, поки ми у шафі, ми можемо розпоряджатися шубами на власний розсуд.

Так вони і зробили. Шуби були занадто великими, аж до самісіньких п'ят, та нагадували королівські мантиї. Дітям одразу стало тепло, і, роздивившись одне одного, вони вирішили, що ті вбрання їм дуже личать та й більше пасують до навколишньої природи.

– Можемо вдати з себе північних дослідників, – запропонувала Люсі.

– Нам і удавати не треба – на нас і без того чекають захопливі пригоди, – усміхнувся Пітер, який уже прямував до лісу. Похмуре небо над головою вкривали чорні хмари, провіщаючи черговий снігопад.

– Послухайте, – несподівано озвався Едмунд, – коли ми збираємося вийти до ліхтарного стовпа, нам потрібно звернути лівіше! – На якусь мить він забув, що мав прикидатися, наче він тут уперше. Щойно ті слова вилетіли з його вуст, він прикусив язика, та було вже запізно – усі зупинилися та витріщили на нього очі, а Пітер навіть присвиснув.

– Виходить, ти БУВАВ тут раніше, – промовив він, – виходить, то не Люсі казала неправду – то ти збрехав.

Запала мертва тиша.

– Жоден звір лісовий... Жоден плазун найотруйніший... не вчинив би так із ближнім своїм, – почав був Пітер, а там – махнув рукою та змовк.

Сказати і справді було нічого, і вони всі вчотирьох мовчки пішли далі; лише Едмунд плентався позаду та буркотів собі під ніс:

– Ви ще пошкодуєте, пихаті самовдоволені дурники.

– Куди саме ми, до річі, прямуємо? – поцікавилася Сьюзан, хоча б для того, щоб змінити тему.

– Мені здається, вести нас повинна Люсі, – твердо наголосив Пітер, – це її право. Куди ти нас поведеш, Лу?

– Чому б нам не навідатися до пана Тумнуса? – запропонувала Люсі. – Він дуже-дуже добрий фавн, я розповідала вам про нього.

Усі погодилися і хутенько попрямували слідом за Люсі, притупуючи ногами від холоду. Люсі виявилася справжнім слідопитом. Спершу вона побоювалася, що не знайде дороги, але тут вона впізнала незвичайне дерево, там – пеньочок, і ось уже вони дійшли туди, де землю перерізали кам'яністі байраки, звідтіля – у знайому улоговину, і нарешті опинилися біля печери, де жив пан Тумнус. Але там на них очікувала жаклива несподіванка.

Вхідні двері було зірвано з завіс та розбито вщент. Усередині печери було темно і вогко – з одного погляду ставало зрозуміло, що її покинули декілька днів тому. У дверний проріз намело снігу – він, змішаний з чимось чорним, певно, обвугленими полінцями та попелом, устилав усю підлогу. Вочевидь, хтось розкидав тут дрова, а потім затоптав полум'я. Скрізь валявся розбитий посуд, а портрет батька фавна був пошматований чимось гострим – чи то лезом, чи то пазурами.

– Оце розправилися так розправилися, – знов пробурмотів собі під носа Едмунд, а вголос додав: – І варто було сюди плентатись?

– Що це? – Пітер помітив аркуш паперу, прибитий через килим до підлоги.

– Там щось написано? – запитала Сьюзан.

– Начебто так, – відповів Пітер, – не можу розгледіти в такій темряві. Ходімо надвір.

Усі вийшли та з'юрмилися навколо Пітера, а той прочитав уголос:

Колишній мешканець цього житла, фавн на ім'я Тумнус, перебуває під арештом, очікуючи суду за звинуваченням у державній зраді Її Величності Ядіс, королеви Нарнії, володарки Кейр- Паравелю, імператриці Самотніх Островів та ін., а також у наданні притулку ворогам Її Величності, пригріванні шпигунів та братанні з людьми.

Підпис: Могрім, зверхник таємної поліції.  
Слава королеві!

Діти здивовано презирнулися.

– Навіть і не знаю, чи так уже мені тепер подобається це місце... – протягнула Сьюзан.

– Що за королева, Лу? – поцікавився Пітер. – Тобі щось відомо про неї?

– Ніяка вона не королева, – заходила розповідати Люсі, – а жаклива чаклунка. Вона називає себе Білою Чаклункою. Усі лісові мешканці її ненавидять. Вона наклала на всю країну закляття, і тепер тут завжди зима і ніколи не настає Різдво.

– Якщо ім пороблено, то навіщо нам тут залишатись? – пошепки спитала Сьюзан. – Тут, здається, небезпечно та якось не дуже весело. До того ж холоднішає, а в нас і попоісти нічого. Чому б не повернутися додому?

– Але ми не можемо отак от взяти та поступитися!.. Не можемо! – палко обурилась Люсі. – Невже ви не розумієте? Ми не можемо так просто повернутися додому! Це через мене бідолашний фавн потрапив у таку халепу. Він сховав мене від Чаклунки та показав шлях додому. Ось що мається на увазі під «наданням притулку ворогам Її Величності та братанні з людьми». Ми повинні його врятувати.

- Багато ж ми зможемо зробити, - усміхнувся Едмунд, - особливо на порожній шлунок.

- Та замовкни вже ти врешті-решт! - не витримав Пітер, який досі сердився на Едмунда. - Що ти думаєш, Сью?

- У мене таке відчуття, хоча мені аж лячно від нього, що Люсі і тут правильно каже, - відповіла Сьюзан. - З одного боку, коли б моя воля, я б і кроку не ступила вперед і я вже шкодую, що ми сюди прийшли. А от з іншого, ми мусимо спробувати щось зробити для пана - як його там? - тобто для фавна.

- Що ж, я згоден, - кивнув Пітер. - Але перше, що ми повинні зробити, - це знайти їжу. Я б охоче повернувся та прихопив чогось із комори, якби був певен, що ми потрапимо назад до цієї країни. Тож, я вважаю, треба йти далі.

- Згода! - в один голос гукнули дівчата.

- Знати б тільки, де тримають бідолаху, - зітхнув Пітер.

Вони ще стояли на місці, розмірковуючи, що робити далі, коли Люсі зойкнула:

- Дивіться! Он там, з рудими грудочками! То ж вільшанка! Перша пташка, яку я тут бачу! Цікаво, чи вміють птахи в Нарнії розмовляти? Здається, вона хоче нам щось сказати. - І, звертаючись до вільшанки, вона запитала: - Чи не могли б ви нам розповісти, куди забрали пана Тумнуса, фавна?

З цими словами вона ступила крок уперед. Пташка одразу ж відлетіла, але зовсім недалечко, на сусіднє дерево. Там вона всілася на гілку та виразно зиркнула на дітлахів - наче зрозуміла, про що йдеться. Самі того не помітивши, діти ступили зо два кроки до неї. Вільшанка знов відлетіла на сусіднє дерево та знов зиркнула на них. Важко було не звернути увагу на вільшанку з такими яскраво-рудими грудочками та розумними очима.

- Знаєте що? - припустила Люсі. - Вона кличе нас за собою.

- Мені теж так здалося, - обізвався Сьюзан. - А ти як вважаєш, Пітере?

- Можливо. Чому б, власне, і не піти за нею?

Вільшанка, немов розуміючи кожне їхнє слово, далі перелітала з дерева на дерево, завжди трохи випереджаючи дітей, але щоб вони за нею встигали. Так вони пересувалися, потроху спускаючись усе нижче й нижче в долину. Кожного разу, коли вільшанка знімалася з дерева, з гілля на дітей сипалася снігова крупа. Невдовзі трохи розвиднилося, з-за хмар проглянуло зимове сонечко і сніг навколо замерехтів різнобарвними іскорками. Так вони йшли десь із півгодини - дівчата попереду, коли Едмунд несподівано звернувся до Пітера:

- Якщо ти ще не занадто шляхетний, аби пристати на розмову зі мною, маю дещо сказати, і краще б тобі мене вислухати.

- Що там іще? - відгукнувся Пітер.
- Цить! Не так голосно, - шикнув на нього Едмунд, - не треба зайвий раз лякати дівчат. Ти хоч розумієш, що ми робимо?
- Що? - вже пошепки запитав Пітер.
- Ми йдемо слідом за кимось, кого навіть не знаємо! На чиєму боці той птах? Може, він веде нас у пастку?
- Що за дурниці! Вільшанки... вільшанки - вони добрі птахи. Так у всіх книжках пишуть. Ні-ні, вільшанка не може бути на ворожому боці.
- Який тут бік дружній, а який - ні, про те нам невідомо. Як ти можеш бути певен у тому, що всі фавни в королівстві - наші друзі, а королева - що б нам про неї не розповідали - негідниця? Ми ж нічого ні про кого з них навіть не знаємо.
- Але ж фавн урятував Люсі!
- Це він сам сказав, та чи так це було насправді? І ще одна річ. Хто-небудь із нас хоч приблизно знає звідси шлях додому?
- Ох, і справді! - Пітер зупинився. - Про це я зовсім не подумав!
- Як і про обід, - додав Едмунд.

## Розділ 7

### День у бобрів

Доки хлопці шепотілися позаду, дівчата несподівано зупинилися та разом зойкнули:

- Ой!
  - Вільшанка! - скрикнула Люсі. - Вільшанка... вона полетіла геть.
- Пташки й справді ніде не було видно.
- І що далі? - звернувся Едмунд до Пітера, усім своїм виглядом проказуючи: «Що я тобі щойно говорив?»
  - Цить... Погляньте! - прошепотіла Сьюзан.
  - Що там? - запитав Пітер.
  - Здається, щось майнуло між дерев, отам, ліворуч.
- Діти пильно вглядалися в лісові хащі, бо всім було трохи моторошно.
- Ось, знову, - прошепотіла Сьюзан.
  - Я теж помітив, - підтвердив Пітер. - Воно все ще там - сховалося за великим деревом.
  - Що воно таке? - Люсі щосили намагалась угамувати тремтіння у голосі.

- Що б воно не було, воно й саме боїться нас, - зауважив Пітер. - Не хоче, щоб його побачили.

- Ходімо додому, - змолилася Сьюзан. І хоч ніхто не сказав цього вголос, кожен несподівано усвідомив те, про що не так давно казав Едмунд Пітеру: вони загубилися.

- Хто б це міг бути? - запитала Люсі.

- Це... це якась тваринка, - відповіла Сьюзан і одразу ж скрикнула: - Дивіться! Подивіться туди! Скоріше! Ось воно!

Цього разу всі побачили вусату пухнасту мордочку, що вигулькнула з-за дерева. Але звірятко вже не ховалося, а натомість приклало лапку до вусатого писочка, зовсім як людина, що прикладає вказівного пальця до вуст, закликаючи до мовчання. І одразу ж зникло. Діти стояли, затамувавши подих.

За мить незнайомиць вийшов з-за дерева, озирнувся навколо, наче побоюючись, що за ним хтось стежить, промовив: «Цить...» - і подав знак іти за ним слідом туди, де дерева росли густіше, після чого знову зник.

- Я знаю, хто то був, - сказав Пітер. - Бобер. Я помітив хвіст.

- Він хоче, щоб ми пішли за ним, - здогадалася Сьюзан, - та попереджає, щоб ми поводитися тихо.

- Це зрозуміло, - обізвався Пітер. - Незрозуміло ось що - чи потрібно нам іти за ним слідом. Як ти гадаєш, Лу?

- Мені він сподобався, - відповіла Люсі.

- Так, але ж ми його не знаємо, - заперечив Едмунд.

- Чому б нам не ризикнути? - запропонувала Сьюзан. - Немає сенсу стояти на місці. До того ж я страшенно зголодніла.

Цієї миті бобер знову висунувся з-за дерева, наполегливо закликаючи їх за собою.

- Ходімо! - вирішив Пітер. - Спиток - не збиток. З одним бобром ми якось впораємося.

Тож діти з'юрмилися та гуртом наблизились до дерева, обійшли його і за ним, власне, побачили бобра. Він трохи позадкував, промовивши хрипким горловим шепотом:

- Ходімо, ходімо! Тут небезпечно!

Лише діставшись темної місцинки, де крони дерев спліталися так щільно, що під ними не було ані сніжинки – самі соснові голки та коричнева земля, він нарешті звернувся до них.

- Чи ви сини Адама та доньки Єви? – спитав він.

- Саме так, – підтвердив Пітер.

- Тсс-с-с, – прошепотів Бобер, – будь ласка, не так голосно. Тут скрізь може чаїтися небезпека.

- Та чому? Кого ви боїтесь? – здивувався Пітер. – Тут нікого немає, окрім нас.

- Навколо нас дерева, – відповів Бобер. – Вони завжди підслуховують. Більшість дерев – на нашому боці, та деякі можуть видати нас їй – ви розумієте, про кого йдеться, – і він промовисто кілька разів кивнув.

- Коли ми вже заговорили про те, хто на чиему боці, – втрутився Едмунд, – то звідкіля ж ми знаємо, що ви на нашому?

- Не хотілось би бути нечемним, пане Бобре, – додав Пітер, – але, бачте, ми чужинці.

- Що правда – то правда, – погодився Бобер. – Ось мій знак, – з цими словами він показав їм невеличку білу штуку.

Усі витріпилися на неї з подивом, аж тут Люсі раптом мовила:

- Ну, звісно. Це моя хусточка – та, що я подарувала панові Тумнусу.

- Саме так, – підтвердив Бобер. – Бідолаха, він дізнався про арешт заздалегідь та віддав хусточку мені. Він сказав, що, коли з ним щось трапиться, я повинен зустріти вас тут та відвести... – Тут він змовк і раз чи двічі таємниче кивнув. Тоді, подавши дітям знак підступити якомога ближче, так що його вуса лоскотали їм обличчя, він додав тихесенько, пошепки: – Кажуть, Аслан уже в дорозі їй, можливо, уже в Нарнії.

І тут сталося щось дивне. Хоча ніхто з дітей і гадки не мав, хто такий Аслан, щойно Бобер промовив його ім'я, як кожен відчув дещо особливе. Можливо, подібне траплялося і з вами, наприклад, уві сні, коли раптом ви довідалися щось таке, чого одразу навіть не збагнули, але відчули, що то вкрай важливе. І от якщо те «щось» було страшне, увесь сон перетворюється на суцільне жакіття, а от якщо воно було радісне – настільки радісне, що годі їй намагатися описати те словами, – то такий сон ви запам'ятаєте на все життя і схочете, щоб він повторювався знов і знов. Щось таке трапилося і з дітьми. Варто їм було почути ім'я Аслана, як у кожного тьохнуло в грудях. Едмунд здригнувся від жаху. Пітера переповнила відвага й охопила жага пригод. Сюзан відчула це так, ніби на неї війнуло чарівним ароматом, а поруч пролунала дивовижна музика. Щодо Люсі, то вона почувалася так, як почуваяться діти, коли прокидаються вранці й розуміють, що нарешті настало літо, а з ним почалися канікули.

- То що ж із паном Тумнусом? – запитала Люсі. – Де він?

- Тсс-с-с... – Бобер приклав пальця до вуст. – Усе розповім, тільки не тут. Спочатку ми повинні дістатися місця, де зможемо поговорити без свідків... і водночас повечеряти.

Після цих слів ні в кого, крім Едмунда, більше не залишилося жодних сумнівів щодо того, чи можна довіряти Бобру. І всі, не виключаючи і самого Едмунда, дуже зраділи, почувши слово «вечеря».

Тож вони поспішили слідом за своїм новим другом – десь з годину той на диво хутко вів їх по лісових хахах, що з кожним кроком ставали все густішими. Діти дуже втомилися і ще більше зголодніли, коли несподівано ліс порідшав, а стежка, якою вони йшли, пірнула вниз. За хвилину вони опинилися просто неба. Сонце ще жевріло, і в його променях перед очима постав дивовижний краєвид.

Перед ними розстигалася вузька долина, на дні якої текла ріка – точніше, могла б текти, якби не була скута кригою. Просто в них під ногами через річку простягнулася гребля, і щойно вони її примітили, як одразу ж згадали, що бобри – вони на те й бобри, щоб будувати греблі та загати, і ця – в тому вони не сумнівалися – власноруч спорудив їх Бобер. Вони також помітили на його писку той вираз скромності, що з'являється на обличчі людини, коли відвідуєш посаджений нею садочок або читаєш написану нею книжку. Тож Сьюзан із самої лише ввічливості сказала:

– Що за гарна гребля!

І пан Бобер цього разу не зацитькав, а відповів:

– Облиште! То пусте! Дрібничка! Її ще навіть не завершено!

Трохи вище від греблі була глибока заплава, нині вкрита товстим шаром темно-зеленої криги. Нижче, набагато нижче від греблі також лежала крига, але не рівна та гладенька, немов дзеркало, а горбкувата та хвиляста, бо вода там замерзла в ту мить, коли зливалася вниз пінявим клекітливим потоком. А там, де з греблі виривався бурхливий водоспад, утворилася блискуча стіна бурульок, з одного боку немов облита цукровим сиропом та прикрашена казковими квітами, вінками та гірляндами. Зверху греблі, приблизно посередині, стояла чудернацька маленька хатинка, схожа на велетенський бджолиний вулик. Із димаря в'юнися димок, і від самого погляду на нього (особливо якщо ви зголодніли) у голову лізли думки про їжу, від яких істи кортіло ще більше.

Ось що побачили перед собою трое дітей. Та Едмунд помітив дещо інше: нижче за течією видно було іншу річечку, що витікала з трохи меншої долини та впадала у велику річку. А кинувши погляд на ту долину, Едмунд побачив два пагорби, ті самі пагорби – у цьому він був впевнений, – про які казала йому Біла Відьма, коли вони прощалися з нею біля ліхтарного стовпа. Там, між пагорбами, подумалось йому, має бути її палац – до нього звідси рукою докинути, десь миля, не більше. Він згадав про такий жаданий мармелад і про те, що стане королем («Цікаво, як це сподобається Пітерові?» – подумалось йому), і недобрі думки зародилися у нього в голові.

– Ось ми й прийшли, – оголосив Бобер. – Здається, моя дружина вже чекає на нас. Я піду перший, а ви слідом. Тільки обережно – тут слизько.

Хоч зверху гребля була достатньо широкою, аби нею перейти, через крижаний покрив зробити це було геть нелегко. До того ж якщо з одного боку до греблі прилягав гладкий лід заплави, то з іншого зяяло підступне урвище, бо вода там застигла набагато нижче. Діти вервечкою потяглися слідом за Бобром. Обабіч греблі річка зміїлася далеко-далеко. Діставшись середини греблі, вони опинилися на порозі хатинки, де й мешкало подружжя бобрів.

– А ось і ми, пані Бобріхо! – привітався Бобер. – Я їх знайшов! Перед тобою сини Адама та доньки Єви! – з цими словами всі пірнули всередину.

Першим, що почула Люсі, коли увійшла, було дзижчання, а першою, кого вона побачила, – мила стара бобріха, яка сиділа у кутку з ниткою в зубах та завзято шила на швацькій машинці – саме звідти й долинало дзижчання. Вона спинилась і підвелася, тільки-но увійшли діти.

– Нарешті ви прийшли! – вигукнула вона, простягаючи їм назустріч обидві свої зморшкуваті передні лапки. – Нарешті! Не думала я, що доживу до цього дня! Картопля ось-ось буде готова, вода в чайнику вже закипає, і я візьму на себе сміливість припустити, що Бобер зможе дістати нам трохи рибки.

– Авжеж! – обізвався Бобер та рушив надвір. З ним за компанію вийшов і Пітер. По скутій льодом заплаві вони попрямували до невеличкої ополонки, яку Бобер кожен день, рано-вранці, прорубував сокирою. З собою вони не забули взяти і відро. Геть не зважаючи на холод, Бобер неквапливо влаштувався біля краю ополонки та пильно вгледівся у воду. Раптом він запхнув лапу в ополонку – ви б і оком не встигли змигнути! – і витягнув звідти чудову форель. Так він раз за разом запускав лапу в ополонку, доки не наловив вдосталь риби.

Дівчатка тим часом поралися на кухні, допомагаючи Бобрисі. Вони наповнили казанок, накрили стіл, нарізали хліб, засунули тарілки до печі, аби вони прогрілися; з діжки, що примостилась у кутку, набрали величезний глек пива для хазяїна, а також поставили на вогонь пательню – нагріватися. Люсі спало на думку, що в бобрів дуже затишна маленька хатинка, зовсім не схожа на печерку пана Тумнуса. Тут не було ані книжок, ані картин, а замість ліжечок до стін, немов на кораблі, були причеплені відкидні полиці. Зі стелі звисали шворки з окостами та в'язки цибулі, а до стіни притулилися гумові чоботи, поряд з якими висіли непромокальні плащі; там же були сокирки, садові ножиці, лопати, кельми і бозна-як-називається-та-штука для перевезення будівельного розчину, й вудки, й риболовні сіті та усілякі торби. А скатертина на столі була хоч і чисто випраною, але витканою з цупких ниток.

Тільки-но олія на пательні зашкварчала, як з уже почищеною рибою повернулися Пітер та Бобер. Лише уявіть собі, якими чудовими пахощами війнуло від свіжоспійманої риби, щойно її поклали на розпечену пательню, і як голодні діти, котрі від таких принадливих запахів, здається, зголодніли ще дужче, з нетерплячки кружляли навколо риби. І ось нарешті Бобер виголосив: «Майже готово!» Сьюзан злила воду з картоплі та відставила горщик нахиленим набік, аби картопля трохи підсохла, а Люсі тим часом допомагала Бобрисі розкладати форель по тарілках. За декілька хвилин усі вже притягнули до столу триногі стільці (інших у хаті не було, хіба що біля вогню стояло крісло-гойдалка господині) та, облизуючись, всілися до столу.

Для дітей принесли глечик із молоком (Бобер, як завжди, не гидував пивом), а посеред столу поставили окрему тарілочку з великим шматком жовтого, як сонце, маслечка, щоб кожен міг вдосталь змастити ним картоплю. Дітлахи вирішили про себе – і з ними важко не погодитись, – що немає у світі нічого ліпшого за рибку, яка лише півгодини тому плавала в річці, а тепер із пательні потрапила до столу. І коли з рибкою було покінчено, пані Бобріха, немов чарівниця, витягнула з печі справжній пиріг із варенням, що не встиг навіть захолонути, і поставила чайник на вогонь. Коли від пирога залишилися самі крихти, готовий чай розлили в горнятка. Узявши кожен собі по горнятку, усі присунули стільці ближче до стіни, оперлися на неї та втішено зітхнули.

– Що ж, – мовив Бобер, відставляючи порожній пивний келих та присуваючи поближче чашку з чаєм, – почекайте ще трішечки. От як запалю свою люльку – можна буде серйозно поговорити... Знову засніжило, – додав він, визирнувши у вікно. – Певно, воно й на краще – можна не стерегтися несподіваних гостей. Коли хтось і намагався нас вислідити – хуртовина замете всі сліди.

## Розділ 8

Що трапилось після обіду

– Повідайте нам скоріш, що трапилось з паном Тумнусом, – попросила Люсі.

– Кепські справи, – похитав головою пан Бобер. – Прикріше й бути не може! Особисто в мене немає жодних сумнівів у тому, що його схопила поліція. Звістку про те мені принесла знайома сорока, а та бачила все на власні очі.

– А куди його повели?

– Коли їх бачили востаннє, вони прямували на північ. На жаль, усі ми дуже добре розуміємо, що це означає.

– Ні, не всі, ми зовсім не розуміємо, – визнала Сьюзан.

Бобер лише зітхнув і знову скрушно похитав головою:

– Це означає лише одне: його забрали до її чаклунської господи.

– А що вони йому зроблять, пане Бобре? – зойкнула Люсі.

– Важко сказати, – зажурено мовив Бобер. – Із тих, хто туди потрапляв, мало хто спромігся повернутися. Статуї! Подейкують, чаклунська господа скрізь заставлена статуями. Вони всюди. На всіх поверхах, сходах і навіть на холодному подвір'ї. Колись усі вони були... – тут Бобер проковтнув клубок, що підступив до горла, – живі-живісінькі... та вона перетворила їх на камінь.

- Який жах! - у відчаї скрикнула Люсі. - Ми мусимо щось зробити! Ми маємо врятувати бідолашного фавна! А все через мене...

- Я аніскільки не сумніваюся в тому, люба дитино, що ви неодмінно врятували б його, якби мали змогу, - відповів на те Бобер. - Та вам нізачо не проникнути до лігва Білої Чаклунки, якщо вона сама того не забажає. Тим паче, вийти звідти живими.

- А що, як нам вдатися до хитрошів, - запропонував Пітер. - Переодягтися, наприклад, у як їх там... заїжджих перекупників тощо... або навпаки - дочекатися, доки вона вийде з дому... Має бути хоч якийсь хід чи, краще сказати, вихід! Добрий фавн врятував мою сестру, ризикуючи власним життям, пане Бобре! Хіба ж ми кинемо його напризволяще, щоб із нього зробили те, що ви кажете...

- Нічого з того не вийде, сину Адама, - похнюпився Бобер, - не вийде ні в кого із людей. Та не все ще втрачено - Аслан уже в дорозі.

- Аслан?! - вихопилось одразу з усіх горлянок, бо всіх одразу охопило таке дивне відчуття, ніби відбувається щось прекрасне, як-от перші ознаки весни чи добра звістка, що прилетіла здалеку. - Розкажіть нам про нього!

- Хто він такий, цей Аслан?! - крізь хор голосів пробилася Сьюзан.

- Аслан? - замислився Бобер. - Хіба ви не чули про Аслана? То є цар усіх звірів, повелитель лісів та Господь усього сущого. Щоправда, бачимо ми його зовсім нечасто. За все своє життя мені так і не довелося побачити його жодного разу, так само, як не довелося і моему батькові, так само, як і батькові мого батька. Та ось дійшли до нас чутки, що він уже в Нарнії. Якщо хтось і зможе здолати самозвану королеву, то тільки він. І тільки він зможе врятувати нещасного Тумнуса.

- А що, як вона і його перетворить на камінь? - про всяк випадок поцікавився Едмунд.

- Та що ви, сину Адама! - вперше за вечір усміхнувся Бобер, - це ж треба таке вигадати! Перетворити його на камінь! Для цього треба зазирнути йому в очі, а для того й стати навпочіпки - замало! І якби вона на те наважилась, то була б її остання звитяга, та щось мені підказує, що на таке вона не здатна. Ні-ні, тепер, коли Аслан з нами, усе налагодиться. Про це ходить поміж нами давня-давня приказка.

Аслан іде! Коли він прийде -  
Не буде в світі більше кривди.  
Коли він відкриє пашу -  
Лісові здригнуться хачі,  
Коли гривою трусне -  
Проб'ється листячко рясне,  
А коли покаже ікла -  
Була зима, та раптом зникла!

- ...Та що довго розповідати - незабаром ви й самі все побачите.

- А як же ми його побачимо? - здивувалася Сьюзан.

- Саме для того я й запросив вас до своєї оселі, донько Єви. Я проведу вас туди, де ви зустрінетесь з ним.

- То «він» - це людина? - спитала маленька Люсі.

- Аслан - людина?! - знітився від її нетямущості Бобер. - Звісно, ні. Я вже пояснював, що він - володар лісів, цар над усіма звірами та син Вседержителя, який за всіма морями. Хіба ви не знаєте, хто цар над усіма звірами? Аслан - то лев, єдиний над усіма. Його величність Лев!

- Отакої! А я теж чомусь уявляла його собі людиною, - визнала Сьюзан. - А от із левом зустрітися мені якось лячно, навіть колінця тремтять.

- У будь-кого тремтітимуть, - заспокоїла її Бобриха. - А якщо не тремтітимуть, сміливо вважайте того або відчайдухом з відчайдухів, або... геть дурним.

- Тож, зустріч із ним і справді може бути небезпечною?

- А хто тут казав про безпеку? - погодився Бобер. - Але сидіти, склавши лапки - ще небезпечніше. Правду сказала пані Бобриха: він грізний - та не для кожного, великодушний - та не для всіх. Але все буде добре, тому що він - справжній цар, кажу вам.

- Гаразд! Мені вже кортить зустрітися з ним, хоча від самої думки якось не по собі, - кивнув Пітер.

- Добре, сину Адама, - відповів Бобер, з грюкотом опускаючи лапку на стіл, від чого задзеленчав увесь посуд. - Так і буде! Отож долетіла до нас звістка, що він бажає зустрітися з вами вже завтра і зустріч ця відбудеться біля Кам'яного Столу.

- Кам'яного Столу? Де це? - спитала Люсі.

- Дорога туди неблизька, але й не за горами, спускатися будемо річкою. Я вас проведу до місця, - відповів Бобер.

- А як же бідолашний Тумнус? - нагадала Люсі.

- Найкоротший шлях до його визволення, - відповів Бобер, - пролягає повз Кам'яний Стіл. Коли Аслан буде з нами, а ми - з Асланом, усе буде інакше і ми почнемо діяти. Але й від вас залежатиме чимало. Недаремно є така приказка:

Коли Адама плоть і кров  
На трон законний зійде знов,  
Тоді розвіються печалі  
І прийдуть радість і любов.

- ...Ви вже тут, то й час, коли має справдитися пророцтво, дійсно не за горами. Подейкують, Аслан уже був у наших краях, хоч і ніхто з тих, хто нині живий, цього не пам'ятає, бо дуже давно то було. А от людей на нашій пам'яті, здається, тут і зовсім не було.

- Ось тут я чогось не второпав, - наморщив лоба Пітер. - А Біла Чаклунка - вона хіба не людського роду?

- О-о-о, їй би дуже кортіло, аби всі ми повірили, нібито так воно і є, бо це дало б їй хоч якийсь законний привід зватися королевою. Та річ у тому, що вона ніяка не Євина донька. З одного боку, вона походить від Адама, - із цими словами Бобер злегка вклонився, - але з другого - від Ліліт, першої його дружини, а та була з роду джинів. Це по лінії матері. А от з боку батька - то й взагалі походить з роду велетнів. Ні-ні, справжньої людської крові в ній ані краплі!

- Саме тому вона така невблаганно зла та жорстока, - додала Бобриха.

– Саме так, хазяечко, – погодився Бобер. – Люди бувають різні: людина може бути добра чи погана (не ображайтеся, хай пробачать мені гості!). Та коли йдеться про істот людиноподібних, тут двох думок бути не може!

– Щоправда, мені зустрічалися досить пристойні гноми, – пригадала Бобріха.

– Мені теж, – не став сперечатися Бобер. – Але таких можна на кігтях перелічити. До того ж вони найменш схожі на людей. Отож моя вам порада: як зустрінесться вам хтось такий, хто ще не зовсім людина, або навпаки – зовсім уже не людина, або навіть такий, хто начебто і людина, а як придивишся – аж ніяка тобі не людина, тримайтеся від них якомога далі. Недарма Чаклунка вже давно нишпорить по всій Нарнії, марно вистежуючи людей: бо дуже нелегка та справа. Чатує вона на вас уже не перший рік. А якщо, бережи вас Аслан, вона довідається про те, що вас тут четверо, – то я за ваші життя не дам і гнилички.

– Чому це? – здивувався Пітер.

– А тому, що відоме їй і таке пророцтво, – заходився пояснювати Бобер. – У гирлі великої ріки на березі моря стоїть старовинний замок Кейр-Паравель, і якщо все піде так, як призначено, то бути йому стольним градом Нарнії. А в тому замку в тронній залі стоять чотири трони. Так ось, коли, за переказами, на ці чотири трони сядуть двоє синів Адама і дві доньки Єви, то настане кінець пануванню Білої Чаклунки, і не тільки її пануванню, а і їй самій. Ось чому ми йшли сюди крадькома, з усіма пересторогами. Звісна річ – якщо вона пронюхає про вас, ніхто за ваші голови не дасть і риб'ячого хвоста!

Діти захопилися бесідою з бобрами й не помічали нічого, що діється навкруги. Аж раптом, коли Бобер заговірив і на хвилинку настала тиша, пролунав дзвінкий голосок Люсі:

– Заждіть-но, а де ж Едмунд?!

Спочатку всі презирнулися, а потім, перебиваючи одне одного, запитували: «Хто бачив його останнім? Коли саме він зник? Може, він лише вийшов надвір подивитися як там і що?» – і хтось навіть вибіг з хатинки покликати його додому. А зовні здійнялася хуртовина, та така, що зелена крига на ставку вже вкрилася пишною білою ковдрою. Із порога бобрової хатки не видно було нічого. У білому завої потонули навіть береги. Провалюючись по коліна в замети, що навіяла хуртовина, діти кинулись на пошуки зниклого Едмунда. Вони гейкали його до хрипоті, та сніг притлумляв голоси, і навіть відлуння не долітало у відповідь.

– Жах, та й годі! – видихнула Сьюзан, коли у відчаї вони повернулися до хатинки ні з чим. – Навіщо ми взагалі сюди прийшли?

– Що ж нам тепер робити? – розвів руками Пітер.

– Що робити? – обізвався Бобер, натягуючи зимові чоботи. – А робити нічого – треба забиратися звідси і негайно.

- Може, варто було б розділитися на чотири пошукові партії? - запропонував Пітер. - І піти на всі чотири вітри? Хто знайде його, нехай мчить додому, а потім - мерщій за іншими.

- Невже ви хочете шукати його і надалі, сину Адама?! - здивувався Бобер. - Але навіщо?

- Як це «навіщо»? Аби знайти Едмунда!

- Його шукати - лиха не минути! - відповів Бобер.

- Що ви таке говорите?! - обурилася Сьюзан. - Хоч він і заблукав, та зайти далеко аж ніяк не міг. І ми будь-що повинні знайти його!.. А ви кажете - «навіщо»...

- Навіщо шукати того, хто полишив вас із власної волі, - суворо відповів Бобер, - коли і без нього відомо, куди він побіг.

Усі ошелешено уп'ялися очима в Бобра, та він не знітився.

- Як можна не зрозуміти того, що ясно-яснісінько. Він побіг до неї, до Білої Відьми, а нас усіх зрадив.

- Не може того бути! - зойкнула Сьюзан. - Не міг він! Не міг і крапка!

- Ой, чи то так? І ви готові за те ручатися? - похитав головою Бобер, обводячи важким поглядом дітлахів, і від того погляду слова, що вже готові були зірватися з язика, так і застигли на вустах, бо раптом усі збагнули, що Бобер каже правду і тільки тим можна пояснити загадкове зникнення Едмунда.

- А чи знає він дорогу? - вже без вагань спитав Пітер.

- А чи доводилось йому вже бувати в наших краях? - у свою чергу спитав Бобер. - Я маю на увазі - самому?

- Так і було, - скрушно зітхнула Люсі.

- А чи розповідав він про те, що з ним тут трапилось? Чи не зустрічався він часом з ким-небудь?

- Ані пари з вуст...

- Тоді ви ще згадаєте мої слова. Мовчання його красномовніше за будь-які слова і означає лише одне: він зустрічався з Білою Чаклункою і перекинувся на її бік, тому, куди йти, він знає чудово. Не хочу вас образити - як-ніяк, він вам брат, - але тільки-но я його побачив, як одразу ж сказав собі: «Тут пахне зрадою». У нього був саме такий вигляд, вигляд того, хто водився з Білою Відьмою та досхочу наївся її чаклунського зілля. Хто прожив у Нарнії довге життя, той одразу зрозуміє, чому в декого «бігають оченята».

- Хай там як, а йти за ним доведеться, - сказав на це Пітер придушеним голосом. Здається, від холоду та хвилювань він не тільки охрип, а й осип. - Врешті-решт, він наш брат. І хоч він великий пройдисвіт, але все ж таки ще мале дитя.

- Невже ви збираєтесь до Чаклунки? - сплеснула лапками Бобріха. - Отямтеся: у її лігві ви одразу ж потрапите до неї в пазурі. А от врятувати його, та й себе теж, можна лише тримаючись від неї якнайдалі!

- Як це? - не зрозуміла Люсі.

- Вона тільки й мріє про те, аби всі четверо потрапили до неї в руки, бо ніяк не може викинути з голови оте пророцтво про чотири трони в замку Кейр-Паравель. Тож ви і пискнути не встигнете, як вона перетворить усіх вас на нові статуї для своєї... гм-м... скульптурної галереї. Доки ваш брат у неї - один він їй не потрібен, хіба що як ота принада для інших.

- Невже ніхто нам не допоможе? - у відчаї скрикнула Люсі.

- Тільки Аслан, - відповів Бобер. - Тепер уже остаточно зрозуміло: перш за все ми повинні зустріти Аслана. Він - єдина наша надія!

- А поки що, любі мої, - втрутилася в розмову Бобріха, - спробуймо згадати, коли саме втік ваш нерозумний брат. І що саме він встиг почути. Адже нашіптувати він побіг не до когось там, а до самої Білої Чаклунки. Отож: чи був він присутнім, коли йшлося про Аслана? Якщо ні, то їй хоча б не відомо, що Аслан уже в Нарнії, і вона не зможе завадити нам зустріти його.

- Здається, коли мова зайшла про Аслана, його вже не було... - наморщив лоба Пітер.

Та Люсі обірвала його:

- Ні, був... - мовила вона майже пошепки. - Не хто інший, як він, закинув, а чи в змозі Чаклунка перетворити на камінь і самого Аслана.

- Тьху ти, і справді! - спересердя сплюнув Пітер. - Хто б іще докумекав спитати таке!

- От уже ж пішлося на біду! - простогнав Бобер. - А чи не пригадає хто-небудь ось що: був він тут чи не був, коли я казав про зустріч біля Кам'яного Столу?

Але цього, хоч як усі не морщили лоба, - пригадати ніхто не зміг.

- Якщо він усе почув, то Чаклунка на своїх санях хутко кинеться нам навперейми і перехопить десь дорогою нижче за течією ріки. А якщо і не перехопить, у будь-якому разі від Аслана ми будемо відрізані, - сумно припустив Бобер.

- А от і ні! - знов нагадала про себе Бобріха. - Наскільки я її знаю, це зовсім не в її дусі. Щойно Едмунд доповість їй, що ми тут, тієї ж миті вона спорядить погоню, аби захопити нас зненацька ще вночі. Якщо врахувати, що Едмунд вислизнув звідси півгодини тому, то довго чекати на неї не доведеться - десь хвилин за двадцять вона вже буде тут.

- Маєте рацію, пані Бобріхо! - не став сперечатися Бобер. - Треба забиратися звідси! Не можна гаяти ані хвилини!

## Розділ 9

У володіннях Білої Відьми

Вам, звичайно, вже кортить дізнатися, що саме трапилось з Едмундом. Тож повернімось трохи назад. Як і всі інші, він теж мав що там було на

вечерю, але, на відміну від інших, кусень не ліз йому в горло, бо подумки він повертався до своїх солодошів. І це зрозуміло, бо ніщо так не псує смак справжньої здорової їжі, як думки про їжу, хоча й нездорову, проте чаклунську. Розмова теж псувала йому настрої – йому здавалося, ніби всі чи то звертають на нього мало уваги, чи то зовсім прошивають зневажливим оком. Нічого подібного, авжеж, не було, але так уже йому ввижалося. Аж раптом у розмові він почув ім'я Аслана, а потім ще й Бобер повідав про зустріч біля Кам'яного Столу, і тут уже він не витримав і тишком-нишком посунувся ближче до дверей. Потім сховався за рядом, яким зазвичай завішують двері взимку, щоб запобігти протягам. Бо ім'я Аслан вселяло у нього якийсь потаємний, майже тваринний жах так само, як у інших воно збуджувало радісне піднесення.

Тієї самої миті, коли Бобер завзято переказував віршик про Адамову плоть і кров, Едмунд крадькома намацував клямку; а не встиг Бобер розкрити всім таємницю походження Білої Чаклунки, з якої випливало, що вона аж ніяк не людина, а напівджинія-напіввелетень, тільки жіночого роду, як Едмунд тихою сапою вислизнув надвір і навіть прикрив за собою двері.

Та ні в якому разі хай читачеві не спаде на думку, нібито Едмунд був таким уже поганим хлопчиськом, аби бажати, щоб його брата і сестер перетворили на камінь. Аж ніяк! Єдине, чого він бажав, це мати вдосталь солодошів, а отже, і солодке життя як принц (а потім, не забудьмо, що й король), ну і ще «віддячити» Пітеру за те, що той обізвав його «пройдисвітом». А от над тим, що Чаклунка може з ними всіма зробити, він вважав за краще на замислюватись: зі свого боку, він не бажав їм нічого поганого, але й тих почестей, яких Чаклунка обіцяла йому, для них він не бажав – у будь-якому разі, він був певен (чи, краще сказати, намагався переконати себе), що ніякої шкоди вона нікому не завдасть. «Усі, хто розповідає про неї якісь жахіття, то її вороги, а раз так, то в їхніх словах якщо й не все неправда, то напевне напівнеправда – до ворожки не ходи, – умовляв він сам себе. – До того ж вона поставилась до мене набагато краще, аніж усі вони, – гречно, як і личить королеві, тож для мене вона і є справжня королева, а не той жадливий Аслан». Ось такі виправдання на майбутнє вигадував собі дорогою Едмунд. Треба визнати, що то були дуже хиткі виправдання. Не міг не відчувати цього і сам Едмунд, і тому в його душі теж ворухилися сумніви щодо чеснот Білої Відьми.

А от першою думкою, що спіткала Едмунда вже надворі, була цілком слушна, але дещо запізніла думка про те, що надворі, як не крути, зима, довкола лютує завірюха, а свою шубу він забув удома, тобто в пана і пані Бобрів. А ще він помітив, що вже сутеніло. Він пригадав, що істи вони сіли десь о третій по обіді, а взимку дні – ой які швидкоплинні. На це він аж ніяк не розраховував, але що вдієш – треба йти. Він підняв комір якнайвище, втягнув голову в плечі й вирушив у путь навпростець через греблю (благо, притрушена снігом, вона вже не була такою слизькою) – на інший бік.

З кожною хвилиною темнішало, хуртовина не вщухала, і вже на два кроки попереду, як очі не витріщай, нічого не було видно. Утім, і дивитися не було на що, бо і самої дороги теж не було. Раз у раз Едмунд то провалювався в сніговий замет; то, послизнувшись на замерзлій калюжі, проїжджав по льоду догори ногами; то, перечепившись через стовбур поваленого дерева, летів шкереберть до наступного замету. Поки він видряпався на вкритий кригою річковий схил, то мало не в кров забив

коліна, тож невдовзі був мокрим як хлющ та геть синім від холоду та синців. Навкруги стояла тиша, і в тій тиші він почував себе осиротілим і всіма покинутим. Декілька разів він мало не відмовився від свого плану і вже готовий був повернути додому, визнати провину і знов помиритися з усіма, і може, так би воно й сталося, якби зненацька його не осяяла грандіозна думка: «Коли я стану королем, то першим же указом звелю, щоб у Нарнії проклали пристойні дороги». Ця думка якось відволікла його від тягара і незгод того згубного шляху, який він сам для себе обрав, та спрямувала наступні його думки у величне русло: що гарне і корисне він зробить, ставши королем. Це його дуже підбадьорило, тож, борсаючись у заметах, він більше не репетував, а навпаки – віддавався мріям про те, який у нього буде палац та скільки автовок; а ще треба не забути про приватний кінотеатр; і де прокласти залізницю, та які закони ухвалити проти бобрів з їхніми греблями... він уже домальовував останні штрихи до далекосяжних планів на майбутнє, наприклад: як не тільки поставити Пітера на місце, а й зробити так, щоб він своє місце знав, – коли погода раптом змінилася. Спочатку вшух снігопад, потім здійнявся вітер. А з ним налетіла пронизлива стужа. Хмари розсіялись, і на небі зійшов місяць. То був повний місяць, тож коли він осяяв сріблясті сніги навкруги, то стало ясно, наче вдень, лише незвичні довгі тіні надавали краєвиду якогось дивного, нетутешнього вигляду.

Нізащо не знайти б йому шляху до Чаклунки, якби вчасно – саме тоді, коли він опинився на березі іншої, більшої річки – не визирнув місяць (якщо ви не забули, коли дітлахи завітали до Бобрів, він встиг помітити, що нижче за течією маленька річечка впадає в іншу, значно більшу, ріку). Тепер він стояв на березі отієї більшої ріки, тож десь у її вигині й мала розташовуватись чаклунська оселя, до якої вже рукою докинути, хіба що не видно. Одне лихо – долина, якою протікала велика ріка, виявилась ще підступнішою, ніж попередня: береги крутішими, схили – рясно вкриті камінням, а кущі – густішими за ті, які він щойно здолав, тож, коли б не місячне сяйво, до місця б йому ніколи не дістатися. Утім, хоч і видно було, наче вдень, та доки він продирався крізь кущі – змок геть до рубчика: як він не пригинався серед гілок, що стирчали в усі боки, а раз у раз йому за комірць падав цілий замет з потурбованої гілки. І щоразу, коли це траплялося, Едмунд кляв Пітера на всі заставки, ніби той був винен у всіх його напастях.

Хай там як, а врешті-решт Едмунд продрався крізь чагарник і вийшов на більш-менш рівне місце. Тут долина розгорнулася, і, як на долоні, Едмунд побачив перед собою між двох пагорбів через річку самотню будівлю, у якій з першого погляду неважко було вгадати оселю Білої Чаклунки. Місяць сяяв, аж очі сліпив. У тому сяйві з відстані оселя видавалася схожою на скелю, що виширилася іклами стрімчаків. Та, примруживши очі, можна було роздивитися зубчасті вежі з гострими, наче голки чи ковпаки у блазнів або чаклунів, шпильми. У місячному сяйві шпильні виблискували та відкидали на сніг зловісні довгі тіні. Едмунд відчув, що ніяковіє.

Та про повернення годі було й думати.

По льоду він перетнув річку та попрямував навпростець до замку. Навкруги стояла мертва тиша, не чути було навіть власних кроків по пухнастому снігу, який нещодавно намела завірюха. У пошуках входу Едмунд оминав кожну вежу ріг за рогом, аж поки на протилежному боці нарешті відшукав склепінчасту браму з залізними ґратами. Як не дивно, брама була відчинена навстіж.

Едмунд зітхнув та поліз до брами. Нагорі він відхекався та зазирнув до подвір'я. Від того, що він побачив, у нього зайшлося серце. Одразу ж за брамою в місячному сяйві заляк велетенський лев, що присів на задні лапи, наче напружившись перед стрибком. Причаївшись у темряві брами, так само спробував залякнути й Едмунд, не в змозі рушити ані туди, ані сюди, хоча з огляду на тремтячі колінця це йому, мабуть, не дуже вдалося. Так він простояв досить довго – настільки довго, що вже й сам не розумів, від чого в нього більше цокотять зуби: від переляку чи холоднечі. Скільки він там стояв насправді – нікому не відомо, та зрозуміло одне: йому здалося, що якнайменше декілька годин.

Так чи не так, а з часом Едмунд запитав себе, з якого дива готовий накинутися на нього лев в останню мить завмер і зволікає зі стрибком. Більш того, Едмунд готовий був присягнутися, що з тієї миті, як він увіп'яв очі в лева, той не зрушив з місця ані на крок. Осміливши, Едмунд присунувся ближче, все ще тримаючись у затінку брами. З цього місця він міг роздивитися краще і збагнув, що лев не тільки не збирається нападати, а навіть не дивиться в його бік. «А що, як крутне головою і...» – з тривогою подумав Едмунд. Та лев дивився в інший бік. Прослідкувавши за його поглядом, Едмунд уперся очима в спину маленького гнома за два кроки від лева. «Ага! – прикинув собі Едмунд. – Як тільки він кине́ться на гнома, я одразу – навтьоки!» Проте ані лев, ані гном з місця не зрушили. І раптом хлопчик згадав: йому ж казали, що Чаклунка перетворює живих істот на камінь. Він придивився пильніше і тільки тепер помітив, що лев від гриви до кінчика хвоста припорошений снігом. Дозволити вкривати себе снігом... могла тільки статуя. Жива істота б обтрусилася і все. Повільно, аби вгамувати серце, що калатало наче скажене, Едмунд вийшов із темряви та підкрався до лева. Як і раніше, лев стояв нерухомо. І, переборовши свої жахи, Едмунд врешті наважився торкнутись чудовиська. Про всяк випадок він тільки тицьнув у нього пальцем, та все було і без того зрозуміло. То був камінь. Його налякала звичайнісінька кам'яна статуя!

Від полегшення, яке він відчув, попри холоднечу його аж кинуло у жар, навіть п'яти зігрілися. Після всього, що він натерпівся, у голові зароїлися думки, а найважливішою була така: «А що, як лев, котрий налякав мене до запаморочення, і є Великий Аслан, про якого мені всі вуха продзижчали! А Чаклунка, не будь дурепою, вже взяла та спіймала його. Такий, виходить, кінець усім їхнім надіям на нього... Тю, не такий уже він і страшний, цей кам'яний Аслан».

Тішачись з власної безкарності, Едмунд зробив таке, за що б мало бути соромно кожному сумлінному школяреві. Покопирсавшись у кишенях, він видобув недогризок олівця та домалював левові над верхньою губою чорні вуса. Потім, помилувавшись на те, що вийшло, намалював ще й великі окуляри. Задоволений побаченням, він відступив убік і спромігся на невелику промову: «Ось воно як, старий дурню Аслане! Як воно – почуватися звичайною каменюкою? Якщо ти такий могутній, як про тебе кажуть, спробуй-но вирватися з кам'яного полону!» Проте, навіть зважаючи на олівцеві карлючки на носі, велетенський кам'яний звір видавався таким грізним, а погляд його у місячному сяйві був сповнений такої гідності й такого суму, що Едмунд не відчув ніякої радості від свого скализубства. Він відвернувся і пішов через подвір'я до будинку.

Не здолавши й половини шляху, він налічив уже не одну дюжину статуй, розкиданих по всьому подвір'ю, наче шахові фігури в розпал гри. Кого тут тільки не було: кам'яні сатири, кам'яні вовки, так само як і ведмеді, лиси та рисі – усі, звичайно, теж кам'яні. Деякі особливо граційні фігури чимось нагадували дівчат, та насправді то були духи дерев. Серед інших виділялася міцна фігура кентавра, небачений кінь із крилами та довга гнучка істота, у якій Едмунд впізнав дракона. У холодному й блідому місячному сяйві всі вони стояли, наче живі, та у їхній нерухомості відчувалося щось таке зловісне, що навіть і проходити поміж них було моторошно. Саме посеред подвір'я височіла кремезна – наче могутній дуб – чоловіча постать з лютим виразом обличчя, кошлатою бородою та з палицею в руці. То був справжній велетень, точніше його кам'яна подoba, і хоча Едмунд твердо знав, що той не може бути живим, цей відрізок шляху дався йому особливо важко.

У дальньому кінці подвір'я Едмунд помітив неясне світло, що лилося з напівпрочинених дверей, і попрямував туди. Залишалося здолати сходи, аж ось на порозі він розгледів чималенького, а як на те, навіть величнього вовка, що заступав прохід.

– Нічого страшного, – укотре спробував підбадьорити себе Едмунд, – шкоди він мені не завдасть, адже він несправжній...

Та не встиг він занести ногу – перешкоду переступити, як звірюга скочив на лапи, шерсть у нього на карку стала дибки, вовк роззявив велику червону пащу та прогарчав:

– Завмр-р-р-ри, чужинцю! Р-р- розповідай не кр-р-риючись, якого ти р-р-роду і кр-р-рові, чого пр-р-рийшов?!

– Прошу про-пробачення вельми- вельми- вельможного пана Вовка, але це ж я, Едмунд, – від несподіванки і з переляку Едмунд заікався, – той самий син Адама, якого її величність цими днями милостиво зустріла в лісі; а приніс я їй звістку про те, що брат мій та сестри вже в Нарнії; тут, неподалік, у хатинці Бобрів – її величність воліли побачитись з ними на власні очі.

– Я доповім її величності, а ти стій тут і не вор-р-рушиш, якщо тобі дор-р-роге власне життя! – сказав вовк і, не чекаючи на відповідь, зник у замку.

Едмунду залишалося мовчки терпіти. Пальці його вже побіліли від холоднечі, а серце несамотовито калатало в грудях. Та незабаром Могрім, зверхник таємної поліції її величності (а це був саме він), повернувся.

– Пр-р-роходь, ур-р-рюбренець Кор- р- ролеви! – сповістив він. – Тобі на р-р-радість, або не зовсім на р-р-радість, або зовсім не на р-р-радість...

Напучуваний таким чином, Едмунд попрямував усередину, ступаючи дуже обережно, щоб випадково не наступити страшному звірюці на лапу.

За порогом він опинився в довгій похмурій залі з шерегами колон, між яких, так само як і на подвір'ї, причаїлися статуї. Одразу за порогом Едмунд помітив маленького кам'яного фавна з дуже сумним обличчям. «А чи це, бува, не приятель Люсі?» – майнула думка. Зала освітлювалась одним-єдиним ліхтарем, за яким у напівтемряві сиділа сама Чаклунка.

– От і я, ваша величносте! – поспішив доповісти Едмунд, виступаючи вперед.

– Як ти наважився, нахабо, прийти до мене сам? – не дуже приязно зустріла його Королева; від її громоподібного голосу, що заповнив залу, в Едмунда аж ноги підломилися. – Хіба я не веліла тобі привести з собою інших?

– Не гнівайтесь, ваша величносте! Задля вас я зрадив усіх – я заманив їх якомога ближче до вашого ліг... палацу. Наразі вони переходять в маленькій хатинці біля греблі вгору за течією маленькою річки у пані та пана Бобрів.

– І це все, з чим ти прийшов? – гримнула Чаклунка, і зла посмішка скривила її обличчя. Ця посмішка нічого доброго не провіщала.

– Н-ні, н-ні, ваша величносте, – затинаючись з переляку, запевнив її Едмунд і за хвилину виклав усе, що підслухав у Бобрів до того, як чкурнув геть.

– Що?! – заволатала Чаклунка. – Аслан?! Він тут?! Чи ти часом не брешеш? Якщо з'ясується, що ти збрехав...

– Та що ви, – замахав руками Едмунд, – якщо я вже доношу, то доношу тільки те, що чув на власні вуха.

...Та королева його вже не слухала. Вона плеснула в долоні, і на її поклик з'явився вже знайомий нам гном – той самий гном, що супроводжував Чаклунку під час їхньої першої зустрічі з Едмундом у лісі.

– Хутко! Закладай сани! – наказала Чаклунка. – Та познімай усі бубонці.

## Розділ 10

### Про те, як розвіялись чари

Що ж, а тепер, доки гном готує санчата, повернімося до трьох дітлахів та пана і пані Бобрів. Щойно Бобер промовив: «Не можна гаяти ані хвилини», як усі, окрім Бобріхи, хутенько понатягали на себе теплий одяг. Господиня ж заходилася викладати на стіл усілякі пакуночки, приказуючи: «Зараз, зараз, пане Бобре, тільки-но дістаньте мені отой шматок шинки... і ще чай, цукор, сірники... Хто-небудь, дістаньте будь ласка кілька паляниць із короба, що стоїть у кутку».

– Що ви таке робите, пані Бобріхо?! – вигукнула Сьюзан.

– Як що, любя? Збираю нам торбинку з їжею в дорогу, – спокійно відповіла Бобріха. – Ти ж не думаєш, що ми рушимо у путь із порожніми руками?

– Але ж на те немає часу! Треба поспішати! – квапила Сьюзан, застібаючи гудзики на шубі. – Вона буде тут з хвилини на хвилину!

– Отож і я кажу! – вторував їй Бобер.

– Та годі вам уже! – зупинила їх Бобріха. – Якщо ти добре помізкуєш, пане Бобре, то зрозумієш, що в нас є ще зо чверть години, перш ніж вона буде тут.

– То чи не краще нам відірватися від неї якнайдалі, – здивувався Пітер, – якщо бажаємо дістатися Кам'яного Столу першими?

- Ви ж розумієте, пані Бобрихо, - додала Сьюзан, - що варто їй побачити, що нас тут немає, як вона щодуху кинеться навздогін.

- О-о-о, ще й як кинеться, - не стала сперечатися Бобриха. - Та якщо ми все одно не зможемо її випередити, адже вона іде на санчатах, а ми йдемо пішки, то чи треба нам взагалі поспішати?

- Тоді... тоді, виходить, надії немає? - засмутилася Сьюзан.

- Тільки не треба передчасно хнюпити носа, люба, - заспокоїла її Бобриха, - краще подай мені з шухляди дюжину носовичків. Надія є завжди. Стовповим шляхом нам її не випередити, та ми можемо сховатися та йти такими стежками, про які вона ні сном, ні духом не знає. Ось тоді, якщо нам пощастить, ми її й обійдемо.

- Маєш рацію, моя дружинонько, - підтримав її Бобер. - А тепер нам і справді час рушати.

- Не варто дарма метушитися, пане Бобре, - зауважила йому Бобриха. - Ось... саме так... чотири великі паляниці - для дорослих, а п'ята, менша, для нашої меншенької - для тебе, люба, - звернулася вона до Люсі.

- Будь ласка, ходімо вже! - благала її Люсі.

- Що ж, я вже й так майже готова, - нарешті відповіла Бобриха, натягаючи (не без допомоги Бобра) на лапки зимові чобітки. - Гадаю, швацька машинка занадто важка, аби тягти її з собою.

- О, так воно і є, - погодився Бобер. - Її неможливо підняти. Ти ж не сподіваєшся часом викроїти дорогою хвилинку, аби нею скористатися?

- Не можу й думати, що Чаклунка навіть торкнеться її, - скрушно зітхнула Бобриха, - чи, чого доброго, зламає, а то й поцупить.

- Будь ласка, будь ласочка, поквартесь! - в один голос заблагали трое дітей, і нарешті всі вийшли надвір, Бобер замкнув двері («Це її трохи затримає!» - пояснив він), і з торбинками за плечима вони вирушили в путь.

Снігопад припинився, і на небо вийшов ясний місяць. Вони просувалися вервечкою: спочатку Бобер, потім Люсі, за нею Пітер, Сьюзан, і останньою йшла Бобриха. Бобер повів їх греблею на правий берег річки, а потім звивистою горбкуватою стежкою схилом різко вниз, до берега, поміж дерев. Так вони і йшли берегом, а над ними з обох боків височіли круті схили долини, залиті місячним сяйвом.

- Йти треба низиною, - пояснив Бобер, - бо їй доведеться обрати верхній шлях - саньми тут не проїдеш.

Перед їхніми поглядами розлігся напрочуд мальовничий краєвид, милуватися ним було б приємно, сидючи в затишному кріслі й споглядаючи його у себе з вікна. Та Люсі, навіть у її становищі, не могла не помічати такої краси. Вони йшли і йшли вперед, торбинка в неї за плечима з кожною хвилиною ставала все важчою і важчою, і Люсі забула навіть і думати про навколишні красоти, захоплена думками про те, чи стане їй сил витримати ще хоч

трішки. Вона вже не заглядалася на сліпучо-яскраву кригу замерзлої річки з її льодяними водограями, або на притрушені снігом дерева, або на величний місяць, оточений безліччю зірок, так само білосніжний, як і краєвид навкруги. Ні, все це тепер не бентежило її серця, і вона лише не зводила очей з коротеньких ніжок Бобра, що – туп-туп-туп – невпинно крокували по снігу перед нею. Згодом місяць затягнуло хмарами і знов пішов сніг. Втоплена Люсі дрімала на ходу, коли раптом Бобер різко повернув праворуч і почав видиратися вгору крізь непролазні кущі. Люсі остаточно прокинулася – саме вчасно, щоб помітити, як Бобер зникає в майже невидимій печерці, так добре прихованій за густими кущами, що помітити її неможливо, якщо не стояти просто над нею. Доки вона поверталась до тями, Бобер уже заліз до печерки – лише хвіст його стирчав над поверхнею.

Люсі швиденько присіла і полізла слідом за ним. Позаду вона чула сопіння, пихкання та буркотіння – і за мить усі інші також залізли всередину.

– Де це ми?

У темряві голос Пітера лунав втомлено, немов надламаний. (Мені, звичайно, не треба вам пояснювати, який це надламаний голос.)

– Це старовинна схованка бобрів. Тут можна пересидіти лиху годину, – пояснив Бобер. – Про неї мало хто знає. Можливо, тіснувато, але нам не завадить поспати кілька годин.

– Коли б ви так не метушилися, я б прихопила подушки, – докірливо промовила Бобриха.

Умостившись, Люсі подумала, що печерка ця не така вже й затишна, як оселя пана Тумнуса – нірка в землі та й годі, але суха й тепла. І дуже маленька – для того, щоб усі змогли влаштуватися на ніч, довелося тісно притулитися одне до одного. Та після довгого шляху їм було тепло та спокійно разом. Якби ж тільки підлога була хоч трохи рівнішою! У темряві Бобриха пустила по колу пляшечку, з якої всі сьорбнули щось таке, від чого хтось закашляв, хтось зачхав, комусь наче горло обпекло, зате всередині одразу ж потеплішало і всіх негайно огорнув солодкий сон.

Здавалося, не минуло і хвилини (хоча насправді сплигло декілька годин), як Люсі прокинулася від холоду, не спроможна навіть поворухнути затерпими руками-ногами та мріючи про гарячу ванну. У напівсні вона відчула, як її щоку лоскочуть довгі вуса, і помітила світло, що струменіло крізь вхід у печеру. Тоді вона й продерла очі. Заворушилися й інші. Звідкись почулося веселе дзеленчання, і за мить усі сиділи, роззявивши роти і витріщаючись, дослуховуючись до звуку, що ввижався їм увесь той довгий шлях минулої ночі.

Бобер, не зволікаючи, кинувся геть з печери. Ви, можливо, вирішите, як спочатку вирішила Люсі, що то було вкрай нерозумно з його боку, тоді як насправді розумнішого вчинку годі було й сподіватися. Хто-хто, а Бобер добре знав, як непомітно прослизнути поміж заростями ожини, і він перш за все мав дізнатися, яким шляхом прямує Чаклунка. Інші, причаївшись, немов миші, залишилися чекати на нього в печері. Хвилин за п'ять всі до смерті перелякалися – десь зовсім близько почулися голоси. «Ой! – ледь стримала зойк Люсі. – Його помітили! І спіймали!»

До чого ж усі здивувалися, коли за хвилину просто в них над головами пролунав голос Бобра.

– Усе добре! – загукав він їм. – Виходьте, пані Бобрихо! Виходьте, сини та доньки Адама! Усе гаразд! Не вона то була!

Звичайно, так ніхто не говорить, але саме так зазвичай висловлювалися бобри, коли їх щось дуже хвилювало; і коли я кажу «зазвичай», я, звісно, маю на увазі бобрів у Нарнії, бо по наш бік чарівних дверей бобри переважно мовчать.

Отож на поклик нашого Бобра, кліпаючи очима від сліпучого денного світла, скуйовджені, заспані та перемазані землею, Бобриха з дітьми вилізли на поверхню.

– Ходіть-но сюди! – гукнув їм Бобер, який у захваті мало не пританцьовував. – Ходіть скоріше! Лише погляньте! Оце так удар для Чаклунки! Здається, чари її вже розсіюються...

– Що ви таке говорите, пане Бобре? – відхекуючись, поцікавився Пітер, коли всі нарешті спромоглися видертися на кручу.

– Хіба не казав я вам, що вона зробила так, аби в Нарнії завжди була зима, але Різдво оминало нас? Що ж, тільки погляньте туди! – відповів Бобер.

І вони поглянули.

На дорозі стояли запряжені оленями сани з розшитою бубонцями упряжжю, й олені, на відміну від чаклунських, були не білі, а брунатні, і до того ж набагато більші. А іздового – того взагалі годі було не впізнати. Високий, кремезний, вдягнений у яскраво-червоний, червоніший навіть за ягоди падуба, кожух з підбитим хутром каптуром, з довгою бородою, яка білими пасмами вируючого водоспаду спускалася йому на груди, він був знайомий усім з дитинства, хоча зустріти його (та багатьох інших) можна було тільки в Нарнії. Але й по наш бік чарівних дверей усі змалечку звикли бачити його зображення на вітальних листівках, а також підслуховувати розмови дорослих про нього – усе це зазвичай відбувалося просто напередодні Різдва. Та одна річ – знати про когось, а зовсім інша – побачити на власні очі. На різдвяних листівках Дід Мороз зазвичай веселий та потішний. Проте наяву, коли діти добре розгледіли його, він виявився геть іншим – таким великим, святковим та справжнім-справжнісіньким, що у всіх навіть дух забило від радощів.

– Дійшов нарешті! – прогрімів Дід Мороз. – Довгенько ж вона змусила мене чекати. Либонь, і Аслан сюди прямує, коли чари її послабшали.

Люсі відчула, як по спині побігли мурашки, та не від холоду чи жаху, а від невимовної радості, чого, правду кажучи, давненько з нею не траплялося.

– А тепер, – мовив він далі, – як щодо святкових подаруночків? Вам, пані Бобрихо, швацька машинка, новіша та зручніша. А щоб вам із нею не тягатися, я її залишу у вас вдома, коли проїжджатиму поряд.

– Якщо вам не важко, пане добродію, – уклонившись, відповіла Бобриха. – Та він замкнутий.

– Замки та засуви – мені не перешкода, – усміхнувся Дід Мороз. – А щодо вас, пане Бобре, то, коли ви повернетесь додому, греблю вашу буде вже закінчено, усі діри залатано та опуст припасовано.

«Пан» Бобер у захваті навіть рота розтулив, але вимовити хоч щось так і не спромігся.

– Пітере, Адамів син, – звернувся до хлопця Дід Мороз.

- Я, - по-воєнному відрапортував Пітер.

- Для тебе теж є подарунки, - була відповідь, - та це не дитячі іграшки, а знаряддя для справжнього чоловіка. Наспів уже той час, коли вони стануть тобі в пригоді. Носи їх із гідністю!

І з цими словами він простягнув Пітеру щит та меч. На сріблястому тлі щита було зображено лева на задніх лапах. Лев був яскраво-червоного кольору - кольору стиглої полуниці. Ефес у меча був золочений, а сам меч було вкладено в піхви на шкіряній перев'язі. І меч, і піхви, і перев'язь були немов заздалегідь підігнані під Пітера і прийшлися якраз до міри. Приймаючи дарунки, Пітер був мовчазний та серйозний - він добре розумів важливість того, що відбувалося.

- Сьюзан, донько Єви, - промовив Дід Мороз. - А ось і твої дарунки. - І з цими словами він передав їй лук, сагайдак, повний стріл, та невеличкий ріжок зі слонівки. - Лук той знадобиться тобі в скрутний час, але не до бою тобі з ним ставати. Він не знає промаху. А варто прикласти ріжок до вуст та подути в нього - буде тобі підмога, де б ти не опинилась.

Нарешті він вимовив: «Люсі, донько Єви», і Люсі виступила вперед. Їй він подарував маленьку, на перший погляд, скляну пляшечку (хоча дехто потім казав, що її зроблено з цілого діаманту) та короткий кинджал.

- У цій пляшечці, - пояснив він, - цілюще зілля з нектару вогняних квітів, що зростають на сонці в сонячних горах. І коли тебе або когось із друзів твоїх буде поранено - кількох крапель цього зілля достатньо, аби зцілитися. Ну, а кинджал, звісно, потрібен тобі тільки для захисту, бо негоже жінкам брати участь у бою.

- Але чому? - знітилась Люсі. - Хоч я і не знаю напевно, але гадаю, що духу мені не забракне.

- Річ не в тому, - похитав головою Дід Мороз. - Не жіноча то справа - у бою правду захищати. А тепер, - він несподівано втратив свій поважний вигляд, - у мене є щось для вас усіх!

Звідкілясь, певно, з великого мішка за плечима, хоч ніхто того не помітив, він витяг велику тацю з п'ятьма чашками й тарілочками, горщик із грудковим цукром, глечик із добірними вершками і великий-превеликий чайник, щойно просто з жару, вигукнув: «Щасливого Різдва! Хай живе справжній король!», клацнув батогом, і не встигли всі й оком змигнути, як і він, і олені вже зникли, немов їх і не було.

Пітер саме витяг меча з піхов і показував його Боброві, коли втрутилась пані Бобріха:

- Ось, ось! Отак усі й базікатимуть, доки чай не охолоне! От уже ці чоловіки! Беріть тацю та несіть її вниз, там усі ми добре поснідаємо! Добре, що я не забула прихопити із собою хлібного ножа.

Кручею вони повернулися до печерки, де Бобріха нарізала канапок із шинкою, Бобер налив по чашках чай, і всі разом заходилися снідати. Та щойно зі сніданком було покінчено, як Бобер зіп'явся на ноги й оголосив:

- Час рушати!

## Розділ 11

### Аслан наближається

Тим часом для Едмунда настали не те щоб лихі, але дуже скрутні часи. Доки гном відлучився лагодити сани, Едмунд, який був дещо розчарований прийомом, влаштованим йому в королівському палаці, як то кажуть, губа в нього не з лопуцька, сподівався, що Королева схаменеться і буде прихильною до нього, як під час їх останньої зустрічі. Та вона чомусь не поспішала. Коли ж її мовчання стало нестерпним, Едмунд зібрався з духом і сам нагадав про себе:

– Дозвольте, ваша величносте, а як щодо винагороди, солодкої винагороди? Ви ж самі казали...

– Цить, недоумкуватий! – тільки й відмахнулася Королева, але потім, здається, змінила гнів на ласку і пробуркотіла собі під ніс: – Не вистачало ще, аби цей зануда дорогою зомлів з голоду... – Вона знову плеснула в долоні. З'явився ще один гном. – Принеси людському маляті їжі та питва, – звеліла вона.

Гном не забарився, повернувшись із залізним кухлем, у якому плескалася звичайна вода, та залізною мискою, на якій самотував крайчик засохлого хлібця. Усе це він жбурнув Едмундові під ноги та хрокнув на додачу найогиднішим чином.

– Мармелад для колишнього принца, ги-ги-ги!

– Забери це геть з моїх очей! – насупився Едмунд. – Навіщо мені ваша черства скоринка?!

Та Чаклунка кинула на нього красномовний погляд. Нічого доброго цей погляд не провіщав, тож Едмунд вибачився і мовчки заходився смоктати жалюгідну скоринку, бо розгризти її – з огляду на таку її черствість – міг хіба що дуже голодний вовк.

– Звикай задовольнятися тим, що є, бо невідомо, коли ще перепаде тобі бодай сухарик, – усміхнулася Королева.

Едмунд мало не вдавився крайцем, коли перший гном повернувся і доповів, що сани готові. Чаклунка підвелася і, наказавши Едмундові йти слідом, вийшла з тронної зали. Надворі знов неабияк сніжило, та Королеву, здавалося, це аж ніяк не бентежило, так само як не хвилювало і легке, не за погодою, плаття Едмунда. Вона тільки кивнула йому на сани, але перш ніж вирушити в путь, поклікала вірного Могріма. Той похапцем прибіг до неї, крутячи хвостом, наче дворовий пес.

– Візьми з собою найспритнішого і найлютішого з вовків та риссю до Бобрової хатинки! Усіх схопити, загризти, пошматувати, щоб і сліду не лишилося! Якщо вони вже втекли, мерщій до Кам'яного Столу, але так, щоб жодна жива душа не дізналась. Там зачітися і чекати на мене. Мені ж доведеться подолати довгу путь на захід, перш ніж я знайду переправу

через річку. Може трапитися, що ти наздоженеш втікачів першим, що ж, як вчинити з ними – ти знаєш.

– Слухаю та кор-р-рюся, Кор-р-ролево! – прогарчав вовк і зник у білій імлі. Здалеку донеслося лише відлуння його ходи, важкої, як у коня. Потім пролунало вовче виття, до якого долучилося інше – то на допомогу Могріму поспішав іще один вовк.

Уже за кілька хвилин вони нишпорили по маленькій хатинці біля греблі, намагаючись винюхати, куди поділися мешканці зі своїми гостями – та втікачів і слід прохолов. Страшно навіть уявити, чим могла б обернутися ця ніч для втікачів, якби не негода зі снігом та завірюхою. Вовки неодмінно винюхали б їхній слід ще до того, як вони дісталися печери. А що б трапилося далі – здогадатися неважко. Та Бобер вирахував усе правильно: хуртовина замела все навкруги, тож слідів було не тільки не видно, а так би мовити, і не нюшно.

Тим часом гном клацнув батогом – і сани з Королевою та Едмундом кулею вилетіли з-під брами та понеслися все далі й далі від замку, у темряву та холоднечу. Що й казати, жакливою видалась та подорож для Едмунда, адже, не забудьмо, що його одежа аж ніяк не була гожа для таких звитяг. За чверть години він спереду скидався на замет. Спочатку він хоча б отрушувався, та потім втомився зчищати з себе сніг і зрозумів, що то марна справа. Сніг налипав на нього швидше, ніж він встигав його скидати. До того ж він знову змок, та вже не до рубця, а до кісток. Та це ще нічого. Яким же нещасним він почувався. Йому навіть закралася страшна підозра, що Королева не поспішає призначати його королем. Тепер усе, що він казав собі, аби переконати себе, що Чаклунка нікому лиха не заподіє, бо вона особа гречна й добросерда, і що правда на її боці, – здавалося щонайменше повною маячнею. Він віддав би все, аби знову опинитися поруч з рідними та друзями, навіть із Пітером. Та єдине, що залишалося у його становищі, – це спробувати переконати себе в тому, що все, що відбувається з ним, – не що інше, як недобрий сон. І варто лише прокинутися – як усе минеться. Одне тільки лихо: що далі вони їхали, година за годиною, то ясніше ставало: якщо це й справді сон, то дуже, дуже поганий сон. Та подорож затягнулася набагато довше, ніж я тут спробував її описати. Аби описати її докладніше, знадобилося б попсувати не один стос паперу, та й того я не певен, що вистачило б. Ось чому варто зупинитися на тому, що до світанку снігопад нарешті вщух. Світало, а подорожі кінця-краю не було. Вже й день настав, а все було так само. Навколо все завмерло, і тишу порушував лише заколисливий шурхіт полозів та рипіння оленячої упряжі. Пробудив Едмунда голос Чаклунки, що раптом чітко пролунав у навколишній тиші: «А це що таке! Нумо, тпру-у-у!» «Тпру-у-у» вони й зробили. Едмунд одразу підхопився, сподіваючись, що мова йде про сніданок. Причиною зупинки, як виявилось, і справді був сніданок, та про нього Едмунду годі було й мріяти.

Неподалік, біля підніжжя крислатого старого дерева, зібралася розвесела компанія: біляче подружжя з білченятами, двоє сатирів, якийсь незвично веселий гном та лис – усі вони сиділи на маленьких дзигликах навколо святково накрытого пенька. Через відстань подробиць застілля Едмунд не роздивився, та від пахоців у нього запаморочилось у голові та потекли слинки. Пеньок був прикрашений ялинковими гілочками, а посередині – Едмунд навіть заблимав очима, чи не примарилось це йому? – височів справжній різдвяний сливовий пудинг. Так от, коли сани зупинилися, лис (він був, вочевидь, найстаршим з присутніх) саме підвівся зі свого місця, у правиці тримаючи маленьку чарочку, і збирався виголосити промову. Та тільки-но тепла компанія вгледіла королівські сани та побачила, хто в них сидить, радість та веселощі немов вітром звіяло. Татусь білячої родини застиг із виделкою на півдорозі до рота, один із сатирів начебто вже й доніс виделку, та проковтнути, що там на ній було, вже не встиг, і

виделка так і стирчала в нього поміж зубів, а маленькі білченята щодуху заверещали від жаху.

- І що все це має означати? - обімліла Чаклунка.

Ніхто не відповів.

- Мовчати! Тобто відповідати, лісова дрібното! - заволатала вона. - Чи ви хочете, аби мій гном розв'язав вам язика батогом?! Питаю востаннє: що означає оце неподобство... оця обжерливість... оце... казна-що, що ви собі дозволяєте?! Звідки взагалі це взялося?!

- Вибачаюся, ваша величносте, - відповів на це лис. - Але все це «казна-що», як ви кажете, не взялося, а далось. І якби я наважився запропонувати вашій величності чарочку за ваше ж здоров'я...

- «Далось»?! Яким же добродієм все це далось?

- Д-д-д-дідом Морозом, - затинаючись, зізнався лис.

- Ким-ким? - гримнула Чаклунка, зіскакуючи з саней: лише два кроки - і її могутня постать нависла тінню над переляканими звірятками. - Яким дідом? Яким морозом? Його тут і бути не може! Та як ти смієш, смієшся, чи що? Гаразд, якщо ти чесно визнаєш, що збрехав, то я, нехай так, усіх пробачу.

Може, все б і обійшлося, та раптом одне білченя чи то стратило розум від переляку, чи щось таке...

- Він був! Був! Був! - заверещало воно так, що аж вуха заклало, та ще й ложкою по пеньку закалатало.

Тут Едмунд з острахом помітив, як Чаклунка закусила губу, та так, що по її білосніжному підборіддю скотилася крапля багряної крові. Вона здійняла свій жезл... Едмунд тільки й устиг скрикнути: «Не треба! Не робіть цього! Будь ласка!» - як жезл опустився, і там, де щойно сиділа весела компанія, завмерли кам'яні статуї; одна з них - як була - з виделкою на півдорозі до рота, біля кам'яного пенючка, на якому були розставлені кам'яні тарілки та височіла кам'яна брила, що дивним чином нагадувала різдвяний сливовий пудинг.

- А це тобі! - уже забираючись до саней, мовила Чаклунка і дала Едмундові сильного ляпаса. - Наступного разу знатимеш, як заступатися за злодіїв та зрадників! Жени! - кинула вона гномові.

На очах в Едмунда виступили сльози, але вперше йому було шкода когось іншого, а не себе. Він уявив собі, як маленькі кам'яні фігурки так і сидітимуть навколо Кам'яного Столу рік за роком і ясними днями, і темними ночами, доки не поростуть мохом та не розкришаться від негоди. А сани так само розмірено ковзали далі, хіба що - і Едмунд це помітив - сніг уже не вищав, а хлюпав під полозами, бо став відчутно мокрішим, ніж то було вночі. А ще він зауважив, що його вже не так трусить від холоднечі й над стежиною раз у раз пропливали пасма туману. З кожною хвилиною туман густішав, і сани вже не летіли, як на крилах, а сповільнили свій хід, що було помітно навіть простим оком. Спочатку Едмундові здавалося, що то

втомилися олені, аж раптом він зрозумів, що олені тут ні до чого. Сани трусило, вони підстрибували на, здавалося б, рівному місці та скреготіли, наче ялозили по камінню. Тож, як нещадно не шмагав гном своїх оленів, вони йшли повільніше і повільніше. До того ж десь здалеку долітав нечіткий гомін, та через скрегіт полоззя і гуркіт саней Едмунд ніяк не міг второпати, що ж за тим криється. Аж раптом сани зупинились – і зрушити їх з місця вже не могла жодна сила.

На якусь мить запала тиша. Едмунд нашорошив вуха – і що ж? Колись він чув чи такий самий гомін, чи таке саме лопотіння, та тільки зараз він збагнув – так дзюрчать весняні води. Усюди гули невидимі ручаї, вони пінилися, булькотіли, бурмотіли, і навіть – десь там, попереду – ревіли, як той водоспад. Серце в Едмунда так і зайшлося, хоча він ще не зрозумів чому. Та раптом його осяяла здогадка: та це ж весна! Звідусіль лунало «крап-крап-крап» – то з гілок танув сніг. З туману над засніженою рівниною впливло якесь дерево, і на очах у Едмунда велика шапка снігу зірвалася з гілки додолу – вперше, відколи він опинився в Нарнії. Деревом виявилась ялина, тож, як з неї впав сніг, Едмунд вперше за своє буття в Нарнії, окрім білого, побачив щось темно-зелене. Та роздивлятися і прислухатися Відьма не дозволила.

– Чого розсівся, ледацюго?! Ану, бігом штовхати сани!

Едмундові нічого не залишалось, як підкоритися. Він мовчки виліз із саней на сніг (хоча то був уже не сніг, а снігова каша) та заходився допомагати гномові виштовхувати сани з глибокої вимоїни з багнюкою, у яку ті з розгону влетіли. Спершу олені лише місили багнюку, потім якось виповзли з неї і навіть за допомогою лайки та батога протягнули сани ще кілька кроків. На більше оленів не вистачило. Та дивуватися не було з чого: сніг уже танув скрізь – куди не кинь оком. Більш того, деінде вже з'явилися прогалини чорної землі і навіть... молода зелена парость. Якщо вам не доводилось роздивлятися світ білої безмовності та снігової білості так довго, як то випало Едмундові, то вам, мабуть, і не зрозуміти, яку радість він відчув від єдиного погляду на щось зелене. Та не встиг він помилуватися новим краєвидом, як сани зупинилися знов.

– З того не буде пуття, ваша величносте, – зітхнув гном, – бо це не шлях, а якась плавба. У таку відлигу на санях далеко не зайдеш.

– Неможна на санях – доведеться пішки, – відгукнулася Королева.

– Пішки багато не набігаєш, – відмахнувся гном. – Тим паче, не випередиш тих, хто вийшов раніше за тебе.

– Ти хто мені: радник чи холоп при дворі?! – гримнула на нього Чаклунка. – Як чув наказ – то виконуй! Людській малечі руки зв'яжи за спиною. Тримай на прив'язі та очей з нього не зводь! І не забудь свій батіг! А от посторонки обріж – дорогу додому олені й самі знайдуть.

Гном підкорився і за кілька хвилин уже поганяв Едмунда зі зв'язаними позаду руками по багнюці вперед. Відолашний Едмунд ковзав у багнюці й жижі й спотикався на камінцях, та раз у раз гном осипав його прокляттями, а подеколи й перішив батою. Чаклунка виступала слідом за гномом та підганяла їх обох: «Нумо, швидше!»

Куди і чому поспішати – то Чаклунці, мабуть, видніше, а от що відбувається навколо – і без неї кидалося просто в очі. Кожної миті білих плям ставало все менше, а зелених – навпаки, більше. Там, де лише вчора бовваніли білі, наче привиди, занесені снігом дерева, тепер рясніли смарагдові ялинки, пробилися гострими дзьобиками чорні гілочки ще голих дубів, буків та в'язів. Тьмянний туман розквітав золотавими барвами, а там і зовсім розтанув. Сонячні промені пронизали хаші наскрізь до самого денця, а у вишині, над верхівками дерев, сліпило блакиттю ясне небо – аж очі пекло. Та дива тільки починались. На галявині посеред березового гаю гнаний Едмунд бігцем угледів розсип маленьких жовтих цяточок. То розквітнув чистотіл. А гомін швидкої води з кожним кроком наближався. Попереду дзюрчав ручай. Довелося мочити ноги. А на тому боці, наче краплі роси, берегом голубіли проліски.

– Годі головою вертити! – прикрикнув на Едмунда гном, коли той спробував озирнутися, щоб переконатися, чи то справді проліски, – прикрикнув, та ще й злобливо смикнув за мотузок.

Та, звісна річ, ці неприємності не завадили Едмундові й надалі витріщатися. І вже кроків за п'ять попереду, біля коріння старого дерева, він помітив дюжину крокусів, що мерехтіли ніжними відтінками бузкового кольору. Та це ще не все. Доки він роззявляв рота, почувся ще один, так само несподіваний, як і дзюрчання струмка, та не менш милий серцю звук. Біля самої стежини на гілочці раптом тенькнула пташка. Десять із глибини лісу вторувала їй інша. А далі – ніби всі тільки й чекали команди – ліс сповнило цвірінкання, щебетання та тьохкання. Вже за п'ять хвилин здавалося, що й сам ліс співає разом із пташиним хором; і тепер уже, куди б Едмунд не скинув оком – він скрізь бачив пташок: та або та пташка чи то вмошувалася на гілочці, чи перетинала стежину просто над головою, чи голосно сперечалася із сусідами у якихось своїх пташиних справах.

– Швидше, швидше! – тільки й волила Чаклунка.

Туман уже розвіявся. Небо дедалі блакитнішало, інколи ним пропливали білі, як пір'ячко, хмаринки. На сонячних галявинах жовтів первоцвіт. Здійнявся легкий вітерець, здуваючи краплі з дерев та обдаючи подорожніх бризками та духмяною свіжістю ніжного листячка. І справді – дерева прокидалися одне за одним. Модрини та берізки оповилися зеленим серпанком. Рокитник вкрився позолотою. Та вже й на буках проклюнулося тендітно-зелене, майже прозоре листя. Навіть світло попід ними – і те! – зазеленіло. Над стежиною з дзижчанням прогуділа бджола.

– Ні, це не відлига! – раптом закинув гном і зупинився як вкопаний. – Це весна. Що ж нам тепер робити? Оцій вашій зимі, здається, тее... гаплик! А все через нього, Аслана...

– Якщо хтось із вас хоча б іще раз згадає його ім'я, – мовила на це Чаклунка, – нехай на себе нарікає!

## Розділ 12

### Бойове хрещення

Доки десь далеко сперечалися гном із Чаклункою, бобри та діти йшли своєю дорогою, схожою на чарівний сон. Давно вже вони поскидали свої кожухи і навіть припинили гукати одне до одного: «Дивіться! Рибалочка!», або «А я кажу, це дзвіночки!», або «Що це за дивний запах?», або «Послухайте, послухайте! Це ж дрізд, співочий дрізд!» Вони йшли мовчки, вбираючи солодке весняне повітря; на зміну теплому сонячному світлу поставали тінисті зелені хащі; порослі мохом галявини, де велетенські в'язи здимали листяні дахи високо над головами, заступали густі зарості квітучої смородини, а трохи далі паморочив голову пряний та духмяний аромат глоду.

Подорожні наші здивувалися не менш за Едмунда, коли помітили, як у них на очах зима зникла, а в лісі за лічені години відбулися зміни, що зазвичай тривають з січня до травня. На відміну від Чаклунки, вони не знали напевне, що в Нарнії так мало статися з приходом Аслана. Та всім було відомо, що то її чари наслали на країну одвічну зиму; і якщо вже в Нарнії почалася чарівна весна – то, певно, її чари зникли. Трохи згодом комусь спало на думку, що, коли вже сніг розтанув, Чаклунка не матиме змоги подорожувати саньми, і тоді всі заспокоїлися: хода їхня уповільнилась і перепочивали мандрівники тепер довше і частіше. Звичайно, вони вже добряче втомилися, але то було приємне відчуття. Так буває, коли цілий день граєш на свіжому повітрі, а надвечір солодка втома розливається по тілу. Прикро тільки, що Сьюзан натерла собі невеликий пухир на п'ятці.

Щоб дістатися до Кам'яного Столу, вони вже не йшли широким річищем, а взяли трохи праворуч, південніше. Та навіть якби їм не довелося завертати, просуватися далі берегом стало неможливо: талі води переповнили річку і пінявий потік усіх відтінків жовтого затопив дно.

Сонце сідало, від чого світло його наливалося багрянцем, тіни видовжувались, а квіти стуляли на ніч свої пелюсточки.

– Залишилось ще трохи, – підбадьорив усіх пан Бобер та повів нагору по схилу, порослому густим пружним мохом (по якому так приємно ступати натрудженими ногами), туди, де стриміли поодинокі високі-превисокі дерева. Після важкого дня всі дерлися вгору, важко дихаючи, посапуючи та спотикаючись. Люсі навіть засумнівалася: здолає вона підйом чи впаде на півдорозі, коли несподівано всі опинилися на вершині. І ось що вони побачили.

Перед їхніми поглядами розляглася широка зелена галявина. Обабіч неї розкинувся густий ліс, а прямо попереду, там, далеко на сході, щось мерехтіло до болю в очах. «Ти ба! Сьюзан, тільки поглянь! – захоплено

вигукнув Пітер. – Це ж море!» Посеред галявини і стояв Кам'яний Стіл. Насправді то був навіть не стіл, а велика кам'яна скрижаль – темно-сіра, немов потьмяніла від часу, вона, певно, налічувала не одну сотню років і лежала на чотирьох опорах, також кам'яних. Поверхня її була помережана таємничими лініями та малюнками, що скидалися на літери якоїсь давньої мови, і від самого погляду на них ставало моторошно. Наступної миті всі помітили високе шатро на краю галявини. Нині, у променях вечірнього сонця, воно видавалося неймовірно розкішним: полотнища стін із жовтого шовку були напнуті на малинових шнурах, що кріпилися до кілочків зі слонівки; високо над ним майорів стяг, на тлі якого був зображений дибки пурпуровий лев. Бриз маяв стяг та овівав обличчя. Доки всі роззиралися навкруги, звідкись праворуч долинули звуки музики, й, обернувшись, подорожні побачили того, заради кого вони сюди й прийшли.

Аслан стояв в оточенні сили-силенної дивних істот, що з'юрмилися навколо нього півмісяцем. Там були німфи дерев та джерел (у нашому світі вони звуться дріади та наяди), що завжди мали при собі струнні інструменти – ось звідкіля, виявляється, лилась музика; неподалік височіли четверо здоровенних кентаврів, чиї тулуби нагадували крупі ломовиків, а людською частиною вони схожі були на суворих, м'язистих, але по-своєму гарних воїнів. Десять у натовпі дивовижних створінь усі помітили единорога, бика з головою чоловіка, пелікана, орла та величезного собаку. А поруч із Асланом стояли двоє гепардів, один з яких тримав його корону, а інший – прапор.

Щодо зовнішності самого Аслана, то і діти, і Бобри геть розгубилися. Хто ніколи не був у Нарнії, той не зможе уявити, що у світі існують створіння, прекрасні та жакливі водночас. Так, можливо, колись вважали і наші герої, та тепер їм випала нагода позбутися цієї омани раз і назавжди. Бо варто їм було лише глянути на Асланове обличчя, як їх засліпило сяйво його золотавої гриви, а величні, бездонні очі його немов зазирнули їм у душу. Від самого лише його погляду на всіх напали дрижаки.

– Ну, вперед, – прошепотів Бобер Пітерові.

– Ні, – позадкував Пітер. – Спершу ви.

– Ні, ні, сини Адама поперед звірів, – відмагався Бобер.

– Сюзан, – галантно запропонував Пітер. – Чому б тобі не піти першою? Дами вперед, як то кажуть.

– Ні, йди ти. Ти ж у нас найстарший, – прошепотіла у відповідь Сюзан.

Звичайно, що довше вони сперечалися, то безглуздішими ставали оті їх суперечки. Нарешті Пітер підкорився, витяг із піхов меч на знак привітання і, кинувши товаришам: «Сміливіше! Зберіться-но!», сміливо попрямував до лева:

– Ми прийшли, Аслане!

– Вітаю тебе, Пітере, сину Адама, – промовив Аслан. – Вітаю і вас, Сюзан та Люсі, доньки Єви. Вітаю, Бобре і Бобрихо.

Його низький сильний голос наповнив їхні душі спокоєм, а серця – мовчазною радістю, і вони вже не відчували себе незручно, мовчки стоячи поряд з Асланом.

– Проте де ж ваш четвертий? – запитав Аслан.

– Він намагався зрадити їх і перейшов на бік Білої Чаклунки, о, Аслане, – відповів за дітей Бобер.

Несподівано для себе Пітер виступив уперед та додав:

– У цьому є і моя провина. Я сердився на Едмунда і цим спонукав його на цей жалюгідний вчинок.

Аслан нічого не відповів. Він не хотів виправдовувати Пітера чи засуджувати його, а просто стояв і дивився на всіх ясними променистими очима. Та й що було казати?

– Будь ласка, Аслане, – звернулася до нього Люсі, – що нам зробити, аби повернути Едмунда?

– Усе, що можна зробити, – буде зроблено. Та це може виявитися набагато складнішим, аніж ви собі уявляєте, – зауважив він і знову замовк.

А Люсі, спостерігаючи за ним, помітила, що обличчя його було не тільки величним, сильним та спокійним; на ньому ледь помітним серпанком промайнула печаль. Та за мить хмари збігли з нього, лев труснув гривов, плеснув у долоні («Які жакливі в нього пазурі! – промайнула в Люсі думка. – Страшно навіть подумати, що було б, якби він їх не втягував!») і наказав:

– Час готуватися до бенкетування. Німфи джерел, німфи дерев, проведіть наших гостей до шатра й допоможіть їм з усім.

Щойно дівчата пішли, Аслан поклав свою лапу – а хоч він і втягнув пазурі, вона була важелезною – Пітерові на плече та мовив:

– Ходімо, сину Адама, я покажу тобі, який звіддаля замок, де судилося тобі колись посісти на трон.

І Пітер, який ще тримав меча в руці, попрямував за Асланом до східного схилу пагорба. Позаду них заходило сонце. Вся земля, що розляглася під ними, була залита вечірнім світлом – ліси, і гори, і долини, і велична ріка, що зміїлася вдалину сріблястою стрічкою. А далеко-далеко, за багато миль, плескалося море, а над морем – небо, а небом пливли хмаринки, рожеві у променях призахідного сонця. І десь там, майже на краю землі, там, де терени Нарнії змикалися з морем, аж у гирлі ріки, на невисокому пагорбі щось яскраво виблискувало. То й був замок, а виблискували його західні вікна, та Пітеру він видався зіркою, що зійшла з небес до морської затоки.

– Сину людський, – звернувся до нього Аслан, – перед тобою той самий Кейр-Паравель, або, як його інакше називають, замок Чотирьох тронів. На один із них ти й зійдеш законним правителем. Тобі я показав його, бо за правом первородства ти й будеш королем над усіма іншими.

Пітер нічого не встиг відповісти – у навколишній тиші несподівано пролунав незвичний звук. Він чимось нагадував звук мисливського ріжка, та був більш пронизливим та потужним.

– Це ріжок твоєї сестри, – мовив Аслан тихо, немов промуркотів, коли можна так сказати про могутнього лева.

Пітер навіть отетерів від несподіванки. Та побачивши, як лісовий люд кинувся вперед, і помітивши, як Аслан здійняв лапу та наказав: «Усі назад! Дозвольте принцові завоювати собі добре ім'я в бою!», все зрозумів та щодуху кинувся до шатра. Там погляду його відкрилося жахливе видовище.

Наяди та дріади порснули врозтіч. Назустріч йому бігла Люсі, так швидко, як тільки несли її маленькі ноженята; обличчя її було бліде, немов крейда. Потім він побачив Сьюзан – та чимдуж чкурнула до дерева, щоб видертися нагору. Слідом за нею довжелезними стрибками мчав величезний сірий звір. Спочатку Пітерові здалося, що то ведмідь, потім – що то вівчарка, але принаймні вдвічі більша за тих, яких йому довелося зустрічати. Лише в останню мить він второпав, що страшний звір – то вовк. Величезний сірий вовк, який стояв на задніх лапах, спираючись передніми на стовбур дерева. Він клацав іклами та гарчав, а смух на його карку стояв дибки. Здолати дві гілки Сьюзан ще спромоглася, але дістатись третьої – вже зась; одна її нога звисала з дерева лише за дюйм чи два від виширеної вовчої пащі. Пітер не міг зрозуміти, чому вона не намагається видертися вище або принаймні не перехопить гілку хоч трохи зручніше, коли несподівано зрозумів, що вона от-от знепритомніє. І що ж тоді?

Пітер аж ніяк не вважав себе відчайдухом, більшого цієї миті його навіть охопила слабкість, та це не мало жодного значення, бо для себе він уже вирішив усе. Він рвонув напростець до чудовиська, націливши свій меч у бік. Та як би швидко він не біг, звір виявився спритнішим. Швидкий, наче блискавка, він ухилився. Очі його палали, а з пащі вирвався гнівний рик. Коли б не лють, що очі йому застувала, він би вже вчепився Пітерові в горлянку. Та саме лють його й згубила. Він загарчав і згаяв час.

Усе трапилося блискавично. Пітер і сам не зрозумів, як він ухилився, виборсуючись зі страшних обіймів звіра, а наступної миті встромив меча поміж передніх лап просто в серце вовка. А далі, немов у жахливому сновидінні, що триває і триває, і немає йому кінця, Пітер усе смикав і смикав свій меч, не розуміючи, хто з них живий, а хто – мертвий. Перед собою він бачив лише виширену пащу, чув клацання іклів, його обдавало жаром вовчого віддиху, довкола кружляли пасма шерсті та бризкала кров. Страшний сон обірвався раптово. Вовк упав на землю. Пітер випростався та витер піт з чола. Він ледве вивільнив свого меча. І сили його полишили.

Коли Сьюзан спустилася з дерева, брат і сестра помітили, що вони досі тремтять, немов та осика. Здається, але стверджувати цього я не можу, вони навіть пустили сльозу, та в Нарнії ніхто нікому не стане того закидати.

– Швидше! – пролунав голос Аслана. – Швидше! Кентаври та орли! Там, у хащах, я помітив іншого вовка. Він усе бачив і, мабуть, уже чкурнув до своєї господині. Мерщій за ним! Так ми розшукаємо Відьму і врятуємо четвертого з дітей Адама.

Почувся тупіт копит і лопотіння розправлених крил, та десь з дюжину найспритніших та найгострозоріших зникли в сутінках, які густішали щохвилини.

Пітер – він ще досі не міг перевести подих – провів їх поглядом та озирнувся. Поряд стояв Аслан.

– Ти забув почистити свого меча, – спокійно зауважив лев.

Авжеж. Пітер поглянув на світле лезо меча, вкрите жмутами вовчої шерсті та темними плямами крові, що здавалося червоним навіть у півночі. Він нахилився і ретельно витер меча трав'ям, а потім і краєчком одягу.

– Подай його мені та схили коліна, сину Адама, – звелів Аслан, після чого торкнувся його плеча клинком та вимовив: – Підведися, о, сиріт Пітере, переможцю Могріма. І пам'ятай: що б не трапилося, ніколи не забувай витирати свого меча.

## Розділ 13

### Давнє закликання з глибини століть

Проте настав час повернутися до Едмунда. Прогулянка, що випала на його долю через неочікувану відлигу, видалася куди як довшою, ніж він звик гуляти пішки, і навіть, як він підозрював, набагато довшою, ніж взагалі спроможна гуляти людина. Саме тому, тільки-но Чаклунка зупинилась у темній улоговині поміж сосен та тису, знеможений Едмунд упав навзніч там, де стояв. Так він і застиг, колода колодою, не в змозі й пальцем поворухнути і не виказуючи жодного інтересу ані до того, що відбувається навколо, ані до того, що відбуватиметься в майбутньому. Прогулянка настільки виснажила його, що він геть забув і про голод, і про спрагу, аби тільки йому дали спокій. Тим часом Чаклунка та гном зовсім поруч пошепки завели бесіду, яка б не мала залишити його байдужим:

– Ні, вже запізно, – похитав головою гном. – Яка тепер від того користь? Тому що всі вони – а бодай їм! – уже біля Кам'яного Столу.

– Про це ми дізнаємось, коли вовк занюхає наш слід та принесе нам звістку, – відповіла на те Відьма.

– Якщо він наблизиться лише зі звістками, то це погана звістка, – буркнув гном.

– У Кейр-Паравелі скільки тронів? Авжеж, чотири! – посміхнулася Чаклунка. – Тронів – чотири, та посісти їх зможуть лише троє! Яке ж то пророцтво, якщо воно не здійсниться?

– Три... чи чотири... яка різниця, коли він уже тут? – уникаючи називати Аслана на ім'я в присутності володарки, натякнув гном.

– Припустімо, – розмірковувала вголос Чаклунка, – що він тут ненадовго. А якщо так, тоді що нам завадить посісти трон, та ще й не один, а всі одразу?

– А з цим що робити? – гном пхнув Едмунда ногою. – Може, залишити до слушного часу? Він ще стане в пригоді... торгуватися.

– А раптом усі інші наскочать і, чого доброго, врятують шмаркача, тоді що? – презирливо хмикнула Королева.

– Отож іншого виходу немає? – знизав плечима гном. – Ну, тоді до справи!

– Зажди, – зупинила його Чаклунка. – Щось мені підказує, що справу слід робити на Кам'яному Столі, бо саме так робилося одвіку...

– Воно то й так, – засумнівався гном, – але дуже вже давно ніхто цього не робив. Як на те, то й дороги нам туди немає.

– Твоя правда, – погодилась Чаклунка.

Цієї миті почувся тріск зламаних гілок, потім глухе гарчання, за яким в улоговину зіковзнув сірий вовк.

– Я бачив їх, – переводячи подих, доповів він. – Вони біля Кам'яного Столу. Вони разом із ним. Мого ватажка вбито. Могрім упав від меча одного з синів Адама. Я причаївся в кушах і бачив все на власні очі! Рятуйтеся! Тікайте!

– А от і ні! Ніхто нікуди не тікатиме. Втечі не буде, – не змигнувши оком, наголосила Чаклунка. – Мерщій, клич наш народ, та поквася! Клич усіх велетнів, клич перевертнів, та не забудь про дерева, що на нашому боці! Клич упирів та моторошних огрів, що викрадають маленьких дітей! Клич мінотаврів та братів їх менших – песиголовців. Відьом попередь і відьмаків, лісовиків і злиднів, почвар мухоморних, зміюк підколодних та іншу славну нечисть! Ми дамо бій! А боягузів попередь: не заіржавів ще наш чаклунський жезл – на камінь умить він перетворить боягузів! Жени щодуху! А ми тут ще маємо невеличку справу, яка потребує нашої безпосередньої чаклунської участі та зволікання не дозволяє.

Сірий вовк схилив голову на знак покори, крутнувся на місці, як та дзига, та зник. Лише здалеку луна донесла його важкий тупіт.

– Ну що ж, – зітхнула Відьма, – столу в нас немає, тож доведеться задовольнитися тим, що є. А є... та хоча б звичайна колода!

Едмунд, який, правду кажучи, увесь цей час лежав колода колодою, раптом відчув, як його грубо підхопили, поставили на ноги і притулили до дерева. Гном умить міцно-преміцно прив'язав його до стовбура. Тим часом королева скинула мантию – певно, справою не можна займатися абияк, недбало. І тут Едмунд звернув увагу на те, які в неї білі руки. Вони були такі білі, що це було помітно навіть у сутінках прихованої від сторонніх очей улоговини під покривом дерев. Нічого, окрім отих білих рук, Едмунд перед собою не бачив.

– Готуй жертву, – мимохідь кинула Чаклунка, і гном заметушився виконувати розпорядження.

Він швиденько розстібнув Едмундові комірець сорочки та підіткнув усередину, потім ухопив хлопчика за волосся, спонукаючи закинути голову. До Едмунда долинув дуже неприємний звук: вжик-вжик-вжик. Він насторожився: такий звук міг видавати лише один знайомий йому предмет, і саме тоді, коли його, цей предмет, гострять. Отак «вжикати» міг лише ніж. Тільки тепер Едмунд збагнув, що згадана жертва – то він. В очах у нього потемніло, і він знепритомнів.

Саме цієї миті звідусіль почулися крики, тупіт копит та лопотіння крил, потім – чи то зойк, чи то виття, начебто з вуст королівських, – годі було розібрати, бо все змішалось до купи. Едмундові пута послабшали, сильні руки підхопили його, і глибокий голос мовив:

– Покладіть його – хіба не бачите, його ж ноги не тримають... – дайте йому трохи вина... та не поспішай, бідолахо... все буде добре, малюче...

Потім, наче здалеку, Едмунд почув іще голоси – хтось перемовлявся:

– А де ж сама Відьма?... Мені здавалося, ти її тримаєш...

- А от і ні - я тільки вибив їй з рук ножа...
- А я гнався за гномом... Та хіба всіх наздоженеш?..
- Невже втекла?..
- А це що таке? Тьху ти, якийсь старий пенъ, хай йому грець!..

На цих словах Едмунд знову знепритомнів. Але тепер він був у надійних руках. Кентаври, єдинороги, лісові олені та птахи - з них складався рятувальний загін, який Аслан відрядив шукати хлопчика ще в попередньому розділі, - вирушили назад, до Кам'яного Столу, передаючи майже бездиханне Едмундове тіло одне одному. Ніхто й не озирнувся. А дарма, бо в безлюдній улоговині коїлися речі доволі незвичайні, якщо не дивні.

Тож навколо було тихо й спокійно, повний місяць заливав улоговину сяйвом. Серед іншого він освітлював і недоречно згаданий кимось пенъок, і нічим особливо не примітний, хоча й чималенький за розміром, сивий кругляк.

Проте, якщо вдивлятися в них довше, якби було кому дивитися, то пильніший погляд підказав би, що з тим пенъком та з тим валуном щось не те. Не те, як воно здається... Потім привиділося б (а насправді, і не привиділось, бо саме так усе й було), що надто вже той пенъ нагадує скрючену людську постать, що присіла навпочіпки та просто на очах підсунулась до валуна. Потім здалося б (а насправді, лише здалося б, що здається, бо все так і було), що валун уже не лежить, а сидить, більш того - валун із пенъком тихесенько перемовляються, і нарешті стає очевидно, що пенъок - не пенъок, а валун - не валун, а не що інше, як Чаклунка та гном. Ті, хто не розуміється на чаклунстві, можуть спитати: як же могло так статися, що всі їх шукають, а вони, виходить, нікуди й не поділися, а увесь цей час перебували на тому самому місці, можна сказати, у всіх на очах. Що ж, на те воно й чаклунство. Коли в тебе є чарівний жезл, варто змахнути ним, загадати бажання - і ось, шукай вітру в полі, а ти, знай собі, зачаївся десь неподалік та глузуеш з невдатних переслідувачів. Саме так вчинила Чаклунка: тільки-но в неї з рук вибили ніж, вона, замість того аби стрімголов кинутися навтьоки, лише змахнула своїм жезлом і тієї ж миті зробилася невидимою. Отак от вона врятувалася сама, та й жезл свій чарівний врятувала.

Наступного ранку, щойно дітлахи прокинулись (а цієї ночі вони вперше спочивали на м'яких подушках у великому шатрі), на них чекала радісна новина: Едмунда врятовано! Звістку про те переповіла Бобріха, і вона ж повідомила їм, що пізно вночі його принесли до табору. А тепер він у Аслана. Після польового сніданку діти висипали надвір і побачили, як Аслан з Едмундом біч-о-біч прогулюються по росяній траві подалі від сторонніх вух та очей. З цієї причини переказати їхню розмову не є можливим, бо все одно ніхто нічого не чув, тож про що там йшлося - достеменно невідомо. А сам Едмунд тільки й того, що якось прохопився, мовляв, ту розмову він запам'ятає на все життя, а далі - як води в рота набрав. Коли дітлахи підійшли ближче, Аслан злегка підштовхнув Едмунда їм назустріч.

- Ось і брат ваш, - мовив, - і це головне, бо хто старе споминає - сам знає, що буває.

На тому Едмунд потис руку кожному, окрім Пітера, і перед кожним вибачився: «Простіть мене». На що кожен відповів: «Та що там! Пусте!» І кожен був ладен додати щось таке, невігадливе і просте, щось на кшталт «та все гаразд», «облиш, ми знову друзі», от тільки потрібні слова не спадали на думку. А поки всі морщили лоба в пошуках доречних слів, до Аслана звернувся леопард.

- Посланець від супротивника, сир, з проханням про аудієнцію.

- Нехай підійде.

Леопард пішов та невдовзі повернувся, ведучи за собою вже знайомого нам гнома, найближчого поплічника Чаклунки.

- З чим завітав ти до нас, сину землі? - спитав його Аслан.

- Королева Нарнії, володарка Самотніх Островів та все таке інше воліють недоторканності, аби особисто вести перемовини у справах невідкладних, що стосуються як її самої, так і вас, - пишномовно сповістив він.

- Теж мені королева Нарнії знайшлася, - сплюнув Бобер. - Яке нечуване зухвальство...

- Не треба марнувати слів, - зупинив його Аслан. - Не за горами той час, коли всі сутні речі знов набудуть істинних імен своїх. А доти - що сперечатися щодо порожніх звуків. Перекажи своїй хазяйці, нехай іде й нічого не боїться. Єдина в мене є умова: свій жезл нехай позаду залишить, хоч би й біля того старого дуба.

На тому й вирішили. А наглядати за дотриманням умов переговорів відправили двох леопардів.

- А що, як вона їх теж перетворить на каміння? - майже нечутно прошепотіла Люсі, звертаючись до Пітера.

Та ж сама думка, вочевидь, промайнула і в леопардів, оскільки шерсть в обох на карку стала дибки, та й задрані догори хвости занепокоєно здригалися, точнісінько як у kota, який щойно уздрів незнайомого, до того ж небезпечного собацюру.

- Все буде добре, - також пошепки відповів Пітер. - Він не дозволив, якби гадав, що станеться лихо.

Невдовзі в таборі на пагорбі з'явилася Чаклунка власною персоною і сміливо попрямувала до Аслана. Трое дітлахів, що побачили її вперше, разом відчули, як у них по спині бігають мурашки. Звідусіль почулося глухе гарчання. Та, хоча день видався безхмарно ясным, зненацька війнуло могильним холодом. З появою Чаклунки тільки двоє з присутніх зберегли спокій: то були Аслан та сама Чаклунка. Ось і зійшлись вони, як то кажуть, лицем до лица: Асланове обличчя - золотаве, у короні вогняного волосся, а в Чаклунки - мертвотно-бліде, немов у тіні. Зійшлися двоє одвічних ворогів, і дивно було спостерігати, як мирно вони крокують поряд, хіба що не рука в руку. Щоправда, як влучно зауважила Бобріха, дивитися Аслану в очі Чаклунка не наважувалась - щоразу відводячи погляд убік.

- У твоєму таборі, Аслане, - вкрадливо почала Чаклунка, - є зрадник.

Не було потреби в особливій прозорливості, аби зрозуміти, на кого вона натякає. Та навіть Едмунд після всіх своїх поневірянь, а головне – після ранкової розмови з Асланом, таким себе не відчував і навіть очі не ховав. А коли так, то, здавалося б, слова Чаклунки аніякого впливу не мали.

– Якщо і була провина, його вчинок, хай який, не спрямований проти тебе, – відповів на те Аслан.

– А чи не підзабув тут дехто давній заповіт? – не вгамовувалася Чаклунка.

– Може, й підзабув. Тож нагадай мені, про який саме заповіт ведеш ти мову?

Певно, з якоїсь невідомої причини Аслан сприймав закиди Чаклунки цілком серйозно.

– Якщо є потреба в тому, я нагадаю! – голос Чаклунки, вкрадливий до того, зірвався мало не на вереск. – Я нагадаю, що вибито на кам'яних скрижалях, які за два кроки звідси, на кам'яній плиті, що дехто Столом називає, що вирізьблено письменами настільки давніми, наскільки довгий список на тілі Світового дерева?! [1 – Світове дерево, або Вічне дерево життя – уособлення єдності усього світу, своєрідна модель Всесвіту й людини, де для кожної істоти, предмета чи явища є своє місце. Це і посередник між світами – своєрідна дорога, міст, драбина, якими можна перейти до світу богів або в потойбіччя. Найчастіше у фольклорі як Світове дерево зображено дуб, явір, вербу, липу, калину, вишню, яблуню, сосну. Ростає Світове дерево у казковому просторі фольклору зазвичай на горі, посеред моря, у чистому полі, неподалік дороги. (Прим. перекл.)] Чи нагадати вам, що вирізьблено на скіпетрі Вседержителя?! Кому-кому, але Аслану не личить забувати про закляття, накладене на Нарнію на початку всіх часів. А сказано, що зрадництво спокутою виправдати неможливо. І зрадництво хай не залишиться безкарним, а той, хто зрадить, – буде мій за правом, а що робити з ним – то вже моя турбота: як схочу – так і страчу...

– Ось воно як! Ви, мабуть, підробляли катом до того, як удавати з себе королеву почали?

– Помовч, Бобре! – У голосі Аслана почулося грізне ричання.

– А отже, – як нічого й не було, вела далі Чаклунка, – нащадок цей людського роду вже в моїх руках і я своє візьму. Спокутує зрадництво одне – тільки кров, а запорукою тому – закляття давне.

– Якщо у твоїх руках, що ж – спробуй – но, візьми! – протягнув бик, що стояв поруч, чи, краще сказати, дивна істота з тулубом бика і людською головою.

– Який дурний! – на вустах у Чаклунки заграло щось подібне до усмішки, а як правду сказати – звірячий вищир. – Чи не гадаєш ти, що твій володар дозволить тут кровопролиття – і через що? – аби позбавити мене моїх законних прав? Кому, як не йому, наглядати за тим, аби ніхто не посягнув на право, що є спрадавна моїм? Кому, як не йому, відомо, що станеться, коли я не дістану тієї крові, що мені належить? Вогонь поглине Нарнію, а ту пустелю, що він залишить по собі, – накриє потоп. Ви хочете цього?!

– Твоя у тому правда, і заперечувати я не стану, – у відповідь кивнув Аслан.

– Аслане, – палко прошепотіла Сьюзан у левине вухо, – хіба ти не в змозі завадити тому закляттю? Вигадай хоч що-небудь всупереч йому!

– Наперекір задуму Творця?! – Аслану на обличчя набігла тінь, і вже ніхто з подібними питаннями до нього не звертався.

Едмунд стояв від Аслана з іншого боку. Він теж не зводив з лева очей. Хлопець задихався від почуттів, що вирували всередині. Йому навіть перехопило подих, і він замислився, що б такого сказати. Але вже за мить зрозумів, що ніхто ніяких слів від нього не чекає, тому визнав за краще промовчати та робити, як накажуть.

– Відійдіть усі подалі! – сказав Аслан. – З Чаклункою нам треба перемовитись наодинці.

Усі як один відступили. Що кожному довелося пережити в очікуванні за нескінченно довгі хвилини, поки лев та Відьма розмовляли віч-на-віч!

– Ох, Едмунде! – тільки й мовила Люсі, та раптом запнулася і залилася сльозами.

Пітер стояв осторонь, відвернувшись, виглядаючи щось у морській далині. Бобри завмерли, взявши одне одного за лапки та опустивши голови. Кентаври переминалися з ноги на ноги, постукуючи копитами. Невдовзі над пагорбом запала така тиша, що чутні стали ледь помітні звуки, на які іншим разом ніхто б уваги не звернув: ось у височині прогудів джміль, десть у лісі тенькнула пташка, легкий вітерець скуйовдив листячко... а переговори Аслана та Чаклунки і досі тривали.

Та нарешті всі почули голос Аслана:

– Можете повертатися. Ми владнали справу. Крові вашого брата Чаклунка будь-що не жадає.

Над пагорбом прокотилося зітхання, ніби всі довго-довго стояли, затамувавши дух, і тільки тепер спромоглися нарешті вдихнути на повні груди. То тут, то там залунали тихі розмови. Чаклунка вже мала намір іти, як обернулася. В її очах спалахнула зловтіха.

– А як мені знати, що нашу угоду буде дотримано? Чи можу я бути впевнена, що...

У відповідь Аслан лише підвівся з трону й роззявив пащу, з якої вирвалося грізне гарчання, гарчання переросло в оглушливий рев, почувши який Чаклунка вирішила за краще підхопити спідниці та забратися геть з очей.

## Розділ 14

### Торжество Відьми

Щойно Чаклунка подалася геть, Аслан оголосив:

– Ми залишаємо це місце, до того ж нехайно; кожне місце має своє призначення, є воно і в цього. А табір свій ми влаштуємо біля броду Гарони ще надвечір.

Звичайно, усіх брала цікавість, чим завершилися його перемовини з Чаклункою, чому саме вони мусять залишити вже облаштований табір і податися геть, та суворе обличчя Аслана нічого не виказувало, та й від останнього його риків ще дзвеніло у вухах, тому заговорити з ним не наважилася жодна душа. Після трапези на свіжому повітрі всі на пагорбі (на той час сонце вже припікало, висушивши ранкову росу) нашвидкуруч стали збиратися в путь: розбирати шатро та в'язати поклажу, і вже о другій опівдні вирушили в похід. Йшли не надто кваплячись, легкою ходою, на щастя, як з'ясувалося, то було не так уже й далеко.

Першу частину переходу Аслан крокував поруч із Пітером, дорогою пояснюючи план бойових дій:

– Тільки-но Чаклунка завершить задумане в тутешніх місцях, як, скоріш за все, поверне додому зі своїм військом – готуватися до облоги; отож було б непогано перехопити їх та відрізати зворотний шлях ще в лісах.

Далі він окреслив два плани можливого розвитку подій: перший – на той випадок, якщо битися доведеться в лісах чи на відкритій місцевості, а другий – якщо доведеться штурмувати її фортецю. Крім того, він дав ще кілька вельми корисних у військовій справі настанов, а саме: як найкращим чином влаштувати засідку, де і як ліпше використовувати кентаврів та як розмістити блокпости.

Так він розповідав і розповідав, доки в Пітера мимовільно не вихопилось:

– Змилуйся, Аслане, навіщо знати мені оте все, якщо ти будеш з нами?

– Хотів би обіцяти, та не можу, – відказав Аслан та продовжив свої настанови.

Решту шляху лев пройшов з іншими, переважно поряд зі Сьюзан та Люсі. Він майже не розмовляв і, як їм здалося, зажурився.

Ще засвітла загін опинився в долині, відкритій усім вітрам: береги розступалися, даючи простір річковим водам текти вільно і широко; течія тут сповільнювалась, а дна можна було дістатися, де б не ступила нога. Це і було місце, відоме як брід Гарони. Аслан наказав ставати на ночівлю, та проти виступив Пітер, який дорогою вже, мабуть, перейнявся воєнною наукою.

– А чи не краще було б отаборитися на тому боці, бо що, як Чаклунка схоче захопити нас зненацька глибої ночі?! Або вигідає щось набагато гірше.

Аслан (який, здавалося б, поринув у якісь свої, відомі лише йому, думки) лише гривою струсонував.

– Про що ти?

Пітер повторив слово у слово.

– Та ні, – у відповідь мовив Аслан, нібито навіть байдуже, – вночі, принаймні сьогодні, вона не нападтиме! – І, тяжко зітхнувши, додав: – Та все одно, дуже добре, що ти про безпеку подбав – саме так і повинен мислити той, ім'я якому воїн. А ніч прийдешня, ти вже повір мені, тривоги не подарує...

На тому всі почали лаштуватися на ніч.

Надходив вечір. А з ним Асланів настрій перекинувся на інших. Пітеру було ніяково від самої думки про те, що б самотужки вести військо в бій: звістка про те, що, можливо, Аслана не буде поруч у скрутний час, хоробрості йому не додавала. Ось і вечеря промайнула в мовчанні. Усі відчували, як відрізняється цей вечір від минулого чи навіть від ранку. Не начебто щасливі часи, тільки-но розпочавшись, добігли кінця.

Передчуття чогось поганого не полишало й Сьюзан. Вона крутилася у своєму ліжку, та заснути ніяк не могла. Хтось давно вже солодко сопів уві сні, а вона все лічила і лічила ягнят, коли раптом почула, як поряд у темряві глибоко зітхнула Люсі.

– Не спиться? – пошепки спитала Сьюзан.

– Ні, – відповіла Люсі. – Я теж гадала, чи спиш ти, чи то ні. Послухай, Сьюзан...

– Що?

– Щось мені тоскно, знаєш, як буває, коли над головою збираються грозові хмари...

– Правда?! У мене таке саме відчуття.

– І якось це пов'язано з Асланом, – вела далі Люсі. – Чи щось жахливе трапиться із ним, чи сам він скоїть щось жахливе.

– Увесь цей час він сам не свій. І це було помітно що ближче до ночі, – погодилася Сьюзан. – Послухай, Люсі, а що він там казав про неминучий бій? Який рішучий бій без нього? А чи не надумав він часом піти від нас і всіх покинути напризволяще?

– А де він тепер? Досі в шатрі?

– Та ні, не схоже. Ходімо, подивимось навколо...

– Гайда, – одразу ж підхопилась Сьюзан, – все краще, ніж лежати та витріщатись у темряву.

Тихесенько, навпомацки серед сплячих, сестри крадькома вислизнули із шатра. Ясний місяць осявав долину, навкруги стояла така тиша, що було чути, як по камінцях жебонить вода в річці. Раптом Сьюзан схопила Люсі за руку: «Дивись!» Попереду, біля дальнього кордону табору, майже на узліссі вони побачили знайому світлу тінь. Ще мить – і вона розчинилася в лісі. Сестри презирнулись та мовчки кинулися слідом. Скрадаючись, вони видерлися вгору по схилу, залишаючи позаду і дрімотний табір, і безсонну річку. Вже нагорі, повернувши праворуч, вони впізнали той шлях, яким ішли сюди від пагорба кам'яної скрижалі. А Лев простував усе далі й далі, то виринаючи на світло, то зникаючи в безпросвітній пітьмі лісових тіней. Вони потайки йшли назирці, заросивши ноги в лісових травах. Але ж яким несхожим на Аслана здавався їм той Лев, за яким вони стежили: хвіст опущений, голова похилена, ноги насилу волочаться – ніби полишила його вся колишня міць. Ось так вервечкою вони дісталися просторої лісової галявини, де все було як на долоні: ані куща, ані дерева, що б відкидало тінь, – коли Аслан раптом зупинився й озирнувся. Тікати – смішно й безглуздо. Сховатися – але куди? Нічого не вдієш – дівчата підійшли ближче. Коли вони наблизились, Аслан зітхнув:

– Ох, діти-діти! Навіщо ви йдете за мною?

- Яюсь не спалося, - хотіла була виправдовуватись Люсі, та одразу ж збагнула, що слова тут зайві - нащо слова, коли Асланові відомі думки.

- Будь ласка, можна ми підемо з тобою, куди ти - туди й ми? - спитала Сьюзан.

Аслан замислился, а потім зважився:

- Я був би тільки радий, якби зі мною поруч були сьогодні друзі. Гаразд, ви можете піти, та обіцяйте, що без суперечок зупинитесь, як тільки я скажу, а далі - ані кроку.

- Дякуємо! Ми зробимо, як скажеш ти, - в один голос пообіцяли дівчатка.

І вони пішли разом: Лев посередині, а сестри, вже не ховаючись, - з боків. Вони пішли, та до чого ж повільно! Лев ледве пересував ноги, і його велична грива мало не торкалась землі. І раптом він спіткнувся, як то буває з тими, кого здолала хвороба, і дівчатам почувся тихий стогін.

- Аслане, любий Аслане! - не витримала Люсі. - Скажи нам, що трапилось? Коли розповіси, може, полегшає.

- Ти часом не захворів? - спитала Сьюзан.

- Ні, - відказав Аслан. - Мені самотньо, і то журба мене з ніг валить. Покладіть свої долоні мені на гриву. Я відчуватиму ваш дотик і знатиму, що ви зі мною.

Так дівчата і зробили. Без дозволу вони б нізащо не наважилися на таке, хоча й мріяли про це відтоді, як вперше зустрілися з ним. Вони занурили свої змерзлі долоні в теплу гриву та погладили лева. І так вони подолали майже весь зворотний шлях до Кам'яного Столу. З цього боку дерева підступали найближче до верхівки пагорба, та коли вони опинилися біля останнього великого дерева, навколо якого стіною розрісся терен, Аслан зупинився.

- Ох, діти-діти... Ось і настав час прощання. А далі - що б не трапилось - зачітайся, і ані писку, ані шурхоту. Тож будьте!

Дівчатка гірко розридалися, хоча й самі не знали чому. Вони пригорнулися до Лева, не бажаючи відпускати його: цілували його ніс, і гриву, і великі сумні очі. А потім він повернувся та пішов на гору, а вони сховалися в заростях терену і лише дивилися йому вслід. І ось що постало перед їх очима.

На пагорбі біля Скрижального Столу зібралася чималенька юрба. І хоча місячного сяйва було більш ніж достатньо, багато хто тримав ще й смолоскипи, що відкидали зловісні багряні відблиски та смерділи важким чорним чадом. Подібної юрби в одному місці дівчата ще не стрічали. А були тут: огри зі страхітливими іклами, перевертні у вовчій шкірі, бикоголові здоровані, духи недобрих дерев, отруйних дурманів та інші неймовірно потворні страховиська, яких я навіть описувати не беруся, інакше дорослі взагалі заборонять вам, мої маленькі читачі, брати до рук цю книжку. Отож були тут усі. Деяких навіть уявити важко: відьми та вампіри, упирі та вурдалаки, нічні жахиття та лихоманки, не кажучи вже про злиднів, почвар та іншу нечисть - словом, усі, хто відгукнувся на заклик Чаклунки і кого вовк зібрав під її знамена. Посередині, біля самого Столу, блідою поганкою височіла сама Чаклунка. Коли ота юрба побачила, що до них наближається Лев, з усіх боків здійнялося виття та лай, гвалт та гомін,

верещання та лемент. Навіть Чаклунка – і та! – з переляку завмерла на місці, та, швидко опанувавши себе, зайшлася показним реготом.

– Погляньте на цього дурня, що з усіх дурнів найдурніший! – вигукнула вона, перекиваючи навколишній гармидер. – Він сам прийшов до нас! В'яжіть його скоріш!

Люсі та Сьюзан у тернових кущах затамували подих, очікуючи почути грізний рик у відповідь та побачити, як Аслан накинеться на ворогів. Та нічого такого не сталося. Чотири відьми з удаваними усмішками, аби всі побачили, які вони хоробрі (але наготові будь-якої миті чкурнути куди подалі), потроху підбиралися ближче.

– Я наказала в'язати його! – гримнула Чаклунка.

Тієї ж миті відьми накиннулися на Аслана, повискуючи та улюлюкаючи від захвату: вони й самі вже зрозуміли, що опору можна не остерігатися. Те саме зрозуміли й інші, чи то гобліни, чи то гноми, а також якісь мавпоподібні істоти, які поспішили на допомогу відьмам. Гуртом вони перевернули Лева на спину та зв'язали йому всі чотири лапи. При цьому вони волали та верещали так, ніби спромоглися на велику звिताгу, хоча якби Лев схотів, одного удару могутньої лапи вистачило б на них усіх. Та він не зронив ані стогону, навіть коли туго-натуго стягнуті вузли та петлі увіп'ялися в його тіло. А юрба вже потягнула його до Столу.

– Стійте! – раптом наказала Чаклунка. – Десь чула я таке, нібито перед стратою приреченого годиться чи то обстригти, чи то обскубти.

Серед прибічників Чаклунки прокотився зловтішний сміх. Казна-звідки взявся клишоногий огр з величезними ножицями, який присів навпочіпки біля Аслана, та – клац-клац-клац – заклацали ножиці, і хвилі золотавого волосся хлинули на землю. Та от огр завершив свою роботу, і діти, навіть з віддаленої схованки, помітили, що Асланова голова зробилася меншою та беззахиснішою. Не оминули це увагою і вороги.

– Погляньте, та він всього лише великий кіт! – вигукнув хтось із темряви.

– Невже він наводив на нас жах? – вторував тому інший голос із півми.

Вони знущалися з нього, примовляючи:

– Киць-киць-киць, де твоя славетна міць?!

– Чи спіймало кошеня мишенятко цього дня? Мабуть, облизня спіймало, а того йому замало!

– Нашій киці спозаранку не побачити сніданку! Молочка їй треба дати наостанок похлебтати!

– Та як вони сміють?! – прошепотіла Люсі, розмазуючи сльози по щоках. – Одне слово – нелюди!

Тепер, коли минуло перше потрясіння, Люсі вирішила, що Аслан, позбавлений обрамлення золотавого волосся, має вигляд навіть більш мужній та прекрасний, ніж до того. Вочевидь, угледіла щось таке й Чаклунка.

– Ану, накиньте на нього намордник! – ні сіло ні впало наказала вона.

Навіть тепер, коли вся нежить накинута на Лева виконувати наказ, варто було Аслану лише раз клацнути зубами, і двоє-трьох залишилися б без лап. Та він і пазуром не поворухнув, що розлютило лісове скопище ще гірше. Тепер уже вся нежить, навіть ті, хто спершу боягузив, набралися хоробрості й з'юрмилися навколо, аби потішитись досхоchu: хтось намагався буцнути його ногою, хтось – ударити щосили, хтось – принаймні вщипнути, а хтось – плюнути та осипати прокляттями.

Врешті-решт, усі вгамувались та потягли зв'язаного Лева до Столу. Зрозуміло, він був занадто великий для них, тож дехто натужувався його волочити, а хтось підштовхував, як міг. З останніх сил вони звалили його на Стіл, та ще й про всяк випадок обмотали мотузками та позатягували ті вузли, що послабшали.

– Боягузи! Вони досі бояться його! Навіть тепер, – майже вголос ридала Сьюзан.

Та ось юрба зітхнула з полегшенням. Аслана опутали з голови до лап та примотали до стільниці, і над натовпом нависла тиша. Чотири відьми з чотирма смолоскипами застигли по чотирьох кутах Столу. Чаклунка скинула мантию, саме так, як і попередньої ночі, коли перед нею був Едмунд, і заходила гострити ножа. У світлі смолоскипів та сяйві повного місяця (так, принаймні, здалося дівчаткам) ніж видавався якимось дикунським: зловісної форми ніж виблискував не залізом, а наче був зроблений з каменю. Та ось Чаклунка наблизилась і стала біля голови Аслана. Її обличчя скривила недобра посмішка; а Аслан дивився в небеса: у погляді – ані злості, ані страху, лише печаль. Та перш ніж завдати удару, Чаклунка схилилася над Асланом та прошипіла:

– Ну, то як: чия взяла? Дурень, ти досі гадаєш, що, жертвуючи собою, врятуєш отого зрадника з людського роду-племені? Що ж, замість його життя я заберу твоє, давнє закляття буде знято, та й договір дотримано. А от коли ти здохнеш, то що мені завадить за тобою слідом відправити ще і його? Тож наостанок знай, що віддаєш ти Нарнію мені на віки вічні! І, навіть втративши життя своє, нікого ти не врятував! І з цим знанням у відчаї та безнадії – помри!

Відьма занесла над Асланом ніж. Більше нічого дівчата не бачили – від жаху вони заплющили очі.

## Розділ 15

Найдавніше закляття часів одвічних

Сестри досі переховувались у тернику, де їх залишив Аслан, заплющивши очі та затуливши обличчя долонями, коли почувся гучний заклик чаклунки:

– Ану, всі за мною! Людинкам та звіряткам настав кінець! Найдурніший з усіх дурнів великий кіт здох! Тепер туди ж дорога і всім іншим!

Саме цієї миті дівчатка опинилися у смертельній небезпеці. З несамопитим воанням, під войовничий вереск та пронизливе завивання дудок та ріжків дика орда помчала схилами вниз, мало не розтоптавши їх на своєму шляху. Спочатку їх овіяло холодним вітром – то повз них промайнуло сонмище привидів; далі задвигтіла земля від важкої ходи мінотаврів; потім заклало вуха від лопотіння крил – то з краю галявини в повітря здійнялася зграя найогидніших грифів та велетенських нетопирів. Іншим часом вони, мабуть, і досі б тремтіли з переляку, але зараз, відтоді як загинув Лев, їх охопила тяжка туга, пекучий сором приниження та дитяча безпорадність – тому навряд чи вони придивлялися та прислухалися до того, що коїться навкруги.

Та врешті-решт у лісі настала тиша, і Сьюзан з Люсі наважилися вийти на відкритий гребінь пагорба. Місяць уже був на коні, і в небі можна було роздивитися хмаринки, що раз у раз затьмарювали бліде місячне сяйво. Втім, навіть того світла вистачало, аби розгледіти обриси оповитого мотузками бездиханного тіла на Кам'яному Столі. Дівчатка опустили на коліна в росяну траву. Вони гладили стрижену морду та цілували лева просто в холодний ніс, проливаючи гіркі сльози, доки вистачало сліз. Потім вони подивилися одна на одну, взяли за руки, відчувши зненацька себе сиротами, і заридали. Коли сльози скінчилися, Люсі мовила:

– Не можу бачити цей намордник! Спробуймо його зняти...

Вони взяли до справи. Та ніч була ще темна, змерзлі пальці не слухались, тому впоратись вдалося не скоро. Коли відкрилося Левове обличчя, сльози знов заструменіли по їхніх щоках. Крізь сльози вони витерли з нього піт і кров. Я не в змозі живописати всю журбу, безвихідь та розпач, що охопили їх.

– Спробуймо хоча б зняти з нього пута, – запропонувала Сьюзан.

Та як з'ясувалося, нелюді, намагаючись зігнати на Аслані всю свою злість, так міцно затягнули вузли та петлі, що здолати їх голіруч дівчаткам було не під силу.

Я сподіваюсь, що ніхто з тих, хто читає цю книгу, ніколи не був таким нещасливим, як Люсі та Сьюзан у ту ніч. Та якщо вам коли-небудь доводилось проплакати всю ніч до самого світанку, так що й сліз уже не залишалося, то, певно, ви ще пам'ятаєте, як врешті-решт приходить відчуття, що все погане, що могло статися, вже сталося й більше нічого поганого, мабуть, статися не може. Хай там як, така сама спустошеність забрала сили й у дівчат. Здавалося, година за годиною минали в мертвотному спокої, та й передранковий холод мав би приймати їх до нутра, та вони нічого не зауважували, лише краєм ока за весь цей час Люсі помітила дві речі. По-перше, небо на сході посвітлішало, а по-друге, майже під ногами їй привидівся ледь помітний рух. Та вона не звернула на те уваги. Яке це мало значення? Раптом Люсі помітила, ніби щось дряпається вгору кам'яною опорою Столу. Наступної миті це «щось» пробігло Столом. Люсі протерла очі – чи не примарилось їй оте?

– Ой! – зойкнула Сьюзан з іншого краю Столу. – Це ж миші! Та які зухвалі – шастають столом. – Ану, киш звідси, капосниці! – і Сьюзан змахнула рукою, щоб відігнати їх.

- Зажди, - зупинила її Люсі. - Хіба ти не бачиш, що вони роблять? - Дівчатка схилюлись, придивляючись пильніше.

- Оце так-так, - здивувалася Сьюзан, коли угледіла. - Вони... гризуть пута.

- Ось я і дивлюсь, - упівголоса, аби не налякати польових мишей, мовила Люсі, - дивлюсь і дивуюся. То, мабуть, добросерді мишки. Бідолашні, вони, певно, і не здогадуються, що він мертвий, - гадають, що як вони розв'яжуть пута, то він встане і піде...

До того часу вже дещо розвиднилось, і сестри вперше побачили, як вони змарніли за цю ніч. Та вони, як зачаровані, стояли і дивилися, як мишки гризуть, гризуть та гризуть десятки, якщо не сотні вузлів, аж доки пута не впали. На сході пробилася світла смужка; поблякли всі зорі, окрім однієї, найяскравішої, що висіла над краєм небосхилу; повіяло ранковим холодом. Мишки разом зникли, так само раптово, як і з'явилися. Дівчатка відкинули пасма погризенних мотузків. Без пут, що оповивали Левове тіло, він більш нагадував себе. З наближенням світанку до нього поверталися величні риси.

За спиною в лісі зненацька цвірінкнула пташка. Навколо так довго стояла тиша, що дівчата аж підскочили від несподіванки. Слідом за першою тенькнула інша, і невдовзі все навкруги задзвеніло пташиними трелями. Можна було вважати, що то безперечно ранній світанок, а вже ніяк не передранкова ніч.

- Щось я зовсім змерзла, - визнала Люсі.

- Я теж, - луною обізвалася Сьюзан. - Коли холодно - треба походити. Коли ходиш - тепліше.

Вони разом пішли до кручі на східному схилі й скинула оком навкруги. Велика яскрава зірка вже зникла. Земля, що позаду, досі губилася в темряві, але на видноколі край моря вже засвітився новий день. Небо порожевіло, а сестри ходили і ходили від Столу до кручі та назад; а от скільки разів - ніхто не рахував, але ноги вже стерпли. На хвилинку вони завмерли на краю кручі - кинути погляд на замок Кейр-Паравель, що в сутінках ледь виднівся в далині. Тієї ж хвилини на обрії з'явилася золота смужка, і вмить між водою та небом визирнуло червоним краечком сонце. Саме в ту мить позаду почувся страшний оглушливий тріск, неначе велетенський шодуху тріснув об підлогу своїм велетенським кухлем.

- Що це? - мимоволі скрикнула Люсі, хапаючи Сьюзан за руку.

- Я й сама... навіть озирнутися боюсь, - видихнула Сьюзан. - А що, як трапилося щось страшне?

- Облиш! Нічого страшнішого від того, що було, вже трапитися не може! - вирішила Люсі. - Ходімо!

У світлі вранішнього сонця все було інакшим, ніж уночі. Все розквітло кольорами, разом зі світлом з'явилися й тіні - все довкола змінилося настільки, що спершу дівчата не повірили своїм очам. І було чому! Кам'яна

брила розкололася навпіл – величезна тріщина пролягла від краю до краю, а от Аслана... й сліду не було.

– Ой!

– Ох! – зірвалося з вуст, і сестри кинулися до Столу.

– Як же так?! – побивалася Люсі. – Чому його – навіть мертвого! – не залишать у спокої?!

– Хто?... Хто це зробив?! – голосила Сьюзан. – Що все це означає? Іще одне закляття?!

– Саме так, – мовив гучний голос у них за спинами. – Найдавніше закляття з усіх заклять.

Сестри озирнулися й обімліли: у сонячному сяйві перед ними стояв Аслан. Він, наче прокинувшись від довгого сну, просто стріпнув своєю гривкою (що, судячи з усього, якимось дивом встигла відрости).

– Аслане! – вигукнули сестри разом; у їхніх поглядах рівною мірою читались і невимовна радість, і острах.

– Чи ти живий, чи мертвий? – закинула нарешті Люсі, сама ані жива, ані мертва.

– Як бачите – живий.

– То ти не того... не при... при... при...? – спитала Сьюзан, остерігаючись навіть вимовити оте страшне слово (вона мала на увазі «примара»).

Тож, не марнучи слів, Аслан лише схилився над тремтячою Сьюзан і мовчки лизнув її лоба. Вона відчула теплий подих та запах левиної гриви, який, як відомо, не можна ні з чим сплутати.

– Ну, то й що? Чи схожий я на те, що ти загадала?

– То це ти, Аслане?! Живий і справжній! – вигукнула Люсі, й обидві дівчинки повисли в нього на шиї.

– Але чи це можливо? – спитала Сьюзан трохи згодом, коли до неї повернувся дар слова.

– Може бути так, – відповів Аслан. – Чаклунці відоме лише давнє закляття з глибини століть. Та є закляття ще давніше. Якби Чаклунка зазирнула в ті часи, коли навколо панували пільма і тиша і навіть відлік часу ще не почався, то в досвітній імлі ще до зорі часів вона б пізнала найдавніше закляття часів одвічних. Якщо не винний у зраді з доброї волі віддасть себе замість іншого на заклання, то смерть не прийме таку жертву. Скрижальний камінь розколеться навпіл, і все повернеться на круги своя.

– Так-так, а що тепер? – застрибала на місці Люсі, плескаючи в долоні.

– Гайда, діти! – усміхнувся Лев. – Моя колишня сила повертається до мене! Хто з вас спритний – гайда у квача! Хто мене дожене?

На якусь мить він застиг на місці, очі його сяяли, лапи тремтіли від снаги, хвіст хльоскав боки. Раптом він здійнявся в повітря та майнув над їхніми головами на той бік Столу. Заливаючись сміхом, сама не знаючи чому, Люсі перелізла через Стіл, аби спіймати його. Лев знову стрибнув. І почалася гра в довгу лозу. Дівчата гасали за левом по всьому пагорбу: то взад-вперед, а то по колу, то безнадійно відстаючи, то майже хапаючи його за хвіст. А Лев – то прошмигував поміж них, то зненацька зупинявся, вимушуючи їх проскочити повз нього, то підкидав їх у повітря, то знову ловив у свої обійми. І врешті-решт усе завершилося купою малою, де вже не можна було розібрати, де руки, де ноги, де голова, а де хвіст. Ніде не знайти таких веселощів, як у Нарнії (де немає місця для якихось місис Макріді). Єдине, чого Люсі так і не вирішила для себе, то що саме то була за гра: чи то вовтузіння з кошеням, чи то біг навипередки з грозою. Набігавшись досхочу, всі разом упали на моріжок перевести подих. Однак, на диво, ані втоми, ані голоду чи спраги як і не було.

– Ну, що ж, – мовив Аслан, як тільки всі відхекалися, – побешкетували, та й годі. Настав час мені подати голос. Тож краще затуліть вуха!

Дівчатка так і зробили. Аслан підвівся на ноги та роззявив пащу. Це здалося до того лячним, що дівчата поквапилися відвернутися. Наступної миті вони побачили от що: дерева попереду полягали, мов та трава на луці від подиху вітру перед дощем. А Лев, немов нічого й не сталося, мовив:

– Нас кличе дальня путь! Доведеться вам їхати верхи.

Він схилювся, і дівчатка видерлися йому на спину: Сьюзан вмостилася першою й обома руками вчепилася в гриву, а Люсі влаштувалася у Сьюзан за спиною, міцно тримаючись за сестру. Вона зробила це вчасно, бо наступної миті їх наче підхопила велика хвиля, підняла та понесла косогором униз – швидше за найспритнішого скакуна – у лісові хащі.

Ці перегони верхи на Аслані виявились, мабуть, найнезабутнішою пригодою, що трапилася з дівчатами в Нарнії. Та й що тут казати: чи доводилося вам коли-небудь мчати галопом на коні? А тепер уявіть собі замість тупотіння копит та рипіння старої зброї нечутну ходу великих котячих лап, а замість вороної, гнідої, буланої чи сірої в яблуках масті – масть золотаву; та не забудьте ще про золотаву гриву, що плескається, мов та ковила, на вітрі. До цього додайте швидкість, з якою ви хіба що не вдвічі зуміли б випередити найбаскішого з усіх скакунів, та на відміну від коня, з яким ще треба вміти поратись, тому, хто іде на Аслані, не треба навіть стежити за дорогою. До того ж Лев не знав втоми, він не потребував ані поводів, ані стрепен, не виказував норів, а летів і летів уперед, дорогою оминаючи дерева, перестрибуючи кущі та струмочки, ручаї переходячи бродом, а річку долаючи вплав. Для повного враження візьміть до уваги, що шлях ваш пролягає не прокладеними стежками для прогулянок у парку, не сільською дорогою і не полем, а... весною. А що таке в Нарнії весна? А це означає, що ви мчите повз величні буки, сонячними галявинами поміж дубових гаїв, серед укритих білим квітом диких вишень, повз рокітливі водоспади, моховиті скелі та печери, наповнені таємничим відлунням; угору кручами, що відкриті всім вітрам, де може вистояти лише ялівець, вересовими відрогами гір, запаморочливими перевалами та знову – вниз, вниз, вниз, дикими полонинами та долинами з морем розливним блакитних квіточок.

Ось так, незадовго до полудня, вони опинилися на гребені скелястої гори, з якого десь далеко внизу виднівся замок. Звідси він ввижався якимось несправжнім, начебто іграшковим, з гостроверхими маківками башт та зубчиками по стінах. Але не встигли дівчата помилуватися краєвидом, як

Лев чимдуж помчав униз. Тож не встигли вони мовити ані «ох», ані «ах», ані «що за чудовий замок», як той виріс перед очима в усій своїй красі. Тепер назвати його іграшковим язик не повертався. Він похмуро височів над головою і, здавалося, змірював їх примруженим поглядом бійниць. Схоже, на них тут не чекали. Ніхто не визирнув зі сторожової вежі, та й брама була замкнута. Та Лева це не зупинило: не сповільнюючись, він летів до брами, немов гарматне ядро.

– Оце і є Чаклунчин дім! – вигукнув він на бігу. – Тримайтеся щосили!

Що ж, він попередив їх не дарма: світ мало не перекинувся догори дригом; усі нутроші спочатку піднялися, а потім раптово обірвалися вниз, перед очима промайнула замкова стіна, і... мало не сторчголов обидві сестри скотилися з Асланової спини вже по цей бік стіни. Сопучи та відхекуючись, дівчата озирнулися навкруги: перед ними лежало широке забруковане подвір'я, на якому, куди не кинь оком, не було ані душі – самі лише статуї.

## Розділ 16

Про кам'яні статуї та про те, що з ними трапилось

– Яке незвичне місце! – вигукнула Люсі. – Усі ці кам'яні тварини та статуї-люди – немов потрапив до музею.

– Тсс... Тихіше! – прошепотіла Сьюзан. – Подивися лише, що робить Аслан.

Аслан і справді повівся якось дивно: одним стрибком наблизившись до кам'яного лева, він дмухнув на нього. Потім без зволікань дзигкою обернувся – як кошеня, що женеться за власним хвостом, – та дмухнув на кам'яного гнома, що (як ви пам'ятаєте) стояв спиною за декілька кроків від лева. Потім Аслан відскочив до високої статуї дріади, що нависала над гномом, немов намагаючись захистити його, за нею настала черга кам'яного кроля, а слідом поспішив до двох кентаврів. Несподівано Люсі зойкнула:

– Лев, Сьюзан, лев! Поглянь на лева!

Сподіваюся, вам доводилося колись запалювати вогонь у каміні та спостерігати за тим, як до пожмаканої газети підносять сірника. Спочатку здається, начебто нічого і не відбувається; аж раптом помічаєте, як газетою вгору повзе стрічка полум'я... ось дещо подібне трапилось і тепер. Аслан дмухнув на лева, і деякий час нічого не було, аж раптом по карку в того зазміілось полум'я, особливо помітне на мармуровій спині; і ось уже вогонь охопив гриву, за нею – широку морду звіра; як полум'я, що, прокидаючись, повзе клаптиком паперу – спочатку неохоче, а потім, немов отямившись, огортає його цілком – так і наш лев: ось він струснув гривую, та кам'яні лапи не дають йому зірватися з місця; а вже за мить кам'яні зборки оповив вогонь – і на боках міниться золотим шерсть. Тут лев роззявив червону пащу, велику та живу, й протяжно позіхнув. Щойно ожили його задні лапи, як він здійняв одну та заходився чухатись. А вгледівши Аслана, кинувся до нього, підстрибуючи та скиглячи від захоплення, та взявся грайливо плигати навкруги, намагаючись лизнути Асланову морду.

Доки сестри не зводили очей з лева, навколо відбувалося таке, що незабаром ім стало не до нього. Повсюди оживали статуї. Подвір'я замку вже не скидалося на музей; тепер воно скоріш нагадувало звіринець. Пробуджені створіння, пританцьовуючи, бігли за Асланом, аж доки його

постать поглинув натовп. Мертве, немов музей, тьмяне сіре подвір'я засвітилося розмаїттям яскравих кольорів: глянцево-каштановим вилискували боки кентаврів, синяво-чорним – роги единорогів, райдужним різнобарв'ям горіло яскраве оперення птахів, червонувато-брунатним мигтіло хутро лисиць, собак і сатирів; гноми могли похвалитися жовтими панчохами та червоними каптурами; дівчата-берези сяяли сріблом, а дівчата-буки – свіжим світло-зеленим кольором, таким ясним, що був майже жовтим. А замість мертвої тиші звідусіль долинали ревіння, рявкання, гавкання, вереск, вуркотіння, іржання, тупіт безлічі ніг та копит, крики, пісні та дзвінкий сміх.

– Ой-ой! – несподівано вирвалось у Сьюзан. – Глянь туди! Не знаю, чи це безпечно.

Люсі перевела погляд туди, де Аслан щойно вдихнув життя у ступні кам'яного велетня.

– Усе гаразд! – радісно вищирився Аслан. – Не бійтесь – не впаде! У велетнів коли все гаразд з ногами, то й з головою порядок.

– Не те щоб я хвилювалася за велетня, – прошепотіла Сьюзан Люсі. Та навіть аби Аслан почув її шепіт, робити щось було вже запізно. Полум'я охопило ноги велетня та здіймалося все вище. Він уже повернувши ногами, а за мить підняв палицю з могутніх пліч, протер очі та мовив:

– Нічого собі! Довгенько ж я спочивав! – Він роззирнувся навколо. – Стривайте, десь тут під ногами вешталася Чаклунка. Чи не наверталася вона часом комусь на очі?

Усі водночас заходилися розповідати йому, що з ним трапилося, тоді він приклав долоню до вух, і всім довелося повторювати сказане, а коли він нарешті все зрозумів, то вклонився Асланові так низько, що мало не зачепив головою скирту сіна; з його не зовсім симпатичного обличчя не сходила широка усмішка, і він раз у раз шанобливо торкався крисів свого капелюха. (Нині в Англії велетня вдень з каганцем не відшукаєш, а доброзичливого та усміхненого – геть не знайти, тож на нашого велетня варто було подивитися.)

– А тепер час оглянути палац, – наказав Аслан. – Усі, хто живий, – скоріш до палацу, обшукайте всі закуточки, закамарки, закапелки й усі сходи і не забудьте про покої королівські – ніколи не знаєш, де знемагають німі кам'яні в'язні.

Усі похапцем кинулись усередину, і незабаром похмурі коридори та таємні ходи замку загомоніли безліччю голосів, що луною котилися подвір'ям, вилітаючи з розчинених вікон: «Глядіть, не забудьте про підземелля!», «Допоможіть прочинити ці двері!», «Ооо, ось іще одні гвинтові сходи!», «А це що? Здається, кенгуру... Покличте сюди Аслана!», «Фу, ох і тхне ж звідси!», «Обережніше, тут чергова пастка!», «Сюди, нагору, тут, на сходах, он їх скільки!» Але радісніше за всіх пролунав голос Люсі, коли вона примчала зі словами: «Аслане, Аслане! Він знайшовся! Я відшукала його! Ходімо швидше, він там! Містер Тумнус там!»

За мить Люсі та Тумнус уже трималися за руки та пританцьовували від радості. Бутність статуею ніяк не вплинула на любов містера Тумнуса до танців, а вже розповідь про пригоди, які пережила Люсі, він готовий був слухати без кінця.

Тим часом звірі обнишпорили всі закуточки Чаклунчиного замку. Твердиня її стояла порожня: двері розчахнуті, вікна прочинені навстіж, прозоре світло та пряний весняний вітерець заповнили найтемніші та найзловісніші місця

замку, тож увесь звіриний натовп заквапився на подвір'я. І тут хтось, здається, саме Тумнус, раптом зауважив:

- Заждіть-но, а як ми виберемося із замку, коли браму замкнено?

Бо ми пам'ятаємо, що Аслан перестрибнув через браму, не прочиняючи її.

- З цим ми впораємося, - мовив Аслан, стаючи дибки, щоб догукатися велетня. - Е-ге-гей! Там, нагорі! Як вас звати?

- Громодум, якщо ваша ласка, - відповів велетень, знов торкаючись свого капелюха.

- Що ж, дуже добре, велетню Громодуме, - кивнув Аслан. - Спробуйте-но випустити нас звідси.

- Так, ваша честь. Ото мені буде втіха, - погодився Громодум. - Малеча унизу - усі геть від воріт!

За два кроки він опинився біля брами та заніс палицю. «Бух-бух-бух-хрусь!» - пролунав гуркіт палиці, що трощила браму. Від першого удару вона заскрипіла, від другого - затріщала, і похилилася - від третього. Потім велетень ухопився за вежі по обидва боки брами, вперся, напружився - і ось уже брама, а з нею й обидві вежі, а разом з ними і два шматки стіни обабіч брами з гуркотом випали назовні купою непотрібних уламків та щебеню, здійнявши непроглядну куряву. Коли ж пил розсіявся, то стало зрозуміло, як дивно було стояти юрбою на чахлому похмурому кам'яному подвір'ї, втупивши очі в зячкий пролом, коли навколо зеленіла травичка, вітер розгойдував дерева, сонце зблискувало на сріблястих джерельних хвилях, а далеко-далеко синіли гори та голубіли неосяжні небеса.

- Щось я запарився, - мовив велетень, пихкаючи, мов величезний паровоз. - Геть втратив форму. А чи нема в юних леді такої корисної речі, як носовичок?

- Є, - обізвалась Люсі, витягаючись навшпиньки та якомога вище помахуючи своїм носовичком.

- Дякую, маленька міс.

І Громодум нахилився ще нижче. Наступної миті перелякана Люсі опинилася в повітрі, затиснута між великим та вказівним пальцями велетня. Він підніс її до обличчя, та, коли до зіткнення залишалося всього нічого, велетень здригнувся й обережно опустив її на землю, бурмочучи:

- Боже мій! Ухопив дівчинку! Вибачте, маленька міс, сплутав вас із носовичком!

- Ні, ні, - засміялася Люсі, - ось же він!

Цього разу велетневі вдалося підчепити носовичок без Люсі, та в нього на пальці він був такий, як, наприклад, на вашому - таблетка сахарину. Тому важко було втриматися від сміху, спостерігаючи, як він старанно ялозить пальцем по розпашілому обличчю.

- Небагато користі вам з мого носовичка, - вигукнула Люсі.

- Нічого, нічого, - чемно відповів велетень. - Ліпшого носовичка годі й знайти. Такий м'якенький та зручний, такий... не знаю навіть який. Вам видніше.

- Який чемний велетень, - прошепотіла Люсі панові Тумнусу.

- Що правда - то правда, - прошепотів фавн у відповідь. - У роду Громодумів виховання в пошані, як і сама родина в Нарнії, до речі. Можливо, гострим розумом вони похвалитися не можуть (як і будь-який велетень із тих, що я зустрічав), зате вже рід старовинний, з укладом і засадами, як то кажуть у нас. Та й погодьтесь, що, якби він був іншим, Чаклунці не довелося б обертати його на камінь.

Тут Аслан плеснув у долоні, закликаючи всіх до тиші:

- Не час святкувати, коли брати наші в жорстокому бою з поганню гинуть! - мовив він. - Коли ми воліємо покласти край правлінню Чаклунки, то маємо шукати поле битви.

- І стати до бою пліч-о-пліч з братами! - заревів один із кентаврів.

- Авжеж! - погодився Аслан. - А ті, хто не в змозі просуватися швидко: діти, гноми та маленькі звірятка - забирайтеся на спини тих, хто бігти гаразд: левів, кентаврів, единорогів, коней, велетнів та орлів. Ті, кого природа наділила добрим нюхом, - ті виступатимуть з левами вперед - винюхувати сліди битви. Тож усі швиденько! Розібралися по двоє, хто на кому - і вперед!

Тут, звичайно, здійснювся шум та гомін, та весела плутанина. Зате хто був абсолютно щасливий, так це колись кам'яний, а нині живий-живісінький лев. Він метушився навіть більше за інших, зображуючи бурхливу діяльність, коли насправді лише метався від одного до іншого, примовляючи:

- Ви чули, Аслан сказав «з левами», тобто «зі мною і з ним». От уже за що я люблю Аслана, так це за простоту: сам кирпу не гне, мовляв, «ви шукайте, а я тут постою», а разом із нами, з левами (це він про мене), готовий іти по сліду, а носа тримати до землі. - Ці слова він повторював неодноразово - принаймні доки Аслан не посадив йому на спину трьох гномів, дріаду, двох кроликів та іжака. На цьому він уже трішки вгамувався.

Коли всі нарешті зібралися (не без допомоги великої вівчарки, що вмить навела порядок у похідних лавах), військо покинуло замок через пролом у стіні. Першою йшла пошукова група, що складалася з левів та собак: ті, припавши носами до землі, шурхали на всі боки, і незабаром одна з гончих взяла слід та гавкотом сповістила інших. Після цього ніхто вже часу не гаяв. Собаки, леви, вовки та інші хижаки, що живуть полюванням, помчали, що є духу, тримаючи носи до землі. Їхніми слідами поспішала ціла колона, що розтягнулася мало не на півмилі. Зчинився шум, як при такій забавці, що в старій добрій Англії звалася полюванням на лисиць, однак з тією різницею, що зазвичай леви в ній участі не брали, особливо леви з таким оглушливим ревом, як Аслан. Слід Чаклунки ставав виразнішим - то все швидше рухався загін. І ось біля виходу з вузької довгої ущелини, пробитої звивистою річкою, до Люсі крізь звичний гомін погоні долинув раптом зовсім інший звук. Усередині в неї усе немов перекинулося - то були звуки битви, де метал бився об метал.

Тим часом передовий загін вирвався вихором з тіснини на простір, і одразу стало зрозуміло, що там і до чого. Куди не кинеш погляд, скрізь точилася битва. Пітер та Едмунд із залишками війська ледь стримували шалений натиск ворога. Люсі здалося, що всякої нечисті зібралося тут значно більше, ніж минулого вечора. До того ж при світлі дня жаклива орда здавалася ще жакливішою, потворнішою та лютішою, ніж вночі. А Пітерове військо (його все ближче відтісняли до згубної ущелини так, що Люсі могла бачити їхні спини) помітно порідшало, й самого лише погляду довкруг було достатньо, аби збагнути чому. Поле битви, тут і там, було всіяне мертвим камінням – вочевидь, Чаклунка не забула скористатися жезлом. Та нині в її руках був не він, а той самий кам'яний кинджал, яким вона напередодні заколола Аслана. Люсі зблідла: у смертельному двобої з Чаклункою зійшовся Пітер. Клинки рухалися так швидко, що встежити за ними було неможливо, і здавалося, що схрестилися не два, а шість клинків одночасно, з кожного боку по три. Пітер та Чаклунка перебували в самому серці битви, і навколо них, куди не глянь, точилися двобої.

– Хутко, дівчата! Злізайте з мене! – наказав Аслан, і ті вмить зіскочили на землю.

Нарнією, із західного кордону, позначеного ліхтарним стовпом, до берегів східного моря, пронісся оглушливий рик, коли Лев накинувся на Білу Чаклунку. На її обличчі Люсі встигла помітити жах та невіру, і тієї ж миті Лев та Чаклунка покотилися по землі.

І все військо, що його Аслан привів за собою з чаклунського замку, несамовито кинулось на ворога: гноми – з бойовими сокирами, собаки – вищиривши пащі, велетень – із палицею (а скількох він поклав ненароком, затоптавши ногами, і не злічити), единороги – виставивши роги, кентаври – з гострими мечами і міцними копитами. Помітно поріділе військо Пітера привітало їх радісним «ура!». Новоприбулі вибухнули ревом у відповідь; вороги – заволали, завили, заверещали, заулюлюкали, і цей гомін прокотився по землі, повернувшись луною з густих лісів.

## Розділ 17

У пошуках Білого Оленя

Коли наспіло підкріплення, вороги були приречені на невдачу. Значні сили супротивника зім'яли в першій ж атаці. Побачивши смерть Чаклунки, ті, хто вцілів, або пустилися навтьоки, або здалися. За хвилину Люсі помітила, як Аслан із Пітером потиснули один одного руки-лапи. Тієї миті Люсі здалося, що Пітер став зовсім чужим – обличчя його було блідим та суворим, і він здавався набагато старшим за свої роки.

– Коли б не Едмунд, – переповідав Аслану Пітер, – тут би ми всі й полягли. Направо й наліво Чаклунка перетворювала наше військо на каміння.

Та Едмунд не знав страху. Він прорвався до неї, убивши один за одним трьох велетенських людоджерів, доки Чаклунка розправлялася з одним із наших леопардів, і кинувся вперед, націливши меч... ні, не на неї, а на її чарівний жезл. Якби він намагався зчепитися з нею (помилка ця стала для багатьох фатальною), то бути б і йому статуєю. Але Едмунд розстрошив той жезл одним ударом. Якби це вдалося зробити хоч трохи раніше... ми б могли розраховувати і на перемогу, а так ми багатьох втратили в цьому бою. Едмунда теж поранено, і поранено важко. Ходімо мерщій до нього!

Едмунд відшукався під опікою Бобриси трохи осторонь від поля бою. Він лежав, увесь скривавлений, з блідим – аж зеленим – обличчям, важко вдихаючи повітря розтуленим ротом.

– Люсі, не зволікай! – поквапив дівчинку Аслан.

Чи не вперше Люсі згадала про дорогоцінне зілля, що дісталось їй у подарунок від самого Діда Мороза. Від хвилювання руки в неї тремтіли так, що пляшечка ніяк не відкорковувалася. Та нарешті піддалася, і Люсі мерщій влила кілька крапель зілля Едмундові в рот.

– У нас є ще поранені, – сказав з-поза її плеча Аслан, варто було їй забаритися на хвилинку, вдивляючись у бліде обличчя брата й гадаючи, чи справді зілля має цілющу силу.

– Та знаю я! – сердито відмахнулася Люсі. – Ще лише хвилинку!

– Донько Єви, – суворо мовив до неї Аслан, – інші також стоять однією ногою в труні. Невже ти даси їм померти, тільки б Едмунд залишився жити?

– Вибач, Аслане.

Люсі підвелася та попрямувала слідом за ним до інших поранених. Півгодини вони працювали, не складаючи рук: Люсі зцілювала тих, хто ще дихав, Аслан – оживляв скам'янілих. Коли ж вони впоралися, Люсі повернулася поглянути, як там Едмунд. Знайшла вона його вже на ногах. Він не тільки зцілювався від ран тілесних – він був таким, яким Люсі не бачила його вже цілу вічність. Правду кажучи, він став таким, яким був до того, як його перевели до тієї гидкої школи, де він і сам став гидким. А тепер він міг прямо та чесно дивитися іншим в очі. Тут, на ратному полі, Аслан і посвятив його в лицарі.

– Як гадаєш, чи він знає? – ледь чутно спитала Люсі в Сьюзан. – Він знає, що Аслан зробив заради нього? Знає про угоду, що уклали Лев із Чаклункою?

– Тсс... Звісно, що ні, – похитала головою Сьюзан.

– Хіба ми не повинні йому розповісти?

– Ні, не повинні, – знов заперечила Сьюзан. – Це буде для нього занадто! Лише уяви себе на його місці.

– Я вважаю, що він повинен знати, – не погодилась Люсі, та цієї миті їхню розмову перервали.

Час було ставати на ночівлю. Отаборитися вирішили просто на місці. Як, коли і де Аслан добув їжу на всіх – про те мені невідомо. Але, так чи інакше, о восьмій вечора всі вже сиділи на траві, сьорбаючи запашний чай. Вранці вони вирушили на схід, униз по великій ріці. А ще через день, саме коли настав час чаювати, вони дісталися гирла. Замок Кейр-Паравель височів на пагорбі неподалік. Просто перед ними розкинулися піски і скелі, і заплави морські з пасмами водоростей. А цей чарівний морський

запах, ці синьо-зелені хвилі, що з шурхотом накочуються на пісок, і крики чайок – чи доводилося вам колись чути голоси чайок? Пригадуєте?

Того вечора, після чаю, всі четверо дітей примчали на берег моря; зняли черевики, шкарпетки-панчохи та побрели берегом, відчуваючи, як пісок лоскоче їхні пальці.

Назавтра на них чекала подія куди серйозніша. У тронній залі – залі, де стеля викладена слонівкою, західні двері оздоблені павиними опахалами, а східні виходять просто до моря – у присутності всіх друзів Аслан урочисто коронував їх і посадив на чотири трони під оглушливі звуки труб та вигуки: «Хай живе король Пітер! Хай живе королева Сьюзан! Хай живе король Едмунд! Хай живе королева Люсі!»

– Коли вже зійшли на престол королями та королевами Нарнії, завжди ними й залишайтеся. Носіть із гідністю королівський титул, сини Адама! Носіть із гідністю королівський титул, доньки Єви! – урочисто виголосив на коронації Аслан.

Крізь широко відчинені західні двері до них долинули голоси русалок і тритонів, що наблизилися до берега та голосно співали на честь новоявлених королів та королев.

Тож діти зійшли на свої трони, кожному до рук дали скіпетра, і вже як повновладні правителі та правительки Нарнії вони щедро обдарували своїх друзів: фавна Тумнуса і Бобра з Бобріхою, і велетня Громодума, і леопардів, і величних кентаврів, і відданих гномів, і, звичайно, лева. І та ніч була ніччю великого свята в Кейр-Паравелі: були і веселощі, і танці, золотом спалахувало, а вино текло рікою, голосно лунала музика всередині й тихіше, та проникливіше і солодке незнайома мелодія, що лилася з вод морських.

Посеред усіх тих веселощів Аслан несподівано зник. Та хоч Королі й Королеви це помітили, ніхто не зронив ані слова. Недарма казав ім Бобер: «Сьогодні він тут, завтра – ні; сьогодні – з вами, а назавтра його вже й слід захолов. Він не з тих, кого можна прив'язати. Та й до того ж є країни, де він цієї миті більш потрібен. Це нічого, ви не переймайтеся. Головне – не варто його підганяти. Він – вільний лев, його не підкорити».

На цьому нашу розповідь майже завершено, проте наберіться ще трохи терпіння. Двоє королів та дві королеви Нарнії правили країною довго, і справедливим було їхнє правління. Спершу довелося чимало попрацювати, вистежуючи по лісах недобитки Чаклунчиного війська, і ще довго країною ходили чутки про злодіяння та неподобства, що чинилися у віддалених хащах та глушині дрімучій; десь бачили примару, а місяць по тому когось налякав чи то песиголовець, чи перевертень, а ще за місяць хтось чув якісь плітки, начебто якась стара карга – насправді відьма. Ото, мабуть, і все. Та поволі зникли й ті чутки. Життя налагоджувалось навіть у найвіддаленіших закутках країни. Правителі й правительки ухвалювали справедливі закони та тримали свої землі у злагоді; вони дбали про охорону добрих дерев, рятуючи їх від повального (у буквальному розумінні слова) вирубання. Вони звільнили юних гномів та сатирів від обов'язкового відвідування школи, а також суворо поклали край таким непорядним заняттям, як-от: пхання носа не у свої справи, настирливість і

неуважність, – зате простий люд (той, що жив своєю працею та давав жити іншим) усіляко заохочувався. У своє правління королям та королевам уперше вдалося дати рішучу відсіч лютим велетням (тим, що зовсім не схожі на вихованого Громодума) на півночі Нарнії, коли ті надумали перейти кордон. Вони заклали дружні та мирні стосунки із заморськими державами й неодноразово обмінювались із ними державними візитами. Так пролетів не один рік. Брати змужніли: Пітер перетворився на високого кремезного красеня і мужнього воїна, і стали його називати Пітер Прекрасний, а Едмунд, який був серйознішим та розсудливішим за Пітера, уславився як мудрий порадник та суддя, за що його прозвали Едмунд Справедливий. Сьюзан розквітла та стала красунею з чорним, як смола, та довгим, майже до п'ят, волоссям, і багато хто з заморських правителів посилав до Нарнії своїх послів – просити її руки. Згоди вона досі нікому не давала, аби не образити інших, тому її прозвали Сьюзан Жаліслива. Щодо Люсі, то вона так і залишилася веселою життєлюбною золотоволосою, і принци в тих краях тільки й мріяли про те, аби назвати її своєю нареченою, а в народі прозвали її Люсі Відважна.

Так і жили вони у веселощах та radoшах, а коли й згадували про колишнє життя (по той бік шафи), то лише як про загадковий сон. Але одного разу добрий Тумнус (що тепер уже був фавном досить поважного віку і досить огрядним), спустившись річкою, приніс ім звістку про те, що в його краях знов з'явився Білий Олень, так-так, той самий олень, що міг виконати твоє заповітне бажання, якщо лише тобі пощастить його спіймати. Дізнавшись про це, королі й королеви з усім двором, мисливськими собаками та ріжками попрямували у далекі західні ліси. І що ж – Білий Олень і справді повернувся ім на очі. І почалася гонитва: по горах і полях, по долинах і лугах, аж доки врешті-решт брати і сестри не помітили, що вони в лісі самі – почет їх залишився далеко позаду. Олень вів їх усе далі вглиб лісу, і невдовзі їхні коні зупинилися, а олень зник у непролазних хащах. І мовив тоді король Пітер (давно вже всі були королями і королевами й звикли висловлюватися куди вишуканіше, ніж раніше):

– Любі правителі та правительки, чи не час нам спішитися та пройти за цим звіром у гущавину, бо раніше не доводилося нам полювати на звіра благороднішого, ніж цей.

– Так, королю, – відповіли інші, – зробимо ж по слову твоєму.

Отож вони злізли з коней, прив'язали їх до дерев та пішки попрямували углиб. Але не встигли вони подолати й декілька кроків, як королева Сьюзан вигукнула:

– Любі друзі мої, велике диво перед нами – здається, я бачу залізне дерево.

– Пані, – звернувся до неї Едмунд Справедливий, – коли ви підведете очі, то зможете побачити світоч, що спонукає вас до думки, що дерево це – зовсім не дерево, а залізний стовп.

– Клянуся лівовою гривою, ніколи ще не бачив я більшої дурниці! – мовив король Пітер. – Ото вже забаганка – ставити ліхтар у гущавині, де дерева сплітають гілки свої так щільно, що ніяке світло не проб'ється.

– Любий королю, – озвалася до нього Сьюзан, – можливо, цей ліхтарний стовп стояв тут ще тоді, коли дерева були значно менші чи їх і зовсім не було. Бо ліс цей дуже молодий, а стовп – дуже старий.

Так вони і стояли, споглядаючи стовп, доки Едмунд нарешті не сказав:

– Не знаю я чому, тільки гадаю, що вже колись його бачив. Ніби уві сні я бачив інший сон і в тому сні був він.

– Щось подібне примарилося й нам, пане, – відгукнулися інші.

– Більш того, – додала Люсі, – мене не полишає передчуття, що коли ми минемо той стовп, то чекають на нас мандри, про які ми й гадки не маємо, і пригоди, яких нам не минути, і доля зовсім інша.

– Панно, – сказав на це король Едмунд, – таке саме передчуття гнітить і мене.

– І мене, – докинув король Пітер.

– І мене, – погодилася королева Сьюзан. – Якби моя воля, повернулися б до коней. Не варто випробовувати долю та продовжувати гонитву.

– Панно! – вигукнув король Пітер. – Молю вас пробачити мені ці слова, проте ніколи ще в нашу бутність королями – а ми доклали рук до багатьох гідних справ, чи то йшла мова про битви, істину пізнання, ратні подвиги, чи правосуддя – ніколи ми не кидали нічого, а завжди доводили справу до кінця.

– Брат наш правду каже, сестро, – промовила королева Люсі. – Здається мені, що вкриємо ми себе ганьбою, коли передчуття наші змусять нас припинити гонитву на благородного звіра та на півдорозі повернути назад.

– Мудрі слова твої, сестро, – погодився Пітер, – і до того ж охопило мене бажання дізнатися про призначення цього стовпа, і навіть за найкоштовніші з найкоштовніших каменів Нарнії та островів не повернусь я назад.

– Ну, коли ми вирішили так, – мовила Сьюзан, – тоді з Асланом у серцях продовжмо наш шлях і гідно зустріньмо пригоди, що їх готує нам доля.

Тож королі та королеви рушили в гущавину, та не встигли зробити і дюжину кроків, як згадали, що дивина та зветься просто ліхтарним стовпом, а варто їм було ступити ще кроків зо двадцять, як вони помітили, що прокладають собі шлях уже не поміж зеленої хвої, а поміж хутряних пальт. Ще крок вперед, і вони – вже не королі й королеви у мисливських вбраннях, а просто Пітер, Сьюзан, Едмунд та Люсі у своєму старому звичайному одязі – вивалилися з прочинених дверцят шафи у порожню кімнату. То був той самий день і той самий час, коли вони залізли до шафи, ховаючись від місіс Макріді та її екскурсантів. Ті ще галасували, як і раніше, у коридорі, та, на щастя, до порожньої кімнати ніхто не зазирнув, тож дітей так ніхто і не спіймав.

На цьому наша розповідь і добігла б свого кінця, якби діти не вирішили розповісти про свої пригоди Професорові, хоча б задля того, аби пояснити

загадкове зникнення чотирьох пальт із гардероба. Професор, що був чоловіком виняткового розуму, не закликав їх казати правду та не городити дурниць, як не вимагав він і доказів.

– Ні, ні, – мовив він, – не думаю, що якби вам зараз заманулося повернутися за пальтами, то вам би це вдалося. Цим шляхом до Нарнії вам уже не потрапити. Та й навіщо вам ті пальта, коли б ви там опинилися? Га? Що б ви спитали? Звичайно, одного дня ви знов завітаєте до Нарнії. Коли-небудь. Недарма ж казали: «Коли вже король, то король назавжди». Та навіть не намагайтеся потрапити туди навмисно. І не шукайте нові шляхи. Вони самі вас знайдуть. І не базікайте про це багато, навіть між собою. А тим паче при сторонніх, коли не будете певні, що з ними також траплялося щось подібне. Як здогадатися? Дуже легко. Їх викрие таємниця – раптове слово чи необережний погляд. Тільки самі тримайте очі розплющеними. Боже мій, і чого їх тільки навчають у тих школах?

Отак і добігли кінця дива в платтяній шафі. Та коли Професор мав рацію, то пригоди в Нарнії тільки-но починалися.

Принц Каспіан

Мері Клер Гавард

Розділ 1

Острів

Були собі якось четверо дітлахів на ім'я Пітер, Сьюзан, Едмунд та Люсі. Про їхні неймовірні пригоди вже розповідалося в книжечці під назвою «Лев, Біла Відьма та шафа». А сталося так, що, ні про що не здогадуючись, вони відчинили дверцята в шафу – не звичайну, а зачаровану, а відтак опинилися у дивовижних місцях у країні, що зветься Нарнією, де вони, тільки уявіть собі, стали королями та королевами. Поки вони перебували на троні Нарнії, здавалося, минули довгі роки, та, коли вони повернулися додому до Англії через ті самі дверцята у шафі, здавалося, нібито пролетіло зовсім нічого – якась мить. Так чи інакше, ніхто їхньої відсутності не помітив, а самі діти нікому й нічого не розповідали, окрім хіба що одного-єдиного дорослого, що був не за віком тямущий та розумний.

Це трапилося рівно рік тому, а тепер усі четверо сидять собі рядком на лавочці на залізничній станції в оточенні валіз та коробів з іграшками. Незабаром їм знову до школи. До полустанку вони приїхали разом, але далі їхні дороги розійдуться: вже за кілька хвилин прийде потяг, який забере дівчаток до однієї школи, а за півгодини підійде ще один і повезе хлопців до іншої. Той шлях до станції, що вони їхали разом, увижався їм ще на канікулах, але нині, коли наспів час прощатися, всі раптом збагнули, що канікули позаду, а попереду – школа; саме тому, правду кажучи, всіх охопив невимовний сум, тож і вимовити ніхто не міг ані слова, аби підбадьорити, наприклад, Люсі, якій випало їхати до школи-інтернату вперше в житті.

То був напівсонний полустанок у сільській глушині. На платформі нікого не було, окрім них самих. І в цій напівсонній тиші Люсі зненацька голосно зойкнула, як то буває, коли тебе вжалить оса.

– Що з тобою, Лу? – хотів був заспокоїти сестру Едмунд, коли осікся і сам вигукнув щось, наче зойкнув.

– Який гедзь... – почав був Пітер і так само раптом, ніби забувши, що він там збирався сказати, чомусь накинувся на Сьюзан: – Це куди ж ти мене тягнеш?! Ану, відпусти!

– Та я тебе і не чіпала! – обурилася Сьюзан. – Це мене щось тягне кудись, невідомо куди!

– Гей-гей-гей, годі!

Дітлахи презирнулися і помітили, як усі раптом пополотніли.

– Я тее... відчуваю те саме, – прошепотів Едмунд придушеним голосом. – Мене теж... нібито щось тягне. Та ще й як тягне! – додав він трохи згодом. – Ось, знов починається!

– І мене! – вискнула Люсі. – Навіть моторшно стає!

– Дивіться пильніше, прислухайтеся уважніше! – вигукнув Едмунд. – Хапайтеся за руки! Тримайтеся одне одного! Це чаклунство, і до ворожки не ходи! Не баріться!

– Мерщій! – підхопила Сьюзан. – Нумо, взялися за руки! Та що ж це діється?!

Наступної миті і їхній багаж, і лава, і платформа, і навіть сама станція розчинилися в повітрі. А четверо дітлахів, як трималися за руки, так і опинилися в зовсім іншому місці, а саме в лісі, та ще й такому дрімучому і густому: тут і там стирчали гілки, і продертися було несила. Діти протерли очі й перевели дух.

– Ой, Пітере, – вихопилося у Люсі, – чи не може бути так, що ми знов повернулися до Нарнії?!

– Може бути все що завгодно, – насупив брови Пітер, – бо попереду нічого не видно і на крок. Треба вийти на відкритий простір, якщо взагалі тут такий є.

Та після декількох кропив'яних опіків та уколів колючок у кущах діти на диво швидко видерлися з хашів. Аж тут на них чекала інша несподіванка: на очах усе навкруги посвітлішало, ліс розступився і діти опинилися на довгому піщаному узбережжі – перед ними плескотало ласкаве лазурове море

з легкими брижами, накочуючись на берег із ледве чутним шурхотом. У небі ані хмаринки, на небокраї жодної ознаки суходолу. Сонце перебувало там, де воно і повинно бути о десятій годині ранку, а море сліпило блакиттю. Усі разом вдихнули запахи моря.

- Яка краса... що тут казати! - тільки й видихнув Пітер.

За п'ять хвилин усі гасали босоніж прохолодною смугою прибою.

- Звісна річ, це краще, ніж сидіти в задусі в потязі, що тягне тебе до латини, французької й алгебри, - підсумував Едмунд, і на тому всі балачки припинилися, бо тільки заважали шукати на прибережній мілині креветок та крабів.

- Так чи інакше, - врешті-решт нагадала всім Сьюзан, - але доведеться вирішувати, як нам чинити далі. Ще трохи - і треба буде думати, чим утамувати голод.

- Та є ще бутерброди, що їх матуся дала на дорогу, - відмахнувся Едмунд. - Принаймні мої ще зі мною.

- А от мої залишилися в маленькій сумочці на пероні, - побідкалася Люсі.

- Так само, як і мої, - додала Сьюзан.

- А мої в кишені пальта, а пальто - десь тут, на березі. Виходить, маємо два сніданки на чотирьох. Не бага...

- Хай так, але мене турбує не стільки питання, щоб такого попоїсти, скільки - де б роздобути питної води, - промовила Сьюзан.

Щойно вона згадала про воду, всі одразу ж відчували, що їх мучить спрага, як завжди й буває, якщо брѳохати в солоній воді під палючим сонцем.

- Щось усе це мені нагадує, - уголос розмірковував Едмунд. - А нагадує воно мені от що: у книжках потерпілих у кораблетрощі завжди виносило на якийсь безлюдний острів, де вони неодмінно знаходили джерело солодкої питної води - інакше б і в книжках розповідати було нічого.

- Невже доведеться знову пірнати в ті хащі? - здригнулася Сьюзан.

- А от і ні, - зауважив Пітер. - Якщо тут є джерела - а оскільки ліс густий, так і є, - вони мають бігти до моря, тож, ідучи вздовж берега, ми неодмінно натрапимо на одне з них.

На тому всі потьопали назад, туди, де залишили свої речі та взуття: спершу водою, потім піском - прибережним вогким, а далі скрипучим сухим; він забивався поміж пальці та прилипав до мокрих ніг. Нарешті діти повзувалися.

Едмунд і Люсі ладні були залишити речі на місці та брести пляжем босоніж, бо так їм видавалося зручніше, та Сьюзан розвіяла їхній волелюбний настрій, обізвавши його не інакше, як шаленством.

- Коли залишити тут речі, - пояснила вона, - по-перше, їх можна потім і не знайти, а по-друге, якщо вони раптом знадобляться - скажімо, ніч впаде, а з нею і холод прийде, - той, кому випаде бігти по речі бозна-куди, дуже пошкодує про свою недбалість.

Тож за наполяганням Сьюзан усі вирушили в дорогу вздовж берега моря, як то кажуть, у всьому вбранні. Море було по ліву руку, а ліс залишався

праворуч. Навкруги панувала тиша, яку деінде порушував жалібний скрик чайки над водою. А от ліс праворуч поставав суцільним муром, з-поза якого не долиняло жодного звуку: ані пташка не цвірінькне, ані жук не прогуде. Дорогою вони натрапляли на равликів, водорості й морські анемони, а ще на спритних маленьких крабів у калюжах серед камінців та усілякі інші цікавинки, та коли людину мучить спрага, цікавість до решти втрачається дуже швидко. Та й ноги, які щойно бігали по прохолодній воді, у гарячому піску тепер насилу тяглися. До того ж Сьюзан і Люсі були змушені нести в руках свої плащі. Едмунд кинув свій на станційній лавочці за хвилину до того, як чаклунська сила підхопила й перенесла всіх сюди. Тож тепер він із Пітером по черзі ніс важке братове демісезонне пальто. Тим часом берег усе помітніше загинався праворуч. За чверть години по тому, як вони минули кам'янисте пасмо, що далеко заходило в море, берегова лінія зробила аж занадто крутий поворот. Відтепер вони опинилися спиною до того місця, де вперше вийшли на берег. Звідси, якщо придивитися, попереду можна було бачити не тільки водний простір, а й якусь землю, так само вкриту буйною рослинністю, як і той ліс, що залишився позаду.

– Цікаво, чи ми й справді на безлюдному острові, чи ці землі десь попереду зникаються? – слушно запитала Люсі.

– Чого не знаю – того не знаю, – чесно відповів Пітер, і всі знову мовчки продовжили путь.

Здавалося б, відповідь прийде сама собою, бо діти просувалися вперед, береги помалу сходилися, і, оминаючи наступну піщану косу, вони сподівалися, що от тепер береги зустрінуться. Та щоразу їхні сподівання не справджувалися. Нарешті шлях їм заступив великий кам'яний кряж. Дітлахи насилу видерлися на нього. Згори було видко далеко... і...

– Отакої... – вихопилося в Едмунда. – Йшли-йшли, а виходить, кружляли по колу! Нам нізащо не дістатися отих лісів, що на тому березі! Ми на острові!

То була правда. Із найвищої брили, де вони стояли, до іншого берега, здавалося, рукою докинути: якихось тридцять-сорок кроків. Та це було найвужче місце між берегами. А далі – як вони могли побачити згори – їхній берег ще крутіше забирав праворуч, а між двома ділянками суходолу знову виднілося відкрите море. Стало зрозуміло, що діти обійшли щонайменше півострова.

– Ой, дивіться! Що це? – зненацька вигукнула Люсі. Вона махнула рукою в бік сріблястої змійки, що перетинала пляж від лісу аж до самого моря.

– Струмок! Струмок! – підхопили всі в один голос і, хоч як не втомлені були після денного переходу, не гаючи ані хвилинок, гуртом хутко збігли по камінцях та кинулися до нього.

Усі одразу згадали, що біля берега вода каламутна, та ще й з піском, тому, не змовляючись, побігли туди, де струмок витікав із лісу, – там чистіша питна вода. Дерев тут так само щільно, як і навкруги, та з часом ручай пробив собі глибоке русло поміж оксамитових замшілих берегів, тож у гліб лісу можна було зазирнути, наче у малахітовий тунель, з усіх боків вистелений мохом та листям. Утім, довго не роздивляючись,

діти впали на коліна біля першої ж жовто-брунатної, вкритої брижами вимоїни та припали до води. Обличчям занурившись у струмок і навіть зануривши руки по лікоть, усі тільки пили й пили. Здавалося, що ніякою силою від джерела їх не відірвати.

- А як там щодо бутербродів? - важко відсапуючись, нарешті спитав Едмунд.

- А чи не краще буде їх зберегти на чорний день? - заперечила Сьюзан. - Бо як настане скрута - що робитимемо?

- А знаєте що? - замріяно сказала Люсі. - Тепер, коли ми вже втамували спрагу, то більш за все мені кортить, аби нам так само не хотілось їсти, як тоді, коли ми ще не напилися.

- Як щодо бутербродів?! - наполегливіше гукнув Едмунд, насилу усвідомлюючи зміст слів Люсі. - Для них скрутні часи прийдуть скоріше, ніж для нас. Самі бачите: тут більш спекотно, ніж в Англії. Якщо їх не з'їсти тепер, невідомо скільки вони витримать. Ми тягаємо їх у кишнях уже не одну годину!

Запобігти неминучому псуванню бутербродів можна було одним-єдиним способом. Тому два пакуночки негайно поділили на чотири рівні частини. Цього ледь-ледь вистачило, аби задушити комарика, але не вистачило, аби наїстися. Тому не дивно, що пообідь розмова йшла виключно про наступну вечерю. Люсі наполегливо тягнула всіх повернутися до моря наловити креветок, доки хтось не зауважив, що ганятися за креветками без хоча б якоїсь сітки справа невдячна. Едмунд пропонував вирушити на пошуки чайчиних яєць, які просто мали ховатися серед каміння. Але, з одного боку, ніхто не пригадував жодного, хоча б мигцем побаченого чайчиного яйця, які мали б ховатися серед каміння, але чомусь не ховалися; а з іншого боку - ніхто не міг пригадати жодного рецепта готування чайчиних яєць. Тому Едмундову пропозицію відмели як таку, що яйця поїденого не варта. Утім, як вирішив для себе Пітер, якщо їм не всміхнеться удача, то незабаром вони вважатимуть за частя спожити і сире яйце. Але цю думку він не висловив, аби завчасно не лякати дівчат. Сьюзан іще раз пожалкувала про передчасно з'ідені бутерброди. Поволі пристрасті розпалювалися. Нарешті Едмунд оголосив:

- Послухайте! Виходу немає, у тому сенсі, що є тільки один вихід: податися до лісу. Затяті пустельники, мандрівні лицарі та їм подібні якось примудряються виживати в лісі на підніжних кормах, тобто корінні, ягодах тощо, - на тому, що вони знаходять просто під ногами.

- Яке ж саме коріння? - уїдливо закинула Сьюзан.

- Коріння - то, мабуть, стародавнє слово, - припустила Люсі. - Я завжди гадала, що вони просто гризли корені дерев, дубу, наприклад.

- Годі вже, - перервав готову спалахнути суперечку Пітер. - Ед має рацію. Не можна сидіти склавши руки. А мандрувати лісом, маючи перед собою мету, як на мене, таки краще, ніж безцільно вештатися пляжем по гарячому піску під палючим сонцем.

Тому всі підвелися та пірнули в пробитий ручаєм темний тунель. Іти було ой як нелегко: доводилося то згинатися в дугу, а то й повзти рачки, коли путь перегороджувала товста гілка чи непролазні чагарі рододендронів. Діти давно вже промочили ноги та подерли одяг; і впродовж усієї подорожі з лісу не долинуло ані шурхоту, окрім дзюрчання ручаю та дзвінкого відлуння їхніх голосів. Після довгої подорожі всі були вкрай знесилені, як раптом повіяло таким надзвичайно знайомим солодкуватим запахом, що всі

разом аж зупинилися та озирнулися навколо. І що ж – на правому березі серед гілля виднілося щось таке кругле й яскраве.

– Еге-гей! Та це ж яблуня! – у захваті вигукнула Люсі.

І справді: щойно діти видерлися на берег, порослий високою ожиною, вони побачили стареньку яблуньку, рясно всипану соковитими запашними яблуками, та ще й такими великими, що й уявити собі неможливо!

– Дивіться-но! А он – іще яблунька! А он – іще одна! – плямкав повним ротом Едмунд.

– Та тут цілий сад! – здивувалася Сьюзан. – Я хочу сказати, – виправилась вона, відкидаючи недогризок і тягнучись за ще одним яблуком, – хочу сказати, що тут колись був доглянутий сад! Тільки дуже й дуже давно – ще до того, як навкруги розрослися непролазні лісові хащі.

– Тож острів не завжди був безлюдним, – припустив Пітер.

– А це що таке?! – Люсі вказала на щось темне попереду.

– А це, як я розумію, стіна, – здогадався Пітер. – Старовинна кам'яна стіна.

Пробираючись між низьконавислим важким гіллям, діти підійшли ближче. Так, то була стіна, причому, судячи з мурування, дуже давня стіна; місцями зяяли провали, знизу вона поросла мохом, а зверху, там, де вона збереглася, її рясно оповив в'юнок. А була вона вища за найвищі дерева. Діти пройшли трохи вздовж стіни і майже одразу наштовхнулись на високу арку, у якій колись була брама, але тепер отвір зайняла стара крислата яблуня. Аби протиснутися повз неї, хлопцям довелося зламати кілька сухих гілок, та й після того проходили вервечкою. Варто було опинитися по той бік муру, як від ясного сонячного світла діти, що вже звикли до лісових сутінків, аж очами заблимали. Вони опинилися на широкому дворі. Дерев тут не росли, й увесь двір був вимощений сивою бруківкою, між якою пробивалися моріжок та квіти ромену. Саме цей двір чи, краще сказати, площу ззовні й оточував уже знайомий нам мур. А от посередині нагромаджувалися брили давніх кам'яних руїн. Хоча все навкруги було просякнуте сонячним світлом, від цих руїн віяло запустінням, забуттям та сумом. Радіючи з того, що нарешті можна розправити плечі та розім'яти втомлені ноги, діти відірвалися від муру та вийшли на відкритий простір.

## Розділ 2

### Підземелля старого замку

– Адже це не просто покинутий сад! – після довгих роздумів мовила Сьюзан. – Здається, ми натрапили на руїни замку з муром та внутрішнім подвір'ям.

– Здається, так, – погодився Пітер. – У такому разі оті сходи, мабуть, вели на верхівку сторожової вежі. Бачите, які круті сходинки. А он ті, пологіші, певно, вели до головної зали.

– Судячи з їхнього вигляду, це було не одне сторіччя тому, – влучно підмітив Едмунд.

- Ще б пак! - не став сперечатися Пітер. - А все ж таки хотілося б дізнатися більше про тих, хто тут колись жив. Що вони були за люди? Як давно жили в цьому замку? Що з ними сталося?

- А знаєте, у мене таке дивне відчуття... - почала було Люсі.

Пітер обернувся та пильно подивився на неї:

- Правда? Ось і в мене теж! Увесь цей час мені здається, що в цей чудний день ми не просто так опинилися в цьому чудному місці. А ось що за всім цим криється - ніяк не збагну.

Розмірковуючи таким чином, діти перетнули внутрішнє подвір'я та широкими сходами зійшли до великої зали. Що ж, вона мало чим відрізнялася від самого подвір'я, оскільки дах давно обвалився, а крізь розколини в кам'яній підлозі так само пробивався моріжок та вигулькували квіточки ромену.

Єдина різниця полягала в тому, що зала була набагато коротша, а от стіни, що збереглися, набагато вищі за зовнішній мур. А ще - біля дальньої стіни зали футів десь зо три над підлогою здіймалася кам'яна тераса.

- Ой, щось у мене великі сумніви, що це може бути, як ти кажеш, велика зала! - гмикнула Сьюзан. - Навіщо, дозвольте запитати, у головній залі споруджувати якісь тераси?

- Як це «навіщо»?! - обурився Пітер. - Бо це ж зовсім не тераса, а - як воно зветься? - королівський подіум. Це те саме місце, на якому височів королівський стіл, а за ним велично сидів король зі своїми лицарями під час тієї - як її? - трапези! Як ти могла забути, коли сама була королевою та сиділа за столом достоту на такому точно подіумі! Пригадай наш замок Кейр-Паравель.

- О-о-о... Кейр-Паравель, наш чудовий замок у гирлі найвеличнішої ріки Нарнії, - замріяно протягнула Сьюзан. - Мені б того не пам'ятати?

- Нумо, помріймо разом? - спробувала її втішити Люсі. - Ніби ми і справді сидимо в нашому замку і саме зараз нам подадуть страви, і ми приступимо до... як її?..

- До трапези, - підказав Едмунд. - Так от, щодо трапези: надходить вечір, сідає сонце, а тіні все довшають і довшають. Та й спека вже спала, як ви самі помітили...

- Отож стаємо табором, - підхопив Пітер. - Якщо вже нам випало тут ночувати, то насамперед треба розкласти багаття. Сірники в мене є, справа за трісками.

Пропозиція пролунала якнайдоречніше, тож наступну годину вирішили присвятити збиранню хмизу. У яблуневому садку, через який діти прийшли до замку, сучків майже не було, тому варто було спробувати піти в іншому напрямку. Через низенькі бічні двері вони проникли до одного з замкових переходів, де їм довелося дертися через похмурі завали тесаних кам'яних брил, за якими ховалися де комори, де закутки, а де й потаємні ходи. Подорож виявилася неприємною ще й тому, що за довгі віки каміння поросло кропивою, шипшиною й будяками. Не дивно, що, ось так намучившись, діти вже й не пам'ятали, як вибралися з замку, і, звичайно, ходити цим шляхом надалі зареклися. З іншого боку в замковому мурі з'явив широкий пролом, до якого впритул підступав вогкий, темний ліс; тут дітей одразу ж обступила напівтемрява, проте в лісі вони знайшли вдосталь і вітровалу, і ялинових шишок. Багаття вирішили розкласти на подіумі, тож, прихопивши по оберемку

хмизу, усі вирушили назад – звісно, в обхід! Для збереження тепла впродовж довгої ночі слід було зробити кілька ходок. І вже на п'ятій у заростях бур'яну під самим муром знайшовся колодязь із чистою прозорою джерельною водою.

Із колодязем їм неабияк поталанило – тепер не було потреби йти по воду до ручаю. Розчистивши джерело від бур'яну, діти знайшли залишки кам'яного мурування колодязя півколом. Тим часом купа хмизу на узвишші збільшилася так, що змерзнути серед ночі тепер міг тільки ледащо. І поки дівчатка бігали до саду по яблука, хлопці взялися за багаття. Вони розклали його якнайближче до кутка, де ще збереглися стіни і де, як їм здавалося, було затишно та тепло. Давно відвиклі від похідного життя, хлопці довго чаклували над багаттям, а якщо чесно – змарнували половину сірників, та врешті-решт вогонь весело затанцював по патиццю. Діти розсілися навколо багаття, спиною до холодної стіни, а лицем до жару, та спробували напекти яблук, нанизуючи їх на патички. Та дуже швидко збагнули, що печені яблука добрі, якщо їх присмачити цукром, а ось «яблуко на патичку» виходило або таке гаряче, що тільки пучки обпечеш, або навпаки таке холодне, що й їсти бридко. Довелося задовольнятися яблуками в сирому вигляді – просто з дерева.

– Це нашттовхує на думку, – підсумував Едмунд, – що шкільні сніданки були не такі вже й огидні, як здавалося у школі. От я, наприклад, не відмовився б від крайця хлібця навіть і з маргарином..

Хай там як, а дух пригод уже захопив дітлахів, тож про повернення до школи годі було й згадувати.

Коли від останнього яблука залишився сам недогризок, Сьюзан іще раз пішла по воду. Повернулася вона сама не своя.

– Ось погляньте-но, що я знайшла! – промовила вона стишеним голосом, передаючи оте «щось» до рук Пітерові.

На долоні у Пітера це «щось» блиснуло тьмяним жовтим світлом. Багаття спалахнуло яскравіше, і в його світлі всі розгледіли, що то було.

– Щоб мені крізь землю провалитися, якщо це не... – тільки й мовив він, передаючи це «щось» іншим.

Крізь землю він не провалився, та всі й без того зрозуміли, що саме він мав на увазі. То була маленька шахова фігурка, а саме кінь. Звичайна за розмірами та незвичайна за вагою, бо відлита вона була зі щирого золота, а в очах палали рубіни, точніше лише один, бо інший випав та десь загубився за довгі віки.

– Дивіться-но, – скрикнула Люсі, – він як дві краплі води схожий на того, що був у наших королівських шахах – тих, якими ми грали в Кейр-Паравелі.

– Не журися, Сью, – спробував утішити старшу сестру Пітер.

Але та була невтішна.

– Та як мені не журитися, згадуючи ті щасливі часи! Як ми грали в шахи з фавнами та з дружніми велетами! А які пісні нам співали русалки! А яка ладна була в мене конячка-а-а!

– Годі рюмсати, поміркуймо тверезо! – вже іншим тоном – рішуче – мовив Пітер.

– Про що тут міркувати? – здивувався Едмунд.

- Невже ніхто досі не здогадався, куди нас занесло?

- Ой! - підхопила Люсі. - Увесь цей час я відчувала, що тут криється якась загадка, невже ти її розгадав?

- Ану, кажи вже, Пітере! - додав Едмунд.

- Гаразд, - Пітер огледів присутніх і зробив паузу, - ми з вами на руїнах Кейр-Паравелю.

- Стривай-но, - заперечив за всіх Едмунд. - З якого дива?! Озирнися навколо - тут усе лежить у руїнах уже не одне століття! Коло самісіньких воріт стоять дерева заввишки з фортечний мур! А камені скрізь поросли мохом і лишайником! Тут ніхто не жив принаймні років триста, якщо не більше!

- Припустімо, - прийняв зауваження Пітер. - Із цим і справді заковика. Але залишімо це поки що осторонь. Слідкуйте за моїми міркуваннями. Пункт перший: ця зала точнісінько така сама за розмірами та розташуванням, що й зала у Кейр-Паравелі. Тільки уявіть собі дах над головою, підлогу, бруковану мозаїкою, замість бур'яну та гобелени замість голих стін - і у вас складеться повна картина королівської трапезної!

Ніхто не зронив ані слова.

- Пункт другий: колодязь! Він саме там, де був і наш: поруч із південним валом. А хіба він відрізняється від нашого за розмірами чи, може, муруванням?

Усі мовчали.

- Тепер, по-третє. Сьюзан знайшла шахову фігуру... Лу, хіба ж ти сама не казала, що вона схожа на ту, що з наших шахів, як дві краплі води?

У відповідь Люсі мовчки кивнула.

- І, нарешті, четверте. Усі пам'ятають той день, коли до нас прибули посланці від остраханців? Добре. Нумо, згадайте, а що ми робили того дня вранці? Авжеж - висаджували молоді яблуньки. А де? Саме за північною брамою замку. Ще й більш од того, пам'ятаєте, проводирка лісових духів, дріада Помона, власноруч наклала чари на молоді деревця, аби ті краще росли і не хворіли, а яблука були рясні та здорові? Якщо ви не забули, то ямки для саджанців копали дуже кумедні, але працелюбні землекопи - хто то був? Саме так - кроти! А завершивши роботу, старійшина усіх кротів, сам Лілеллап Кроткий, спираючись на лопату, мовив: «Згадайте мое слово, ваші величності, цей сад колись ще дуже здивує і порадує вас своїми плодами!» Хіба ж він не мав рації?

- Мав, мав! - заплескала в долоні Люсі.

- Стривай-стривай, - похитав головою впертий Едмунд. - Щось тут не складається. Як таке може бути? Ми саджали молоді дерева вздовж муру, а тут вони - геть скрізь і навіть у воротах. Якому ж дурню, дозвольте спитати, спало на думку встромити саджанець просто посеред воріт?

- Авжеж, ніякому, - погодився Пітер. - А що як за довгі роки недоглянутий сад здичавів та розрісся до самих воріт?

- Припустімо, - ніяк не вгавав Едмунд, - хай так! Але ж Кейр-Паравель ніколи не стояв на острові.

– Я й сам уже думав про те, – відкинув Пітер. – І ось що гадаю: Кейр-Паравель спорудили на півострові. А півострів – це вже острів наполовину, за визначенням. Чи не так? Чому б не припустити, що за довгі роки трапилося щось таке, чого ми поки що не знаємо? Наприклад, із невідомої причини знадобилося прорити канал?

– Теж мені скажеш, – одразу знайшовся Едмунд. – З якої ж такої причини треба проривати канал? Чи раптом не тому, що в замку з'явилися примари?

– Ой! – разом зойкнули дівчатка.

– Хвилиночку, навіть півхвилиночки, і я розвію всі забобони, – заспокоїв їх Едмунд. – Не може бути того, чого бути не може! Ось ти, Пітере, стверджуєш, що все буцімто змінилося з того часу, як ми востаннє були в Нарнії, та забуваєш, що відтоді промайнув один лише рік. А ти намагаєшся переконати нас у тому, що усього за рік із маленьких паростків можуть вимахати великі дерева, а замки, що будуються на віки, вщент розвалюються і все таке інше. Але ж це суперечить здоровому глузду!

Високовчений спір міг тривати до ночі, коли б не втрутилася маленька Люсі.

– Послухайте, – нагадала вона, – якщо це таки Кейр-Паравель, то просто за моєю спиною в стіні мають бути двері, за якими є хід до скарбниці замку.

– Залишається сподіватися, що ніяких дверей там немає, – промовив Пітер, однак підвівся зі свого місця й уважно обдивився стіну.

Стіна була рясно оповита плющем.

– Ну що ж, подивимося, – звівся на ноги Едмунд, вибрав з оберемка хвацький дрючок та заходився лушпарити по зеленій завісі плюща, за якою була стіна. «Киш-киш» – влучав дрючок по плющу, «так-так» – стукав дрюк по стіні. Поволі «так-так» лунало частіше й частіше, аж раптом почувся якийсь новий, гучний відгомін, схожий на глибокий кашель – «кх-кх».

– Що за чортівня! – не витримав добре вихований Едмунд.

– Помітив, де саме? Треба обідрати плющ біля того місця, – запропонував Пітер.

– Може, не треба, хлопці?! – заблагала Сьюзан, імовірно згадавши про примар. – Може, краще дочекаємось ранку? Якщо нам тут коротати ніч, мені б дуже не хотілося мати за спиною дірку, у якій невідомо що ховається у вогкості й темряві. Облиште вже! Ніч надворі!

– Як ти можеш, Сьюзан? – присоромила сестру Люсі.

А хлопці, ті й поготів не звертали уваги на її благання. Едмунд уже обдирав плющ руками, а Пітер шматував складаним ножичком, та так завзято, що майже одразу зламав лезо. На щастя, в Едмунда знайшовся ще один, і тепер уже він шматував плющ ножичком, а Пітер – обдирав руками. Удвох вони швидко наскирдували велику купу плюща на подіумі й таки визволили двері з зеленого полону.

– Звісно, зачинені, – буцнув двері ногою Пітер.

– Так, але відсиріла деревина неминуче перетворюється на порохно, – зауважив Едмунд. Ми її хутко розіб'ємо – та на скіпки до багаття!

Утім, чи то порода виявилася міцнішою, ніж гадалося, чи то втома брала своє, але, коли в дверях з'явився отвір, у який спроможний був пролізти маленький хлопчик, у залі вже зовсім стало темно, а в небі вигулькнули перші великі зорі. І не тільки Сьюзан проймав холод від єдиного погляду на чорну діру, з якої тхнуло сирістю та невідомістю.

Та попри все хлопці були налаштовані рішуче. Вони струшували з себе деревний пил та потирали долоні, готуючись до спуску.

– Черга за смолоскипом, – коротко сказав Пітер.

– Може, все ж таки не варто? – знову спробувала відмовити хлопців Сьюзан. – Еде, ти ж сам казав...

– Мало що я там казав, – відповів Едмунд. – Раніше казав, а тепер не кажу. Я й досі не розумію, як таке може бути, але незабаром усе з'ясується. Ти як, Пітере?

– Треба дивитися правді в очі: ми в Нарнії і тепер йтимемо до кінця. Вважатимемо це нашим королівським обов'язком. Це стосується й тебе, королево Сьюзан. Як можна спати, коли у тебе, так би мовити, під боком нерозгадана таємниця!

Із цими словами він витяг з оберемка суху гілляку та сунув її в полум'я – розпалити. Та тут треба визнати, що смолоскипи з гілок виявились негодящі: коли їх тримаєш палаючим кінцем догори, вони надто швидко згасають, а коли донизу, то дим застуге очі, а вогонь обпалює пальці. Саме тому дослідники темних закутків вважають за краще мати наготові звичайнісінький електричний ліхтарик із новою батарейкою. На щастя, саме такий ліхтарик знайшовся в Едмунда – тиждень тому йому подарували ліхтарик на день народження. Як виявилось, своєчасно. Саме ліхтарик і визначив черговість спуску: першим ішов сам Едмунд, слідом – Люсі, за нею – Сьюзан, замикав тили Пітер.

– Тут сходинки, і я стою на верхній, – чомусь пошепки проказав Едмунд, тільки-но опинившись за дверима.

– Починай відлік! – крикнув у глиб підземелля Пітер.

– Одна, дві, три... – усе глибше долинав із-під землі голос Едмунда, аж доки знизу врешті-решт не пролунало: – Шістнадцять! Це остання!

– Отже, це й справді Кейр-Паравель, – мовила Люсі. – Там сходинок було саме шістнадцять.

Більше нічого не сказали, доки всі не з'юрилися коло останньої сходинки. Тоді Едмунд повів ліхтариком по стінах, і всі разом тільки й зітхнули: «Ох!» Ніяких сумнівів не залишилось: вони й справді стояли у скарбниці Кейр-Паравелю – замку, з якого правили колись великою державою, яка називалася Нарнія. З обох боків вузького проходу (такий зазвичай залишають в оранжереях) через рівні проміжки стояли лицарські обладунки, у яких, здавалося, завмерли на чатах невсипущі вартові, що, не виказуючи себе ані рухом, пильно слідували за кожним заходом через прорізи в

заборолах – чи не зазіхне хтось на королівські скарби? А скарби у скарбниці були незліченні: і коштовні браслети, і персні, і намиста з перлин, і підвіски з діамантами, і діамантові діадеми, і завушниці з рубінами, і золоті кубки, і срібні тарелі, і тонкої роботи ланцюжки та інші ювелірні прикраси й неграноване дорогоцінне каміння: смарагди, топази, аметисти, карбункули та знов-таки рубіни й діаманти, один від одного більший – усе лежало навалом у купах, наче щойно зібрана бульба. На підлозі під полицями стояли важкі дубові скрині, оковані залізом, із великими підвісними замками. За скринями біліли вихоплені світлом ліхтарика могутні слонячі бивні. Утім, усе вкривав товстий шар пилу, тож дітлахи й самі навряд чи впізнали б у тих звалищах коштовності, якби ім не було достеменно відомо, що це саме скарби. Як не дивно, все залишалося на тому самому місці, як у той день, коли вони повернулися до Англії. Усе це здавалося водночас таємничим та незбагненим, якщо навіть не лячним, як та небезпека, про яку здогадуєшся, але не знаєш, звідки її чекати. Не дивно, що в тиші підземелля діти заклали в мовчанці й, як ім здавалося, чути було тільки їхнє важке дихання та калатання їхніх сердець.

Поволі всі повернулись до тям і тепер проходили склепінчастими коридорами підземелля, роздивляючись та здмухуючи пил зі скарбів. Подекуди із різних закапелків та закутнів долинали: «Гей! Погляньте-но! Це ж ті самі персні, що ми їх надягали на коронацію!..», «Це ж моя улюблена шпилька! А я вже думала, що вона згубилася!..», «Ти диви, це ж наші обладунки, у яких ми виступали на лицарському турнірі на архіпелазі Самотніх островів!..», «А ось яка файна дрібничка! Мені її подарував знайомий гном!..», «А пригадуєш, як ми куштували прохолодний ель із цього рога!», «А пам'ятаєш... А пам'ятаєш».

Ліхтарик метеликом метався по підземеллю, вихоплюючи то те, то інше, аж доки це не набридло самому Едмундові.

– Досить! – перервав він спогади. – Батарейки треба берегти! Що як завтра ліхтарик нам знадобиться більше, ніж сьогодні, коли зась – батарейки сіли, а запасних немає. Тож беріть тільки те, що конче потрібно, та мерщій нагору!

– От що може стати в пригоді – то дари, – нагадав Пітер.

Свого часу на Різдво в Нарнії він, Сьюзан та Люсі отримали дари, якими всі трое дорожили більше, ніж рештою королівства. Едмунд «дару» не отримав, бо в слухну годину його не було разом з усіма іншими (це трапилося через його провину, а більше дізнатися про те можна із попередньої книжки). Усі одразу погодилися з Пітером і вирушили в дальній кут підземелля, де на глухій стіні висіли їхні безцінні скарби. У маленької Люсі був свій маленький скарб: така собі невеличка пляшечка чи навіть флакончик, але зроблений він був не зі скла, а з найсправжнішого діаманту. І не дарма, адже наповнений (хоча тепер лиш наполовину) він був чудодійним зіллям, що зцілювало будь-які рани та лікувало всі без винятку хвороби. Люсі мовчки, але обережно та вчистю перекинула перев'яз із пляшечкою через плече, і тепер та знову була в неї під боком, як у давні добрі часи. У Сюзі був найбільш войовничий подарунок: лук і стріли та мисливський ріжок. Лук та сагайдак зі слонові кістки з гострими ясноопереними стрілами були на місці, а от ріжок...

– Сьюзан, а де ж ріжок? – засмутилася Люсі.

– От прикрість яка! – не менше за неї засмутилася старша сестра. – Напевне, я брала його з собою на полювання в пошуках Білого Оленя. Та, мабуть, ненароком зронила, а от шукати вже не було часу – адже в той час ми й опинилися в потойбіччі, я маю на увазі Англію.

– От шкода так шкода, – навіть присвиснув і собі Едмунд, та й було від чого, бо ріжок, звичайно, був чудодійний: якщо в нього засурмити, то, де б ти не був, до тебе неодмінно надходила підмога.

– От що й справді стало б у пригоді, – разом з усіма пошкодував Пітер.

– Годі журитися! – стрепенулася Сьюзан. – Добре, що хоч лук на місці, – додала вона, беручи його до рук.

– Як гадаєш, Сью, тятива ще справна? – занепокоївся Пітер.

Та чи то повітря скарбниці було пронизане магією, чи то ще що, але лук та стріли були в повній бойовій готовності. Сьюзан мала неабиякий хист до стрільби з лука та плавання, і щойно до її рук потрапив лук, вона не втрималася і смикнула напнуту тятиву. Та життєствердно тенькнула, і протяжний звук, що рознісся по всьому підземеллю, найбільше з усього, що вже з ними трапилося, нагадав дітям про славні минулі часи, усі ті битви, полювання та бенкети, у яких вони колись брали участь.

Отямившись, Сьюзан послабила тятиву та припасувала сагайдак собі на плече.

Настала черга Пітера: у нього був щит із зображенням величного багряного лева та королівський меч. Спершу він здмухнув пил, а потім ще й постукав мечем об підлогу. Щит він надів на руку й підперезався мечем. Він побоювався, аби меч не заіржавів у піхвах, проте госте лезо вийшло легко, мов змашене, щойно він потягнув за руків'я. Пітер змахнув мечем, і лезо трізно зблиснуло в промені ліхтарика.

– Ех, Ріндоне, Ріндоне, мій славний мече... – стиха мовив Пітер. – Ти пам'ятаєш, як ми з тобою здолали вовка?..

І хоча промовив він ті слова ледве чутно, усі одразу відчули, що промовив їх уже не просто Пітер, а Пітер – Великий король Нарнії. Після тих слів іще майже хвилину ніхто не наважувався нагадати про батарейки. Та вже хвилину по тому всі вийшли нагору, підклали в багаття хмизу і потроху прилаштувалися на ночівлю. І хоча підлога, звісно, не перина, не минуло і хвилики, як усі вже міцно спали, притулившись одне до одного, щоб зігрітися.

### Розділ 3

#### Гном

Хоча сон на свіжому повітрі й має переваги, недоліків йому не бракує, ще й з лишком, і найприкріше те, що завжди прокидаєшся дуже, дуже рано, ще на світанні! А прокинувшись, мусиш уставати, адже на голій землі не полежиш. І коли на вечерю мав самі лиш яблука, і вранці на сніданок нічого іншого не було, настрої від того не поліпшується. Тож коли Люсі – не кривлячи душею – спросоння промовила: «Ах, який чудовий ранок!», у відповідь ніхто не обізвався, лише Едмунд пробурмотів, висловивши спільну думку: «Треба якнайшвидше забиратися звідси».

Напившись просто з колодязя та сплеснувши водою обличчя, мандрівники спустилися вздовж струмка до берега та вступили погляди в протоку, що відділяла їх від великої землі.

- Не дуже й широка, можна подолати й уплав, - запропонував Едмунд.

- Звісно, Сьюзан - як риба у воді, - зауважив Пітер (із плавання у школі Сьюзан посідала лише перші місця), - та про інших я цього сказати не можу.

Під «іншими» він мав на увазі Едмунда, що насилу перепливав маленький шкільний басейн, та й то - лише в один бік, та Люсі, що ледве трималася на воді...

- І справді, у протоці може бути течія чи водоверть, - додала Сьюзан. - Тато завжди казав, що плавати в незнайомому місці - вершина нерозсудливості.

- Пітере! Пітере! - смикнула Люсі брата за рукав. - Ти знов судиш за тим, як було в Англії! Та хіба ти не пам'ятаєш, якими дужими плавцями ми були, коли правили Нарнією? А якими хвацькими наїзниками ми були... Скажи, а ти міг би так само хвацьки проскакати вдома, Пітере?

- Але ж то зовсім інше, - задумливо промовив Пітер. - Ми правили Нарнією довгі роки і за ці роки багато чого навчилися. А тепер ми знову діти!

- Ага! - несподівано вигукнув Едмунд. Усі замовкли та повернулися до нього. - Зрозумів!

- Що зрозумів? - перепитав Пітер.

- Усе зрозумів! - відповів Едмунд. - От минулої ночі ми з вами розмірковували, як могло статися, що ми полишили Нарнію лише з рік тому, а повернувшись, застали наш рідний Кейр-Паравель у такому вигляді, неначе тут не одну сотню років ніхто не жив. Але згадаймо лишень, скільки часу минуло в Англії з тієї хвилини, як ми ввійшли до платтяної шафи, до тієї хвилини, як ми вийшли з неї! І що все це має означати?

- Ну, далі. Здається, і я потроху розумію, - кивнула Сьюзан.

- А це означає, - вів далі Едмунд, - що в Нарнії час протікає інакше, ніж за її межами. Тож чому не могло так статися, що за нарнійським часом минули вже сотні, навіть тисячі років, а в Англії пройшов лише один!

- Оце так-так, Еде... - протягнув Пітер. - Певно, так воно і є! За нарнійським часом ми повернулися сюди через сотні років після свого правління в Кейр-Паравелі! Як ті хрестоносці чи англосакси, чи зовсім давні брити, що зненацька опинилися в сучасній Англії!

- Оце кумедія! - засміялась Люсі. - Уявляєш, ідеш вулицею, а тобі назустріч хтось такий закутий в обладунки з мечем. А тим паче - бородань у шкурах із ломакою...

- Тсс-с-с! Дивися! - зашикали на неї з усіх боків, бо іншим уже впало в око те, чого ще не помітила вона.

На тому березі протоки щось безперечно відбувалось. Із-поза порослого густим лісом мису праворуч, де, певно, ріка впадала в море, вигулькнув човен! Обминувши мис, він розвернувся носом у їхній бік і поплив до острова. У човні було двоє: один веслував, а другий сидів на кормі, притримуючи щось схоже на повний лантух чи паку, і та пака щосили звивалася, крутилася та вирилася. З вигляду обидва в човні були воїни: у кольчугах, у шоломах, а їхні бородаті обличчя виявляли чи то тупу рішучість, чи то рішучу тупість, а радше за все і те, і інше разом. Діти,

як один, відступили подалі у глибокий ліс, аби не видати себе ні звуком, ні рухом.

– Табань уже, – мовив той, що сидів на кормі, коли човен наблизився до острова.

– Капрале, а чи не прив'язати йому до ніг каменюку? – подав ідею інший, сушачи весла.

– І так зійде! – буркнув перший. – Саме потоне, лиш добре затягни шворку.

– Згода, та з каменем все ж таки надійніше, – насмілювався доповісти другий, який, вочевидь, вирізнявся кмітливістю.

– І де ж ти був раніше?! – гаркнув перший, що, певно, був за старшого. – Камінь... Його ж треба було взяти!

Із цими словами він підвівся в човні та підняв лантух, який пихкав і щосили виривався. І тут Пітер побачив, що то був аж ніяк не лантух і не тук, а гном, зв'язаний по руках та ногах. Та наступної миті над вухом Пітера щось тенькнуло, і грізний воїн упустив гнома на дно човна і, немов здавався, підніс догори руки, а за мить гепнувся за борт, горлаючи: «Гвалт!» Він щосили замолотив руками й ногами і швидко поплив у бік рідного берега. Пітер уже збагнув, що, скоріш за все, це Сьюзан згадала, як вправно вона володіє луком, і тепер її стріла, що влучила в шолом капрала, ошелешила його і врятувала життя маленькому гному. Пітер повернувся до сестри. Обличчя її зблідло, але вона вже рішуче прикладала до тятиви нову стрілу. Та пускати її не знадобилося. Другий воїн, побачивши, що сталося з його начальником, заволав нелюдським голосом і шубовснув у воду слідом за ним. Як виявилось, глибина сягала його зросту, не більше, і він також без пригод дістався берега та зник у лісі.

– Швидше! Доки його не віднесла течія! – крикнув Пітер, і вони зі Сьюзан, в одязі, як були, кинулись у воду.

Протока і справді була неглибока: вода ще не сягнула ім підборіддя, як вони вчепилися в борт човна та потягли його до свого берега. Уже на березі вони витягли з човна гнома, й Едмунд заходився перепилювати численні вузли своїм маленьким складаним ножичком. (Читаць може нагадати, що Пітер мав великий гострий меч, та вся штука полягала в тому, що через довге лезо він аж ніяк не годився для того, щоб розрізати мотузки.) Нарешті пута спали, і визволений гном сів, розтираючи стерплі руки.

– Ова! – зауважив він. – Щоб там не казали, а на примар ви якось не схожі!

Як і більшість гномів, він був кремезний, широкогрудий і низькорослий (дорослій людині до пояса). Кудлата руда борода та копиця жорсткого волосся майже повністю затуляли його обличчя, звідки стирчав лише довгий, схожий на пташиний дзьоб, вельми примітний ніс та виблискували чорні намистинки очей, у яких так і танцювали бісенята.

– А проте яка різниця, примари ви чи ні, – сказав далі він, – ви врятували мені життя, і за це я вам щиро вдячний.

- А звідки ви взяли, що ми примари? - поцікавилася Люсі.

- Бачте, нам усе життя розповідають, що в цих лісах примар, як дерев у лісі, а дерев тут без ліку, - пояснив гном. - Тому якщо когось хочуть позбавитися, то кращого способу, ніж привести сюди, годі й шукати. Так і кажуть, що залишать на ласку примарам. А самі, либонь, камінь на шию і кінці у воду. Або перерізають горлянки. Але я... я в примар ніколи не вірив. А от ці два страхополохи повірили - це точно! Хоч і озброєні до зубів, та мало не вмерли з переляку, ніби то їх, а не мене присудили до страти!

- Ага-а! - вигукнула Сьюзан. - Так ось чому вони дали драла.

- Як «дали драла»? - не второпав гном.

- А ось як: просто перепливли протоку і втекли, - пояснив йому Едмунд.

- Розумієте, я не збиралася їх убивати, - вибачалася Сьюзан, що не могла дозволити, аби подумали, ніби вона схилила з такої близької відстані.

- Гм... - задумався гном. - Це погано, зовсім погано. Ваша жалість, пані, може обернутися на лихо! Одна надія, що ці двоє припнуть язика.

- Даруйте, а за що вони збиралися вас утопити? - нарешті поставив незручне питання Пітер.

- О-о-о, я надзвичайно небезпечний злочинець, - усміхнувся гном, - та це неймовірно довга історія! Історія, яку не годиться розповідати на порожній шлунок. І коли на те ваша ласка, то запросіть мене поспізнати. Ви й гадки не маєте, який звірячий апетит прокидається після страти.

- Ми запросили б залюбки, та от запросити вас, окрім як на яблука, нема на що, - сумно озвалася Люсі.

- Що ж, краще яблука, ніж нічого, а ще краще - свіжа рибка, - проголосив гном. - Тоді дозвольте мені запропонувати вам сніданок. У човні е рибальська снасть, от тільки ловити рибу треба з того боку острова, щоб нас не помітили з великої землі.

- А й то діло! Якось це мені не спало на думку... - погодився Пітер.

Спільними зусиллями всі п'ятеро зіштовхнули човен у воду і видряпалися на борт. Гном одразу ж заходився веслувати, та весла, звісно, були для нього завеликі, тому Пітер пересів на весла, а гном до стерна і направив човен протокою на північ. Трохи згодом вони повернули на схід, уздовж острова. Звідси діти змогли роздивитися ріку з усіма її сагами і затоками, рукавами і плесами та безліччю маленьких острівців. Іноді їм ввижалося, що вони ось-ось впізнають якесь знайоме місце, однак острів, густо порослий лісом, змінився неспізнано.

А човен тим часом уже вийшов на велику воду трохи на схід від острова. Тут гном і заходився рибалити. Незабаром на дні човна тріпотіли товсті пузаті рибини, чия луска мінилася на сонці всіма кольорами райдуги, і діти згадали, як у той час, коли були королями та королевами Нарнії, частенько смакували такими у своєму замку Кейр-Паравель. До речі, вони так і називалися - райдужні товстопузики. За чверть години риби було вдосталь, аби нагодувати всю юрбу, і човен спрямували до берега, затягнувши на пісок і прив'язали до найближчого дерева. Гном швиденько почистив та випатрав рибу - він взагалі виявився майстром золоті руки. І це не дивно: серед гномів, звичайно, є і пройдисвіти, і пролази, і

хвальки, і брехунці, але кого-кого, а невміюк та недотеп ніколи не було й нема.

- Що ж, тепер потрібен хмиз! - оголосив він, закінчивши роботу.

- Хмизу ми назбирали ще вчора, тільки він увесь у замку.

У відповідь гном лише стиха присвиснув:

- Блохи-мухи-таргани! Виходить, замок - то не побрехеньки!

- Ну, не зовсім замок, а радше його розвалини, - виправила Люсі.

- Та хто ж... - почав був гном, оглядаючи дітей з голови до ніг, та замовк на півслові. - А, пусте! Спершу сніданок... Проте присягніть мені, поклавши руку на серце, що я не потонув, а живий-здоровий і перебуваю серед живих людей, а не серед примар.

Його заспокоїли, як змогли, і вже збиралися йти до замку, як постало інше питання: нема в чому нести рибу. Ні кошика, ні мисочки, ані цеберка - геть нічого!.. крім капелюха Едмунда. Як то кажуть, рибка в сітці, себто в капелюсі. Так у капелюсі рибу і понесли. Едмунд був заперечив, бо, як ви розумієте, хотів надягти капелюха сам, а не поступатися ним якійсь там рибі, та куди ж діватися, як голод не твій брат.

Із першого погляду замок гномові не дуже сподобався. Він довго озирався навколо та принохувався, чхав та примовляв: «Гм... Може, примар тут і нема, але привидітися може все що завгодно!» Зате потім, коли розпалили багаття, гном підбадьорився і залюбки взявся вчити дітей запікати райдужних товстопузиків у попелі. Їсти рибу без виделки та ножа одним складаним ножичком на п'ятьох серед королів якось не заведено. Та не забуваймо, що сніданок відбувався о дев'ятій, а діти, на щастя гнома, повставали ще вдосвіта, о п'ятій, і не засуджуватимемо нікого за порушення етикету. Так от, дмухаючи щосили то на рибу, то на пальці, товариство впоралося зі сніданком за одним присідом. Десерт було представлено знов яблуками, а напої - колодязною водою. І того, й іншого було в необмеженій кількості. Потім, коли всі влаштувалися якнайзручніше на смерековій глищі, гном звідкись витяг люльку завдовжки з власну руку, набив її тютюном, запалив та, випустивши хмару диму такої величини, що на якусь мить навіть зник з очей, мовив, коли дим трохи розвіявся:

- Ну, що ж, розповідайте!

- Ні, спершу ви, - за всіх відповів Пітер. - А потім ми поділимося і своєю історією.

- Ну, гаразд, - згодився гном. - Нехай так. Урешті-решт, ви врятували мені життя, тож вам і вирішувати. Ось тільки я й сам не знаю, з чого почати. Хіба що з того, що перед вами не хто інший, як посланець короля Каспіана.

- Кого? - в один голос перепитали діти.

- Короля Нарнії Каспіана Десятого, нехай буде довгим його правління! - пояснив гном. - Тобто, ми, його підлеглі, сподіваємося, що одного дня він стане королем усієї Нарнії. А доки він король тільки над нами, тубільними нарнійцями.

- А хто такі тубільні нарнійці? - не зрозуміла Люсі.

- То ми, - знизав плечима гном, - повстанці.

– Інакше кажучи, – нарешті второпав Пітер, – Каспіан очолив повстання тубільних, тобто споконвічних нарнійців.

– Гм... можна сказати й так, – почухав потилицю гном. – Та, розумієте, сам він зовсім не нарнієць, а заморець.

– Не розумію, – зізнався Едмунд.

– Це заплутаніше, ніж історія війни Білої та Червоної троянд, – підхопила Люсі.

– Та що тут заплутаного? – почав був обурюватися гном та одразу ж затаївся. – Я дуже, дуже поганий оповідач. Хто ж починає розповідь із кінця? Почнімо з самого початку, коли ще маленький Каспіан підростав при дворі свого дядька. Та попереджаю – то буде довга історія.

– Нічого, – заспокоїла його Люсі. – Аби не нудна.

Тож усі вместилися зручніше, і гном почав свою розповідь. Оповідач із нього й справді був нікудишній: щось він випускав, у чомусь повторювався, і діти навперебій засипали його питаннями, і безглуздо дослівно передавати всю їхню розмову – вийде занадто довго та плутано. Навряд чи варто передавати його розповідь слово у слово, проте суть її була такою.

## Розділ 4

### Гномова розповідь

Принц Каспіан жив у величезному палаці, який більше скидався на замок, у самому центрі країни Нарнії. Мешкав він, звісно, не сам, а разом зі своїм дядьком, грізним королем Міразом, та його рудоволосою жінкою, своєю тіткою, королевою Гонорільєю. Татко й мамуся Каспіана давно померли, й більше всіх на світі Каспіан любив свою стареньку няньку. Хоча, як і у всякого принца, у нього було чимало прекрасних іграшок і цяцьок, які хіба що говорити не вміли, та більше всього на світі він любив і завжди з нетерпінням чекав на той вечірній час перед сном, коли іграшки прибрано в шафи та комоди і няня розповідає йому на ніч одну з дивовижних історій, що їх вона знала без ліку.

Що ж до дядька, то його принц не дуже любив, так само, як і тітку, і почуття це було взаємним. Та двічі на тиждень дядько посилав за хлопцем, і десь по півгодини вони разом гуляли туди й сюди по кам'яній терасі, що з південного боку замку. І ось одного разу, коли вони, як завжди, ходили по терасі, дядько несподівано промовив:

– Що ж, хлопче, настав час тобі вчитися іздити верхи і вправно володіти мечем. Бач, дітей у нас із тіткою нема й нема, тож, схоже, бути тобі, як помру, королем! Що скажеш? Чи ти з того радий?

– Не знаю, ой, не знаю, що й сказати, дядьку... – знизав плечима Каспіан.

– Тобто як це «не знаю»? – вразився Міраз. – Стати королем! Про що ще можна мріяти в житті?

– О-о-о, мріяти можна багато про що, – простодушно проказав Каспіан.

– Про що ж це, цікавий я знати? – ще дужче вразився Міраз. – Ось ти – про що таке мрієш ти?

Ех, коли б Каспіан був на ту пору дорослішим! Тоді б він, певна річ, знав, що не всім королям можна розповідати потаємні мрії! На жаль, на ту пору принц був ще зовсім хлопчина, тому він безхитрісно відкрився:

– Найбільше у світі я мрію про те, щоб усі жили, як у старі добрі часи!

Якщо до цієї хвилини Міраз бесідував з небожем із тим знудженим виглядом, що нерідко буває у дорослих, коли вони проводять час із дітьми тільки тому, що так потрібно, то після цих слів король здригнувся і вперше за довгий час пильно подивився на небожа.

– Що-що?! Це які такі часи?!

– Як, дядьку, невже ви не знаєте?! – здивувався Каспіан. – Тоді, давним-давно, все було інакше. Тварини вміли розмовляти, а в джерелах та на деревах жили чудові істоти – наяди та дріади. У лісах можна було зустріти чарівних чудесних маленьких фавнів, у яких козячі ніжки, а...

– Нісенітниця! – перебив його Міраз. – Казки! Казочки для немовлят! Чуєш?! Нетямущих не-мов-лят! У твої роки про казочки слід забути на віки вічні! Час уже помислити про ратні подвиги та славу!

– Дядьку, та я ж... я ж саме і задумався про те, якою славою укрили себе безстрашні переможці Білої Чаклунки! Ти лише послухай! Одного разу всю країну захопила Біла Чаклунка. А щоб утримати владу, вона наслала на землю хуртовини й завірюхи і зробила так, щоб на землі завжди була зима. Аж ось, не знати звідки взялися, з'явилися двоє маленьких хлопчиків і дві дівчинки. Вони перемогли Відьму і стали королями й королевами Нарнії. А звали їх Пітер, Сьюзан, Едмунд і Люсі. Правила вони довго та щасливо, і не хто інший, як сам Аслан...

– Який такий Аслан?! – підвищив голос король, і з його тону кожен більший-менш досвідчений придворний здогадався б – зараз краще промовчати. Та Каспіан, на жаль, не був придворним, тож захоплено вів далі:

– Не знаєте? Аслан – то великий лев, що приходить з-поза моря.

– Хто?! Хто розповідає вам оті всі побрехеньки?! – гучним державним голосом гримів король, миттєво перетворившись із дядечка на грізного властителя, що Каспіан із переляку аж зблід і замовк. – Ваша королівська величносте! Я вимагаю відповіді! Негайно! Дивіться мені в очі: ну, хто у нашому королівстві поширює ці підступні казочки?!

– Н-не-е... ня-ня, – затинаючись, пробелькотів наляканий Каспіан. І розридався.

– Годі рюмсати! – майже миролюбно наказав Міраз, струснувши Каспіана за плечі. – Забудьмо про це, хлопче! І щоб більше я такого не чув! Я не бажаю, аби ти базікав або – ще гірше! – мав на думці всі ці вигадки! Закарбуй собі на носі: тих королів – як там їх звали? – ніколи в нашому з тобою королівстві не було! Та й сам поверни розумом: чи буває по два королі та по дві королеви в один час в одному королівстві? Ги-ги! Треба ж таке вигадати! І Аслана також не може бути, бо лев – то казкова тварина, так би мовити, плід уяви. Вигадка! І, звичайно, тварини не можуть розмовляти, тому що не можуть – і крапка! Уторопав?!

– Т-так, дядьку, – схлипнув Каспіан.

– От і добре! Тож проблему вирішено! – промовив король і підкликав камергера, що нікався коло дальнього краю тераси. – Проведіть його королівську високість до їх спочивальні та негайно доставте сюди няньку його королівської високості! Негайно!

Уже наступного дня Каспіан збагнув, що накоїв: няню спровадили з палацу, і навіть не дали їм попрощатися. А принцу оголосили, що відтепер за його виховання візьметься ментор, тобто наставник.

Каспіан дуже тужив за нянею та пролив немало сліз у подушку; він почувався самотнім і нещасним і, можливо, через те ще дужче марив гномами і дріадами, аж вони снилися йому ночами. Удень він намагався розговорити придворних котів і собак, та собаки тільки й могли, що вихляти хвостами, а коти вміли лише муркотіти у відповідь і терлися об ноги.

Тому Каспіан був ладен зненавидіти свого наставника, тільки-но той з'явиться при дворі. Що ж, тиждень по тому наставник таки об'явився, та на диво – на ділі він виявився з тих, кого просто неможливо не полюбити. На своєму віку Каспіану ще не доводилося зустрічати людей таких маленьких та таких товстеньких. Саме таким був його наставник – схожий на кульку з ніжками. Ученого вигляду йому надавала срібляста гостренька борода, що спускалася аж до пояса. Брунатне обличчя, рясно вкрите зморшками, нагадувало давній пергамен. Таке лице могло б здаватися потворним, коли б не жваві добрі очі, в яких світилися мудрість та добродушна лукавість. Говорив наставник лише серйозним тоном, але в очах його грали смішинки, тож, не пізнавши його як слід, нізачо не можна було зрозуміти, коли він говорить серйозно, а коли жартує. А звали наставника доктор Корнеліус.

З усіх уроків доктора Корнеліуса найбільше Каспіан полюбив історію. Якщо до цього він знав про Нарнію тільки з розповідей старої няні, то тепер дуже здивувався, дізнавшись, що королівська родина Каспіанів існує не споконвічно, а нараховує лише декілька поколінь.

– Вельмишановний предок вашої високості, їхня величність король Каспіан Перший і був першим королем Нарнії у так званий історичний час. Саме він зі своїми людьми завоював Нарнію, перетворивши її на власне королівство. І він, і його люди, і ваша високість – тубільні заморці, вихідці з Заморії, землі якої лежать далеко за Західними горами. Ось чому прапрадід ваш здобув прізвисько Каспіан Завойовник, – розповідав доктор Корнеліус.

– Докторе, – якимось звернувся до нього Каспіан, – а хто ж тоді жив у Нарнії до того, як ми прийшли туди із Заморії?

– Бачте, ваша високосте, – почав доктор Корнеліус, – у часи походів вашого прапрадіда Нарнія була майже безлюдною.

– То кого ж тоді мої предки завойовували?

– Завойовували, ваша високосте, – виправив його доктор Корнеліус. – Мабуть, замість історії нам варто терміново зайнятися граматиною.

– О, будь ласка, тільки це одне питання, – благально мовив Каспіан. – Із ким тоді вони воювали, невже не було ніякої великої битви? За що ж тоді його прозвали Каспіаном Завойовником, коли й воювати не було з ким?

– Цього я не казав. Я лише казав, що в ту пору Нарнія була майже безлюдна, тобто людей тут майже не було... – зауважив Корнеліус, дивним поглядом зиркаючи на Каспіана крізь скельця своїх окулярів.

Каспіан, що спершу не зрозумів, до чого вів наставник, відчув, як серце в нього тьохнуло та шалено закалатало у грудях.

– Тобто... – самими губами прошепотів Каспіан, – тобто ви маєте на увазі, що Нарнію населяли не люди, а... ті самі істоти, про яких мені розповідала няня?!

– Тсс-с-с, – приклав пальця до вуст Корнеліус і, нахилившись до самого вуха Каспіана, додав: – Більше ні слова. Хіба ж ви ще не зрозуміли, що няню вислали з палацу за те, що вона розповідала вам правду про Стародавню Нарнію? Коли хтось дізнається, про що ми тут із вами розмовляємо, то вашу високість відшмагають різками, а мені відрубують голову!

– Та за що?! – вигукнув Каспіан.

– Настав час займатися граматику! – навмисно гучно проголосив доктор Корнеліус. – Чи не буде ласка вашої високості розгорнути незрівнянну працю преподобного Педантуса Оболтуса «Правільйон граматичних студій, або Співбесідка морфологічних услад, любих юності знаттелюбному розуму» на сторінці, скажімо, на четвертій?

Аж до обіду вивчали вони всі ті іменники та дієслова, та навряд чи Каспіан хоч щось запам'ятав із того уроку – надто великим було його хвилювання. Доктор був не з тих, хто каже «а», не кажучи «б», – він не почав би тієї розмови, якби не збирався розповісти Каспіану більше, значно більше.

І Каспіан не помилився! За декілька днів наставник попередив принца, що на нього чекає урок астрономії:

– Сьогодні опівночі дві вельми цікаві планети, Тарва й Аламбіль, зійдуться на відстані лише в один градус одна від одної, а потім розійдуться, аби зустрітися знов аж через дві сотні років. Навряд чи ваша високість доживе до їхньої наступної зустрічі, тож було б добре, аби ваша високість відійшли до сну трохи раніше, аніж звичайно, і тоді, коли настане час, я розбуджу вас.

Хоч астрономія і не мала нічого спільного зі Стародавньою Нарнією, про яку так кортіло дізнатися Каспіану, він не відмовився від такої пригоди, як не зробив би цього жоден хлопчик. Тож, хоч і без особливого завзяття, він погодився лягти спати раніше, ніж звичайно. Забираючись у ліжку, принц був певен, що ще довго не зможе заснути, та ледь заплющив очі, як поринув у глибокий сон. Прокинувся він від того, що хтось легенько трусив його за плече. Спочивальню заливало таємниче місячне сяйво. Доктор Корнеліус, вдягнений у темний плащ із каптуром, стояв у головах ліжка, тримаючи в руці ліхтар. Каспіан, що одразу ж пригадав їхню розмову, хутко зіскочив із ліжка й натягнув на себе першу-ліпшу одягу. Хоч літо вже було в розпалі, надворі стояла не по-літньому прохолодна ніч, і Каспіан навіть зрадив, коли наставник накинув йому на плечі плащ на кшталт того, у який був убраний сам, а на ноги натягнув пару теплих м'яких капців. За мить ледь помітні у своїх темних шатах наставник та учень уже нечутно пробиралися палацовими переходами.

Здолавши чимало похмурих переходів та сходинок, через низенькі дверцята вони нарешті піднялися на оглядовий майданчик однієї зі сторожових веж. З одного боку від неї простягнулася парпетна стіна з бійницями, а з іншого майже прямовисно спадав крутий дах; під ними таємничо мерехтів темний густий палацовий сад, а десь над головою, у глибокому синьому небі, миготіли далекі зорі та блідим сяйвом світився місяць, а за кілька кроків вони опинилися перед дверима, що вели до Головної вежі, – доктор Корнеліус нечутно їх прочинив, і крученими сходами вони попрямували

нагору. Каспіан навіть дух затамував від хвилювання – йому й близько не дозволяли наблизитися до тих сходів.

Довгі гвинтові сходи вивели їх на вершечок вежі, і Каспіан аж охнув, як побачив навколишню красу. Далеко-далеко праворуч темніли невиразні обриси Західних гір, ліворуч – зміїлась срібна стрічка Великої ріки. Навколо стояла така дзвінка тиша, що можна було почути шум водоспаду на Бобровій греблі за милю з гаком від палацу. На сході принц помітив дві зорі, такі яскраві, що не помітити їх було неможливо, – вони сяяли, немов два невеличкі місяці. І майже торкалися одна одної.

– Чи вони зіткнуться? – зі страхом та благоговінням запитав принц.

– Ні, любий принце, – заспокоїв його доктор; він також розмовляв ледь чутним шепотом. – Їхні небесні високості не схилять у фігурах своїх танців. Зустріч цих двох планет ознаменує поворот на краще для багатостраждальної Нарнії. Тарва, князь Перемоги, вітає Аламбіль, княгиню Миру... Вони зійдуться бік-о-бік для того, аби знову розійтися.

– Шкода, що за деревами майже нічого не видно, – зауважив Каспіан. – Треба було піднятися на Західну вежу – хоч вона й не така висока, а от дерев там менше.

Кілька хвилин доктор Корнеліус мовчки спостерігав за планетами. Нарешті він глибоко зітхнув та повернувся до Каспіана.

– Що ж, – промовив він, – ось ви і побачили те, що вже не побачить жоден із ваших сучасників... Ви мали слухність, зауваживши, що спостерігати за планетами нам було б краще із Західної вежі, та у цієї вежі є кілька беззаперечних переваг...

Каспіан підвів очі на наставника, утім, обличчя доктора приховував каптур.

– Перевага цієї вежі в тому, що під нами шість порожніх кімнат та довгі сходи, а двері, що ведуть угору, – на запірці, тому підслухати нас буде неможливо.

– І ви зможете розповісти мені те, що до того приховали? – зрадив Каспіан.

– Так, мій принце, – відповів доктор, – але пам'ятайте: розмова наша має залишитися в таємниці.

– Обіцяю вам, наставнику! – поклявся Каспіан. – Будь ласка, далі!

– Що ж, слухайте... Усе те, про що розповідала вам няня, зовсім не казки, а справжнісінька правда. Нарнія – не батьківщина заморців і навіть не батьківщина людей. Споконвіку ці землі були країною Аслана, країною звірів, що вміли говорити, країною наяд і дріад, фавнів і сатирів, гномів і велетнів, богів і кентаврів. Із ними і воював ваш пращур, Каспіан Перший, ватажок заморців! І це саме через вас, через заморців, зааніміли ручаї, дерева та звірі, не стало сатирів і фавнів, а ви намагаєтеся

винищити навіть саму пам'ять про них! Недарма король забороняє не те що говорити, а й навіть думати про Стародавню Нарнію!

- Якби ж того тільки не трапилось! - забідкався Каспіан. - Хоча я й радий, що все то правда, яка б гірка вона не була.

- Багато хто з вас потайки вважає так само, - зауважив Корнеліус.

- Як дивно ви говорите, докторе: що ви маєте на увазі, коли говорите «з вас»? Зрештою, ви й самі заморець! - вигукнув Каспіан.

- Гм, невже я схожий на заморця? - гмикнув доктор.

- Ну, гаразд, хай ви не заморець, та принаймні людина... - вже не так упевнено зауважив Каспіан.

- Та хіба? - низьким голосом повторив доктор, відкидаючи каптур, щоб Каспіан міг краще розгледіти його обличчя у яскравому місячному сяйві.

І в яскравому місячному сяйві Каспіана осяяла здогадка - зненацька він зрозумів те, що й так немовби впадало в очі й разом із тим вислизало від розуміння, про що він мав би здогадатися ще дуже давно, адже доктор Корнеліус не ховався, а навпаки, увесь час був на виду. За людськими мірками доктор Корнеліус був занадто малорослий, занадто гладкий та носив занадто довгу бороду. І тут дві думки промайнули в голові Каспіана майже одночасно. Одна жаклива: «Він не людина, він гном, справжній гном, і він привів мене сюди, щоб убити!», а друга - радісна: «Адже це чудово, що він гном, справжній гном, нарешті я бачу справжнього гнома!»

- Що ж, ви нарешті здогадалися, - розвіяв залишки сумнівів Корнеліус. - Чи, точніше сказати, майже здогадалися. Бо я гном лише наполовину. У моїх жилах тече і людська кров, від матері. Після поразки у великій битві багато хто з гномів утік, аби потім змішатися з заморцями та до скону прикидатися людьми, голячи бороди та не показуючись на людях без взуття на високих підборах. Я один із тих гномів-напівкровок, і коли ще десь на землі залишилися справжні гноми, вони - закладаюся - безсумнівно нарекли б мене зрадником. Та ніколи за довгі віки не забували ми про наш народ та ті дні, коли Нарнія була вільною, а її мешканці - щасливими.

- Мені так шкода, докторе! - палко скрикнув Каспіан. - Але... але ж не моя в тому провина.

- Я вас і не звинувачую, мій любий принце. Я кажу це тому, що, по-перше, важко носити на серці ярмо спогадів, не маючи можливості поділитися ними з іншим, - мое старе серце береже ті спогади так давно, що воно б зупинилося, коли б я не поділився ними з вами. А по-друге, я сподіваюся, що коли-небудь, коли ви станете королем, ви допоможете нам, бо хоч ви й заморець, та ви на нашому боці, чи не так?

- Так, так, звичайно, так! Але як я зможу вам допомогти? - запитав Каспіан.

- По-перше, ви будете ласкаві до тих жалюгідних залишків мого народу, що ще залишилися на цій землі. А по-друге, ви зможете відшукати вчених магів і чарівників, що спробують пробудити поснулі дерева, якщо тільки вони не заснули навек. Ну, а по-третє, ви можете розіслати гінців і розвідників у найвіддаленіші куточки нарнійських земель, де, можливо, ще збереглися фавни і звірі, що вміють розмовляти, чи навіть мої нещасні родичі!

- Невже ви думаєте, що є ще хтось живий?

– Хтозна, хтозна... – гірко зітхнув доктор. – Іноді мені здається, що вже нікого не лишилося. Адже все своє життя я шукаю їхні сліди. Часом мені навіть ввижається, що я чую, як у горах б'ють барабани гномів – так гноми сповіщають один одного важливі новини. А іноді, коли ніч заставала мене в лісі, у відблисках багаття серед дерев мені бачилися танці фавнів і сатирів, та, продравшись крізь ліс до заповітної галявини, я ніколи нікого там не знаходив... Нерідко я впадав у відчай, але щось невимовне раз за разом пробуджує в мені нові й нові надії. Хтозна... Хай там що, та я сподіваюся, що ви, мій принце, будете королем не гіршим за Пітера і принаймні не будете таким, як ваш дядько!

– Тож усі ті розповіді про королів та королев і про Білу Чаклунку – теж правда? – не втримав здивованого вигуку Каспіан.

– Аякже! Правління короля Пітера, короля Едмунда та королев Люсі та Сьюзан справедливо можна назвати золотою добою Нарнії. І нехай то було давно, та країна, як бачите, їх не забула.

– Вони жили тут, у цьому замку?

– Що ви, мій принце! Замок, що його король Міраз зве своїм, з'явився недавно. Його побудував ваш прапрадід. А сини Адама та доньки Єви, зведені на престол самим Асланом, жили далеко-далеко звідси, у замку під назвою Кейр-Паравель. Ніхто з нині живих людей ніколи не бачив того благословенного місця, і, можливо, на тому місці тепер і руїн не знайти. Єдине, що відомо, – те, що замок цей стояв у гирлі Великої ріки на самому березі моря.

– Брр! – навіть здригнувся Каспіан. – Учителю, та це ж згубні місця! Там, у моторошних Чорних лісах, мешкають самі... самі... самі примари!

– Ваша високість повторюють те, що чули від людей, – похитав головою доктор. – Та то все вигадки й плітки. Нема там ніяких потерчат чи примар. Чутки про них пустили заморці, що страшенно боялися моря, бо у всіх легендах саме звідти приходить Аслан. Вони не бажали ані самі наближатися до нього, ані когось до нього підпускати. Тож вони дали порости узбережжю густими лісами, аби ті відрізали людям шлях до моря. Через сварку з деревами вони з тих пір остерігаються лісів. Їм ввижається, ніби там повно примар. А королю та іншим придворним і тим, хто вірить у всі ті чутки і хто сприяє їх поширенню, спокійніше, коли вони певні того, що ніхто в Нарнії не наважиться вийти до берега та глянути на море у бік країни Аслана, туди, де сходить сонце, на східний край землі.

Він змовк, і на кілька хвилин запала глибока тиша. Отямившись, доктор Корнеліус мовив:

– Ходімо! Пізно вже, час до ліжка.

– Може, ще трохи поговоримо? – попрохав Каспіан. – Здається, я міг би годинами розмовляти про давні часи і нітрохи не втомився б.

– Ні, вже час! Не варто, аби нас розшукували, – похитав головою доктор Корнеліус.

## Розділ 5

### Пригоди принца в горах

Після того випадку Каспіан та його наставник вели ще не одну таємну бесіду на оглядовому майданчику Головної вежі. Що більше Каспіан дізнавався про Стародавню Нарнію, то дужче його захоплювали думки та мрії про сиву давнину й палка жага того, аби повернулися ті давні-прадавні часи. Можна сказати, що весь його вільний час протікав у мріях про минуле. Проте вільного часу в нього залишалося не так уже й багато, бо королю було завгодно, аби вихованням його високості зайнялися серйозно. Ось чому принцу довелося навчитися битися на мечях та триматися в кульбаці, плавати та пірнати, стріляти з лука, вистежувати оленя та білувати тушу, а також грати на флейті та лютні. Але й це ще не все! Крім того, його величності викладали спеціальні предмети (які так і кортить написати з великої літери), ось вони: Каліграфія, Риторика, Геральдика, Версифікація (або складання віршів, не плутати з Фортифікацією, що є наукою про зведення укріплень), Історія, Основи права, Лікарювання, Алхімія та Астрономія (не плутати з Гастрономією). А от щодо Магії, то принц засвоїв лише загальну теоретичну її частину, бо практична магія, зі слів доктора Корнеліуса, заняття, що принцам не личить. «Я от і сам, – визнав він, – не дуже обізнаний із практичною магією, а всі мої скромні дослідження здебільшого належать до галузі звичайного гіпнозу». Щодо Навігації («мистецтва гречного та героїчного», як висловився доктор Корнеліус) думки наставника та короля не збігалися: Міраз не схвалював любов до моря і мореплавство не заохочував. Оскільки слово короля було вирішальним, то Навігацію довелося облишити.

Та, окрім обов'язкової програми, завдяки доктору Корнеліусу Каспіан навчився і того, чого в підручниках не навчають: дивитися і бачити, слухати та чути, а це, погодьтесь, не одне й те саме. Наприклад, у дитинстві він ніяк не міг зрозуміти, чому йому так не до вподоби його тітонька, королева Гонорілья. Але тепер він придивився до неї і зрозумів, що справа в тому, що самій тітоньці якщо хтось і до вподоби, то тільки вона сама. Когось вона не любила більше, а когось – менше, от і вся різниця. Прислухаючись до розмов, які він раніше пропускав повз вуха, та приглядаючись до людей, яких раніше не помічав, Каспіан зрозумів, як погано живеться підданим короля Міраза: податі були високими, закони суворими, а сам Міраз був злим, жорстоким і безжалісним.

Швидко промайнули роки навчання, та довчитися Каспіану не судилося, і ось чому: одного ранку, несподівано для самої себе, королева Гонорілья зненацька відчула, що їй якось зле, й одразу ж зчинилася страшенна веремія: палац заповнила юрба лікарів, цілителів, знахарів та шептук; по різних закутках пліткували придворні дами і кавалери, а сама Гонорілья вимагала то того, то сього, а то невідомо чого. А трапилося все це на початку літа. І от якось уночі, у самий розпал палацової метушні, Каспіан прокинувся від того, що його настирливо термосив доктор Корнеліус.

– У нас буде урок астрономії? – спитав Каспіан, потираючи очі (так змовницьки вони називали свої таємні бесіди).

Та доктор приклав пальця до вуст:

– Тихіше, принце! Довіртеся мені та робіть тільки те, що я скажу! Швидко збирайтеся – на вас чекає довга дорога!

Каспіан дуже здивувався, та він звик довіряти своєму наставнику, тому питань не ставив. Без зайвих слів він вдягнувся, і доктор простягнув йому дорожню торбу.

– У передпокої ми зберемо рештки вечері зі столу вашої високості, – шепнув йому доктор.

- Але там мої камердинери, - занепокоївся Каспіан.

Та доктор лише всміхнувся.

- Можливо, я і посередній маг, та навіть і мого вміння вистачило, аби вони послухались та дали хропака.

Затамувавши дух, принц навшпиньки прослідкував за доктором, та пересторога виявилась зайва: у передпокої, як він і очікував, два камердинери - як і обіцяв доктор - міцно спали. Як на те, доктор навіть виявив зайву скромність: розвалившись у кріслах, обидва хропіли, та так гучно, що, здавалося, між ними відбувається змагання - хто кого перехропе. Доктор Корнеліус поклав у торбинку залишки холодного курчати, кілька окрайців хліба, кусень оленини, яблуко та флягу старого елю. Торбину він припасував Каспіану за плечима на кшталт усім відомого шкільного ранцю.

- Не забудьте свого меча, принце! - нагадав він.

- Авжеж! - упівголоса відповів Каспіан.

- Добре! Тоді накиньте цього плаща, щоб ніхто не побачив ані меча, ані торби і не здогадався, що ви зібралися в дорогу. Тепер піднімемось на Головну вежу - я маю вам дещо розповісти.

У мовчанні вони пішли на верхній ярус вежі (стояла темна похмура ніч, ніяк не схожа на ту, коли вони спозирали зустріч планет Тарви й Аламбіль), і доктор мовив:

- Настав час, коли вам, мій любий принце, краще забути про навчання та шукати свою долю у світі широкому, подалі від королівського замку. Ваше життя у смертельній небезпеці!

- Але чому?

- А тому, мій принце, що ви і є справжній та законний король Нарнії, Каспіан Десятий, єдиний син і спадкоємець Каспіана Дев'ятого, хай будуть довгими ваші літа!

І Каспіану на подив наставник опустився на одне коліно й поцілував йому руку.

- Що ви, вчителю! Що все це означає? - зніяковів Каспіан.

- Невже ви досі не здогадалися, - правив далі доктор, - про те, що давно відомо кожному в цім королівстві, і навіть не спитали у мене! Чому ви, син короля Каспіана, аж ніяк не король? А я б вам відповів, що все це через те, що владу в королівстві по-зłodійськи захопив ваш рідний дядько Міраз. На початку свого правління він навіть і не вдавав із себе законного короля, а скромно величав себе «лордом-протектором» й опікуном вашої високості. Та коли ваша матінка, тоді ще королева (єдина з заморців, що була добра до мене), померла, він один за одним позбувався тих лордів, хто пам'ятав та любив вашого батька. Белізар і Ювілас загинули від буцімто випадкових стріл на полюванні. Славних воїнів із родини Пасаридів відправили до північних кордонів битися з велетнями, й усі вони, не дочекавшись жодного підкріплення, полягли у нерівній боротьбі. Звинувативши Арліана й Ерімона, як і багатьох інших, у державній зраді, Міраз влаштував над ними суд чи, краще сказати, судилище, на якому судді, ним особисто призначені, не вагаючись, засудили їх до страти. Двох братів Бівердам він оголосив несповна розуму й запроторив до божевільні. Наостанок сімох найблагородніших лордів, які

щось тямили в мореплавстві, він умовив спорядити кораблі та пливти на пошуки невідомих земель туди, де закінчуються води Великого Східного океану, де до того не бував ще жоден заморець. Що ж, як він і розраховував, ніхто з них так і не повернувся додому. Тож не залишилось нікого, хто міг би стати на захист зневажених прав вашої величності. А придворні підлесники та підлабузники (за його повчанням), трясучись зі страху за свої шкури, наперебій благали його стати їхнім королем. І горе було тому, хто благав недостатньо палко. Міраз для годиться повідмовлявся та, зловтішаючись подумки, погодився.

– Наставнику, невже Міраз збирається позбутися й мене?

– Саме так, мій принце.

– Чому ж він тоді не зробив цього раніше? Яка в мені йому загроза?

– Дві години тому відбулася подія, що неминуче впливає і на вашу долю. У королеви народився син.

– Це дуже добре, проте я аж ніяк не розумію, як це стосується мене?

– Не розумієте?! – вразився нетямущості Каспіана наставник. – Невже уроки з історії та політики вас нічого не навчили? Це ж ясно-яснісінько: до того часу, доки в Міраза не було спадкоємця, мій принц влаштовував його, бо саме ім'я Каспіан допомагало зберігати єдність заморців у чужій, ворожій для них землі. Але тепер, як у нього є син, навіщо ж йому передавати свій трон чужій для нього людині? Тепер ви йому на заваді, тож він позбудеться вас так само, як позбувся всіх, хто ставав йому на шляху.

– Не може того бути! Ви гадаєте, він хоче мене... вбити? Ви ж це маєте на увазі?

– Саме так, – відповів доктор та, не змінюючи виразу обличчя, і від того ще суворіше додав: – Бо саме Міраз убив вашого батька.

У Каспіана запаморочилося в голові, він хотів було щось сказати, та не зміг.

– Коли-небудь я, можливо, ще розповім вам про це. Але не тепер. Бо в цю мить вам треба тікати звідси. І якнайшвидше! – привів його до тям доктор Корнеліус.

– Ви йдете зі мною? – спитав Каспіан.

– Ні, мій принце. Вистежити двох удвічі легше, ніж одного. Наберіться мужності та, не гаючи ані миті, вирушайте в путь! Вам треба встигнути перетнути південний кордон і потрапити до Древляндії, володіння короля Наїна. Він вас не видасть!

– Невже ми більше не побачимось? – наостанок спитав Каспіан, і голос його затремтів.

– Треба вірити в краще, мій королю, – відповів доктор. – Не залишилося в мене на всій землі жодної рідної душі, окрім вас, і я зроблю все, аби вам допомогти, бо я хоч який є, а все ж таки маю. Та тепер усе вирішує час! А це вам у дорогу: капшук із золотом, що, звичайно, мізерно мало порівняно з тими багатствами, що належать за правом вашої величності, а це... – доктор поклав Каспіану в долоні річ, яку неможливо було роздивитися в темряві та яка навпомацки здалася Каспіану мисливським рогом, – ...це найдорогоцінніший з усіх скарбів, що залишилися в Нарнії з часів короля Пітера. Скільки пригод чатувало на мене, скільки марних закатів спробував

я у пошуках рога на світанні днів своїх. І тепер передаю його вам. Це зачарований ріг королеви Сьюзан. Вона залишила його в Нарнії, коли наприкінці золотої доби покинула ці землі. Його магічна сила ось у чому: коли він засурмить, то, де б ти не був, до тебе обов'язково прийде підмога. Яка саме – про те мені невідомо. Може статися, що ріг викличе саму королеву Сьюзан, а може, й королів Пітера та Едмунда, може, й усіх чотирьох, а то й – хто знає? – і самого Аслана. Візьміть цей ріг, але запам'ятайте: сурмити в нього можна лише раз, коли іншого виходу вже немає. А тепер ходімо. Хвіртка в закутку саду відчинена, біля неї ми і розпрощаємось.

– А чи не взяти мені зі стайні коня?

– Ваш вірний Булат уже під кульбакою на припоні біля хвіртки.

Поки вони спускалися крутими східцями башти, Корнеліус дав ще чимало порад, а Каспіан, хоч і розумів, що всі їх не запам'ятає, намагався запам'ятати якомога більше. Ледве чутно скрипнувши дверима, наставник та його учень вийшли до саду: міцний потиск рук, привітне іржання Булата – і король Каспіан Десятий полишив замок своїх пращурів. Озирнувшись на скаку, він побачив яскравий феєрверк на честь народження нового принца.

Усю ніч до світанку Каспіан скакав на південь, тримаючись манівців, просік та лісових стежок, доки не опинився на південному кордоні королівства. Він сподівався, що навряд чи його відсутність помітять до сніданку, та тутешніх доріг він не знав, тому тепер легкою рисою трусив уздовж головного південного шляху. Булат був збуджений раптовою дальньою подорожжю так само, як і його хазяїн, а Каспіан, який іще вчора міг розридатися на плечі у наставника, тепер почувався і сильним, і хоробрим, і, ніде правди діти, навіть щасливим. Він і справді відчував себе королем Каспіаном, що летить назустріч неймовірним пригодам із мечем на лівому боці та чарівним рогом королеви Сьюзан на правому. Тим часом розвиднилося, і світанок приніс із собою рясну мряку, крізь завісу якої проступали незнайомі похмурі ліси, вересові пустирі та сині гори. Каспіану подумалося: який великий і неосяжний є цей світ і як легко у ньому загубитися, і він знову відчув себе маленьким хлопчиком, якому до того ж загрожує небезпека.

Коли вже розвиднилося, Каспіан з'їхав із дороги в ліс, знайшов галявинку, що поросла моріжком, розпріг Булата й пустив попастись. Сам він вдовольнився холодною куркою і запив її елем, після чого його одразу схилило до сну.

Прокинувся він далеко пополудні від якогось тривожного відчуття, перехопив оленини, накинув на Булата узду і знову вирушив у дорогу, все далі й далі на південь, тримаючись осторонь великих шляхів. Місцевість ставала горбкуватою, дедалі частіше Булату доводилося підійматися вгору і чимдалі рідше – спускатися вниз. Із пагорбів Каспіан бачив попереду чорні гори, що стриміли дедалі вище і тепер заступали увесь круговид. Він навіть дістався ближніх відрог, коли посутеніло. Зараз здійнявся вітер, що нагнав чорні хмари, спалахнула блискавка, пророкотав грім, і землю накрила злива. У саяві спалаху Каспіан встиг роздивитися вікові сосни, що, здавалося, простягали свої лапи до нього, і одразу ж згадав няньчині розповіді про живі дерева. А наступної миті його охопив майже тваринний жах: він пригадав, що він заморець, а заморці деревам – найзаклятіші вороги: саме заморці від страху перед лісовими мешканцями вирубували ліси де тільки могли, і хоч Каспіан за все своє життя ані зрубав, ані зламав жодне деревце, сосни могли того й не знати.

Скоріш за все, так воно й було. Вітер перетворився на справжній буревій, бір навкруги аж стогнав і скрипів, віття сікло обличчя, а суччя так і шукало нагоди скинути вершника на землю. Зненацька за спиною пролунав страшний тріск, і на стежину, мало не зачепивши Булата, впала вікова сосна. «Спокійно, Булате, спокійно!» – гладячи ший коневі, спробував заспокоїти його Каспіан, хоча у самого жижки аж дрижали. Щойно вони були на волосинці від загибелі. Та небезпека ще не минула. Ще один спалах осяяв ліс – на якусь мить стало ясно, мов удень, та майже одразу рокіт грому навіл розітнув небеса. Булат став дибки та понісся уперед, не розбираючи шляху. І хоча Каспіан був неабияким вершником, стримати переляканого Булата йому забракло сил. Якийсь час він ще тримався у кульбаці, хоча добре розумів, що у цих шалених перегонах врятувати його може лише диво. Диво й трапилося. Дерево за деревом виростали сосни із прозової пільми, і зіткнення здавалося неминучим, як раптом щось тькнуло Каспіана по голові (занадто зненацька, аби навіть він встиг відчути біль), і, втрачаючи свідомість, хлопець упав на мокру землю.

Каспіан повільно повертався до тями, у голові гуло, руки-ноги вкривали синці, на ньому не було живого місця. Десь поблизу палало багаття і звідти долинали голоси.

– Доки воно не очухалося, треба вирішити, що з ним робити, – просипів перший простуджений голос.

– Як що? Позбутися та й годі, – дуже спокійно, і від цього зловісно, запропонував другий. – Якщо його залишити, воно, чого доброго, пуститься навтьоки, а потім піде і всіх нас, голки-вовки, видасть!

– Ні-ні, так не можна, – заперечив третій. – Треба було або позбавитися від нього одразу, або залишити там, де знайшли. А то що ж виходить: принесли, перев'язали, а потім, рак-неборак – і гаплик? Дуже грічно повелися з гостем, що й сказати!

– О, добрі люди, – простогнав Каспіан, – не знаю, що ви вирішите робити зі мною, та, благаю вас, будьте милосерді до мого бідного коня.

Біля багаття тільки гмикнули, а потім перший не дуже ввічливо просипів:

– Еге ж, шукай вітру в лісі! Твій бідний кінь почухрав світ за очі задовго до того, як ми тебе знайшли. Навіть сліду не залишилось – усе зливою змило.

Тепер, коли Каспіан повернувся до тями, він помітив, що голос, який здавався йому простудженим, насправді був сиплим від природи. Але чути такі голоси раніше йому не доводилось.

– Еге-гей, – застеріг того інший голос, – не дуже довіряй солодким промовам, бо бач, як воно заспівало, а ти вже й вуха розвісив! Ні, кажу я вам, треба його – тьук! – і все, а чого з ним панькатись!

– Ех, тобі б лише «тьук» та «хек»! Мені аж соромно за тебе, Нікабрику, равлики-муравлики! Та якщо вже ми його врятували, мусимо його і на ноги поставити, – як гадаєш, Трюфеліно?

– А я гадаю, що перш за все треба дати йому води, – обізвався найближчий до Каспіана голос, що належав, судячи з усього, Трюфеліно.

Темна тінь наблизилася до Каспіана. Він відчув, як хтось підсовував руку йому під голову. І, як здалося йому, рука була в хутряній рукавичці, а сам Трюфеліно – у теплій ворсистій шубі зовсім не за сезоном. У нечітких обрисах його фігури теж було щось дивне: чи то високо підняті плечі, чи то завелика голова, чи то занадто видовжений ніс? Аж раптом у багаття хтось підкинув суху гілку, і у виблиску Каспіан помітив, що й обличчя у добродія теж якесь не те, не зовсім звичне... волохате, та ще й із білими смужками. «Напевно, маска, – заспокоїв себе Каспіан. – А може, в мене почалася лихоманка, от і ввижається різна маячня». Утім, розмірковувати довго Каспіану не довелося: біля його вуст з'явився кухоль із гарячою солодкуватою рідиною. Обпікаючи собі язика, він припав до нього. У вогнище підкинули оберемок хмизу, полум'я здійнялося вгору, і Каспіан аж зойкнув від несподіванки: обличчя перед ним виявилось зовсім не обличчям, а справжньою борсучою мордою.

Заради справедливості тут треба зауважити, що ця сама, з дозволу сказати, борсуча морда, попри зовнішню схожість, усе ж помітно відрізнялася від інших борсучих морд, що траплялися Каспіану до того дня. По-перше, вона була набагато більшою, по-друге, виказувала рідкісну доброзичливість, по-третє, випромінювала розум і кмітливість. І нарешті на ній просто було написано, що вона сидить на плечах у того, хто має дар мови. Тому таку морду і справді можна було сміливо назвати обличчям. У полум'ї багаття Каспіан встиг помітити, що сам він лежить на підстилці з вересу в дальньому закутку печери, а ближче до виходу, коло багаття, розташувалися двоє, що на вигляд були більш-менш «людяними»: обое товстенькі коротуни, страх які кошлаті й бородаті, але водночас вони чимось нагадували доктора Корнеліуса. Каспіан одразу здогадався, що перед ним ті самі «тубільні гноми», про яких йому розповідав доктор. Він зрозумів, що натрапив на залишки принаймні одного з тих племен, що колись населяли Стародавню Нарнію. Тут в очах у нього знову все поплигло та запаморочилось у голові.

За наступні кілька днів Каспіан навчився розрізняти поіменно всіх мешканців печери. Найстаршим і найдобрішим до нього був борсук на прізвисько Трюфеліно. Свое прізвисько він здобув завдяки надзвичайному навіть серед борсуків нюху на трюфелі, як би глибоко ті не ховалися. Таке вміння багато чого було варте, тому насправді повне його прізвисько було Мисливець за Трюфелями, він пишався ним, але відгукувався й на скорочене Трюфеліно або навіть Трюф. Гном, який був ладен зробити Каспіану «тук! – і все», звався Нікабриком. Він завше ходив похмурим, понурим і чимсь невдоволеним. Про себе Каспіан охрестив його Чорним Гномом, бо в нього була чорна, немов смола, борода та чорна, немов смола, густа грива, що жорсткістю не поступалася конячій. Не треба бути великим докою в фізіогноміці, аби зрозуміти, що саме в Нікабрику є для нього найбільша загроза.

Третім мешканцем печери був Рудий Гном (так, знову ж таки про себе, назвав його Каспіан, бо вогненно-рудим волоссям він нагадував лиса). Цього гнома звали Тіквік, і якщо він зрідка на когось сердився, то вимагав, щоб до нього зверталися на «ви». Після такого попередження будь-яка сварка зазвичай згасала і переходила в дружню дискусію.

У перший вечір, коли Каспіан зміг підвестися зі свого вересового ложа, Нікабрик, ні сіло ні впало, знову завів стару пісню.

– Час нарешті вирішити, що нам робити з людською істотою! Ви, либонь, думаєте, що вчинили шляхетно, коли завадили мені його чикнути, щоб він і цвірінкнути не встиг. Авжеж! Ви ж і самі розумієте, що випустити його звідси не-мож-ли-во, інакше воно піде і видасть усіх нас: із тельбухами, рогами, ратицями, хвостами і навіть, як це не сумно, – з бородами. Доведеться тримати його в полоні до кінця його днів. А я аж ніяк не

впевнений, що просидіти все своє життя в полоні краще, аніж чик – і все! Адже що таке життя в полоні? Це ж суцільна мука, на яку навіть дивитися без сліз не можна... То невже ми з вами дозволимо, аби в нас на очах промучилося все своє життя створіння? Нехай навіть воно й людина. Що швидше ми позбавимо його мук, тим ліпше для нього самого!

– Їжачки-пижики-жолуді-рижики-шишки-смола-скипидар! – напустився на побратима Тіквік. – Як тобі не соромно, Нікабрику! Людина зовсім не винна, що розбила собі голову біля нашої нори. І на зрадника він зовсім не схожий!

– О, добрі гноми, – звернувся до них Каспіан, – ви ж навіть не спитали, чи хочу я додому. То ось – додому я ніяк не хочу! Зате я з радістю залишився б із вами, коли на те ваша ласка...

– Сміх та й годі, цюкну-грюкну! – похмуро хрокнув Нікабрик. – Ти ж людина, до того ж заморець, а отже, одразу побіжиш до таких, як і ти!

– Та в тому-то й справа, що додому мені шляху немає! – вигукнув Каспіан. – Коли бажаєте знати, то я саме рятувався від нашого короля і якщо ви мене вб'єте, то, в першу чергу, зрадіє саме він!

– Ось так-так! Це треба ж! – здивувався Трюфеліно.

– Ось так еники-беники! – не втримав подиву і Тіквік. – Що ж ти накоїв, щоб у такому юному віці стати ворогом самого Міраза?

– Річ у тому, що король Міраз – мій дядько... – почав був Каспіан. Та не встиг він договорити, як Нікабрик схопився на ноги і витягнув кинджал. Коли б вчасно на допомогу не встигли Тіквік із Борсуком, уся історія Нарнії могла б обернутися по-іншому. Але вони, хоч і не думали про історію, в цю коротку мить здійснили воістину історичний вчинок – повисли на плечах у Чорного Гнома, повалили його і всілися верхи.

– Пустіть мене! – горлав Нікабрик. – Ви що, подуріли? Це ж шпигун! Заморець! Змовник! Міразів небіж! Пу-у-у-стіть!

– Заспокойся, Нікабрику, – наперебій умовляли його Тіквік і Трюфеліно. – Ану, пообіцяй-но нам, що поводитимешся як годиться! Чи й далі так сидітимемо?

Марно посіпавшись, Нікабрик змушений був скоритися. Тоді Тіквік і Борсук зішли з нього і попросили Каспіана продовжувати. Коли хлопець закінчив свою розповідь, якийсь час усі мовчали.

– Мабуть, це найдивовижніша оповідь з усіх, що мені доводилося чути, – зрештою промовив Тіквік.

– Ось це мене й насторожує! – похмуро зауважив Нікабрик. – У цій історії мені не подобається абсолютно все: від першого слова до останнього! Мені, наприклад, страшенно не до вподоби, що серед людей досі ходять про нас чутки – бач, які пам'ятливі! Що менше про нас знають, то спокійніше нам живеться! А няня?! Ох, уже мені ті няні: ну, просто біда з ними! І що мені особливо не подобається в нянях, так це їхній довгий язик! Я як розумію? Коли вже тебе не питають, то й мовчи собі в хустинку! А вони – так і силкуються, так і вичікують нагоди вибавити все, що їм відомо. А відомо їм, на жаль, багато чого, що мені, до речі, теж не подобається. Але годі про няню – краще поговоримо про доктора, про якого насправді й говорити нічого! Зрадник, і цим усе сказано. Мені навіть слухати про нього було гидко! Ненавиджу зрадників! Навіть більше, ніж людей! – Тут

він кинув виразний погляд у бік Каспіана. – Добром все це не обійдеться, згадайте мое слово!

– А про це вже нехай судять ті, кому видніше! – втрутився Трюфеліно. – Тобто ми, борсуки. Ви, гноми, змінюєтеся майже так само швидко, як і люди, тому вам так само, як і людям, властиво забувати про минуле. А я звір і, більш того – борсук, а борсуки змінюються повільно, живуть вони так само, як жили їхні пращури; подій у них мало і тому пам'ять – ох, яка довга! І ось що скажу вам я, борсук: зустріч із Каспіаном обіцяє нам удачу! Каспіан – законний король Нарнії, а ми – її споконвічні жителі; вважатимемо, що король саме повернувся до свого народу! Ви, гноми, може, й не пам'ятаєте, а от я пам'ятаю, що тихо-мирно в Нарнії було лише тоді, коли Нарнією правили діти Адама на чолі з Пітером.

– Ох, і хитрий же ти лис, тобто борсук! І все-то воно складно, все-то воно добре... Та тільки не хочеш же ти, щоб ми своїми руками передали людям те, що вони не змогли завоювати силою? – обурився Тіквік.

– А от і ні! – заперечив Трюфеліно. – Землі Нарнії споконвіку наші. Кому, як не мені, знати про це! Але правити ними може і повинна людина, і тільки людина. Ану, згадайте, хіба не людину обрав королем Аслан?

– Ги-ги! – не те щоб розсміявся, а радше промовив Нікабрик.

– Хіба можна вірити в такі вигадки! – розвів руками Тіквік.

– І зовсім це не вигадки! – образився Борсук. – Ви просто ніяк не хочете зрозуміти, що у звірів пам'ять куди довша від вашої і якщо звірі говорять, що, мовляв, був такий замок Кейр-Паравель, а в ньому жили четверо синів і дочок людських і серед них Великий король Пітер і правили вони Нарнією по честі і справедливості, то так воно і було – звірі не дуритимуть! Ось чому я так само свято вірю в Пітера, як і в самого Аслана.

– Саме так! – ехидно докинув Тіквік. – Ти піди знайди нам ще когось, хто б у наші часи вірив в Аслана.

– О, будь ласка, – промовив Каспіан, – я вірю. І якщо раніше я ще сумнівався, то тепер усі сумніви відпали. І скажу чому, приховувати не стану: якщо в компанії людей завести розмову про Аслана, то, у кращому разі, вас піднімуть на сміх...

– Ось-ось, – уперше підтримав Каспіана Нікабрик.

– Але ті самі люди, що розсміялися б, почувши про Аслана, покотилися б з реготу, якби комусь заманулося всерйоз розмірковувати про гномів або розумних звірів.

– Ну, це вже обурливо! – не витримав Нікабрик.

– Не сперечаюся, – погодився Каспіан, – проте я теж сумнівався в тому, що ви існуєте, але я тут і розмовляю з вами. Виявилося, що казки про вас – не казки, а чистісінька правда! Так кому ж я повинен вірити: няні й наставнику чи тим, хто вважає вас пустими вигадками? Я вірю няні й наставнику. Бо вони вірять в Аслана.

– Чудово сказано, ваше величносте! – вигукнув Трюфеліно. – Ось вам моя лапа! Я радий, що ви з нами і за нас. Хай живе наша Нарнія! Хай живе король Каспіан!

– Шарабан-барабан-шалабан-балабан! – закипаючи, мов чайник, напустився на Трюфеліно Нікабрик. – Який ти ниткий, борсуче, за всіх розписуватися! Ти, борсуче, хочеш – ображайся, хочеш – ні, але мене від твоїх слів просто верне. І що ти все торочиш: «Ваше величносте, ваша величносте»?! Що це таке? Особисто я ніякого короля Каспіана не знаю і знати не хочу! Може, Великий король Пітер і був людиною, але він був зовсім іншою людиною, а не клятим заморцем, як цей. – Він кивнув у бік Каспіана. – Я його наскрізь бачу: він, мабуть, і на звірів полював, та не від голоду, а заради забави! Зізнавайся, чи так?

– Полював, – зізнався Каспіан. – Але то були дикі звірі...

– А це все одно, шарабан-барабан! – триумфуючи проголосив Нікабрик.

– А от і ні, от і не все одно! – заперечив Трюфеліно. – Ти ж і сам добре знаєш, що, на жаль, звірі в Нарнії нині не ті, що були раніше... Нині це такі самі безсловесні й дурні створіння, як, скажімо, в Остраханстві або в Заморії. Вони куди більше відрізняються від нас, ніж гноми-напівкровки від чистокровних гномів...

Пропускати такий камінчик у свій город Нікабрик, зрозуміло, не збирався, і вони ще довго-довго сперечалися, то повертаючись до суті розмови, то ухиляючись від неї, але вирішальне слово в результаті лишилося за Тіквіком. Таким чином, Каспіан, по-перше, залишився в печері й уже не боявся за своє життя, по-друге, більшістю голосів його визнали законним королем Нарнії й, нарешті, по-третє, саме так його вирішили називати всім іншим, щойно він окликається. Під іншими малися на увазі такі самі бідні вигнанці, як наші двоє гномів і борсук.

## Розділ 6

### Вигнанці

Для Каспіана настали щасливі дні. Погожим літнім ранком, доки на моріжку ще не висохла роса, обидва гноми, борсук і Каспіан залишили печеру й під покривом тінистого лісу вирушили в дорогу до високої сідловини, що проглядала поміж двома гірськими вершинами. Непримітною стежиною вони піднялися в гори і вийшли на залитий сонцем південний схил. Перед ними далеко внизу розстиналися зелені долини Древляндії, володіння короля Наїна.

– У першу чергу навідаймося до трьох Сонь, – мовив Тіквік.

По моріжку мандрівники з'їхали схилом на галявину й одразу ж опинилися біля підніжжя самотнього крислатого дуба. Могутнє дерево знизу поросло мохом, а у стовбурі зяяло велике дупло. Борсук ввічливо постукав лапою по стовбуру та прислухався; у відповідь – ані мур-мур. Тоді він постукав іще, цього разу голосніше; у відповідь заспаний голос пробуркотів:

– Ідіть собі геть! Шастають тут усілякі цілу ніч, спати не дають!

Та Борсук виявив упертість і постукав утретє. Тут уже мешканці дупла не витримали: почувся гуркіт, який з переляку можна було сприйняти за невеличкий землетрус, у стовбурі прочинилися двері та, блимаючи маленькими оченятами на сонці, на галявині з'явилися троє заспаних кошлатих ведмедів. Цілу годину Трюфеліно втовкмачував ім, хто такий Каспіан і чому, власне, вони прийшли, але спросоння ті лише кивали й

позіхали, та й так солодко, що дрімота охопила всіх присутніх. Утім, хоча й позіхаючи, вони не лише визнали Каспіана нащадком Адама і майбутнім королем, а ще й почоломкали його в обидві щоки (через те він увесь тепер був заслинений ведмедами), а потім ще й подарували цілий жбан меду. Меду Каспіану не хотілося (він узагалі не розумів, як ведмеді можуть їсти мед без хліба, та ще й зрання, та ще й стільки), та відмовитись означало б образити гостинних господарів, тому він лише мовчки кивнув. Потім гном і Борсук відвели хлопця до гірського ручаю, де під їхніми співчутливими поглядами він вижлуктив майже всю воду.

Після візиту до трьох Сонь Трюфеліно повів усіх до тінистого букового гаю. А серед гаю він задер голову до неба та щодуху погукав: «Ба-ла-бол-ко!» Каспіан ледве встиг закинути голову, як у кронах буків замигтіла велика руда білка. Як і Трюфеліно, вона виявилася значно більшою за своїх «німих» родичів, що мешкали у двірських садах, і навіть одного погляду на неї вистачало, аби сміливо стверджувати, що, так само як і Трюфеліно, вона є розумною істотою. Як невдовзі з'ясував Каспіан, питання полягало не в тому, щоб умовити білку побалакати про те чи про се, а в тому, аби умовити її помовчати хоч трохи – як і всі інші білки, Балаболка була надзвичайно балакучою і могла молоти язиком із ранку до вечора, аби було з ким. Білка радісно привітала Каспіана, швиденько виклала йому кілька дуже заплутаних лісових новин і запропонувала горіх. Дещо ошелешений таким прийомом, Каспіан не зміг відмовитись, і білка злинула так швидко, що Каспіан тільки очима її проводив. Та тут Трюфеліно штовхнув його у бік.

– Відверніться, ваша величносте! Це вкрай непристойно! Серед білок негоже навіть позирати в бік чужих запасів – що як подумають, буцімто ви збираєтесь їх поцупити! – прошепотів він Каспіану на вухо.

Білка обернулася як раз і два, простягнула Каспіану горіх, і ледве Каспіан його розлушив, одразу ж запитала, чи не стане юному королю в нагоді спритний вістовий, який не лише прошмигне в будь-яку шпаринку, а ще й сліду після себе не лишить. Гноми і Борсук дуже зраділи, що білочці запала у голову така чудова думка, щиро їй подякували та одразу ж доручили оповістити всіх про Велику таємну нараду, яка відбудеться увечері, а точніше опівночі, третьої ночі від сьогодні. «Та не забудь попередити трьох Сонь, бо ми з ними якось оминули це питання увагою», – ледве встиг з останнім напуттям Тіквік, як білку тільки й бачили.

Наступний візит належало зробити у Гримучий бір до семи братів. Задля цього спочатку довелося повернутися до сідловини, потім обійти одну з верхівок зі сходу та північним схилом спуститися до загубленої серед гір похмурої долини. У долині росли кристалі смарагдові смерічки, поміж яких подекуди виднілися великі кругляки. То й був Гримучий бір. Каспіан не допитувався, звідки така назва. Ледве він ступив у долину, як відчув, що під ногами дрижить земля, а з-під землі долинає брязк, схожий на віддаленний гуркіт грому. Тіквік попрямував до великого плаского кругляка, розміром із велику діжку для дощової води, заплигнув звверху та потупотів ногами. На превеликий подив Каспіана камінь поповз убік, відкриваючи чорний отвір, звідки дихнуло жаром, піднялася пара і повалив чорний дим. Невдовзі дим розсіявся, і Каспіан побачив, як із дірки вигулькнула чиясь голова. Навіть незважаючи на замураність її власника, Каспіан одразу ж здогадався, що то має бути хтось із Тіквікової рідні. Та попри родинні узи, на відміну від трьох ведмедів та Балаболки, гном довго придивлявся з підозрою до Каспіана, перш ніж запросити до себе. Темними сходами всі спустилися вниз, аж поки зненацька в очі їм ударило світло. Воно йшло від ковальського горнила. Як виявилось, вони стояли в кузні. Збоку вглибині кузні дзюркотів підземний ручай. За ковальськими міхами стояли два гноми, ще один – обценьками міцно тримав на ковадлі розпечений до червоного металевий брус, а четвертий щодуху гамселив по ньому важким

молотом; а ще двоє вже витирали спітнілі лоби з маленькими ріжками замасленою рогожкою та поспішали назустріч гостям. Утлумачити їм, хто такий Каспіан, теж виявилось справою не з легких: вони не могли второпати, як таке може бути, що він, хоча й заморець, так ще й принц, але їм не ворог, а навпаки – їхній ліпший друг. Та коли всі сумніви розвіялися, вони всі як один проголосили: «Хай живе король!» та піднесли всім воістину королівські подарунки: крицеві шоломи, кольчуги й загартовані в ранковій росі мечі. А от Борсук попри всі вмовляння зовсім відмовився. Він пояснив, що він є звір, а що скажуть про звіра, що нап'яв на себе усілякі залізячки, аби зберегти свою шкуру. Звіру дані лапи, пазири, гострі зуби й прудкі ноги. А якщо вже й ті не рятують, то таку шкуру, мабуть, і рятувати не слід. Ось чому звірі обладунків не вдягають. А от Каспіан дивився і не міг надивитися на чудову роботу підземних майстрів: порівняно з мечем семи братів-ковалів його власний меч, викуваний найкращими заморськими зброярами, видавався жалюгідним і ламким, мов сухий дрючок. Каспіан подякував гномам за подарунок, а гноми (усі вони, до речі, були рудими, як і Тіквік) у свою чергу пообіцяли прийти на Велику раду.

Далі в горах за Гримучим бором, де кручі були крутішими, а скелі зубастішими, лежала суха та безрадісна Чорна розколина, в одній із печер якої мешкали п'ятеро чорних гномів. Каспіана вони зустріли теж стримано, без усілякої радості та врешті-решт найстаріший із них міркував так: «Що ж, якщо він і справді супроти Міраза, то, мабуть, варто його підтримати. Та чому б не визнати його королем, тим більше що це не важко?» Другий за віком із сумнівом подивився на Каспіана й додав, що трохи вище за розколиною мешкає двійко-трійко лютих та жах яких страхітливих велетнів-люджерів, а також справжнісінька відьма, така злюща та підступна, що спасу немає. Так от, було б непогано переманити їх на свій бік. Якщо потрібно, він може їх туди відвести.

– Ні, краще не треба! – вихопилось у Каспіана.

– Ні в якому разі! – обурився Трюфеліно. – На нашому боці нам таких не потрібно.

А от Нікабрик, навпаки, аж зрадів, та двома голосами проти одного вони взяли гору. А Каспіан, здригнувшись, подумав: «Які ж ще жадливі істоти Стародавньої Нарнії пережили вторгнення заморців і досі ховаються десь по лісах та по горах?»

На шляху від печери чорних гномів суперечка спалахнула знов.

– Ти зрозумій, що якщо у наших лавах опиниться усіляка погань, то як ми зможемо розраховувати на Аслана? – втлумачував Нікабрику Борсук.

– Що там той Аслан, – відверто кепкуючи з Борсука, відгукнувся Тіквік, – куди важливіше, аби ми могли розраховувати один на одного! Де там той Аслан – ще не відомо, а от що б ви робили, якби не було мене?!

Борсук та Нікабрик лише знизали плечима.

– А от ви – ви вірите в Аслана? – спитав Каспіан Нікабрика.

– Я ладен повірити у кого завгодно чи у що завгодно... від цього вашого Аслана до Білої Чаклунки, аби вони допомогли позбавитися клятих заморців. Я зрозуміло висловився? – відповів Нікабрик.

Каспіан лише здригнувся, згадавши, який саме сенс вкладає Нікабрик у слово «позбавитись».

– Що ти верзеш?! – накинувся на Чорного Гнома Борсук. – Ти й гадки не маєш, хто така Біла Чаклунка! А Біла Чаклунка – то гірше, ніж Міраз з усім своїм військом!

– А от особисто мені вона нічого поганого не зробила! Так само, як і іншим гномам! – уперся Нікабрик.

Після походу до чорних гномів на серці у Каспіана лишився смуток, та він розсіявся без сліду під час наступної зустрічі. Розколиною мандрівники спустилися вниз і вийшли до долини в міжгір'ї, якою бігла стрімка гірська річка. Береги всіяв буйний квіт шипшини і наперстянки; повітря, напоєне пряними пахощами трав, аж гуло від безлічі бджіл. Трюфеліно встав навшпиньки, склав долоні трубою та голосно гукнув: «Гленсторме! Гленсторме!» – і за мить до Каспіана долинув далекий гуркіт копит. Тупіт копит посилювався, і от уже під ногами задрижала земля, почувся тріск чагарника, і перед очі Каспіана постали найблагородніші істоти, про яких він чув хіба що в казках: перед ним стояли справжні живі кентаври. То і були Гленсторм та трое його синів. Після бігу їхні каштанові боки вилискували потом, а золотава борода Гленсторма розметалася по широких грудях. Гленсторм умів читати по зірках та провіщати майбутнє, тому він не здивувався гостям і навіть знав, що саме їх привело.

– Хай живе король! – привітався він. – Ми з моїми синами готові виступити хоч зараз. Де і коли вирішальний бій?

До цього ані Каспіану, ані його соратникам на думку не спадало вести якусь війну. Найбільше, куди сягала їхня уява, був набіг на володіння якогось особливо злобливого барона або лови на королівських егерів, якщо ті дістануться до цих країв і почнуть дуже вже докучати лісовим мешканцям. Та загалом справжні нарнійці переймалися тим, як заховатися глибше в лісах та печерах і якимсь перебути негоду. Слова Гленсторма змусили всіх замислитися про майбутнє всерйоз.

– Якщо я зрозумів правильно, ви ведете до того, що ми маємо оголосити війну Міразу? – вигадуючи час, уточнив Каспіан.

– А кому ж іще? – здивувався такій нетямущості кентавр. – Для чого ж тоді ваша величність начепили на себе кольчугу та взяли до рук меча?

– Хіба ж ми в змозі тягатися з Міразом? – висловив загальні сумніви Борсук.

– Час рішучої битви настав! Це кажу вам я, чия доля читати зірки, так само, як твоя доля, борсуче, берегти пам'ять минулих поколінь. У небесних сферах зустрілися Тарва й Аламбіль, а на землі знову з'явився нащадок Адама, якому накреслено наперед стояти над звірами та надавати їм імена. Тому зустріч на Танцювальній галявині повинна стати військовою нарадою.

Кентавр мовив це так, що ніхто – ані Каспіан, ані хто інший – більше не мав сумнівів: їм доведеться вести війну і ця війна має стати переможною. Залишалося тільки її розпочати.

Та сонце стояло вже високо, мандрівники достатньо намучилися, тож прийняли запрошення до сніданку. Так Каспіану довелося скуштувати, що таке справжня кентаврська кухня, а були в ній вівсяні коржі, яблука, істівні трави, легке вино і сир.

До наступного місця, куди збиралися повести Каспіана, було, як кажуть, що шапкою кинути, якщо йти напростець, та замість того довелося давати гака, і не тому, що на шляху стояли неприступні гори чи лежали непрохідні болота, а тому що у тих краях, за висловом Борсука, водилася людина.

Сонце вже сідало, коли мандрівники опинилися серед перегороджених живоплотом на ділянки полів, що дихали теплом. Тут Трюфеліно повів своїм славнозвісним носом і рішуче спрямував усю компанію до ледь помітного зеленого пагорба, у якому виявився отвір. Каспіан одразу здогадався, що то нора. І справді, тільки-но Трюфеліно погукав у нірку – звідти визирнув писочок. Коли б за весь день Каспіан не надивився усіляких дивовижних розумних істот, то цілком імовірно, він де стояв би, там і сів, тим самим принизивши свою королівську гідність, та він тільки й того, що роззявив рота: обтрушуючи з себе землю, з ним розкланювалося мишеня, хоча назвати його мишеням навіть язик не повертався – то був цілий миш. Значно більший за звичайних польових мишок, заввишки з півтора фута, він стояв на задніх лапках, а вуха мав такі довгі, що позаздрити їм міг би пересічний кролик, а завширшки вони були ще й більші за кролячі. Звали його Ріпичип, а знаний він був охрест своїм відчайдушним і войовничим нором. На боці в нього теліпалася – що б ви думали? – рапіра, а ще він мав хвацько закручені вуса.

– Сі-і-і-ір, – граційно вклонившись, погордо пискнув Миш, – я і мій загін – а це дванадцять найкращих шпиг Нарнії! – до послуг вашої величності.

Від самої думки про те, що весь загін на чолі з Ріпичипом уміститься в кошик для білизни заморської господині, що підніме його та понесе прати і навіть не помітить, що там укритися цілий загін, Каспіан насилу стримався, щоб не розреготатися.

Довго ще можна перелічувати всіх, із ким Каспіан зустрівся в той клопітливий і щасливий день. А зустрівся він із кротом Лопатолапом, із братами Гострозубими, родичами Трюфеліно, із їхнім Косоочієм Лоповухом Першим, королем розумних зайців, із буркотуном Голкостромом, вождем розумних іжаків. Та вже вечоріло, слід було подумати про ночівлю. З останніми променями сонця мандрівники добрели до лісу й попадали на моріжку поблизу лісового струмочка край галявини серед високих в'язів. Довгі тіні в'язів уже розчинялися у вечірніх сутінках, ромени постуляли на ніч пелюстки, а галасливі граки розлетілися по своїх гніздечках. Мандрівники підживилися тим, що було, а Тіквік запалив люльку (Нікабрик, на відміну від інших гномів, люльки не палив).

– Ех, нам би ще розбудити джерела та дерева, – зітхнув Трюфеліно, – і можна було б вважати, що сьогодні ми попрацювали на славу.

– А як це зробити? – спитав Каспіан.

– У тому-то й річ, що аж ніяк, – знову зітхнув Борсук, – бо немає в нас над ними влади. Коли на ці землі прийшли люди і почали корчувати ліси, осушувати болота і забруднювати річки, наяди та дріади послули глибоким сном. І тепер уже нікому не відомо, чи прокинуться вони хоч коли-небудь. Для нас це велика втрата! На заморців живі ліси наводять смертельний жах. І якщо б дерева разом із нами рушили супроти них, ото була б забава! Від жаху заморці так і кинулися б урозтіч! І тоді б ми хутко випровадили всіх із нашої Нарнії.

– Якби хліб та одежа, то ів би леж, – пихнувши люлькою, зауважив Тіквік. – Дивлюся я на тебе, борсуче, та тільки дивуюся: якою ж уявою обдарувала тебе природа... Та чому зупинятися на джерелах та деревах? Збудімо ще каміння, і нехай воно саме жбурляється в заморців. Уявляєте собі: виходить зрання Міраз на ганочок, а тут його камінь по лобу – хлоп! – і ніякої тобі війни!

Борсук на це нічого не відповів, лише сердито засопів, і на галявині запала тиша. Каспіан теж уже посапував, як десь із глибини лісу почулися майже невловні звуки музики. Спочатку Каспіан вирішив, що вони йому й

справді почулися, та переліг на інший бік. Та ледве він вухом торкнувся землі, як звуки стали гучнішими, і він навіть розпізнав чи то мірний тупіт, чи то бій барабанів. Він підвів голову – тепер тупіт лунав глухо, а музика, навпаки, гучніше; йому здалося, що він навіть розрізняє переливи вівчарської сопілки. Та звідки було взятися вівчареві... в густому лісі... в опівнічну пору? Каспіан озирнувся навкруги і помітив, що Борсук теж не спить, а сидить навпочіпки, поводячи носом і вдивляючись у лісову пільму. Галявину заливало місячне сяйво, і Каспіан здогадався, що проспав значно довше, аніж думав спочатку... А музика наближалася: мелодія, ще невловна, наче мара, вже чітко пробивалася крізь шурхіт нічного лісу, і все виразніше ставало часте тупотіння ніг, то важке, наче хода кентаврів, а то легке, мов короткий літній сонячний дощик. Та от між темними стовбурами замерехтіли начебто плями світла, і Каспіан умлів, бо на галявині з'явилися дивні істоти: на зріст трохи вищі за гномів, але стрункі, як тополі, та гнучкі, мов та виноградна лоза, у блідо-мармуровому світлі місяця вони і самі здавалися живим мармуром. Підстрибом та підскоком вони заповнили галявину, кумедно тупотючи козлиними ніжками: туп-туп, туп-туп, а на їхніх кучерявих головах красувалися наче точені ріжки.

– Фавни! – вигукнув Каспіан, не вірячи очам своїм.

Він скочив на ноги, і тієї ж миті фавни почули його. Якимось чином вони про все дізналися, і не встиг хлопець отямитися, як вони вже потягли його за собою. Каспіан лише здивувався тому, що ноги його самі собою заходилися підтанцьовувати. Він поглянув на товаришів. Трюфеліно, смішно перебираючи кучими лапками, намагався змагатися з фавнами у чомусь схожому на довгу лозу під музику. Тіквік теж не забарився: він завзято витанцьовував разом з усіма, хоча порівняно з граційними фавнами, він, треба визнати, мав незграбний вигляд, мов те пивне барило. Осторонь залишився лише похмурий Нікабрик: він сидів собі в затінку дерев та мовчки спозирав усіх, наче воно йому ні до чого. А от фавни стрибали та скакали навкруги, сурмили у свої очеретяні дудки, та коли їхні обличчя потрапляли під місячне сяйво, Каспіану вони здавалися то веселими, то сумними, а може, і такі, й інші разом. Скільки ж було їх на галявині? Каспіан узявся був лічити та махнув рукою й облишив. А були тут і Сюдитудитус та Тудисюдитус, і Крутивертіус та Вертикрутіус, і Каруселіус та Кавалькадіус, і Галопомпополус та Плигскокус, і Пруткокрокос та багато інших – на заклик Балаболки відгукнулися всі, всі до одного.

Коли Каспіан прокинувся вранці, він і сам не повірив би, що то не сон, але... трава була прим'ята, а на землі виднілися відбитки маленьких роздвоєних ратиць.

## Розділ 7

### Гроза над Нарнією

Місце, де Каспіан зустрів фавнів, і було Танцювальною галявиною. Тож саме тут вони з друзями вирішили скликати Велику нараду. Каспіану, що звик

істи виключно з золотого чи срібного посуду самі лише найвишуканіші страви, що подавали вишколені слуги, і спати у теплому ліжечку з шовковими простирадлами в прикрашеній дорогими гобеленами королівській спочивальні, геть як незвично було засинати на голій землі під усипаним зірками небесним шатром і харчуватися лише горіхами й дикими ягодами; та ще ніколи в житті не дихалося йому так вільно, як тепер; ніколи до цього він не куштував такої смачної та здорової їжі, не спав таким глибоким сном. Він дуже зміцнів за ці дні, обличчя його змужніло й набуло по-справжньому королівської гідності.

Коли настала вирішальна ніч, його дивні піддані, хто поодинці, а хто по двоє, по троє, а то й юрбою, позбиралися на галявині. Серце Каспіана радісно калатало щоразу, коли яскраве місячне світло вихоплювало з п'ятми нові й нові обличчя друзів та прибічників, а вітерець доносив до нього їхні привітання. На раду прибули всі, з ким він познайомився цими днями. Тут були й товсті ведмеді-соньки, і руді й чорні гноми, кроти, борсуки, іжаки та лисиці. Були тут і ті, з ким він ще не зустрічався: п'ятеро сатирів, рудих, мов лиси, а ще під пронизливі звуки сурми прибув загін помінких озброєних до зубів мишей на чолі з Ріпичипом. Навколо галявини по гілках розсідалися сови, а трохи подалі на самоті споглядав присутніх старий ворон із Воронячої скелі. Разом із кентаврами (у Каспіана навіть дух перехопило) останнім прибув мале-е-енький, але справжнісінький велетень Бурелом із гори з моторошнуватою назвою Мертвецька. Із собою він приніс кошик, із якого, похитуючись, немов від морської хвороби, висипали позеленілі гноми, що вирішили скористатися нагодою та прокотитися з вітерцем, а тепер кляли ту мить, коли їм спало те на думку.

Велика нарада почалася з такого самого великого непорозуміння. Соньки, що любили не тільки поспати, а ще й попоїсти, налаштувалися на вечерю і вимагали почати із неї, а поговорити можна було і потім чи зовсім перенести нараду на завтра. Ріпичип зі своїм загоном хором пропищали, що радитися нема чого, треба одразу вирушати на штурм Міразового замку. Балаболка й інші білки, перебиваючи одне одного, заторохтіли, що, мовляв, хто як, а вони, білки, можуть їсти та говорити одночасно, а раз так, чому б так не зробити? Але тут сполошилися кроти: про які наради й вечері може йти мова, коли навколо галявини досі не вириті окопи? Фавни переконували всіх, що в будь-якому разі починати треба з урочистого танцю. Не витримав і старий ворон, що погодився із ведмедями – мовляв, така відповідальна справа, як Велика нарада, триватиме довго, не можна приступати до неї натщесерце, тож він пропонує вислухати його коротку промову та взятися до вечері. Після його слів зчинився такий галас, що Каспіан, навіть за допомоги гномів та кентаврів, доклав чимало зусиль, аби вгамувати присутніх і розпочати, нарешті, військову нараду.

І ось, коли всіх умовили заспокоїтися і розсістися по колу; коли зрештою вгамували Балаболку (що було ой як нелегко, бо та кидалася туди й сюди, мов навіжена, цікаючи: «Тс-с-с, тс-с-с, тихіше, виступатиме король!»); коли Каспіан підвівся й тремтячим від хвилювання голосом вимовив: «Нарнійці!..» і вперше за вечір запала тиша – саме у цю мить Їхне Косоочіе нагострив вуха та шикнув:

– Завмерли! Чую кроки – десь неподалік скрадається людина!

Нарнійці, звиклі до того, що на них завжди хтось полже, завмерли, мов неживі, настрочивши носа в той бік, куди навів вуха клаповухий.

– Чи то людиною тхне, чи то ні, не зрозумію, – задумливо прошепотів Трюфеліно.

– Наближається... – зауважив Косоокий.

– Двом борсукам і трьом гномам вийти навперейми, – коротко, по-військовому пошепки скомандував Каспіан.

– Ми все владнаємо, – безжалісно обіззався Нікабрик, припасовуючи стрілу до тятиви.

– Якщо він один – не вбивати, – вже навздогін зашепотів йому Каспіан. – Брати тільки живим!

– Нащо? – не зрозумів гном.

– Ану, роби, що говорять! І без зайвих питань! – зауважив йому за Каспіана кентавр Гленсторм.

У напруженій мовчанці всі чекали, доки гноми й борсуки крадькома затрусили до лісу з північно-західного боку галявини. Потім почувся різкий гном'ячий окрик: «Стій! Хто йде?», якась метушня і нарешті добре знайомий Каспіану голос вимовив:

– Усе гаразд, гаразд, я не озброєний. Тримайте мене за руки скільки забажаєте, панове борсуки, тільки не перекусіть їх. Я прийшов говорити з королем!

– Докторе Корнеліус! – не втримав радісного крику Каспіан і кинувся до свого наставника, поки всі інші, згуртувавшись довкола, мовчки спостерігали за ними.

– Тьху-ти! – тільки й сплюнув Нікабрик. – Гном-відступник. Навіть і не гном, а такий собі людогном. Не варто з ним і возитися, краще одразу – чик-чичирк... – І він виразно провів пальцем по шиї.

– Ех, Нікабрику-Нікабрику, – тільки й зітхнув Тіквік. – Як же ти досі не второпаш, що і людей, і звірів, і гномів варто судити тільки за їхніми вчинками, а не за тим, хто їхні батьки.

– Це мій наставник, рятувальник і щирий друг, – відрекомендував прибулого Каспіан. – Кому він не до вподоби – той може негайно полишити мое військо. Любий докторе, я такий радий бачити вас знову! Як тільки вам вдалося нас відшукати?

– Ну, це було зовсім не складно, – пропихкав доктор, уривчасто дихаючи від швидкої ходи, – та тепер немає часу на подробиці. Треба зніматися з місця! Вас вистежили, і армія Міраза вже йде по ваших слідах. Ще до полудня ви можете опинитися в оточенні.

– Вистежили? – перепитав Каспіан. – Як?

– Зрада! Нас зрадили!!! – хапаючись за меч, заволав Нікабрик. – Певно, ще якийсь людогном!

– Не зрадили, а вистежили, – нагадав доктор Корнеліус. – Виною усьому ваш вірний кінь, що занадто звик до королівської стайні. Коли вас викинуло з сідла, він повернувся туди, де народився і виріс, і про вашу втечу одразу ж дізналися. Я не став зволікати й дочікуватися, доки мене розпитуватимуть у міразовій катівні, та взяв із вас приклад. Заглянувши у магічний кристал, я зрозумів, де вас шукати. Та вся біда в тому, що Міразові неважко відшукати нас усіх і без магії: сліди коня вже вказали йому напрямом, і не дарма весь позавчорашній день, ледь наблизившись до дороги, я помічав передові пошукові загони. Учора в похід виступила вся армія. На жаль, ваша величність і його друзі, чистокровні гноми, натоптали скрізь безліч слідів, що для лісових мешканців є непростою

помилкою! Та нічого не поробиш. Хтось сповістив Міраза про те, що Стародавня Нарнія зовсім не мертва, як би йому цього не хотілося, і він почав діяти.

- Ур-р-ра-а! - з-під ніг доктора пискнув пронизливий голос. - Нехай приходять! Прошу вашу величність послати мій загін в авангард!

- Хто це? - здивувався доктор Корнеліус. - Невже ваша величність набирає у своє військо коників чи комарів? - Він начепив окуляри, нахилився та розсміявся: - Ба, та це ж миша! - вигукнув він. - Вельми задоволений зустріччю із таким войовничим і безстрашним звіром!

- Дякую за довіру, високоповажний вчений муже, - уклонившись, пропищав Ріпичип, - і нехай стане відомо кожному, що коли хтось посміє вас образити, то, будь він гном чи велетень, йому доведеться мати справу зі мною, клянусь своєю шпагою!

- Знайшли час пустувати! - зауважив ім Нікабрик. - То що робитимемо? Бій давати чи тікати, доки ще не пізно?

- Бій! - відповів за всіх Тіквік. - Але не тепер, а тоді, коли будемо до нього готові. А поки відступаємо.

- Ох, не подобається мені ця думка... - промовив Каспіан.

- Лише послухайте його! Відступати! Та ще й перед вечерею! - наперебій заревіли ведмеді. - Це нечувано! Ніколи ще жоден ведмідь не відступав перед обідом! І перед вечерею! А також перед сніданком! А в перервах між ними - тим паче!

- Відступ ще не є поразкою, - філософськи зауважив кентавр. - Іноді саме відступ забезпечує перемогу. Нам це дозволить хоча б зайняти вигіднішу позицію.

- Ось мудрі слова! - зрадів Тіквік.

- Але куди ж нам відступати? - з усіх боків пролунали голоси.

- Гадаю, що на схід, - спокійно відповів доктор Корнеліус. - Ваша величносте і всі мешканці Стародавньої Нарнії, я гадаю, що йти нам треба долиною до великих лісів узбережжя. Заморці завжди остерігалися цієї місцевості, бо, коли вірити переказам, щось страшне чекає на них із-за моря. Ось чому, попри їхню ненависть до дерев, вони так і не зважилися їх вирубати - ті дерева відмежовують їх від узбережжя! А десь у гирлі річки стоїть легендарний палац Кейр-Паравель. Усе, що лякає наших ворогів, має допомагати нам. Що ж до укриття, то укриттям нам слугуватиме Асланів курган.

- Асланів курган? - не втримав хтось здивованого зойку. - Ми навіть не знаємо, де це!

- Курган - то величезний пагорб на краєчку лісу. Давним-давно, задовго до приходу заморців, його насипали найдавніші мешканці цієї країни. Стоїть він на священному місці й увесь прорізаний підземними ходами і галереями, а в самому серці кургану є печера, де колись лежав, а може, й досі лежить священний камінь. Усередині кургану ми і сховаємо наші запаси, а в разі чого сховаємося і самі, окрім, зрозуміло, нашого друга велетня. Там ми будемо у безпеці, і коли щось нам і загрожуватиме, то це голод.

- Як добре, що в нашому війську є хоч один учений! - зрадів Трюфеліно.

– Краще б ті вчені думали, де роздобути зброю і їжу, – пробурмотів собі під ніс Тіквік, – а то тут ані воювати нема чим, ані попоїсти нічого, а вони там няньчині казочки переповідають...

Та всі проголосували за пропозицію доктора, тож тієї ж ночі без довгих збирань (бо й збирати було особливо нічого) армія Каспіана рушила на схід. Щоб відірватися якнайдалі від Міраза, вони йшли швидким кроком і вже з першими променями сонця побачили вдалині курган. Дика краса цього місця zarazом захоплювала і лякала. Курган виявився зеленим пагорбом на вершині іншого, ще більшого, пагорба. За довгі століття він поріс не тільки травою, а й густим чагарником і навіть деревами, і зовні вже ніщо не видавало його рукотворного походження. Усередину вів один-єдиний потаємний низький хід. Підземні галереї та переходи були заплутані так, що поодинокі в них легко заблукати і загубитися. Склепіння і стіни були вимощені гладким на дотик камінням, а при світлі смолоскипа Каспіан побачив, що воно вщент помережено таємничими письменами і малюнками, серед яких часто траплялося зображення лева, – безумовно, курган належав до часів давніших за ті, про які розповідала йому старенька няня.

Але удача, як відомо, мінлива. Маневр, що зробила армія Каспіана, допоміг вигадати час і зайняти оборону, але ніяк не відвів загрозу нападу. Не минуло й двох днів, як розвідка Міраза виявила притулок повстанців, і незабаром Каспіан із тривогою спостерігав, як військо Міраза наблизилось до узлісся. Ворог розбив табір навпроти кургану, охопивши його величезним півкільцем. Залишалося радіти з того, що, як і передбачав доктор Корнеліус, серед заморців не знайшлося охочих сунутися в ліс, інакше армія Каспіана опинилася б в оточенні. Але сили були надто нерівні, і наступні дні це довели. Уже як заморці не боялися лісів, а Міраза вони боялися ще більше, і день за днем заморська армія тіснила повстанців усе далі й далі, відвойовуючи нові й нові рубежі. Окремі загони пробивалися аж до кургану, і відкидати їх назад вдавалося ціною дедалі більших і більших зусиль. Що могли недосвідчені нарнійці протиставити регулярній армії? Лише блискавичні нічні вилазки, що, хоч і не завдавали ворогові значної шкоди, утім, сіяли в його лавах паніку, та після того як Міраз подвоїв нічні варті, ні до чого, крім легкої розгубленості, ті вилазки привести вже не могли. Із кожним днем становище повстанців неухильно погіршувалося: армія Каспіана зазнавала поразки.

Каспіан не міг не помічати, як його військо точить глибока зневіра, і розумів, що піднести бойовий дух можна, лише вигравши велику битву, думка про яку не полишала його з перших днів облоги. Весь день напередодні падав затяжний дощ, що припинився аж за північ і приніс вогкий холодний світанок. Каспіан із невеликим загonom гномів мав розпочати бій на правому фланзі королівського війська, а коли заморці підуть у наступ, потихеньку заманити їх у ліс. І вже там із засідки в тил заморців мав ударити добірний загін найсильніших звірів і кентаврів на чолі з Буреломом. Під час операції передбачалося відтягти праве крило від основних сил, оточити й розбити, а успіх залежав головним чином від дій засадного загону. На жаль, ніхто не попередив Каспіана, що якщо велетням щось і доручати, то тільки не командування військами. Може здатися навіть дивним, але жоден велетень, попри те що в них голова велика, користуватися нею до діла не вмів (недарма серед велетнів не було ані

видатних вчених, ані винахідників, ані, звісно, полководців). Цей сумний факт був колись відомий усім нарнійцям, але з плином часу він якось забувся і тепер відіграв фатальну роль. Бурелом, гордий покладеним на нього завданням, кинувся на ворога, мов лев, але зовсім не тоді, коли це було потрібно, та й не звідти і вже, певна річ, не там. Так, блискуче задумана військова операція завершилася тим, що обидва загони зазнали відчутних втрат, майже не завдавши шкоди ворогові. Коли впали сутінки, жалюгідні недобитки загонів скупчилися в лісовій гушавині, не розпалюючи багаття. Сірим небом знову повзли чорні хмари, пронизливий вітер зривав із дерев холодні дошові краплі, і настрої у всіх був навіть гірший за негоду. Усі були пригнічені: хтось мовчки вкладався спати, хтось сумно брався до вбогої вечері, хтось перев'язував, а хтось зализував рани. Жоден не вийшов із бою цілим і неушкодженим, а серйозні поранення були в кількох ведмедів і одного кентавра, тобто у тих, хто перебував під проводом Бурелома.

Не дивно, що Бурелом почувався гірше за всіх. Ніхто не сказав йому жодного слова докору, та він затято переймався своєю провиною і ніяк не знаходив собі місця. Нарешті він тихенько сів під великим деревом і гірко заплакав. Величезна сльозина скотилася з його носа і з гучним сплеском впала на мишачий табір. Відні миші щойно зігрівалися і засинали, коли їх облило, мов із цебра. Вони посхоплювалися з несамовитим писком, витрушуючи з вух воду, і заходилися викручувати маленькі сірі ковдрочки, на всі лади лаючи нещасного Бурелома. Хтось із холодною чемністю поцікавився, чи не спадало на думку високоповажному велетню, що вони, миші, вже досить промокли і змерзли за сьогоднішній день, щоб влаштовувати їм водні процедури ще й на ніч? Хтось задерикувато пропищав, що миші ще повоюють і рано проливати над ними сльози! А хтось додав, що це взагалі нечувана нетактовність – проливати сльози над живими мишами. Своїми криками (а кричали вони шосили, аби догукатися до велетня) миші розбурхали всіх, кому вдалося заснути, і всі наперебій напустилися на них: їх, мовляв, брали в розвідку, а не в концертну бригаду, тож нехай вони й поведуться, як личить розвідникам. Миші вгамувалися, а нещасний Бурелом навшпиньки пішов шукати собі інше місце, але наступив на чийсь хвіст (як потім з'ясувалося – лисячий), хтось ображено тьавкнув і хапнув його за ногу. Усі були дуже злі й засмучені.

Тим часом у глибокій печері, де зберігався священний камінь, у серці кургану відбувалася військова нарада, на якій були присутні Каспіан, доктор Корнеліус, Трюфеліно, Нікабрик та Тіквік. Склепіння печери підтримували старовинні товсті колони, а сам камінь, або Кам'яний стіл (так його називали через правильність форми), лежав посередині. Так само, як і стіни галереї, камінь був покарбований таємничими письменами, але за довгі століття, доки він лежав ще просто неба, сонце, вітер і дощ майже стерли висічені на ньому знаки, а посередині пролягла глибока тріщина. Щоб не паплюжити священну скрижаль, рада розташувалася в кутку печери на колодах за нашвидку збитим дерев'яним столом. На столі чадів глиняний каганець, вихоплюючи з темряви бліді обличчя присутніх і відкидаючи на стіни довгі химерні тіні.

– Наше становище скрутне, тож, мабуть, настав час вашій величності випробувати останню можливість, – промовив Борсук. – Я кажу про чарівний ріг королеви Сьюзан.

Про сам ріг Каспіан розповів під великим секретом товаришам ще декілька днів тому.

– Отож, – погодився Каспіан, – погані наші справи, дуже погані. Але хто може поручитися, що завтра не стане ще гірше? А всі ви знаєте, що ріг може втратити свою чарівну силу, коли засурмити в нього не в час найскрутнішої скрути.

– Так ми дочекаємося, що нас самих скрутять у ріг і вже ніякий ріг не допоможе! – зауважив Нікабрик.

– Згода, – підтримав Нікабрика доктор Корнеліус.

– Що гадаєш, Тіквіку? – запитав Каспіан в останнього з членів військової наради.

Тіквік знизав плечима.

– А Тіквік гадає, що ваша величність прекрасно знають, що думає Тіквік про усі ті дива: про цей ваш ріг і про королеву Сьюзан разом із королем Пітером, про цей обшарпаний камінець (він кивнув у бік Кам'яного столу) і про самого Аслана. А думає він, що все то нісенітниця. Тож Тіквіку геть однаково, просурмлять ваша величність у ріг чи ні і якщо просурмлять, то коли. Прошу лише про одне: армії про це ані слова, бо нема нічого гіршого за те, аніж дати живим істотам надію, а потім її, ту надію, відібрати.

– Отож вирішено, – підсумував Каспіан. – В ім'я Аслана ми просурмимо в чарівний ріг королеви Сьюзан!

– Стривайте, ваша величносте, – зупинив його доктор Корнеліус. – Справа в тому, що ми не знаємо, як саме прийде до нас допомога. Може, ріг викличе Великого короля Пітера і його могутніх співправителів, а може, й самого Аслана, проте в жодному разі не можна розраховувати на те, що допомога буде тут, щойно ви просурмите в ріг... просто сюди...

– Нарешті хтось каже щось розумне! – вигукнув Тіквік.

– Більш того, – не звертаючи на нього уваги, вів далі доктор, – більш того, я вважаю, що допомога прибуде в одне з трьох найзаповітніших місць Нарнії: чи то сюди, чи то у верхів'я річки на схід від Бобрової греблі, де лежить Ліхтарна пустка, – за переказами, саме там Великий король та інші вперше ступили на землю Нарнії. І нарешті є ще палац Кейр-Паравель, звідки вони правили цим краєм, а стоїть він біля самого моря в гирлі Великої річки. Якщо ж ріг викличе Аслана, то, знову ж таки, найімовірніше, що він з'явиться біля стін Кейр-Паравелю, бо, за переказами, Аслан приходить із-за моря, а замок саме біля моря і стоїть. Я веду до того, що варто надіслати назустріч кілька посланців: одного – на Ліхтарну пустку, а іншого – на пошуки легендарного Кейр-Паравелю, щоб зустріти нашу надію і підмогу.

– Так-так, зрозуміло, – озвався Тіквік, – із приводу надії я вже сказав усе, що думаю, а з приводу підмоги скажу одне: яка ж це підмога, коли в найгарячішу пору нам доведеться розлучитися з двома не найгіршими бійцями!

– Кого ви пропонуєте, докторе? – не звертаючи уваги на нападки Тіквіка, запитав Каспіан.

– Краще за наших білок із цим завданням не впорається ніхто! – подав голос Трюфеліно.

– Ні, ні! – втрутився Нікабрик. – Не знаю, як там інші білки, але наші вражають мене своєю легковажністю. Єдина білка, якій би я довірив таку справу, це Балаболка.

– Гарзд, нехай буде Балаболка, – погодився Каспіан. – А хто буде другим? Я аніскільки не сумніваюся у твоїй рішучості, Трюфеліно, – сказав він, помітивши, як подався вперед Борсук, – але йти треба далеко і дуже

швидко, а борсукам це, на жаль, не під силу. Із тієї самої причини не можете йти і ви, докторе Корнеліус, як би вам того не хотілося...

– А на мене можна і не розраховувати, – спокійно сказав Нікабрик. – Я не піду, як би ви мене не просили. Зрештою, серед членів військової ради, де більшість людей і борсуків, повинен залишитися хоча б один рішучий гном, який простежив би, щоб з іншими гномами поводитися по справедливості, а не кидали їх у найнебезпечніші ділянки бою, як це, до речі, було сьогодні вранці!

– От же ж шакал-каракал-каракатиця! – обурився Тіквік. – Це так ти розмовляєш із королем?! З вашого дозволу, піду я, ваша величносте!

– Мені здавалося, ти не вірив у чарівну силу рогу, – здивувався Каспіан.

– І тепер не вірю. Та що з того? Можна скрутити собі шию в погоні за дикими качками, можна загинути в бою, та ви – мій король, і коли є рішення піти за качками – що ж... Рада вислухала мою думку, рада ухвалила рішення, отже, його треба виконувати.

– Дякую, Тіквіку! Я цього не забуду, – пообіцяв Каспіан. – Що ж, висилаймо тебе і Балаболку та сурмімо в ріг? До речі, коли це краще зробити?

– Мабуть, варто дочекатися світанку, – відповів доктор Корнеліус. – То найліпший час для білої магії.

Незабаром з'явилася Балаболка. Доки гінцям (головним чином – Балаболці) розтлумачували завдання, вона сиділа, а точніше – крутилася, як у колесі, й щохвилини поривалася кинутися в дорогу. Як і інші білки, Балаболка була такою ж відважною, аби не казати нерозсудливою, рішучою й енергійною, якою балакучою й непосидючою.

Спільно було вирішено, що вона вирушить до Ліхтарної пустки, що лежала далі, а Тіквік піде до моря. Гінців нагодували, і, вислухавши напуття, подяки й побажання успіху від короля, Борсука і доктора Корнеліуса, вони рушили в дорогу.

## Розділ 8

### Як покинули острів

– Ось так і вийшло, – сказав Тіквік (а ви вже здогадались, що саме він розповів дітям цю історію, сидячи біля багаття серед руїн замку Кейр-Паравель), – ось так і вийшло, що засунув я в кишеню скибину хліба, а за пояс кинджал (решту зброї довелося залишити) і в досвітніх сутінках попрямував до лісу...

Брів я вже не одну годину, як раптом пролунав пронизливий звук – подібного звуку я зроду-віку не чув і, звичайно ж, мені його повік не забути! Здавалося, що він лунав звідусіль: я порівняв би його з гуркотом грому, він був лункий і співучий. Від нього ставало тепло на душі й водночас кидало в холод. Він линув, немовби пісня над рікою, та пісня такої сили та моці, що зашумів цілий ліс! І тут я собі мовив: «Бодай провалитися мені на місці, коли це не клич рогу! І якщо це не принц, то я не гном, а кролик куцохвостий! Але ж чому, чому він засурмив лише тепер?..»

- А о котрій годині це було? - запитав Едмунд.

- Десь між дев'ятою та десятою ранку, - прикинув Тіквік.

- Саме тоді, коли ми були на залізничній станції! - хором вигукнули діти й презирнулися з розумінням.

- А що ж було далі? - не стрималася Люсі.

- Що ж, часу на міркування не було, тому я щодуху припустив. І мчався я всю ніч заледве не до самого світанку, а на світанні й напоумило мене скоротити шлях лукою - вчинок, гідний не гнома, а туполобого велетня-одоробла! Тут от мене й злапали! Бодай би хоч бувалі ратники, а то ж старий пихатий бовдур, котрого Міраз відіслав геть від двору в цей глухий закуток: сиди, мовляв, собі тихцем у цьому замку - й тримай кордони під замком! Довго вони випитували-допитувалися: хто я, куди й навіщо, але як не питали - нічого не допиталися! Лише єдине не можна було ну ніяк приховати: я гном, і це помітно. Проте - млинці в часниці, голубці та дерунці - мені неабияк поталанило, що я попався в лапи цього зарозумілого віслюка, баранячої голови, маю на увазі сенешаля, себто коменданта.

Усякий інший на його місці не чикався б і не манірівся, а відправив би мене на той світ у дворі свого замку, але цьому було замало: він надумав покарати мене найлютішою смертною карою, яку лише зміг пригадати! Добре ще, що йому довго не довелося сушити голову: як і решта заморців він був певен, що на острові видимо-невидимо всяких примар, а коли так, то страта над стратами - це вислати бранця на острів. Ну, а вояки, теж не в тім'я биті, на острів, зрозуміла річ, ані ногою, - одним словом, пропав би я ані за цапову душу, мов те сліпе котеня, якби не приголомшлива влучність юної леді. - Гном віддав Сьюзан черговий поклін. - І ось я тут, серед вас, хоча й без обладунку, та й без кинджала, і... навіть без моєї скоринки буханця. - Гном витрусив люльку і... знов набив.

- Та-а-ак, - протягнув Пітер, - але ж хто міг подумати, що це наш ріг, наш власний ріг, стягне нас із лави та відішле сюди - і йметься віри, і не йметься віри!

- Чого ж це не йметься?! - сказала Люсі. - Добре навіть йметься! Бо якщо віриш у те, що чари ймовірні, - вони ймовірні. Ти згадай, скільки на світі казок про те, як чародійна сила переносить героя з одного світу в інший, згадай хоча б «Тисячу й одну ніч»: лампу три і - раз-два-три! - з'являється джинн! Ось і ми наче той джинн: нас покликали і - хочеш не хочеш - ми тут як тут.

- Через що не йметься віри, так це через те, що у всіх книжках хтось звідси приходить на заклик когось звідти, себто із цього світу в наш, а ми, виходить, навпаки, - пояснив Пітер.

- Зате ми тепер знаємо, як мається джинну, коли сидить він собі й вухом не веде, аж раптом - тарах-тарарах! - ану, будьте ласкаві, миттю до властителя чарівливої лампи чи каблучки. Або чого там ще... Так розумієш, що має на думці татко, коли каже, що, відтоді як з'явився телефон, він, тобто тато, перебуває під його ярмом, - поділився своїми міркуваннями Едмунд.

- Чи тобі недобре від того, що ми знову сюди потрапили? - спитала Люсі. - До того ж ми Асланові потрібні...

- Е-хе-хе-хе-хе, - згадавши про своє, зітхнув Тіквік, - мої любі маленькі друзі, ще раз моя вам щира дяка за все, що ви для мене зробили, проте

балачки балачками, а мені час збиратися в дорогу додому! Адже що швидше Каспіан дізнається, що поміч так і не прийшла, тим краще буде для нас усіх.

– Як «не прийшла»?! – обурилася Сьюзан. – А ми?!

– А що ви? – знизав плечима Тіквік і не без ніяковості заходився натужно продувати люльку. – Ви це ви, а нам конче потрібна допомога...

– А ми хто, по-вашому? – напала на Тіквіка Люсі, – зайчики-побігайчики? Чи кислиці на осиці? Чи петрушка з будяком? Послухайте, а може, у вас і справді розум велетня?!

– Ні, він у мене свій, кривий, – Тіквік навіть трохи образився, – я ж не кажу, що ви ніякі не королі й не королеви, а самозванці бозна-звідки. Навпаки – мені було напрочуд приємно познайомитися з усіма вашими королівськими величностями, але зрозумійте ж, що все це, звичайно, цікаво й десь навіть кумедно, проте... проте... ви тільки не ображайтеся...

– Докладемо зусиль, – сухо зауважив Едмунд.

– Отож так я й кажу, не сприйміть лиш за образу, домовилися? Розумієте, і король, і Борсук, і доктор Корнеліус – усі вони вважають, що прийде допомога. Допомога – то від слова «могти», а що ж можете ви? Саме тому їм уявлялося, що ви могутні вояки. Я й сам так думав, раптом і справді побачу якихось богатирів: плечі – отакенні! руки – ого-го! погляд – аж мороз поза шкірою йде! І що ж я бачу? Ви зрозумійте мене правильно, ми ж не проти дітлашні, ми її дуже навіть любимо й шануємо, але саме тепер ми не можемо собі дозволити... такий тягар, як діти! Що ж тут вдіеш – війна...

– Так ви вважаєте, що ми для вас не поміч, а тягар? – сказав, беручись червоними плямами, Едмунд.

– Мої любі маленькі друзі! – замахав на нього руками Тіквік. – Ми ж домовилися не ображатися.

– Так ви вважаєте, що необразливо, коли тобі говорять, що ти мале дитя? Тобі, який брав участь ще у славетній битві при Беруні? Та ти... та ви... на себе ліпше б поди...

– Еде! Еде! – зупинив Пітер Едмунда, який понад усяку міру розходився. – Яка втіха чи сенс сперечатися поміж собою? Краще підберемо нашому другу нове спорядження, та й самі змінимо вбрання... а після того й побалакаємо!

– Чого це після, чого після? – гарячкував Едмунд, але Люсі смикнула його за рукав: «Тс-с-с, не бачиш – Пітер щось замислив!»

Едмунд змінив гнів на ласку, ба навіть узявся присвічувати ліхтариком, коли гнома повели до вкритих порохом скарбів підземелля.

У підземеллі в Тіквіка розбрелися очі, хоча для того, щоб заглянути в темні ніші, йому знадобилося не тільки присвітити, а й встати навшпиньки.

– Так, це вам не гогель-могель із киселем навпіл, – нарешті буркнув він, – тут і справді є на що подивитися! Добре, що Нікабрик не бачить, а то, сосонки зелені, так і луснув би від заздрощів!

Гному дібрали і щит, і меч, і кольчугу, і лук, і сагайдак зі стрілами, і шолом – добре, що дитячих розмірів у скарбниці вистачало. Мідний шолом прикрашали рубіни, рукоять меча була позолочена – за все своє життя гном таких розкошів не те що не брав до рук, навіть і не бачив. Важче було з

обладунками для решти, особливо для хлоп'ят, адже за той рік, доки жили в Англії, хлопці добряче вигналися й вирости з минулорічних. Зрештою, для всіх знайшлися кольчуги і шоломи, Едмунд відшукав собі придатні щит та меч, Люсі – невеличкий лук, а Пітер та Сьюзан задовольнялися дарами. Побрязкуючи кольчугами, вчорашні школярі вийшли нагору, почувавши себе вже нарнійцями. Хлопці трішки відстали, і Люсі краєм вуха чула, як Едмунд шепотів Пітеру:

– Хай уже краще я. Адже коли я утру цьому гному носа, то йому буде прикріше вдвічі, ну, а якщо він візьме наді мною гору, то хоч менше буде безчестя на наші королівські голови!

– Гаразд, хай ти, – так само тихо прошепотів у відповідь Пітер.

Люсі не могла здогадатися, про що це вони, аж поки всі не вибралися на сонячне світло. Тут Едмунд повернувся до Тіквіка і буцімто ненароком спитав:

– До речі, користуючись нагодою, чи не погодився б вельмишановний гном дати мені невеличкий урок герцю на мечах? Простим дітям, як ви розумієте, нечасто випадає щастя споглядати такого славного ратника, як вельмишановний гном, а я підіграв би за супротивника.

Тіквік зашарівся від похвали та ніяковості й напустив на себе суворий вигляд.

– Ой, хлопці-хлопці, – по-батьківськи зітхнув він, – вам усе ігри та цяцьки, а мечі все-таки не іграшкові!

– Байдуже! – сказав Едмунд. – Ви вже якось постарайтеся, якщо зачепите мене, то не дуже, а мені, либонь, і повіки вас не дістати...

– Гм, а що? – спокусився гном. – Хай і так – покажу вам два-три прийомчики, але попереджаю: це вельми, вельми небезпечно!

Два мечі зблиснули на сонці, неначе дві зірничі, а трое глядачів зіскочили з помосту, звільнивши місце для двобою. Що ж, цей герць заслуговував на куди більше глядачів, аніж ті, що часом їх ставлять на театральному коні. У театрі ще хоч як там, можна з цікавістю спостерігати за поединком на шпагах, та й то, як стверджують фахівці, з подібним фехтуванням жоден лицедій, якого б хвацького дуелянта він не зображав, не пережив би навіть однієї-однісінької, найпершої дуелі. Стосовно ж часів давніших, то театральний поединок схожий на реальний двобій не більше, ніж іграшковий меч на справжній. У пішому бою, наприклад, дуже вдалий прийом – це удар по ногах, тому що ноги – одне з небагатьох місць, яке не захищає обладунок. І вже треба не ловити гав, а швидко відійти чи підстрибнути. Тут гном мав безперечну перевагу, бо Едмунду доводилося вести бій зігнувшись, а зігнувшись не дуже й пострибаєш. І все ж гном не врахував одного: всього лише добу тому він здолав би Едмунда, що називається, однією лівою, але за ті двадцять чотири години, що Едмунд дихав чарівливим повітрям Нарнії, багато що змінилося. Хлопець і сам не зміг би пояснити, чому він діє так чи так, але зір його набув гостроти, руки – вправності, ноги – швидкості, а голова – ясності. Він знову став королем Едмундом. Протягом певного часу бійці кружляли, подеколи обмінюючись ударами і вигадуючи мить для вирішальної атаки, і Сьюзан (яка так і не звикла до того, що діялось) не витримала і гукнула: «Обережніше!» – і тут, так раптово, що ніхто, крім Пітера, й помітити не встиг, як це трапилось, Едмунд невловним рухом закрутив меча суперника і вирвав його з рук. Меч із дзеленьчанням ударився об каміння, а Тіквік ну стрибати на одному місці, трясти рукою й дмухати на пальці, зовсім як

невмілий гравець у крикет, який замість кулі заглибив ключкою по землі й дістав на горіхи.

– Сподіваюся, що не забив вас, мій любий маленький друже? – уїдливо запитав Едмунд, відсапуючись і ховаючи меч в піхви.

– Це, це, це... – обурювався гном, усе ще дмухаючи на пальці, – це просто нечесно! Це якийсь хитрючий прийом, якого я не знаю!

– Авжеж-авжеж, – підтримав його обурення Пітер, – цілковито згоден із вами: якщо сильного рубаку і вдається знешкодити, то лише якимось неабияк хитрим прийомом, якого він, на щастя, не знає. Ну, але що вдієш, якщо все фехтування на цьому й побудоване! Зате в стрільбі з лука всі в рівних умовах. До речі, ви не хотіли б позмагатися з моєю сестрою?

– Овва, а ви хитрун, – нарешті розкумекав Тіквік. – Буцімто я не знаю, як вона стріляє! А втім – наголошую, – а втім, я згоден! (Тут Тіквік дещо хитрував: серед гномів він мав славу неабиякого лучника.)

Усі вийшли у двір замку.

– Тепер знайти б путню мішень, – поглядаючи навсібіч, мовив Пітер.

– А чим погане он те яблучко, бачите, ге-е-ен на тій гілляці, – показала Тіквіку Сьюзан.

– Юна леді має на прикметі он те, велике й золотаве, що висить посеред арки? – про всяк випадок перепитав Тіквік.

– Ні, леді має на приміті он те, маленьке й червоненьке, що висить над муром із бійницями, – уточнила Сьюзан.

Гном перемінився на обличчі.

– Та воно ж більше схоже на вишню, ніж на справжнє яблуко! – пробубонів він, але так, щоб ніхто не почув.

Аби все було по-чесному, на право першого пострілу кидали монетку, що добре розважило Тіквіка, який уперше побачив такий спосіб жеребкування. Першим випало стріляти гному. Стріляти зговорилися з верхньої приступки сходів, які вели з великої зали у двір. З того, як гном обирав позицію, як піднімав лук, як натягував тятиву, було видно, що стрілець він надзвичайно досвідчений і в цьому тямить. Діти це одразу оцінили. І не помилилися. Забриніла тятива, стріла свиснула в повітрі, і – яблучко закачалось на гілці, а на землю пурхнув зелений листочок. Безумовно, це був прекрасний постріл. Потому на верхню сходинку піднялася Сьюзан. На відміну від Едмунда дівчинка не знаходила втіхи в змаганні: вона не сумнівалася в результаті суперництва, і їй було просто жаль перемагати вже раз переможеного гнома. Вона б навіть піддалася, однак на карту була поставлена їхня королівська честь.

Стріла заспівала, й одразу ж потому пролунав глухий удар – його було чітко чути, бо всі чекали, затамувавши дух, – і яблуко, пронизане стрілою Сьюзан, упало на траву.

- Відмінно, Сьюзан! Просто в яблучко! - навперебій закричали діти.

Та Сьюзан не хотілося радіти й потішатися.

- Ваш постріл був анітрохи не гірший від мого, - звернулася вона до Тіквіка, на якого, відверто кажучи, жаль брав дивитися, - просто, коли ви стріляли, то, як мені здається, дмухнув легкий вітерець.

- Та не було аніякого вітерцю, - гірко махнув рукою Тіквік, - і нема чого мене жаліти. Ви перемогли заслужено, і я навіть не посилятимуся на рану, яку дістав у останньому бою, що сильно нагадує про себе, особливо коли стріляєш із лука й необхідно відводити руку назад.

- Так вас було поранено! Віднесенький! Дайте-но огляну, - сказала Люсі.

- Це видовище не для малих дівчат... - почав був Тіквік, та вмить прикусив язика. - Вибачте, ваша величносте, здається, я знову бовкнув дурницю. Якщо ваш брат - вправний воїн, а сестра - прекрасна лучниця, то чому б і вам не бути великою цілителькою?

Гном сів на сходи, стягнув із себе кольчугу й обережно спустив сорочку з широким коміром, оголивши мускулясту волохату, як у моряка, руку (мається на увазі вигляд, бо за розміром вона була не більша за хлопчачу). На плечі показалася брудна, невміло та прихапцем накладена пов'язка. Люсі обережно її розмотала й відкрила рану.

Рана була жакливою й уже почала припухати.

- Бідний, бідний Тіквіку! Який жак! - лише й сказала Люсі, похитавши головою, а далі відкоркувала пляшечку й обережно крапнула на рану одну-єдину краплю.

- Еге-гей, легше, що ви робите? - захвилювався Тіквік.

А втім, як він не крутив головою, як не скошував очі, а роздивитися, що там, іззаду, не міг. Тоді він змінив тактику й спробував дістати туди рукою, із того, як він вовтузиться, можна було здогадатися, що рана, напевно, неабияк чешеться (а це точна ознака того, що вона загоєється), і ось гном скочив, подригавав рукою, помахав, пограв м'язами і... заллявся дзвінким щасливим сміхом, геть як мала дитина.

- Не болять, слово честі, не болять! - примовляв він у захваті. - Який я радий і щасливий, часник-щавель-із-чорносливом! - Насміявшись, він знову посерйознішав і мовив: - Даруйте мені, ваші королівські величності, я повадився прямо-таки безглуздо, так нерозумно, як жоден із гномів, що живе на білому світі. Прошу вас не ображатися на мене, й велика вам дяка: за порятунок, за частування, за лікування і за урок!

Дітям також було незручно, що вони жартували з нього, тим більше що вони не знали про те, що Тіквіка поранили в останньому бою, і тому навперебій, немовби і самі перепрошуючи, заходилися доводити йому, що ніби все нічого, і що нема за що дякувати, і що повадився він не безглуздо і нерозумно, а розсудливо й розумно, і просто довіряв, але перевіряв.

- А тепер, - сказав Пітер, - якщо ви впевнилися, що за тягар ми вам не станемо...

- Упевнився, - засвідчив гном.

- ...Отже, час діяти. Гадаю, що нам слід з'єднатися з Каспіаном...

- І щонайшвидше! - підтвердив гном. - Через мене ми й без того втратили годину з гаком.

- Тоді рахуємо: якщо прямувати тією самою дорогою, якою йшли ви, то у нас піде принаймні два дні - на відміну від гномів, ми, на жаль, не можемо крокувати цілу-цілісіньку добу без сну та відпочинку. Якщо я правильно зрозумів, - тут Пітер повернувся до решти, - то курган Аслана, про який говорив Тіквік, і є наш Кам'яний стіл. А звідти півдня дороги до броду через Беруну...

- До мосту через Беруну, - виправив гном.

- У наш час мосту ще не було, - пояснив Пітер. - А від Беруни до Кейр-Паравелю ще день із лишком. Якщо мене не зраджує пам'ять, то від Беруни до замку ми легкою ходою добиралися на другий день по обіді. Отже, якщо підемо прудко, то маємо встигнути за півтора дня. Це довго...

- Атож. І ще не слід забувати, що все довкола поросло лісом, а в лісі дикі звірі, та й заморці не дрімають, - додав Тіквік.

- Стривайте, - втрутився Едмунд, - а навіщо нам іти тим же шляхом, що й наш любий маленький друг?

- Ваша величносте, - став благати Тіквік, - будьте ж великодушні!

- Ну ось, уже нічого й не скажи, - зітхнув Едмунд, - ну, й нехай! А можна я буду величати вас скорочено: наш ЛМД?

- Ай, - заступилася за Тіквіка Сьюзан, - годі вже кепкувати. Будь ласка.

- Нічого, дівчинко, ой, вибачте, ваша величносте, від насмішки гуля не вскочить! - усміхнувся гном. (Із того часу діти й прозвали його ЛМД і, як воно часто трапляється, потім геть-чисто забули, звідки взялося це прізвисько та що воно означає.)

- Так от я й кажу, - правив своє Едмунд, - навіщо нам іти тією самою дорогою, що й любий... що й ЛМД? Візьмемо човен - і гайда на південь, до Дзеркальної затоки, увійдемо в затоку й уже звідти по прямій, лісочком, до самого Кам'яного столу. І зауважте: у поході на човні нам не дошкулятимуть ані дикі звірі, ані заморці - одним словом, якщо ми відчалимо зараз, то ще до заходу сонця будемо в затоці, на березі заночуємо, а зі світанком здійснимо марш-кидок - і ось ми вже у Каспіана, до сніданку! То як?

- Ось що означає знати узбережжя! - захоплено гукнув Тіквік. - Але тут я вже не провідник і не радник, я взагалі перший гном, що відвідав узбережжя.

- Гаразд, а як справи у нас із провізією? - спитала Сьюзан, непомітно перейшовши на військову мову.

- Обійдемося яблуками, - сказала Люсі. - І треба вже щось робити! Ми тут другий день, та досі нічого так і не зробили!

- Заздалегідь попереджаю, - застеріг Едмунд, - що аніякій рибі я свого капелюха більше не віддам!

Через упертість Едмунда довелося обійтися лише яблуками. Їх покладали в один із плащів, попередньо зав'язавши його як лантух. Відтак усі напилися води з криниці (бо в морі прісної води немає і взяти її ніде) й рушили на

берег, де залишили човна. Шкода було покидати рідний замок, який хоча й стояв у руїнах, але дітям був замість дому.

Та попереду на них чекали нові пригоди.

– ЛМД краще сісти за стерно, ми з Едом – на весла, а дівчата – на ніс, вказувати напрям. Доки не обійдемо острів, тримайтеся подалі від берега. І ось ще що: пропоную познімати кольчуги, а то спечемося, як раки, – повелів Великий король.

Незабаром зелений берег острова залишився позаду, обриси бухт і піщаних кіс розпливлися, а човен погойдувався на легкій хвилі. Над морем віяло солоним повітрям, і в дрімотній тиші чувся лише скрип кречетів і плескіт весел по воді, що хлюпала в борти. А сонце припікало.

Ліпше всіх влаштувалися Сьюзан та Люсі. Вони сиділи на носі й коли-не-коли зачерпували воду та розглядали морське дно. Вода виявилася на диво прозорою, й навіть на глибині було видно білий пісок з острівцями брунатних водоростей.

– Як і в добрі старі часи, – промовила Люсі. – Пам’ятаєш, як ми ходили до Терєбінтії, а звідти в Гальму, потім до архіпелагу Семи Островів і відтіль аж до Самотніх островів?

– Ще б пак! – зітхнула Сьюзан. – А пам’ятаєш наш корабель із головою лебедя на носі та різними крилами по бортах?

– І шовкові вітрила! І ліхтарі на кормі!

– А бенкети на палубі! А музики!

– А пам’ятаєш, як флейтисти залізли у «вороняче гніздо» й грали-вигравали з барила, і здавалося, начебто музика плеться-лине з небес?

Тим часом човен обійшов острів і тепер можна було триматися ближче до берега, по якому, куди не кинеш оком, тягнулися похмурі непривітні ліси.

Своєю дикою красою берег полонив уяву і по-своєму був напрочуд мальовничий, проте... милуватися ним діти не могли: у пам’ять ім попри все в’їлися картини не дуже давнього (для них) минулого; коли не було тут аніяких лісів, а росла трава й лежав теплий пісочок, а на березі чекали друзі.

Потроху в екіпажі відбулися перестанови: Сьюзан змінила на веслах змороженого Едмунда, а Едмунд пересів до Люсі.

– Еге-е ж, невдячна робітонька, – поремствував Пітер.

– А може, я погребу? – запропонувала мала Люсі.

– Підрости раніш, – відрізав Пітер.

Він не те що сердився, просто сил на балачки у нього вже не лишалось.

## Розділ 9

Що побачила Люсі в лісі

Ще задовго до того як човен, обігнувши останній мис, вийшов у Дзеркальну затоку, навіть у хлопчаків (не кажучи про Сьюзан) від втоми, як то кажуть, відвалювалися руки та задерев'яніли спини. Від яскравого сонця та танцю відблисків на воді у Люсі замерехтіло в очах. Навіть Тіквік (що, до речі, сидів за кермом) – і той не міг дочекатися кінця морської прогулянки. Річ у тому, що лаву стернового, на якій він сидів із гордістю, було призначено не для гномів, а для дорослих людей. Ось чому замість того, аби спиратися на рейку для стернового, він змушений був дригати ногами в повітрі та ялозити по всій лаві. Зрозуміло: що довше тяглася та морська подорож, то більше всі занепадали духом. Як наслідок, якщо раніше вони тільки й думали про те, аби скоріше з'єднатися з Каспіаном, то тепер дедалі частіше їх відвідували невеселі думки: ось знайдуть вони Каспіана, а далі що, і як жменьці гномів і звірят здолати армію дорослих та тертих вояків?

На воду вже спускалися сутінки, а човен усе плив уздовж звивистих берегів Дзеркальної затоки. Береги то раптово сходилися, утворюючи фіорди – тоді дерева темними арками нависали над головами мандрівників; то розмикалися – тоді трохи світлішало; та різниця з кожною хвилиною ставала менш помітною – впали сутінки. Звуки моря залишилися далеко позаду, і тиша в затоці стояла така, що чутно було, як дзюркочуть маленькі струмочки, що квапливими цівками біжать із лісу до великої води.

Коли нарешті вирішено було пристати до берега, ні в кого не знайшлося сил розпалити багаття. І хоча яблука давно вже набили оскому, ніхто навіть і словом не прохопився про те, аби доплентати до лісу та спробувати щось упольовати. Тож деякий час лісову тишу порушував лише хрускіт яблук, і після невибагливої вечери діти повкладалися спати, занурившись у мох та опале листя на пагорбі між чотирьох високих буків.

Невдовзі всі міцно спали. Усі, окрім Люсі. Сама вона, може, тому, що втомилася менше за інших, крутилася з боку на бік, влаштовуючись зручніше. Та на який би бік вона не поверталася, звідусіль до неї линуло хропіння Тіквіка. Зарано вона забула, які ж вони, ті гноми, хропуни! Аж тут вона згадала, що якщо не силкуватися заснути, то заснеш швидше. Із тією думкою вона й розплющила очі.

Між стовбурами дерев виднілася Дзеркальна затока, а над нею – нічне нарнійське небо. І тут у пам'яті Люсі немов хтось прочинив потаємні дверцята, і вона несподівано для себе пригадала назви нарнійських зірок і сузір'їв. Колись вона знала їх краще за земні! Та воно й не дивно: позаяк нарнійським королевам дозволяється йти до ліжка набагато пізніше, ніж звичайним англійським дівчаткам! Із трав'яної постелі їй було добре видно три літні сузір'я: Корабель, Молот і Леопард. «Мій старий добрий Леопард», – замріяно прошепотіла вона сама до себе.

Спати їй зовсім розхотілося, і вона просто лежала з розплющеними очима, вдивляючись у ніч. Ось залеліло дзеркало затоки, і хоча місяць ще не визирнув із-поза дерев, Люсі здогадалася, що він от-от вийде. А ще вона відчула, що разом із нею не спить увесь ліс. Сама не знаючи чому, вона тихенько встала і повільно попрямувала геть від табору.

– Ой, як чудово! – у захваті промовила вона. Свіже повітря було напоене духмяними пахощами лісу.

Десь неподалік, іще коротко та непевно, немов випробовуючи голос, тьохнув соловейко. Люсі повільно просувалася лісом, а попереду ставало чомусь не темніше, а світліше. Нарешті дерева розступилися, і вона опинилася на затишній лісовій галявинці, залитій таємничим місячним сяйвом. А навколо галявини, за деревами, розплескалися такі ж озерця місячного світла, але

світло й тінь так перемішалися, що у Люсі замигтіло в очах і вона відвернулася. Тієї ж миті соловейко, відчувши, що розспівався, залився дзвінкою чистою піснею.

Поступово очі Люсі звикали до невпинного танку світла й тіні. Тепер вона могла чітко розрізняти дерева, що оточували галявину, і їй згадалися ті славні часи, коли дерева в Нарнії розмовляли... От, якби повернути все назад! Люсі точно могла сказати, яким голосом заговорило б те чи інше дерево, коли б вдалося його пробудити! Ба більше! Вона навіть точно знала, на кого з людей вони б походили! Ось срібляста береза: у неї був би ласкавий тихий голос, схожий на сонячний дощик, і сама вона схожа на струнку дівчину з м'якими кучерями, що колихалися б від найлегшого подиху вітерцю. Дівчина та безумовно полюбляла б танцювати. А дуб був би схожий на сухого, але кремезного доброзичливого старого зі скуповдженою бородою і кошлатими бровами, бородавками на носі й мозолями на вузлуватих руках. Але справжньою окрасою лісу, граційним утіленням його духу, було б високе і струнке, спокійне і величне дерево бука, під яким саме стояла Люсі. Люсі нічого не збиралася говорити, та проти її волі губи самі зашепотіли:

– Дерева! Дерева! Дерева! Прокиньтесь! Прокиньтесь! Прокиньтесь! Хіба ви забули? Хіба ви не пам'ятаєте мене? Де ж ви, мої любі дріади? Прийдіть до мене!

І тут, немов відгукнувшись на її поклик, дерева зашуміли листям, хоча ніч була тиха – ні краплі дощу, ані вітерцю. І, ніби слухаючи шелест листя, урвав свою пісню соловейко.

На якусь мить Люсі здалося, що ось-ось вона зрозуміє, що говорять дерева, та ні: шелест поволі згас і соловейко заспівав знов. Навіть у чарівному місячному сяйві ліс тепер видавався таким буденним. Люсі не полишало відчуття (таке відчуття, яке буває, коли намагаєшся згадати чиєсь ім'я і воно вже крутиться на кінчику язика, тільки й вимовити б уголос, а розтуляєш рота – та ба, вже й забув), що вона зробила щось не так: чи то заговорила на якусь мить раніше, чи навпаки – спізнилася, чи не сказала щось важливе, чи навпаки – бовкнула щось зайве.

Несподівано для себе Люсі відчула сильну втому та побрела назад у табір. Там вона протиснулася між Пітером та Сьюзан й одразу провалилася в сон.

Холодно та безрадісно було прокидатися наступного ранку. Усе було брудним і вогким, і навіть сонце не хотіло вставати.

– Ох мені вже ті яблучка! – сумною усмішкою привітав дітей гном. – Мушу зауважити, ваші стародавні королівські величності, що ви не дуже й дбаєте про харчування своїх підданих!

Ці слова підвели всіх на ноги. Діти обтрусилися та роздивилися навколо. Та дивитися не було на що: навколо щільно стовбичили дерева.

– Сподіваюся, ваші величності добре знають дорогу? – висловив сподівання Тіквік.

– Про мене, то ні, – поспіхом відгукнулася Сьюзан. – У цих лісах я зроду не бувала! І взагалі, мені здається, що варто пливти рікою.

- Могла б сказати і раніше! - зі зрозумілою різкістю зауважив Пітер.

- Не зважай, Пітере, - заспокоїв його Едмунд. - Сью - вона як те мокре рядно, завжди ладна загасити запал! У тебе ж є компас? Тож не бери дурного в голову! За компасом ми рухаємося на північний захід, перетинаємо маленьку річечку - як її там? - ага, Стремінка...

- Точно! - підтвердив Пітер. - Вона впадає у Велику річку коло броду Беруни. Щоправда, ЛМД стверджує, що на тому місці вже міст.

- Міст - це дуже доречно! - підхопив Едмунд. - Перетинаємо річку, піднімаємося на пагорб і навпростець до Кам'яного столу, себто до Асланового кургану. Навіть не надто поспішаючи, ми будемо там десь о восьмій-дев'ятій ранку. Можна сподіватися встигнути до Каспіана на сніданок!

- Хотілося б плекати надію, що твоя правда, - за звичкою висловила сумнів Сьюзан, - от особисто я таких подробиць не пам'ятаю!

- Це тому, що у дівчат є такий головний недолік: у них у головах ніколи не знаходиться місця для такої важливої речі, як географічна мапа! - поділився своїми спостереженнями Едмунд.

- А це тому, що, на відміну від інших, у нас у головах є місце для багатьох інших речей! - не розгубилася Люсі.

Спочатку все йшло якнайкраще: дітям навіть здалося, що вони натрапили на занедбану стежку, по якій тільки йти та йти... Але ті з вас, хто бував у лісі, чудово знають, які оманливі бувають лісові стежки: іноді здається, що вони навмисне з'являються з однією єдиною метою: завести подорожнього подалі в ліс. А тільки-но він остаточно заблукає, як вони вмить зникають, наче їх і не було. Тож гуляти лісовими стежками без компаса - справа дуже ризикована. На щастя для хлопців, компас у них був, і, не надто довіряючи всяким стежками, вони час від часу зверталися до нього і якщо відхилялися від напрямку, то ненадовго.

Десь із півгодини всі поволі тяглися лісом (це зрозуміло, якщо пригадати вчорашню веслувальну звитягу), аж тут Тіквік нашорошив вуха й пошепки сказав: «Стій». Усі завмерли. «За нами хтось іде, - ледве чутно прошепотів він, - точніше, не просто за нами, а збоку, десь ліворуч». Затамувавши дух, усі прислухалися, аж поки не задзвеніло у вухах, і вдивлялися в гушавину, поки не зарябіло в очах. «Краще тримати луки наготові», - прошепотіла Сьюзан Тіквіку, і той ствердно кивнув. Із луками наготові всі повільно рушили далі, шохвилини роззираючись навсібіч.

Ліс нібито порідшав, потім перейшов у підлісок, підлісок погустішав, і діти знов опинилися в темному лісі. Саме тут позаду почувся страшний рев і, ламаючи гілля, щось величезне й кошлате налетіло на Люсі. Усе сталося так швидко і несподівано, що ніхто й отямитися не встиг. Так буває, коли близько вдарає блискавка: яскравий спалах зливається з гуркотом грому, і тому невідомо, чого лякаєшся більше. Не пам'ятаючи себе, Люсі впала, краєм вуха почувши дзенькання тятиви. А коли вона знову прийшла до тями, то побачила страшного сірого ведмеда із лютим виширом на морді. Ведмідь перегородив усю стежку, а в боці у нього стирчала стріла. То була стріла Тіквіка.

- Що ж, у цьому змаганні ЛМД переміг тебе, Сью! - із силуваною усмішкою промовив Пітер. Пригода вибила із рівноваги навіть його.

- Я... я стріляла занадто пізно, - визнала та, - побоялася, що то може бути розумний ведмідь.

Насправді Сьюзан була не спроможна вбити не те що розумного ведмеда, а й взагалі жодну живу істоту.

- У тому-то й біда, - погодився Тіквік. - За довгі роки майже всі звірі здичавіли та втратили великий дар мови, і дуже мало залишилося тих, хто цей дар зберегли. Тут відразу й не вгадаєш, а зволікати не можна...

- Відолашний ведмедик, - зітхнула Сьюзан. - Ви ж не думаєте, що він був...

- Та ні! - заперечив гном. - Ви вже довіртеся моему досвіду! Погляньте тільки на його морду! А як він гарчав! У нього на морді написано, що не для того кинувся він на маленьку дівчинку, аби в обійми її забрати, а саме для того, аби нею поснідати! До речі, якщо вже зайшло про сніданок: не хотів би засмучувати ваші величності, але запаси в таборі Каспіана вкрай обмежені, а от м'яса - того й зовсім немає, відтак ведмежатина добре пасувала б до столу. Та й не хотілося б залишати таку тушу на поживу хижакам, таким самим, як наш розбійник! Багато часу це не забере, якщо, сподіваюсь, їхні юні величності королі розуміються на білуванні...

- А от нам краще відійти подальше! - Сьюзан потягнула Люсі за рукав. - Це вкрай неприємне видовище!

Люсі здригнулася і кивнула. Дівчатка відійшли за дерева і сіли на галявинці.

- Мені раптом прийшла жаклива думка! - сказала Люсі.

- Яка?

- А подумалось мені, а що як у нашому світі з людьми сталося б те саме, що тут зі звірами? Ззовні люди залишалися б такими, якими й були, а от усередині - стали як звірі, а зрозуміти, хто є хто, - ніяк не зрозумієш... Як же тоді бути?

- Тьху ти! Знайшла час думати про таке! Наче іншого клопоту в нас нема! - Сьюзан до всього підходила практично.

Коли вони повернулися, хлопці та гном уже впоралися: м'яса виявилось стільки, що виникали сумніви, чи зможуть вони забрати з собою хоча б половину. Однак будь-хто, хто досить довго дотримувався вимушеної яблучної дієти, зрозуміє бажання хлопців прихопити з собою якомога більше. Звичайно, свіжина не та штука, якою приємно набивати кишені, але якщо кожен шматок ретельно обгорнути в свіже лопушиння, то краще й не придумаш. Саме так мандрівники й вчинили. Надто добре всі розуміли, що подивляться на ці згортки зовсім іншими очима, щойно зголодніють.

Сонце ще не зійшло, діти повільно йшли лісом лише з одним коротеньким привалом - обмити руки. Зі сходом сонця птахи заспівали голосніше, і, хоча в папороті задзижчали хмари мух, що налетіли, мов на м'ясо, йти стало веселіше, а втома від учорашнього веслування потроху відступала. Сонечко припікало, усі познімали шоломи і, простоволосі, рушили зовсім бадьоро.

- Ми хоч туди йдемо? - десь за годину спитав Едмунд.

- Головне не ухилятися ліворуч, - не зупиняючись, пояснив Пітер. - Якщо забрати вправо, то в гіршому випадку вийдемо на Велику річку. У такому разі ми просто згаємо час. А от якщо ліворуч - то навіть не зрозуміло, куди потрапимо...

Усі мовчки подовжували шлях: у тиші було чути лише тупіт ніг та легкий брязкіт кольчуг.

- Ну, й де ж вона, ця Стремінка?! - знову не витримав Едмунд.

- За моїми розрахунками, ми вже повинні були вийти до неї! - зауважив Пітер. - Та робити нічого! Треба рухатися далі.

Обидва помітили, що гном не на жарт стурбований, хоча силкувався не давати ознаки.

Тож усі продовжили дорогу, відчуючи, як із кожним кроком розжарюються та важчають крицеві кольчуги.

- А це що таке?! - раптово вигукнув Пітер.

Несподівано для себе діти опинилися на краю прірви, ще крок - і всі разом полетіли б униз! Обережно вони заглянули за край: по дну розколини із клекотінням ревів потік. На протилежному березі здіймалися прямовисні скелі. Такі скелі могли б потішити найвибагливішого з відчайдушних скелелазів, але геть не наших мандрівників: нікому з них, окрім хіба що Едмунда та, можливо, Тіквіка, ще не доводилося лазити по скелях.

- Це все моя провина, - порушив тяжке мовчання Пітер. - Бо саме я наполягав, аби ми пішли цією дорогою. І ось тепер ми заблукали. Я нічого тут не впізнаю, а цю розколину взагалі бачу вперше в житті!

У відповідь гном лише присвиснув.

- Так я й знала! - вигукнула Сьюзан. - Я весь час відчувала, що ми заблукаємо в цьому звірському лісі! Єдине, що тепер залишається, - повертати назад, шукати іншу дорогу!

- Сьюзан! - обірвала її Люсі. - Це нечесно у ставленні до Пітера. Він-бо хотів як краще!

- А ти не нападай на Сью! - у свою чергу підвищив голос Едмунд. - До того ж вона цілком має рацію!

- Шуки-раки-окунь-йорж! - втрутився Тіквік. - Якщо ми заблукали дорогою сюди, то так само легко можемо заблукати й дорогою назад! І що ж тепер: повертатися до острова і починати все спочатку? Та на це немає часу! Ви що ж гадаєте: стане вам Міраз сидіти-розсиджуватися, доки ми розгулюємо туди-сюди? Він покінчить із Каспіаном ще до того, як ми дістанемося до гирла Великої річки!

- І що ж робити - йти далі? - зовсім розгубилася Люсі.

- Я от не зовсім певен, що Великий король має рацію, стверджуючи, що ми загубилися, - повільно вимовив Тіквік. - Чому б цій річці й не бути Стремінкою?

- Тому що Стремінка ніякою розколиною не біжить! - стримуючи роздратування, відповів Пітер.

- Ваша величність зволить говорити «біжить», тоді як варто було б казати «пробігала»! - заперечив гном. - Не забуваймо, що з того часу, як ваші величності бували в цих місцях, спливли сотні, а то й тисячі років! А за цей час зсуви та обвали в горах оголили скельну породу. Стремінка поглиблювала русло - і ось ми маємо те, що маємо. Зрештою, чого тут гадати: один-єдиний землетрус міг змінити вашу річечку до невпізнання.

- І справді... про це я не подумав, - зізнався Пітер.

- Нічого, буває! - втішив його гном. - Головне, що це не головне! Головне, що ця річечка (Стремінка вона чи не Стремінка) біжить саме туди, куди нам треба! На північ! А це означає, що десь попереду вона впадає у Велику річку і якщо ми підемо за течією, то вийдемо саме туди, куди треба! Здається, тут не так близько, як ми розраховували, але все ж...

- Молодець Тіквік! - підбадьорив гнома Пітер. - Гайда всі вперед! На північ, до Каспіана!

- Дивіться! Дивіться! - несподівано загукала Люсі.

- Що? Де? Чого? - захвилювалися інші.

- Лев! Невже ви не бачите?! Це ж Аслан, Аслан! - Обличчя її розшарілося, очі зблищали.

- Звідки... Аслан? Тут?... - не збагнув Пітер.

- Лу! - перебивши Пітера, суворо промовила Сьюзан. - Поясни, будь ласка, де саме, як тобі здалося, ти помітила Аслана?

- Облиште розмовляти зі мною, як оті дорослі! - тупнула ногою Люсі. - Мені зовсім не здалося! Я і справді бачила Аслана!

- І де ж ти його бачила? - запитав Пітер.

- На тому боці розколини! Між двома горобинами! Он там! - зовсім не там, куди ми зібралися йти! Він радить нам йти за ним - угору!

- А ти звідки знаєш, що він там радить? - запитав Едмунд.

- Я... Я... Я знаю - та й годі!... Із виразу його обличчя!

Усі здивовано презирнулися, мовляв, що та мала верзе.

- Цілком імовірно, їхня величність справді могли побачити лева, - лагідно зауважив Тіквік. - От і мені казали, що в цих лісах водяться леви... Тільки з чого це їхня величність вирішили, що її лев налаштований до нас дружньо? Боюсь, у цих лісах леви не доброзичливіші за ведмедів!

- Ви... та ви знущаетесь з мене! - обурилася Люсі. - По-вашому, я не впізнала б Аслана?!

- Їхня величність знов-таки забувають, - ще уступливіше нагадав Тіквік, - що бачили свого лева якщо не тисячу, то вже принаймні років сто тому! Погодьтеся, що за цей час будь-який лев міг вельми постаріти, якщо не... гм! І потім, його могла спіткати доля інших тутешніх звірів: він міг втратити розум, мову і здичавіти...

Люсі почервоніла від люті, ще мить - і вона накинулася б на гнома зі стусанами, та Пітер поклав руку їй на плече:

- Не гарячкуй, Лу! ЛМД просто не розуміє, та й звідки йому розуміти? Якщо хтось і знає Аслана з нині живих, то це тільки ми, ви вже повірте нам, Тіквіку. Він не «будь-який лев», він - Аслан! І не варто так казати про нього! Питання лише в тому, чи був Аслан, чи ні?

- Звичайно, був! - Люсі ладна була розридатися.

- Розумієш, Лу, - зітхнув Пітер, - твоя впевненість, звісно, робить тобі честь, але погодься, якщо Аслана бачила лише ти, а одна людина може й помилитися...

- ...Залишається одне - проголосувати, - запропонував Едмунд.

- Гаразд, - погодився Пітер. - ЛМД, серед нас ти найстарший, із тебе і почнемо! За що ти голосуєш: за те, аби йти вгору за течією, чи за те, щоб зійти вниз?

- Униз! - рішуче сказав гном. - Хто він такий ваш Аслан, я не знаю. Зате я знаю, що якщо піти вгору за течією, то цілий день може забрати пошук місця, де перетнути розколину. А берег із того боку - ох, який крутий! Якщо ж ми підемо вздовж розколини праворуч, то за якихось дві годин будемо коло Великої річки! Ну, а крім того: якщо тут і справді водяться леви, то краще триматися від них подалі... а не ближче до них, як пропонують їхня королівська величність.

- Твоя черга, Сьюзан.

- Ти тільки не ображайся, Лу, - сказала Сьюзан, - та я вважаю так само: йти треба вниз за течією. Правду кажучи, від втоми я вже вмираю і дуже хочу нарешті вирватися з лабетів цього лихого лісу. Та ти ж і сама розумієш: раз ніхто, крім тебе, нічого не бачив, виходить, буцімто ти вирішила за всіх, а це не демократично.

- Едмунде?

- Усе воно нібито й так, - скоромовкою видав Едмунд (він помітно хвилювався і навіть почервонів), - і в кожного своя правда... Але я ось що хочу сказати: коли ми вперше потрапили в Нарнію - чи то рік, чи то тисячу років тому - вважайте, як хочете! - то першовідкривачем була саме Люсі. Але ніхто з нас їй відразу не повірив. І я теж! А що вийшло? А вийшло те, що правду казала саме Люсі. Повіримо ж їй і цього разу - і це буде тільки справедливо. Я за те, аби йти вгору!

- Дякую, Еде! - вигукнула Люсі і схопила його за руку.

- Що ж, слово за тобою, Пітере, - сказала Люсі, - хочу сподіватися, що...

- Помовч хоч трохи! - перервав її Пітер. - Дай людині подумати. Тьху ти, краще б зовсім не голосували!

- Ви - Великий король, вам і вирішувати, - суворо нагадав Тіквік.

- Униз! - рішуче вимовив Пітер. - Зволікати не можна, треба діяти. А на чиєму боці правда - покаже час!

Краєм розколини вони рушили праворуч, униз за водою. Останньою йшла Люсі і гірко плакала.

## Повернення Лева

Іти краєм розколини не так і просто. Пройшовши дуже мало, неждано-негадано подорожні натрапили на молоде смеріччя, що розрослося на самому краю. Потикавшись між молодих, але від того не менш колючих смерічок, усі збагнули, що йти пробоем – справа невдячна, ба навіть небезпечна, позаяк будь-якої митті можна спіткнутися і запросто скрутити собі в'язи. Тому всі, не змовляючись, повернули назад і пішли в обхід. Але й тут надто взяли праворуч, швидко втратили з ока берег і вже не чули шуму води. Знову їх охопив переляк, що заблукали; ніхто не знав, котра година, а спека стояла така, що злізти б у річку й не висовуватись – і аж ніяк не гасати лісом.

Урешті-решт, обливаючись потом, діти сьак-так видерлися зі смеріччя і знову вийшли до розколини, але на мильо-дві нижче за водою. Тут вони навіть відчували полегшення, бо скелі були нижчими, не такими стрімчастими, як перед смеріччям, а це давало надію, що десь попереду можна буде переправитися без усякого клопоту-мороки. Більше того, ще нижче за водою діти виявили цілком безпечний спуск і з радісним зиком збігли аж до річки. І перш ніж іти далі, донесхочу напилися й трішки відпочили, сидючи на голому камінні. Про сніданок чи навіть обід у Каспіана нікому вже й на думку не спадало.

Рішення рухатися дном розколини (ухвалене без голосування) мало одну безперечну перевагу: у дітлахів нарешті з'явилася упевненість, що тепер уже ніяка сила не змусить їх збитися з дороги. Після зустрічі зі смеріччям усі так боялися заходити далеко в ліс, що майбутні випробування здавалися їм веселою прогулянкою. Що ж, у чомусь діти, напевно, мали рацію. Шлях через ліс, де несподівана стежина чи густі зарості ожини, чи звичайне повалене дерево, чи болото, або корчастий густий підлісок так і силкуються затримати подорожніх, а то й завести невідомо куди, загрожували їм безнадійним запізненням. Але й мандри дном розколини, де струменіла Стремінка, так само стали не найприємнішим маршрутом, принаймні для людей, що поспішають. Інша справа, коли б вони вибралися сюди на пікнік із чаюванням – о, тоді кращого місця годі було шукати: гримкі водоспади, срібноструменні каскади; глибокі бурштинові заводи й кругляки, порослі водоростями, немов оздоблені малахітом; береги, вкриті квітчастими килимами духмяних трав і вічнозелених мохів, килимами, у яких нога потопала аж по кісточку; та чудернацькі папороті, над якими застигли в повітрі скляні бабки зі смарагдовими очима, – воістину це було місце невимовної краси. Часом над головами подорожніх зависав шуліка, а одного разу (принаймні так стверджували Пітер і Тіквік) високо в небі кружляв величезний орел. Та дітей і гнома не вабили принади природи, їм кортіло щонайшвидше дістатися до Великої ріки. Звідти рукою сягнути до Беруни, а там уже – й до кургану.

Ось так вони йшли-йшли, а дорога ставала все важчою та важчою. Доводилося дертися по камінню, а не ступати по гальці. Береги зсувалися, потік шумів десь унизу, тепер мандрівники рухалися кам'яним карнизом. «Недільна прогулянка» перетворилася на альпійський похід. Тепер будь-яка необачність на слизькій скелі загрожувала падінням у розкотисту п'ятьму, де ревіла й вирувала невидима ріка.

Марно вдивлялися подорожні у прямовисні скелі в надії побачити розколину, щоб піднятися нагору, – здавалося, що скелі знущуються з них: адже варто дітлахам опинитися на тому боці, і попереду на них чекав короткий плавний спуск і легкий променад прямцем до штабу Каспіана. Звикнувши до способу пересування, коли однією рукою краще триматися за стіну, хлопці й гном

завели розмову про те, що непогано було б розпалити багаття та підсмажити ведмежатини. У відповідь Сьюзан візкасувала лише одне: «Треба йти, йти і йти... аж доки не закінчиться цей «звірський» ліс, а до того про ведмежатину краще геть-чисто забути».

А Люсі до того виснажилася й була не в гуморі, що їй аж ніяк не обходило, чим закінчиться суперечка. А втім, вона мала рацію: хто що там собі думає-вважає, не мало аніякої ваги, адже сухих дров на карнизі все одно не було. Зрештою, на цю невеличку прикрість зважили й хлопці. І відтак далі балачки точилися навколо того, а чи таке вже й бридке сире м'ясо, як про це кажуть кухарі та пишуть куховарські книжки? На що Тіквік пробубонів, що так воно і є.

Отак, збуваючи час за балачками, діти спускалися Стремінкою вниз. Нетерплячому читачеві вже, мабуть, давно кортить, аби вони якнайшвидше прийшли. Кваплюся запевнити такого читача, що й дітям кортіло того самого, та їм ще йти і йти... А допоки вони йдуть, варто нагадати ось про що: припади на їхню долю такі мандри якихось три дні тому, коли вони перебували в Англії, то вони давно вже б попадали з ніг від знемоги й знесилення, і ніяка сила не змусила б їх підвестися і продовжити шлях. Але в тім-то й річ, що в Нарнії все інакше, і навіть маленька Люсі була тільки на третину першокласниця, якій ще належало їхати в пансіон, а на дві третини – її величністю Люсі – королевою Нарнії.

– Нарешті, – радісно скрикнула Сьюзан.

– Ура-а-а! – загорлав Пітер.

Щойно за заворотом Стремінки перед ними розлігся круговид, від якого, погодьтеся, не могло не захопити дух. До самого небосхилу простягалася широка рівнина, а нею срібною стрічкою в'юнилася Велика ріка. З цього місця було видно навіть піщану обмілину, де раніше був брід, а тепер красувався довгий арочний міст. А за мостом розкинулося не те щоб місто, а так – містечко, не надто помітне на неосяжних обширах рівнини.

– Гляньте-но, – гордо зауважив Едмунд, – а місто стоїть на тому місці, де ми вели бій! Пам'ятаєте битву на Беруні?

Краєвид міста надав хлопцям свіжих сил. Ще б пак – саме тут вони здобули свою блискучу перемогу, а з нею і королівство!

Поринувши у спогади, Пітер та Едмунд якимось непомітно підібрали животи, порозправляли плечі, підтягнулися і навіть, як здалося Тіквіку, стали вищими на зріст. Гном із жвавим інтересом прислуховувався до їхніх розповідей про минулорічні звитяги, бо для нього це були легенди сивої давнини, тож слухати їх можна було без кінця-краю.

Та час не чекає. Згадавши про це, хлопчики прискорили крок, неначе їй не було за плечима переходу на багато миль, а на плечах – тяжких крицевих кольчуг. Зрештою, йти таки стало легше: хай лівий берег і спинався так само прямовисною стіною, зате правий ставав більш похилим і плескатим. Розколина закінчилася, і діти вийшли у долину. Правда, на превеликий жаль Сьюзан, долина Стремінки була геть уся вкрита все тим самим густим і темним лісом, проте особливо це вже нікого не турбувало. А дарма!

Ні сіло ні впало аж раптом почувся різкий звук: напівсвист-напівшерех – вж-ж-ик – і наче дятел стукнув дзьобом у стовбур. На якусь мить діти аж завмерли: де й коли вони чули такий вжик, і чому він так їм не до вподоби. Та жодної миті не гаяв Тіквік: він крикнув: «Лягай!» і впав у

папороті, сіпонувши за собою Люсі. Ще мить Пітер вдумливо розглядав стовбур дерева у себе над головою, сподіваючись побачити чи то нахабного дятла, чи то білку, чи якусь іншу живу істоту. Та виявилось ні те, ні інше, ані третє: тріпочучи оперенням, зі стовбура стирчала довга зловорожа стріла. Ще мить – і їхні подальші плани змінилися б безповоротно. Пітер, штовхнувши Сьюзан, упав у папороть, коли наступна стріла устромила у стовбур трохи нижче першої. Невидимий лучник стріляти вмів. Точніше, це був навіть не лучник, а лучники. І діти одразу ж у цьому переконалися: навколо, як горох, уперішили стріли. Одна з них із дзенькотом чиркнула по шолому Сьюзан і сковзнула у траву.

– Швидше! Швидше! Назад! – закричав Тіквік.

Не підводячи голови, всі поповзли до схилу, звідки так весело спускалися ще якусь хвилину тому. Піт заливав очі, а хмари комарів і мошви, здійняті з листя папороті, з писком розлючено налетіли на прибульців. Усі поповзли хутчіше, а потім, не витримавши комариного пискотіння, скочили на ноги й, згинаючись, помчали вперед – тобто назад по схилу. А для більшої швидкості та щоб випадково не спіткнутися, хлопці тримали мечі в руках, а Сьюзан, аби не розгубити без пуття стріли, притискала сагайдак до боку.

Ох, і прикро ж було бігти вгору знайомою дорогою! Захекавшись, усі попадали у мох коло водоспаду за великим кругляком і, на свій подив, помітили, що відмахали чималу відстань. Бігти далі сил не було, хай навіть і стояло питання життя та смерті.

Усі уважно прислухалися до шуму водоспаду, намагаючись розпізнати звуки гонитви. Та гонитви не було.

– Ну, певно, обійшлося! – видихнув Тіквік. – Схоже, ми наразилися всього-на-всього на дрібну варту. Прочісувати ліс вони, напевне, не будуть – собі дорожче... Але налякали нас – здоров був, фініки-віники-йорж!

– Авжеж, – Едмунд кивнув у бік Сьюзан, – фініки-віники-йорж, але ще б трохи-трохи...

– Це все ніщо, маточки-тичинки! Одне кепсько: назад уже не посунешся...

– Мені просто треба відірвати голову! – схопився за голову Пітер. – Відірвати за те, що потягнув вас цією дорогою!

– Ну що ви, ваша величносте, – взявся його розраджувати гном, – по-перше, вам ваша голова куди потрібніша, ніж нам, а по-друге, зовсім не ви, а саме навпаки – їхня величність король Едмунд запропонували пливти Дзеркальною затокою...

– Але ж ЛМД правду каже! – широко здивувався Едмунд. – Це і справді була моя ідея... Що ж, значить, мені й відповідати.

– Нарешті, третє! – проголосив Тіквік – По-третє, навіть якби ми обрали той шлях, яким добирався до ваших величностей їхній відданий слуга (тут гном злегка уклонився), ми з тим самим успіхом могли наштовхнутися на таку точно варту. Та про що це я? Усе могло закінчитися набагато гірше. Усе могло закінчитися так кепсько, що й годі уявляти! Це велике щастя, що ми пішли цим шляхом, на який вказали ваші королівські величності!

– Виходить, нам і справді поталанило, – зауважила Сьюзан.

– Отакої! І це – поталанило? – гмикнув Едмунд.

– Мабуть, доведеться таки повертатися вгору розколиною, – гречно нагадала Люсі.

– Люсі, та ти просто молодець, – вигукнув Пітер, – скільки людей на твоєму місці давно б не витримали: тільки б і торочили: «Я ж казала вам, я ж казала!..»

Пітер окинув оком свій невеличкий загін:

– Ну що? Уперед?

– Уперед, – кивнув гном, – але попереджаю: ви собі як хочете, але як тільки ми доберемося до сухого хмизу, я одразу ж розкладу багаття й потуватиму вечерю, цибуля-барабуля та редька з часником!

...Що за магічне слово «вечеря»! Завдяки йому у всіх начебто відкрилося друге дихання, і ще завидна загін був у смеріччі, яке завдало їм стільки клопоту. Тут, в улуговині, й стали табором.

Діти, яких підганяло оте одне слово, мигцем назбирали хмизу, а гном налагодився куховарити. На світ видобули брудні й липкі згортки з ведмежатиною, самий вигляд яких здатен був викликати відразу в будь-кого, хто провів цей день, не виходячи з дому. Але гному спав на думку чудовий кулінарний задум – обгорнути рештки яблук (по два на кожного) тонко нарізаними шматками м'яса, на кшталт яблучного рулета, а потім, нанизавши на загострені палички, тримати на малому вогні. Свіжий сік просочив м'ясо подібно до яблучного соусу, який у старі часи подавали на стіл до свинини. Вийшло досить-таки смачно, аж злипалися губи. А головне – не треба було мити посуд, а замість цього можна розтягнутися на сухій глищі й спостерігати за тим, як Тіквік священнодіє над своєю видатною люлькою.

Діти знову були повні сподівань завтра ж відшукати Каспіана та, зібравши військо, розгромити вщент підступного Міраза. І нехай на сьогодні ніяких підстав для подібних сподівань не існувало, всім відразу полегшало на серці, і з легким серцем одне за одним діти й гном позасинали...

Люсі прокинулася від того, що їй наснилося, буцімто знайомий-презнайомий голос майже нечутно вимовив її ім'я. Спочатку їй здалося, що це голос татка. Та ні, це був не його голос. Либонь, Пітера? Також ні. Але тоді ж чий? Люсі здогадалася, що впізнати його можна, лише як встанеш та підеш туди, звідки він так тихо та наполегливо її гукає. Люсі страх як не хотілося вставати, та не тому, що вона відчувала втому – навпаки, вона вже прекрасно відпочила, виспалася, і їй було добре та затишно. Вона лежала на теплій глищі, дивлячись у нічне нарнійське небо, усипане зірками, споглядала велетенський нарнійський місяць, що майже вдвічі більший за наш, і думала, яка ж вона щаслива.

– Люсі! – знову погукав її загадковий голос, який вона так і не змогла розгадати.

Люсі сіла й озирнулася довкола. Місяць сяяв так яскраво, що, здавалося, весь ліс просвічується наскрізь, та все ж було у світлі місяця щось таке, від чого ліс ввижався незбагненим та диким, і – Люсі згадала слово – пралісом. Позаду неї сріблилося смеріччя, праворуч проступали зубчасті верхівки скель на дальньому краю розколини, а перед нею, на віддалі льоту стріли, починалася велика галява. І в ту мить Люсі привиділося чи не привиділося – в нічному лісі ніколи нічого не знаєш достеменно! – начебто на галявині, точніше навколо неї, щось відбувається.

– Ні, мені зовсім не ввижається, – сказала вона сама собі, – чи таки ввижається? Деревя? Вони не стоять на місці! Вони ру-ха-ють-ся!

Серце її шалено калатало, вона встала й пішла вперед. На галявині чувся шум, – так вітер зазвичай шелестить у верховітті, та справа в тому, що ніч була безвітряна. І окрім того – у цьому шумі вгадувалася якась мелодія, лише мотив. Люсі не могла розпізнати (ось так і минулої ночі вона не могла розібрати слів, які шепотіли їй дерева). Зате у чому вона була певна, так це у тому, що це музика для танку, бо що ближче вона підходила, то сильніше її ноги поривалися пуститися в танок. Уже не було ніякої непевності – дерева справді рухалися: крок вперед, крок назад, сходячись і розходячись, сплітаючись і розплітаючись гіллям, немовби у вигадливому древньому сільському танку по колу.

«А і справді, – подумала Люсі, – вже коли дерева танцюють, то й танок у них має бути саме древнім і деревним!»

Люсі підійшла вже близько й не зчулась, як опинилася поміж дерев. Перше ж дерево, на яке вона глянула, здалося їй зовсім не деревом, а довготелесим селянином із здоровенною кудлатою бородою та кучмою волосся на голові. Люсі, певна річ, не злякалася (вона ж бачила таке й раніше), а ось читач, якби опинився на її місці, з переляку міг би запросто зомліти, остовпіти, задеревіти чи ще щось подібне. А Люсі – ні. Вона ще раз подивилася на нього (тепер він здався їй знову деревом) та й пішла собі далі. Що ж, люди схильні звикати до чудес, і винуватити їх у цьому не випадає. А танцюючі дерева – явище досить не звичне й абсолютно не відоме в нашому світі (тому вчені досі його як слід не досліджили і не класифікували). Наприклад, досі ще не зрозуміло, як дерева пересуваються, бо пересуваються вони не поверхнею землі, а в якийсь особливий спосіб, наче ми, коли б'ємося по коліно у воді. А ще ніяк не вдається прослідкувати той момент, коли дерево перетворюється на людину і навпаки. То вони здаються милими лісовими велетами й велетками, коли чародійство покликає їх до життя, то раптом знову перетворюються на звичайні дерева, одним словом – не збагнеш! Безперечно одне: коли вони є деревами, то, придивившись, помічаєш, що це якісь олюднені дерева; а коли вони є людьми, то і придивлятися нема потреби – люди з них, відверто скажемо, якісь нуднуваті, крилаті, вкриті листям чи голками, залежно від породи дерева.

– Ось вони й пробудилися! Чи майже пробудилися... – промурмотіла Люсі.

У нічному лісі, як ми пам'ятаємо, ні про що не можна робити висновки з цілковитою впевненістю. Зате Люсі була певна того, що вона прокинулася й навіть більше, ніж прокинулася. Усі її почуття загострилися, і вона стрімко линула поміж деревами, неначе в танці, й перестрибувала з боку в бік, аби її ненароком не зачепили її величезні партнери. Проте самі вони не надто займали її думки. Вона простувала туди, звідки її вабив любий її серцю голос.

Невдовзі вона проминула деревний танок по колу, до кінця так і не збагнувши, чи то рук, чи то віт торкалася вона в цьому незвичайному танці, і, вийшовши з переплетіння світла та тіні, потрапила на рівну, наче підстрижену галявину. Саме навколо цієї галявини і велили свій танок по колу дерева, а на галяві – о, чудо! – був він, велетенський Лев,

сліпучо білий у місячному сяйві, з величезною тінню позаду. Він міг здатися навіть кам'яним, коли б китиця його хвоста не посіпувалася й не була по землі.

На думку гнома, лев міг бути дружнім, а міг бути і ворожим (друге – куди з більшою ймовірністю), та Люсі такі гадки не обсидали. Вона кинулася Левові в обійми, оповила руками його ший та занурилася обличчям у густу шовковисту гриву.

– Аслане, Аслане, нарешті ти тут, – схлипувала вона з радощів.

Велетенський звір перекотився на бік, аби Люсі могла влаштуватися зручніше, а вона поклала голову йому на лапу. Тепле дихання долинуло до дівчинки, і Лев торкнувся язиком кінчика її носа. Люсі дивилася і не могла надивитися на нього.

– Радо вітаю тебе, дитинко, – промовив Лев.

– Аслане, Аслане, відтоді як ми не бачилися, ти став ще більшим і прекраснішим!

– Просто ти, дитинко, подорослішала, – відповів він.

– А мені здалося... Та ні, мені зовсім не здалося – ти на ділі став більшим!

– Річ аж ніяк не в мені, моя дитинко. Це ти з кожним роком підростаєш, і з кожним роком я здаюся тобі все більшим і більшим...

Люсі була до того щаслива, що їй ба навіть не хотілося говорити, хоча сказати необхідно було дуже багато. Тоді заговорив Аслан:

– Люсі, – сказав Він, – ми не можемо довго сидіти тут. Не забувай – у вас важлива справа, а ви й так згаяли сьогодні чимало часу.

– А знаєш чому? – вигукнула Люсі. – Я їм сказала, а мені ніхто, ніхто не повірив! Але ж я бачила тебе так чітко, а вони, вони...

Люсі не знаходила слів від обурення, аж раптом вона почула глухе ричання й побачила, як кінець лєвового хвоста роздратовано забарабанив по землі.

– Ой! Вибач, – зрозумівши натяк, схаменулася вона, – я аж ніяк не хотіла їх картати, я просто забулася – і все! Я більше не буду! Слово честі! Але ж я не винна, що...

Лев зазирнув їй в очі.

– Аслане, не дивися на мене так, будь ласка! Я ж не могла кинути решту й дертися на цю скелю сама! Чи могла?... Ну гаразд, а що б я потім робила сама проти війська?... Тобто, звичайно, не сама... а з тобою... Аслане, я зовсім заплуталася!

На це Лев нічого не відповів.

– Стривай-стривай! – Люсі зашепотіла у лєвовє вухо, наче хтось міг її підслухати. – Я, здається, здогадуюся! Ти хочеш сказати, що якось усе обернулося б на краще? Але як?... Аслане, ну, будь ласка, ну, скажи, що мало статися, якби ми...

– Знати, що мало статися?! Цього не може знати ніхто, – здивувався Лев. – Адже якщо цього не сталося, виходить, і не мало статися, дитинко моя.

- Як так!.. - оторопіла Люсі.

- Зате кожен може дізнатися, що станеться, - продовжував Лев, - і зробити це - немає нічого простішого! Спробуй піти й розбудити решту - і тоді ти дізнаєшся, що станеться наступної миті. Спробуй сказати їм, що бачила мене, що потрібно вставати і йти за мною, - і ти дізнаєшся, що станеться далі.

- Тоді мені слід так і зробити? - видихнула Люсі.

- Так, дитинко моя.

- Скажи, а інші - вони зможуть тебе побачити?

- Не відразу, проте, можливо, потім, із часом...

- Але вони мені попросту не повірять!

- Розбуди - і ти побачиш, що станеться далі.

- Ах, Аслане, Аслане, ти навіть не уявляєш, яка я щаслива, що бачу тебе знову, - зітхнула Люсі. - Шкода, що мені час іти, а я-то думала, що ти дозволиш мені лишитися... Я покладалася на те, що ти як рикнеш, так і розженеш усіх ворогів, як минулого разу! А то тепер усе так погано, так тяжко, так жахливо...

- Що ж, дитинко моя, ніщо не повторюється двічі. А в Нарнії всім нині тяжко, всім, а не лише тобі.

Люсі сховала обличчя в лев'ячій гриві, аби Лев ненароком не побачив, що вона ладна зарюмсати. Проте, мабуть, у самій гриві також крилася якась чародійна сила, тому що Люсі враз розхотілося плакати, більше того, вона відчула себе сильною і сміливою, як та справжня левиця. Люсі вскочила на ноги.

- Пробач, Аслане, мені мою колишню слабкість! Тепер я готова!

- Авжеж, тепер ти викапана левиця, - сказав Аслан. - Нехай же відродиться наша Нарнія! Та варто поспішати. Не можна гаяти ані хвилини.

Він підвівся і нечутно, але величною та гордою ходою попростував до танцюючих дерев, і Люсі пішла за ним, поклавши тремтячу руку йому на гриву. Дерева розступалися, даючи їм дорогу, на якісь миттєвості набуваючи людської подоби. Перед Люсі промиготіли прекрасні ликом і граційні боги й богині лісу, які схиляли свої голови та віти у привітанні перед Левом. Але коли, проминувши лісову смугу, Люсі озирнулася - позаду неї знову стояли всього лише дерева.

- Іди, дитино, - сказав їй Аслан, - а я буду на тебе тут чекати. Розбуди їх, якщо зможеш, скажи їм, що треба йти. А якщо не зможеш, тоді йди за мною одна. Час не жде.

Непросто загадати невдячніше завдання, аніж те, що постало перед Люсі, - завдання, приречене на невдачу: ану спробуй розштовхати чотирьох, які всі як один старші, ніж ти, й страшенно потомилися і більше всього на світі хочуть спати! Ану спробуй переконати їх у тому, у що вони, напевне, не повірять, і змусь їх зробити те, чого вони зробити не захочуть.

«Нема чого й думати, – подумала Люсі, – я маю це зробити, і я це зроблю, хоч би там що!» Передусім вона підійшла до Пітера й легенько потермосила його за плече.

– Чуеш, Пітере, – прошепотіла вона йому на вухо, – прокинься! Тут Аслан. Він хоче, аби ми йшли за ним!

– Зараз, Лу, цю ж мить, – миттєво відгукнувся Пітер. Проте не встигла Люсі зрадіти, як він повернувся на інший бік і знов заснув.

Тоді Люсі вирішила розпочати з когось іншого і подумала, що найкраще для цього підходить Сьюзан.

І точно! Сьюзан розплющила очі, зміряла Люсі дбайливим поглядом і сказала по-дорослому досадливим тоном:

– Люба моя Лу, тобі все це на-сни-ло-ся! Будь розумницею і лягай-но спочивати.

Майже втративши надію, Люсі заходилася біля Едмунда:

– Едмунде, миленький, прокинься, будь ласка!

Уже ж вона і дихала на нього, і термосила за плечі, і штовхала в бік, та Едмунд знай лише крутився і кректав уві сні.

І все ж Люсі свого досягла! Едмунд сів і майже осмислено подивився на неї. Тоді Люсі повторила йому все спочатку раз, а потім другий. І це було найгірше, тому що з кожним разом слова звучали дедалі менш переконливо.

– Аслан! – нарешті второпав Едмунд і скочив на ноги. – Ур-ра! Аслан!.. Та де ж він?

– Там, – показала Люсі, й сама поглянула в той бік, де терпляче чекав Лев.

Люсі помітила, що Лев дивиться на них своїми великими ясними очима. Та Едмунд, глянувши в той бік, чомусь перепитав:

– Ну, так де ж він?

– Там, біля дерев! – навіть розсердилася Люсі. – Невже ти не бачиш?

Певний час Едмунд ретельно вдивлявся в ніч, а потім чесно зізнався:

– Ні, особисто я нічого не бачу. А може, там нічого й нема? Га? Може, тобі привиділося? Знаєш, місячне сяйво... і все таке... Це називається оптичний... тьху ти! Як же він називається, га?

– Я бачу його увесь час, – відмовившись допомагати Едмунду в пошуках потрібного слова, впевнено сказала Люсі. – Він дивиться прямо на нас.

– Гаразд, тоді чому ж я його не бачу?

– Він сказав, що, мабуть-таки, ви просто не зможете.

– Це чому ж?

– Не знаю. Просто він так сказав.

– Тьху ти, ну ти, – витер чоло Едмунд, – що ж нам робити? Ввижається – не ввижається... Знаеш що, Лу, давай-но будити решту!

## Розділ 11

Рик Лева

Коли нарешті всі прокинулись, Люсі вчетверте переповіла свою історію. Запала тяжка тиша.

– Не знаю, що й казати, – промовив Пітер, коли вже забракло сил витріщати очі в нічну пітьму. – Що-небудь бачиш, Сьюзан?

– Нічого! Та й як можна побачити те, чого немає. Їй це наснилося! Нумо, Люсі, лягаймо спати!

– Послухайте, – сказала Люсі, і голос її затремтів від образи, – ходіть зі мною! Якщо ви не підете, то я піду сама, чесне слово! Але я хочу, щоб ми трималися разом; зрозумійте. Він вже кличе – потрібно поспішати!..

– Не кажи дурниць, Люсі! – перебила її Сьюзан. – Нікуди ти сама не підеш, скажи їй, Пітере! Зовсім дівча від рук відбилося...

– Ви як знаєте, а я вірю в нашу Люсі, – втрутився Едмунд, – і якщо йде вона, йду і я. Хочу лише нагадати, що досі вона завжди мала слухність...

– І то правда! – вигукнув Пітер. – Як мала слухність, мабуть, і сьогодні вранці... Як не крути, а день ми змарнували, опинившись на тому місці, звідки вирушили. Одного не розумію: навіщо Аслану від нас ховатися? Такого раніше не було, це взагалі на нього не схоже... А що скаже ЛМД?

– А що тут скажеш? – зітхнув гном. – Усі підуть, так і я піду; розділяться – залишуся із королем Пітером, адже то мій обов'язок перед ним і Каспіаном. Коли бажаєте знати мою думку, я лише простий гном і думаю ось що: хіба вночі знайдеш дорогу там, де навіть удень не знайшов? А про всяких там чарівних левів я ось що скажу: що це за розумний лев, від якого ми ані словечка ще не чули? Що це за добрий лев, який нам ще жодного разу не допоміг? І що з того, що він здоровезний? Його ж не видно! Та я б за такого лева і шеляга ламаного не дав!

– Він уже квапить! Лапою тупотить! – захвилювалася Люсі. – Час нам уже йти! Принаймні мені вже час!

– Ти не маєш права тиснути на інших. Нас четверо, а ти одна, до того ж усі ми старші за тебе, – докорила її Сьюзан.

– Годі вже! – накинувся на неї Едмунд. – Іти то йти, а розповідати про права можна і дорогою, – він цілком став на бік Люсі, та безсонна ніч не додавала йому гумору.

– Ну то в дорогу! – скомандував Пітер, сунув руку під ремінь шита і надів його. В інший час він, звичайно, спробував би якось підтримати та втішити Люсі, адже вона була його улюбленою сестрою і до того ж він розумів, як вона має почуватися, хоча ніяк не вона винна в їхній сварці. І все ж його гризла досада, і чомусь, у першу чергу, саме на Люсі. А Сьюзан – та розійшлася не на жарт:

– Бач, яка! А якщо я теж почну поводитись, як ти, Люсі? Ось не піду з вами – і баста! І що бажаєте, те й робіть!

– Підкоріться волі Великого короля, ваше величносте, – тихо мовив Тіквік, – і ходімо. Заснути тепер уже не вдасться, тож краще йти, аніж стояти і молоти язиком!

Усі нарешті рушили вперед. Люсі йшла першою, закусивши губу, аби зопалу не наговорити Сьюзан усіляких дурниць. Та невдовзі вона вже викинула з голови всі ті дрібниці та зосередилася на тому, аби не втратити Аслана з очей. Він саме звернув убік та уповільнив крок. Решта сподівалися тільки на Люсі: Лева вони не тільки не бачили, але й не чули – його величезні котячі лапи ступали по траві зовсім нечутно.

А він повів їх правіше від танцюючих дерев (правда, ніхто не помітив, танцюють вони чи ні, бо Люсі дивилася на Лева, а всі решта дивилися на Люсі) і нарешті підвів до самого краю розколини.

– Козлотура-козероги! – вилаявся собі під ніс Тіквік. – Бракувало мені ще стрибати в темряві по скелях... Так і шию скрутити недовго!

Аслан довго йшов по краю прірви. Згодом усі побачили на самому гребені скелі кілька невисоких дерев. Лев звернув праворуч і зник за ними. У Люсі перехопило дух, їй здалося, ніби він стрибнув зі скелі. Але посправжньому злякатися вона не встигла: головне було не втратити Лева з очей. Вона покрокувала швидше і невдовзі сама опинилася серед дерев. Поглянувши вниз, побачила вузьку, круту стежку, що спускалася серед каміння на дно розколини. Там і прямував тепер Аслан. Ось він обернувся, і Люсі розгледіла його вдоволений погляд. Вона заплескала в долоні й пішла за ним, чуючи за спиною крики інших: «Стережись, Люсі! Ти аж на краєчку! Куди ти?!» А за мить її наздогнав голос Едмунда: «Е-ге-гей, але ж вона знає, що робить! Тут стежка». Десь на середині стежки наздогнав її й сам Едмунд.

– Дивися! – схвильовано прошепотів він. – Подивися! Що це за тінь повзе попереду?

– Це його тінь, – пояснила Люсі.

– Тепер я тобі вірю, Лу, – сказав Едмунд. – На всі сто. І як же я раніше не розгледів? А де ж він сам?

– Там, де і тінь, звичайно! Хіба ти не бачиш?

– Здається, щось майнуло, та я не можу сказати напевне. Тут таке чудне світло...

– Швидше, швидше, королю Едмунде! – почувся позаду голос Тіквіка, а ще вище, коло самого краю скелі, Пітер пробурмотів:

– Та ворухись ти, Сьюзан! Дай-но мені свою руку! Тут і немовля пройде. Годі буркотати!

За кілька хвилин усі опинилися внизу, де шумів стрімкий потік. Обережно, мов кішка, Аслан ішов через річку, переступаючи з каменя на камінь. На середині він зупинився і нагнувся, аби попити води, потім підвів голову і, труснувши мокрою гривовою, знову подивився на хлопців. Тут Едмунд ще раз побачив його і навіть вигукнув: «Аслан!», та Лев рушив далі, до протилежного берега Стремінки.

- Пітере! Пітере! - перекриваючи шум води, погукав Великого короля Едмунд. - Ти бачив?

- Та нібито щось бачив! - крикнув у відповідь Пітер. - А може й ні - у місячному сяйві все що завгодно може привертись!

Аслан упевнено вів свій маленький загін розколиною вгору. Ця подорож була не стільки незвичайна, скільки дивовижна: ревучий потік далеко внизу, вогка та сива у місячному сяйві трава, тьмяно виблискуючі скелі, що височіли попереду, та над усім, як поводитир, величний мовчазний звір, якого крізь пільму вже бачили всі, крім, звісно, Сьюзан та гнома.

Тим часом загін підійшов до непомітної стежки, що вела вгору. Не дивно, що їй важко, а точніше неможливо, було розгледіти з іншого берега. Вона ховалася серед химерних вигинів скель тонкою-тонкою звивистою стрічкою. Нині, коли яскраво світив місяць, знизу здавалося, що ця змійка чорною мерехтливою тінню повзе по сірому граніту вгору...

Люсі вже знемагала, коли хвіст і задні лапи Аслана зникли з очей. З останніх сил вона видерлася нагору вслід за ним та, відхекуючись і марно намагаючись зупинити дрижання в колінах, стала на пагорбі - тому самому пагорбі, якого подорожні намагалися дістатися з тієї хвилини, як полишили Дзеркальну затоку. Довгий положистий схил, оповитий вересом і некошеною травою, серед яких місяць деінде вихоплював сиві кругляки, сягав майже на півмилі вгору, де зникав у тіні дерев. Достатньо було лише погляду, аби впізнати це місце. То був пагорб із Кам'яним столом.

Позаду почувся дзенькіт кольчуг і важке дихання відсталих. Аслан знову ковзнув угору схилом, і всі, тепер зібравшись разом, дружно рушили за ним.

- Люсі, - раптом тихо покликала Сьюзан.

- Що?

- Тепер і я бачу Аслана. Ти не ображайся на мене, гаразд?..

- Гаразд, - так само тихо прошепотіла у відповідь Люсі.

- Я огидно вчинила не тільки з тобою, а й з іншими, і з ним також... Учора і мені здалося, що я його бачу, але я... чи то не повірила своїм очам, чи то подумала, що ми й самі виплутаємося, - загалом, я нічого не сказала іншим, і ось ми втратили цілий день, і - хто знає? - що тут трапилося за цей день! І сьогодні, коли ти нас будила, у глибині душі я ж розуміла, що ти не станеш через дрібничку всіх нас підіймати, але мені... мені соромно було зізнатися, що я, твоя старша сестра, і ось - помилялася... Що я тепер скажу йому? Як поясню?

- А може, не треба нічого пояснювати? - підказала Люсі.

Незабаром маленький загін опинився на узліссі, звідки навіть крізь нічну пільму можна було розгледіти курган, який невідомо коли насипали над Кам'яним столом жителі Нарнії.

- Що ж це робиться? - обурено прошипів Тіквік. - Де охорона, чати, вартові? Нас повинні були гукнути ще на підході!

- Тихіше! - зашикали на нього з усіх боків, бо в цю хвилину Аслан зупинився і повернувся до дітей, чекаючи, доки вони підійдуть. На мить усі зам'ялися - їм було і радісно бачити його, і боязно від того, що вчасно не послухалися, але потім хлопці рішуче ступили крок уперед, і

Люсі посунулася, даючи їм дорогу. Сьюзан і Тіквік залишилися на місці, а гном навіть якось зіщулився, увібрав голову в плечі та ще й пригнувся.

– О, Аслане, – тільки й сказав Пітер, опускаючись на одне коліно і підносячи важку лапу Лева до своїх губ, – який я радий. І як мені соромно. Я взявся вести інших, та не гідний з мене вийшов поводити...

– Любий мій сину! – привітав його Лев. Потім повернувся до Едмунда: – Ти зробив усе, що було в твоїх силах. Дякую тобі!

Потім запала важка пауза, і нарешті почулося:

– Сьюзан!

Сьюзан у відповідь не зронила ані слова, і всім здалося, ніби вона нечутно плаче.

– Підійди до мене, моя дитино, – промовив Аслан. – Ти дала волю страхам у своєму серці. Підійди ж до мене, я вдихну в тебе сміливість і відвагу. Так краще?

– Трохи, – кивнула Сьюзан.

– А тепер, – гучніше промовив Аслан, і в його голосі діти вловили знайомі нотки гарчання і помітили, як хвіст його заходив із боку в бік, – де ж цей маленький гном, відомий боець на мечях і великий лучник? Де цей син землі, що не вірить у левів? Ану, підійди-но сюди! – Останні слова він уже прогарчав на повний голос.

– Хо-хо-ховрахи-зя-зя-зяблики, – пробелькотів блідий, як привид, Тіквік. Діти, що добре знали Аслана, розуміли, що гном йому подобається, але не дали знаки, а гном злякався не на жарт. До цього він узагалі не бачив левів, а такого й поготів. Та він не розгубився і зробив єдиноможливе розумне – не зволікаючи, наблизився до Аслана.

Чи доводилося читачеві бачити, як кішка переносить кошеня, схопивши за шкварку? Якщо так, то читачеві легко буде уявити собі, що трапилось далі. Аслан підхопив Тіквіка за комір і злегка труснув його, від чого його обладунки загриміли і посипалися додолу, як каструлі й сковорідки у майстерні лудильника, потім – ф'юїть! – і гном злетів у повітря, перекидаючись через голову, мов акробат. Він, звичайно, був у повній безпеці, але цього не знав і геть злякався. Біля самої землі гнома підхопила м'яка лапа; його поставили на землю так само обережно й дбайливо, як кішка ставить своє кошеня.

– То як, сину землі, чи ми потоваришуємо? – запитав Аслан.

– Г-га-гадаю, що так, – насилу вимовив, відсапуючись, Тіквік.

– Ну то добре! А тепер, діти мої, погляньте на схід – ось уже й зоря займається, отже, часу у вас не так і багато. Поспішайте, сини Адама, і ти, син землі, бо вас чекають великі випробування і Каспіан потребує вашої допомоги.

Ані гном, що досі не знаходив сил вичавити з себе хоч слово, ані хлопчики не наважилися запитати, чи піде з ними Аслан. Усі трое відсалютували оголеними мечами і, намагаючись не брязкати кольчугами, розтанули в передранкових сутінках. Люсі з гордістю відзначила, які ж хлопці сильні і сміливі, і спритні, і мужні, і витривалі. Чого в Англії вона за ними цього не помічала? Але в тому-то й річ, що в Нарнії для дітей все було інакше, ніж в Англії, і хлопчики були не просто хлопчики, а Великі королі Пітер і Едмунд.

Небо швидко світлішало. На сході, на обрії догорала ранкова зірка Аравір, величезна, мов маленький місяць. Аслан, що здавався Люсі ще більшим, ніж вночі, стріпнув гриву і загарчав.

Левиний рик, низький та розкотистий, обрушився на землю в дрімоті, мов звуки органа, і пронісся всією Нарнією. Здрігнувся Кам'яний стіл зі зведеним над ним курганом; за пагорбом у стані Міраза посхоплювалися, дико озираючись, суворі воїни і, взявшись за зброю, довго дивилися то на холодне досвітнє небо, то на похмурий ліс, то один на одного; обличчя їхні були білими, мов крейда; затоками і затоками Великої ріки в цю тиху передранкову годину прокотилися брижі, і з води раптом вигулькнули голови німф із хвильками замість волосся, а трохи згодом із виру виринула і велика-велика голова самого річкового бога з бородою з водоростей. У лісах і полях із нірок повистрибували кролики, сторожко поводячи вухами, птахи висунули голови з-під крил, запугукали сови, задзвявкали лисиці, зафиркали іжаки і заколихалися дерева. У містах і селах загавкали собаки; матері, вдивляючись перелякано в темряву, сильніше пригорнули дітей до себе, чоловіки навіпацки запалювали світло; а далеко-далеко на північних кордонах грюкнули важкі ковані ланцюги – то гірські велетні визирали назовні й квапливо замикали ворота своїх похмурих замків.

Люсі й Сьюзан побачили, як з усіх навколишніх пагорбів на них насувається щось темне, схоже на хвилю чорного туману, що йшла просто від землі; хвиля все наростала й наростала, і раптом дівчатка зрозуміли, що то ніяка не хвиля, то прокинулися чарівні нарнійські ліси. Здавалося, всі дерева Нарнії кинулися туди, де стояли вони з Асланом. Утім, наближаючись, дерева вже не здавалися просто деревами, а все більше набували людських рис. Нарешті Аслана і дітей оточив величезний натовп олюднених дерев, які розкланювалися з ними або робили реверанси чи то просто привітно махали тонкими вітами, і, лише уважно придивившись, можна було вгадати, хто яке дерево. Дівчата-берізки були білолицими, тонкими та стрункими; верби пишалися дивовижно густим волоссям: щоб поглянути на Аслана їм доводилося щохвилини відкидати з чола густі важкі пасма; по-королівськи стримано поводитись величні буки; важко рухались кремезні дуби; в'язи були урочисті та сумні; скуйовджені темно-зелені гостролисті йшли поряд із дружинами, що прикрасили себе намистами та сережками із яскраво-червоних ягід; горобини шаруділи строкатим квітчастим вбранням і шепотілися між собою, а шум і шелестіння дерев, мов морський прибій, доносив до дітей виразне: «Аслан! Аслан!»

Натовп навколо Аслана ріс так швидко, що в Люсі запаморочилось у голові. Вона заплющила і розплющила очі, аби прийти до тями, та виявилось, що то насправді крутиться не голова в неї, а весь той величезний натовп дерев. Більш того, між деревами замаячили якісь люди, що стрибали, скакали, дуріли відчайдушно. Серед них вона помітила юнака із ніжним, майже дівочим обличчям – воно могло б здатися навіть милим, коли б у ньому не було стільки неприборканої первісної дикості. Одягнений він був в оленячу шкуру, а його кучеряве волосся прикрашав вінок із виноградного листя. Едмунд, який зустрівся з ним кілька днів по тому, зауважив, що «з такими, як він, краще пильнувати, бо ніколи не знаєш, чого від нього чекати». У цього розбишаки було безліч імен: і Бром, і Басарей, і Овен – ось тільки три з них. Супроводжували його такі ж дикі на вигляд дівчата, як і він

сам. Тут увагою Люсі заволодів товстий, мов бочка, старий, що сидів верхи на віслюку. Побачивши його, вся юрба вибухнула сміхом і вітальними вигуками: «Гей-го, гей-го, гей-гей-ге-е-ей!»

- Пограймо, Аслане? - весело крикнув юнак із дівочим обличчям.

Люсі подумала, що все навколо і справді нагадує якусь гру, а от яку - второпати не могла. Якщо то був квач - то такий, у якому ніхто нікого не квачував. Якщо хованки - то того, хто заховався, ніхто шукати й не думав. Якщо піжмурки - то, мабуть, кожен поводив себе так, ніби водив із зав'язаними очима. Гармидер довкола ще більше заплутував старий товстун зі своїм віслюком, коли час від часу він заходився репетувати:

- Дари сонця і лози! Кому дарів сонця і лози?!

І він скочувався зі свого віслюка, а коли його зі сміхом садили на місце, вигукував щось так само незрозуміле і... падав знову. Утім, на цьому віслюку годі було всидіти і крашому вершнику: віслюкові, вочевидь, здалося, що він бере участь у цирковій виставі, тож він усе намагався стати на задні ноги. Він робив чималі успіхи і згодом, певно, домігся б свого, але в нього під ногами раптом виросла чіпка виноградна лоза, що одразу ж викинула листя. На очах листя розпустилося, і серед зелених острівців з'явилися зелені тугі грона, що швидко наливалися соком. Люсі озирнулася - виноград не тільки обплутав ноги віслюку, а плівся вже всюди: не було навколо жодного дерева, що його б із голови до ніг не оповила виноградна лоза. Та що там дерева! Люсі підняла руку, аби відкинути з чола неслухняне пасмо, а відкинула... виноградне гілля. Віслюк був тепер увесь обплутаний виноградом від копит до кінчика хвоста, і навіть поміж вух у нього звисало щось зелене - пригляdivшись, Люсі побачила, що то виноградне грона. Виноград тепер був і над головою, і під ногами, і попереду, і позаду - все навкруги було оповите лозою.

- Кому дарів сонця і лози?! Дари сонця і лози! - знов проказував своє товстун.

Усі простягнули руки до винограду. Такого винограду, як той, ви в житті не коштували, бо таким його ніколи не виростиш у теплиці. Величезні виноградини, тугі, мов повітряні кульки, самі лопались у роті, зрошуючи піднебіння солодкою прохолодою. Дівчаткам здавалося, що вони можуть їсти і їсти той виноград скільки завгодно, а його й справді було стільки, що можна було наїстися досхочу. До того ж, що вкрай важливо, не треба було дотримуватись так званих правил поведінки за столом. Та ніхто й не збирався їх дотримуватись: куди не кинь оком, усюди лише мокрі пальці, сік стікає підборіддям, а деінде й по бороді, з усіх боків чути нестримний сміх і той-таки приспів: «Ге-е-ей, хо-хо, гей!» Згодом дівчата згадали, що вже чули схожі співи раніше - це називають альпійським йодлем. Несподівано, в одну мить, усі відчули, що гра (чи що там воно було) скінчилась, а гравці, хто де, чи попадали на землю, чи завмерли, де стояли, та один за одним перевели погляд на Аслана.

За мить Люсі щось згадала та, ставши навшпиньки, прошепотіла Сьюзан, яка стояла поруч:

- Чуеш, я, здається, знаю, хто вони!

- Хто?

- Юнак із диким обличчям - то Бахус, а старий на віслюку - Силен. Пам'ятаєш, колись давно про них розповідав нам пан Тумнус?

- Гм, і справді! - здивувалася Сьюзан. - Та знаєш що...

- Що?

- Коли б поруч не було Аслана, я б зовсім не хотіла опинитися в цій компанії.

- І не кажи... - навіть здригнулась Люсі.

## Розділ 12

### Мара і кара

А Тіквік і хлопчики вже стояли коло темної низької кам'яної арки, де починався хід, що вів до святині кургану. Щойно вони наблизилися, як із темряви вигулькнули двоє вартових борсуків (у північній Едмунд тільки й міг розгледіти, що білі смуги в них на щоках і такі самі білі ікла) та хрипливо-застудженими голосами прорипіли:

- Стій! Хто йде?

- Свої! - озвався гном. - Це я, Тіквік. Веду Великого короля Нарнії з сивої давнини.

Борсуки обнюхали хлопцям руки і закивали головами.

- Ну нарешті, - стиха промовили обидва, - нарешті!

- Дайте нам світла, друзі, - попрохав Тіквік.

Борсуки відшукали факел, Пітер запалив його та передав Тіквіку.

- Веди нас, ЛМД, - промовив він, - не нам тут бути проводирями.

Тіквік узяв факел і рушив у підземелля. Там було холодно, вогко та похмуро. Підлогу й стіни вкривала рясна цвіль, а зі стелі звисало махрове павутиння. Раз у раз із важких кам'яних склепін зривалася летюча миша і, мало не чіпляючи факел, проносилася геть, подалі від світла. Хлопчикам, що вже котрий день не бачили даху над головою, здавалося, що вони потрапили чи то в пастку, чи то до тюремних казематів.

- Чуеш, Пітере, - прошепотів Едмунд, - ти тільки подивися на ці написи на стінах - уявляєш, які вони давні! А ми навіть давніші за них! Пам'ятаєш, коли ми були тут востаннє, цього ще не було...

- Гм... таке кого-завгодно змусить замислитися... - неуважно відповів Пітер.

Тіквік упевнено вів їх уперед.

- Поворот праворуч... прямо... тут ліворуч... обережно: сходинки!.. Знову ліворуч... - зрідка долинав його шепіт.

Нарешті попереду замерехтіло слабке світло, що вузькою смужкою лилося з-під дверей. А за дверима лунали гучні розсерджені голоси. Хтось розмовляв так голосно, що ті, хто сидів у кімнаті, наших подорожніх навіть не почули.

– Щось не подобається це мені, – прошепотів Тіквік Пітерові. – Почекаймо, краще, з хвилинку.

Усі трое завмерли та наторошили вуха.

– Ви прекрасно знаєте, чому я не просурмив у чарівний ріг Сьюзан на світанку! – почувся чийсь голос («Це король», – пояснив Тіквік). – Не забуваймо, що одразу ж після того, як ми відіслали гінців, на нас налетіли заморці, і бій ішов не де-небудь, а на самому кургані, й не п'ять хвилин, а щонайменше три години. Я просурмив, тільки-но видалася вільна хвилинка.

– Не мені забути той бій, – пролунав інший злий голос («Це Нікабрик», – шепнув Тіквік). – Мені не забути, що гноми вкотре прийняли на себе основний удар і після бою в рядах наших ми не дорахувалися кожного п'ятого!

– Як тобі не соромно! – просипів хтось третій («Фух, живий Трюфеліно, живий!» – тихо радів Тіквік). – Ми всі боролися не менше і не гірше за гномів, а король Каспіан – у перших рядах.

– Пишатися своїми звитягами кожен мастак! – підвищив голос Нікабрик. – Та що з того? За що ми б'ємося? За що кров проливаємо? Де обіцяна допомога, агов! Нема її, вашої допомоги! Може статися, наш любий Каспіан запізно просурмив! А може, ріг той – не чарівний, га?! Що ж ви мовчите, ніби води в рота понабирали, теж мені – великий писар, чарівник-самоук, пан всезнайка! Чи, може, то не ви порадили нам покинути наші печери, барлоги і нори, перебратися сюди й сидіти-чекати чи то на Аслана, чи то на Пітера, чи то ще невідомо на кого?!

– Я не заперечую... мене теж засмутила відсутність допомоги, на яку я так само, як і ви, покладав стільки надій... («Ага, ось і доктор Корнеліус», – півголосом зауважив Тіквік.)

– Краще не обіцяти, як слово ламати! – знов накинувся на доктора Нікабрик. – А тепер що: горщики побито – масло витекло, тенета зопріли – пташка полетіла, у неводі дірка – рибка зникла! Не вмієш чаклувати, так і не берись – нехай чаклують ті, хто вміє! Тому...

– Не гарячкуй, Нікабрику, – втрутився Трюфеліно, – нам, звірам, так само погано, як і тобі, та ми не втрачаємо надії – ми чекаємо. Допомога прийде, обов'язково прийде... Може, вона вже на порозі!

– О, ну так, звичайно! – огризнувся Нікабрик. – Чекаємо, чекаємо, і чого чекаємо: доки рак на горі свисне чи поки небо на землю впаде? Ні, хочете – самі й чекайте, а мені – зась! Запаси закінчуються, втрати наші не відновити, а прибічників наших стає все менше й менше...

– А знаєш чому? – ехидствував Борсук. – Я тобі скажу чому. Тому, що в когось задовгий язик. Правду казав Тіквік, ідучи, можливо, на вірну смерть: армії – ні слова! І що ж? Не встиг він зникнути з очей, як хтось розтеревенив на весь ліс, що він, мовляв, пішов за підмогою і що у нас є чарівний ріг, і що варто королю просурмити, і всі наші лиха згинуть, як і не було!

- Ти, борсуче, говорити говори, та не заговорюйся! - знову підвищив голос Нікабрик. - Сунув би краще свого сопливого носа у бджолиний вулик, аніж наговорювати на мене! Тільки подумати: я - базіка?! Ану, швидко бери свої слова назад, чи я...

- Заспокойтеся нарешті! - не стримався Каспіан. - Я ніяк не можу зрозуміти, до чого ти хилиш, Нікабрику? І хто ті двоє таємничих незнайомців, що причаїлися в темному кутку? І за яким правом ти їх привів на раду?

- За таким, що то мої друзі! Ти й сам тут лише тому, що заприятелював із Тіквіком та борсуком, а цей навіжений старий у чорній сутані - хіба він тут не тому, що він твій приятель?! Це що ж виходить? Виходить, лише я не можу привести на раду своїх друзів?!

- Нікабрику! Його величність - король, якому ти з власної волі присягав на вірність! - суворо зауважив Борсук.

- Ех, Трюфеліно, тобі б народитися при дворі, - всміхнувся Нікабрик, - ох і славний із тебе вийшов би придворний борсук - придворних манер, як я подивлюся, ти вже навчився! Але ми не при дворі, а навпаки - у глибокій дірі, тому можемо говорити прямо. Ми всі прекрасно розуміємо, що наш, із дозволу сказати, король може втратити не тільки трон (на якому він ще й не сидів), а й голову, якщо ми не допоможемо йому вибратися з цієї пастки, у яку, до речі, він сам нас і завів. Ось тому...

- Стривайте, може, ваші нові друзі самі пояснять нам, хто вони такі й нащо вони тут? - запропонував доктор Корнеліус.

- Ваше докторійшество, вельмишановний пане докторе, - почувся тонкий, майже плаксивий голосочок, від якого усім зробилось зимно на серці, - хто я така, як не бідна, усіма забута старенька, яку ніхто не любить, не жаліє, ось тільки їхнє гномство пан Нікабрик про стару й згадали. Завдяки йому я на власні очі й побачила такого юного і вродливого короля. Тож ви, ваша величносте, ще подумайте, кого вам варто стерегтися більше: Міраза чи немічну стару, в якій ломить у кістках та якій несила навіть хмизу в багаття підкласти, аби зігрітися. А ось деякі вміння старої, хоч вона й на науках не обізнана, на відміну від їх докторійшества, стали б комусь дуже у пригоді. Вона ж, бач, спроможна і наврочити, і закляття накласти, і поробити комусь, і мор наслати, бо в нас із вами спільні вороги - о, як я їх ненавиджу, отих людей!

- Кхе-кхе, - відкашлявся їхнє докторійшество доктор Корнеліус, - стосовно старої пані, здається, все зрозуміло. А от ваш інший приятель, Нікабрику, на що спроможний він?

У відповідь із темного кута пролунав низький безбарвний голос, від якого, як потім зізнався Пітер, у нього кров захолола в жилах.

- Мене гнітять жага та голод. Коли вже я увіп'юся зубами, мене не відтягнеш, не відірвеш, а коли й відірвеш, то тільки з м'ясом. Століття мори мене голодом - я не сконаю, сто днів та ночей пролежу в льоду - не згину. О, дайте мені лише припасти до ріки крові - я вип'ю її геть усю. Де наші вороги? Я хочу крові, крові...

- І це з ними ти зібрався обговорювати наші плани? - спитав у Нікабрика Каспіан.

- Саме так! Більш того, з їхньою допомогою я зібрався ці плани здійснити!

Після цих слів у печері запала тиша. Тільки й чути було, як за дверима начебто хтось неголосно перемовляється. Потім знову почувся вже знайомий хлопцям голос Каспіана:

– Нікабрику, ми порадилися і вирішили, що готові тебе вислухати.

Знову настала тиша, ще довша і томливіша, ніж раніше. Мовчанка здавалася гнітючою від того, що важко було зрозуміти, чому ж мовчить Нікабрик. Нарешті він заговорив, і голос його лунав тихо, ніби він і сам відчував незручність від того, що він мав сказати.

– Скільки всього переговорено, а зрозуміло одне, – сказав Нікабрик, – правди про Стародавню Нарнію ніхто з нас не знає. Недарма Тіквік вважав, що то все казки. Утім, я був би радий повірити навіть у казку, аби з неї була хоч якась користь. А її й немає! Що сурмили ми в цей ваш рік, що не сурмили – один чорт, що собака, що хорт! Тож виходить, навіть якщо і були всілякі там великі Пітер і Сьюзан, і Едмунд, і Люсі, то вони нас або не почули, або почули, та не прийшли, або вони і зовсім не за нас, а проти нас, що теж зрозуміло...

– Або вони все ще в дорозі, – доречно докинув Трюфеліно.

– Та облиш це, борсуче! – відмахнувся Нікабрик. – Ти казатимеш, що допомога прийде, навіть і тоді, коли Міраз вирішить пустити нас собакам на харчі! А я чекати не збираюся! У ланцюзі стародавніх переказів ми випробували одну ланку – з цього нічого не вийшло, ну що ж – коли ламається меч, витягають кинджал. Ті самі давні оповіді розповідають не тільки про королів, а й про інші, грізніші сили минулого. Ну то викличмо їх, і нехай вони нам допоможуть!

– Коли ти маєш на увазі Аслана, – похитав головою Трюфеліно, – то викликати королів, що були його слугами, то все одно, що викликати його самого. Коли він не надішле їх, то навряд чи прийде сам.

– Тут ти маєш рацію, – кивнув Нікабрик. – Де Аслан, там і його королі. Може статися, його немає серед живих, а може, він став на бік наших ворогів чи його втримала якась сила, що сильніша за нього самого. Та що тут казати! Навіть якби він і прийшов, невідомо ще, чи з дружніми намірами? Здається мені, йому більше до вподоби люди, ніж гноми, та й звірів він, якщо і шанує, то не всіх – згадай-но лише вовків, борсуче! Тож, може, воно й на краще, що він не прийшов... Крім того, коли вірити легендам, він і був-то в Нарнії всього лише раз, та й то – казна-коли і недовго. Ні-ні, забудьмо про Аслана, а замість нього краще викликати справжню силу!

Тут Нікабрик змовк, усі завмерли в очікуванні, а тиша запала така, що Едмунд навіть чув, як за дверима сопе і шморгає носом Борсук.

– До чого ти ведеш? – не витримав, зрештою, Каспіан.

– До того, що є та, що могутністю своєю перевершує навіть самого Аслана, та, що тримала Нарнію під своїм закляттям довгі роки, коли всі ті стародавні оповіді не брешуть.

– Біла Чаклунка! – разом вигукнули три голоси, і шарудіння за дверима підказало Пітеру, що всі трое схопилися на ноги.

– Так! – чітко вимовив Нікабрик. – Так-так, я кажу саме про неї! Сідайте-сідайте, чого це ви посхоплювалися? Злякалися, мов малі діти... Нам потрібна така сила, яка ненавиділа б рід людський найлютішою ненавистю, а отже, була б на нашому боці. І така сила є! Наскільки я знаю, Біла

Чаклунка здолала Аслана, зв'язала і вбила на цьому самому Кам'яному столі, що стоїть поруч із нами, у цій печері!

– Наскільки ми знаємо, Аслан повернувся до життя, – різко зауважив Борсук.

– Може, воно й так, – не сперечався Нікабрик, – та щось замало відомо про його подальші діяння – зник, і сліду не лишилось. Як ви це поясните? Хіба могло б таке трапитися, коли б він і справді ожив? Може, про нього більше ні слова не сказано тому, що й говорити було ні про кого?

– Він дав Нарнії королів і королев, – нагадав Каспіан.

– Королю, після того як він виграв вирішальну битву, аби зміцнитися на троні, не потрібен дресирований лев! – заявив Нікабрик. У відповідь почулося глухе гарчання. Судячи з усього, це гарчав Трюфеліно. – Та й що стало з усіма цими королями? – войовничо продовжував Нікабрик. – Скільки вони там покоролівствували? Із кролячий хвостик! Інша справа – Біла Чаклунка. Ось хто панував, так уже панував – цілих сто років, довгих сто років зими... Оце, я розумію, сила, оце могутність! Це вам не фунт родзинок!

– Та що ж ти таке верзеш! – не витримав король. – Хіба тобі невідомо, що чаклунка – наш найлютіший ворог! Ворог, страшніший за будь-якого Міраза!

– Коли вона комусь і ворог, – крижаним голосом мовив Нікабрик, – так це вам, людям... Ну, винищила вона якихось бобрів, ну, немає їх тепер у Нарнії, ну то й що? Зате вона і пальцем не зачепила жодного гнома, а для нас, гномів, це найголовніше. Чого нам остерігатися Білої Чаклунки!

– Але ж ви приєдналися до нас, – образився Борсук.

– Так? А ви нам що за це? У гущину бою кого посилають? Гномів. Урізати постачання кому першому? Гномам...

– Але ж це неправда, неправда, – замотав головою Трюфеліно.

– Ані добра, ані справедливості ми у вас не знайшли! Нічого, знайдемо в когось іншого! – закінчив Нікабрик.

– Зрада? – запитав Каспіан.

– А ти за меча не хапайся! – промовив Нікабрик, і в голосі його чулася неприхована погроза. – Мене не налякаєш. Вас троє, нас теж троє, тож ми ще подивимось хто кого!

– Зупиніться! Стривайте! – пролунав єдиний спокійний голос серед всієї суперечки. – Так ви, чого доброго, і до рукопашної дійдете. Чаклунка померла – про це всі легенди говорять. Як же наш Нікабрик зібрався її викликати?

Нікабрик промовчав, а за нього відповів той самий безбарвний, глухий, наче неживий, голос:

– Чаклунки не вмирають...

І знову втрутився верескливий і плаксивий голосок «бідної нещасної» бабусі, про яку всі якось забули:

– Ах, ваша добра-жаліслива-бідна-нещасна королівська величносте, не мучтесь, не побивайтеся з приводу передчасної кончини нашої дорогої Білої

Пані, як ми її називаємо. Високоповажний пан доктор вирішив пожартувати з бідної, нещасної, всіма забутої старенької. Ах, як вам не соромно, найдорожчий пане докторе, вчений пане докторе? Де ж це чувано, аби справжня чаклунка – та й померла! Чаклунка на те й чаклунка, щоб оживати кожен раз, як її кличуть назад.

– Тож викликай її скоріш! – поквавив неживий голос. – Малюй своє магічне коло, запалюй блакитне полум'я. Ми чекаємо на неї!

Слідом за тим почувлася якась метушня, Борсук загарчав, доктор скрикнув, і на всю печеру, мов грім, прогрімів голос Каспіана:

– Так ось у чому полягав твій задум, Нікабрику! Закликати на допомогу чари і викликати дух проклятої чаклунки! Ось навіщо тобі знадобилися нові друзі: відьма і перевертень!

Наступної миті все змішалось: звіриний рик і вереск, і крики, і прокляття, і брязкання мечів. Хлопчики і Тіквік кинулися всередину. Краєм ока Пітер помітив, як огидне сіре створіння, напівлюдина-напіввовк, стрибнуло на тендітного юнака приблизно одного віку з самим Пітером. Едмунд побачив Борсука і гнома, що каталися по підлозі, зчепившись, мов дикі кішки, а Тіквік носом мало не зіткнувся із жахливою відьмою з палаючими очима. Тіквік надовго запам'ятав цей гачкуватий ніс і випнуту нижню щелепу, цей рот, що нагадував щипці для розколювання горіхів, і цей моторошний совиний погляд, і брудні сиві патли, що звисали відьми на очі. Відьма тримала доктора за горло і тільки клацнула на Тіквіка зубами, але промахнулася, а Тіквік змахнув мечем – і відьминого голова покотилася по підлозі. У ту ж мить зі столу впала свічка, і все поглинула темрява. Стало темно, як у льоху. У цій непроглядній пітьмі чувся лише тупіт ніг і хрипке дихання: хтось дрябався, хтось кусався, хтось махав мечем, хтось лупив у темряву кулаками, а хтось – підборами. Нарешті все затихло.

– Еде, ти як там, Еде?

– Та ніби нічого, – натужно дихаючи, відгукнувся Едмунд. – Здається, я зловив цього зрадника Нікабрика. Він тут, піді мною, борсається.

– Так, та не так! – почувся чийсь сердитий голос. – Це ви мене осідлали. Злізайте-но, бо важкий, мов слоненя!

– Ох, перепрошую, Тіквіку, я ненавмисно, – вибачився Едмунд. – Усе, злажу, злажу...

– Бо-бо-бо, бу-бу-бу, – раптом забубонів та знову заборсався в темряві Тіквік, – що ж ви мені в рот черевик сунете? Він же не булка і не бублик!

– Королю Каспіане, де ви? Ви живі? – не звертаючи уваги на стогони Тіквіка, запитав Пітер.

– Живий, – почувся слабкий голос, – але хтось мене сильно вкусив.

Чиркнув сірник, і вогник освітив біде і брудне обличчя Едмунда. Він нагнувся, понишпорив по підлозі та відшукав недогарок (ринку вже не використовували, бо скінчилася олія). Поставивши недогарок на стіл,

Едмунд підпалив гніт, полум'я розгорілося, і з різних кінців печери попіднімалися люди і звірі. Шість пар очей, кліпаючи на світло, сторожко вдивлялися один в одного.

- Схоже, вороги наші полягли, - підсумував Пітер. - Ось відьма. Вона мертва, - Пітер відвів очі убік. - Ось Нікабрик. Він теж мертвий. А ось, як я розумію, перевертень. Давненько я їх не бачив. Вовча голова і людське тіло - так і завмер, як ударив його меч, мабуть, саме перетворювався на вовка... А ви, я так розумію, і є той самий король Каспіан, про якого я скільки чув?

- Так, - відповів юнак. - Із ким маю честь розмовляти?

- Це ж сам Великий король Пітер власною персоною! - відрекомендував Пітера Тіквік.

- Благословенні будьте, ваша величносте! - вклонився Каспіан.

- І ваша величність також! - вклонився Пітер. - Ви, звичайно, розумієте, що ми тут не для того, аби захопити трон, а для того, щоб допомогти утвердитися на ньому законному королю.

- Ваша величносте! - пролунав скривджений голос за спиною у Пітера десь на рівні ліктя. Пітер обернувся. Перед ним стояв Борсук. Пітер нагнувся, обійняв його і поцілував у щетинисті щоки. І то були вам не дівчачі ніжності, а визнання королем великих заслуг Борсука.

- Спасибі тобі, о кращий серед борсуків, - сказав Пітер. - Спасибі за те, що жодного разу не засумнівався в нас.

- Ну що ви, ваше величносте, - зашарівся, якщо так можна висловитися, Борсук. - Я всього лише звір, простий звір, а ми, звірі, майже не змінюємося, тому й пам'ять у нас така довга. Справа борсуча в тому і полягає, аби берегти пам'ять минулих поколінь. Як же я міг засумніватися?

- А знаєте, - сказав Каспіан, - мені дуже шкода, що так вийшло з Нікабриком, нехай навіть він і зненавидів мене з першого погляду. Він зачерствів і знівів від довгих страждань і ненависті. От коли б ми відразу перемогли, він був би, звичайно ж, добрим і славним гномом... Я не знаю, чия рука завдала йому смертельний удар, і, чесно кажучи, радий цьому...

- Однак ви спливає кров'ю, - зауважив Пітер.

- Схоже, мене вкусив цей от... - Каспіан кивнув на перевертня, - з вовчою пашею.

Усі кинулися промивати і перебинтовувати рану (як відомо з народних переказів, укуси перевертнів надзвичайно небезпечні), а потім Тіквік сказав:

- Ну ось, поспішали ми до сніданку, поспішали, і нате вам!

Тіквік згадував про їжу щоразу, коли бував на волосинці від смерті, а останнім часом це траплялося досить часто.

- Тільки не тут, - озвався Пітер.

- Тільки не тут, - здригнувся Каспіан. - Потрібно попросити когось прибрати тіла.

– Погані цій місце в ямі, – розпорядився Пітер, – а тіло нещасного Нікабрика треба передати гномам – нехай вони поховать його за звичаями свого народу.

...Королівський сніданок, на який хлопці так прагнули встигнути всю дорогу від Кейр-Паравелю, все-таки відбувся в одному з численних темних закутків кургану. Утім, це навіть сніданком не назвеш: то був не той сніданок, що подають у палацах, і навіть не той, що зазвичай випадає англійським дітям. Каспіан і Корнеліус могли скільки завгодно мріяти про пиріг з олениною, а Пітер і Едмунд про яйця в мішечок і гарячу каву – замість цього кожен отримав по маленькому куснику холодної ведмедини (із кишені), по шматочку твердого сиру, невеличкій цибулинці й по ковтку студеної води з глечика. Сніданок відбувся в тиші.

## Розділ 13

Великий король кидає виклик

– Отже, – сказав Пітер після того, як усі закінчили трапезу, – отже, з'ясуймо собі наше становище. Аслан і дівчатка, тобто я маю на увазі королеви Сьюзан і Люсі, перебувають десь недалеко від нас. Але як вони діятимуть і коли, ми не знаємо. Та добре знаємо інше: сидіти, склавши руки, вони не будуть. І ми, у свою чергу, маємо зробити все, що в наших силах... а сил у нас не так уже й багато. Їх не вистачить не лише для того, щоб узяти гору над Міразом, але навіть і для того, щоб дати йому бій у чистому полі. Чи не так, Каспіане?

– На жаль, так, Великий королю, – відповідав Каспіан. Багато в чому він був схожий на Пітера, проте страшенно ніяковів у розмові, мабуть, від того, що зустріч із великими королями з далекого минулого справила на нього надто глибоке враження.

– Тоді я відішлю йому виклик на двобій.

На якусь мить усі постовпіли – ідея була хоч і проста, і смілива, та головне – досі чомусь нікому не спадала на думку. Першим отямився Каспіан.

– Перепрошую, Великий королю, – промовив він, – але я б не хотів поступатися вам цим правом. Я мушу поквитатися за батька.

– Бач, – Пітер добирав слова, намагаючись не образити самолюбство Каспіана, – по-перше, тебе важко поранено, а по-друге, Міраз може попросту розсміятися на виклик від свого небожа. Ми ж знаємо, що ти справжній король і витязь, але він цього не знає і, як колись, вважає тебе за малого хлопчика. Тож йому буде якось і не до снаги відповідати на твій виклик.

– Але, сір, – звернувся до Пітера Борсук (він сидів поруч Пітера й просто-таки зазірав йому до рота), – із тим самим успіхом він може не прийняти виклик і від вас. А що йому до того: у нього й військо більше, і зброя краща; ще день-два – і нас можна брати змором... Навіщо ж йому лізти на кулю й ризикувати власною головою – не такий він бовдур!

– Може й не прийняти, – погодився, але не зніяковів Пітер, – а може і прийняти, це ми ще побачимо. Але навіть якщо і не прийме, то на обмін герольдами і всяку іншу нісенітницю у нас піде мало не весь день. А за

цей день багато що може змінитися. Може статися таке, що Міразу й зовсім буде не до бойових дій – не забуваймо про Аслана! А ми тим часом учинимо огляд нашого війська, укріпимо позиції... Ні, я цілковито певен: необхідно посилати виклик, до того ж негайно! Докторе, у вас є чорнило і перо?

– Без них учений – як без рук, – із готовністю відгукнувся доктор Корнеліус.

– Тоді, коли ваша ласка, запишіть мое послання. Я диктую...

Доки доктор розпрямляв пергамен, гострив перо і збовтував риг із чорнилами, Пітер прихилився до стіни й, замруживши очі, гарячково пригадував високомовний тон послань; а за місцевим літочисленням він стикався з ним уже досить-таки давно: за золотої доби Нарнії, тобто наче за доісторичних часів.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию ([https://www.litres.ru/pages/biblio\\_book/?art=54931866&lfrom=362673004](https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=54931866&lfrom=362673004)) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примітки

1

Світове дерево, або Вічне дерево життя – уособлення єдності усього світу, своєрідна модель Всесвіту й людини, де для кожної істоти, предмета чи явища є своє місце. Це і посередник між світами – своєрідна дорога, міст, драбина, якими можна перейти до світу богів або в потойбіччя. Найчастіше у фольклорі як Світове дерево зображено дуб, явір, вербу, липу, калину, вишню, яблуню, сосну. Рoste Світове дерево у казковому просторі фольклору зазвичай на горі, посеред моря, у чистому полі, неподалік дороги. (Прим. перекл.)